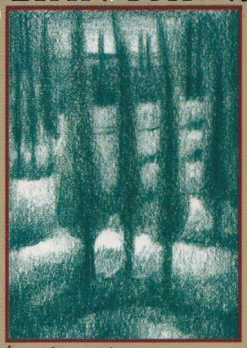
Limon masası

JULIAN BARNES

İngilizceden çeviren:
Serdar Rifat Kırkoğlu

AYRINTI

JULIAN BARNES

Çağdaş İngiliz edebiyatının önde gelen adlarından olan Julian Barnes, 1946'da Leicester'da doğdu. Oxford Üniversitesi, Magdalen College'da okudu. *The Oxford English Dictionary*'de sözlükbilimci; daha sonraları ise *The New Statesman* ve *The Sunday Times*'ta gazeteci olarak çalıştı. Kitap eleştirileri ve takma adla polisiye romanlar kaleme aldı. 1982'den 1986'ya değin *The Observer*'da televizyon eleştirmenliği yaptı.

İlk romanı *Metroland* [1980; Metroland, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yay., 2005] 1981'de Somerset Maugham Ödülü'nü kazandı ve bunu 1982'de yayımlanan *Before She Met Me* [1986; Benimle Tanışmadan Önce çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2000] adlı romanı izledi. Asıl üne kavuşmasını sağlayan yapıtı ise, 1984'te yayımlanan romanı *Flaubert's Parrot* [Flaubert'in Papağanı, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2001] oldu; bu yapıtıyla Geoffrey Faber Memorial Ödülü'nü kazandı ve ayrıca Fransa'da Medicis Ödülü'nü kazanan ilk İngiliz olarak daha büyük okur kitlelerine ulaştı. 1986'da *Staring at the Sun* ve 1989'da ise, edebiyat alanındaki yenilikçiliğinin ve geniş hayal gücünün somut bir kanıtı olan ve birçok eleştirmence çarpıcı ve çizgidışı bir yapıt olarak değerlendirilen *A History Of The World In 10½* [10½ Bölümde Dünya Tarihi, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 1999] yayımlandı. Bunları 1992'de yayımlanan *Talking It Over* [Seni Sevmiyorum, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2000] ve 1993 tarihli, politik hiciv romanı *The Porcupine* [Oklukirpi] izledi. 1995'te, *The New Yorker* dergisi için yazdığı ve İngiliz kültür ve siyaset yaşamı üzerine kaleme aldığı makalelerden oluşan *Letters from London* gün ışığına çıktı. 1996 yılının Ocak ayında, 50. yaş gününün arifesinde, daha önce çeşitli dergilerde yayımlanmış hikâyelerinin de bulunduğu ilk hikâye kitabı *Manş Ötesi* [Çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 1999] okurla buluştu. Ve 1998 Eylül'ünde, *England, England* [İngiltere İngiltere'ye Karşı, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2003] kitapçı raflarında boy gösterdi. *Seni Sevmiyorum*'un devamı olarak da okunabilecek olan romanı *Love, etc.* (Aşk, Vesaire, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2002) Temmuz 2000'de, denemelerinin toplandığı *Something to Declare* [Bir Çift Söz, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2004] ise 2001'de, son romanı *Arthur & George* 2005'te yayımlandı.

Julian Barnes, ilk bakışta biraz farklı gibi gözüken, ama daha dikkatle incelenince tümü de ortak bir yazarlık özelliğinin harcıyla karılmış yapıtlar vermiş olan bir yazardır. Onun yazarlık üslubu, hemen hemen bütün yapıtlarında, fazlasıyla kendine özgü bir kimlikle, hem matrak hem de trajik ve insani olana alabildiğine açık ve salt "negatif" olanla yetinmeyen çok yönlü bir "ironi" unsuruyla belirginleşir. Böylelikle; burjuva-bohem yaşam değerlerindeki karşıtlığın irdelendiği bir gençlik ve "oluşum" romanı olan *Metroland*'den, onun daha çok mercekli ve fanteziye daha yakın bir izdüşümü sayılabilecek *Seni Sevmiyorum* adlı değişik aşk romanına; politik bir hiciv novellası olan *Oklukirpi*'den, saplantılı bir kıskançlık öyküsünün anlatıldığı *Benimle Tanışmadan Önce* adlı romana; dinsel efsanelerdeki ikirciklik, Tarih'in ve Aşk'ın insan yaşamındaki yeri, Sanat'ın anlamı ve önemi ve bunlarla iç içe ve koşut olarak öykülenen deniz kazaları, terörizm ve nükleer felaket gibi güncel dünya sorunlarının işlendiği alegorik bir roman olan *10½ Bölümde Dünya Tarihi*'nden, yaşam-sanat etkileşimi ve otantik yaşam sorunsalının işlendiği deneme romanı *Flaubert'in Papağanı*'na kadar Barnes'ın bütün yapıtları bu çok yönlü ironi faktörünün izlerini taşırlar.

Yapıtları yirmi beşin üzerinde dünya diline çevrilmiş olan Julian Barnes, ayrıca, E.M. Forster Ödülü (1986), Amerikan Sanat ve Edebiyat Akademisi Ödülü (1988), Hamburg FVS Vakfı Shakespeare Ödülü gibi birçok ödüle de sahiptir.

Ayrıntı Yayınları, Julian Barnes'ın tüm yapıtlarını Serdar Rifat Kırkoğlu'nun çevirisiyle yayın programına almıştır

Ayrıntı: 489
Edebiyat dizisi: 144

Limon Masası
Julian Barnes

İngilizceden çeviren
Serdar Rifat Kırkoğlu

Yayıma hazırlayan
Didem Atay

Kitabın özgün adı
The Lemon Table

Jonathan Cape/2004
basımından çevrilmiştir.

© Julian Barnes & Akcalı Ajans

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak illüstrasyonu
Asuman Ercan

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Düzelti
Ayten Koçal

Baskı ve cilt
Sena Ofset (0 212) 613 38 46

Birinci basım *2006*
Baskı adedi *2000*

ISBN 975-539-490-7

AYRINTI YAYINLARI
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr
Dizdariye Çeşmesi Sk. No.: 23/1 34400 Çemberlitaş-İst. Tel.: (0 212) 518 76 19 Faks: (0 212) 516 45 77

Julian Barnes

Limon Masası

E D E B İ Y A T D İ Z İ S İ

GÜLÜNESİ AŞKLAR/*Milan Kundera* ◄ KALECİNİN PENALTI ANINDAKİ ENDİŞESİ/*Peter Handke* ◄ YÜZBAŞI VE KADINLAR TABURU/*Mario Vargas Llosa* ◄ BİZ/*Yevgeni Zamyatin* ◄ KESİK BİR BAŞ/*Iris Murdoch* ◄ YENİ TANRILAR/*Alberto Vasquez-Figueroa* ◄ İNFAZA ÇAĞRI/*Vladimir Nabokov* ◄ EVET AMA, BİR LOKOMOTİF BUNU YAPABİLİR Mİ BAKALIM?/*Woody Allen* ◄ ÇALI HOROZU/*Michel Tournier* ◄ BANYO/*Jean-Philippe Toussaint* ◄ BALKON/*Jean Genet* ◄ GÜNEŞ İMPARATORLUĞU/*J.G. Ballard* ◄ BEYAZ ZENCİLER/*Ingvar Ambjörnsen* ◄ SİYAH MADONNA/*Doris Lessing* ◄ KAPANDA ÜÇ KAPLAN/*G. Cabrera Infante* ◄ ZAMANIN KIYISINDAKİ KADIN/*Marge Piercy* ◄ ANARŞİNİN KISA YAZI/*Hans Magnus Enzensberger* ◄ FOTOĞRAF MAKİNESİ/*Jean-Philippe Toussaint* ◄ GÜLÜN GÜNLÜĞÜ/*Ursula K. LeGuin* ◄ HOTEL DU LAC/*Anita Brookner* ◄ AZİZLER ve ÂLİMLER/*Terry Eagleton* ◄ VEDA YEMEĞİ/*Michel Tournier* ◄ ORLANDO/*Virginia Woolf* ◄ UTANÇ BİTTİ/*Anja Meulenbelt* ◄ YAKIN GELECEĞİN MİTOSLARI/*J. G. Ballard* ◄ KARANLIĞIN SOL ELİ/*Ursula K. LeGuin* ◄ AĞ/*Iris Murdoch* ◄ WATT/*Samuel Beckett* ◄ EKOTOPYA/*Ernest Callenbach* ◄ GECEYİ ANLAT BANA/*Djuna Barnes* ◄ İNSAN POSTUNA BÜRÜNMÜŞ KÖPEK/*Ingvar Ambjörnsen* ◄ CUMA/*Michel Tournier* ◄ AFRODİT'İN BAŞKALDIRISI/*Lawrence Durrell* ◄ GÜNDELİK MUTLULUĞA ALIŞMA/*Anja Meulenbelt* ◄ MURPHY/*Samuel Beckett* ◄ MASAL MASAL İÇİNDE/*Khimaira/John Barth* ◄ ZEN VE MOTOSİKLET BAKIM SANATI/*Robert M. Pirsig* ◄ PARFÜMÜN DANSI/*Tom Robbins* ◄ SINIRSIZ RÜYALAR DİYARI/*J. G. Ballard* ◄ FRANSIZ TEĞMENİN KADINI/*John Fowles* ◄ BEYAZ OTEL/*D.M. Thomas* ◄ MYRA/*Gore Vidal* ◄ DALGALAR/*Virginia Woolf* ◄ ATLANTİK ÖTESİ/*Witold Gombrowicz* ◄ HAYRANLIK/*Anja Meulenbelt* ◄ FERDYDURKE/*Witold Gombrowicz* ◄ MELEKLER ZAMANI/*Iris Murdoch* ◄ PAULINA 1880/*Pierre Jean Jouve* ◄ EŞEKARISI FABRİKASI/*Iain Banks* ◄ ROCK LANETİ/*Iain Banks* ◄ KAYIP ZAMAN/*Anja Meulenbelt* ◄ SENİ İÇİME GÖMDÜM/*Andrew Jolly* ◄ BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ/*Søren Kierkegaard* ◄ KONFİDENZ/*Ariel Dorfman* ◄ ALTIN DAMLA/*Michel Tournier* ◄ BİR GARİP VAKA: MATMAZEL P./*Brian O'Doherty* ◄ NİETZSCHE AĞLADIĞINDA/*Irvin D. Yalom* ◄ KIZILAĞAÇLAR KRALI/*Michel Tournier* ◄ AİLEDE BİR ÖLÜM/*James Agee* ◄ KUTSAL BÖLGE/*Carlos Fuentes* ◄ KALPSİZ AMANDA/*Jurek Becker* ◄ 62-MAKET SETİ/*Julio Cortázar* ◄ ÇARPIŞMA/*J.G. Ballard* ◄ ÜÇLEME-Molloy-Malone Ölüyor-Adlandırılamayan/*Samuel Beckett* ◄ DUR BİR MOLA VER/*Tom Robbins* ◄ HIRSIZIN GÜNLÜĞÜ/*Jean Genet* ◄ KÜÇÜK DEĞİŞİMLER/*Marge Piercy* ◄ LİLA/*Robert M. Pirsig* ◄ ERGİNLİK YAŞI/*Michel Leiris* ◄ AŞKSIZ İLİŞKİLER/*Samuel Beckett* ◄ ESİRGEYEN GÖKYÜZÜ/*Paul Bowles* ◄ YALANCI JAKOB/*Jurek Becker* ◄ DİVAN/*Irvin D. Yalom* ◄ PORNOGRAFİ/*Witold Gombrowicz* ◄ MERCIER İLE CAMIER/*Samuel Beckett* ◄ BİR ERKEĞE NASIL TECAVÜZ EDİLİR?/*Märta Tikkanen* ◄ BENDENİZ VE MARCO POLO/*Paul Griffiths* ◄ DOĞMAMIŞ KRİSTOF/*Carlos Fuentes* ◄ RÜYA SAKİNLERİ/*Iris Murdoch* ◄ HİÇ İÇİN METİNLER ve Uzun Öyküler/*Samuel Beckett* ◄ DUYGU YOLCULUĞU/*Laurence Sterne* ◄ BETTY BLUE/*Philippe Djian* ◄ AĞAÇKAKAN/*Tom Robbins* ◄ ANARŞİST/*Tristan Hawkins* ◄ BAKAKAİ/*Witold Gombrowicz* ◄ PORTNOY'UN FERYADI/*Philip Roth* ◄ 10½ BÖLÜMDE DÜNYA TARİHİ/*Julian Barnes* ◄ SUNİ TENEFFÜS/*Ricardo Piglia* ◄ MANŞ ÖTESİ/*Julian Barnes* ◄ ADA/*Aldous Huxley* ◄ GÜLÜN MUCİZESİ/*Jean Genet* ◄ MÖSYÖ/*Jean-Philippe Toussaint* ◄ ÇİÇEKLERİN MERYEM ANASI/*Jean Genet* ◄ BAŞUCU OĞLANI/*Alison Fell* ◄ YARATIK/*John Fowles* ◄ SENİ SEVMİYORUM/*Julian Barnes* ◄ ZENCİLER/*Jean Genet* ◄ TÜNEL/*Ernesto Sábato* ◄ KARA PRENS/*Iris Murdoch* ◄ KARNINDAN KONUŞANIN ÖYKÜSÜ/*Pauline Melville* ◄ TANRI'NIN AĞZINDAN EVRENİN HİKÂYESİ/*Franco Ferrucci* ◄ HAYATIN VE AŞKIN YASALARI/*Connie Palmen* ◄ KAHRAMANLAR VE MEZARLAR/*Ernesto Sabato* ◄ KAYNAK VE ÇALI/*Michel Tournier* ◄ CENNETE BİR KOŞU/*J.G. Ballard* ◄ DİŞİ ADAM/*Joanna Russ* ◄ FLAUBERT'İN PAPAĞANI/*Julian Barnes* ◄ ALDATMA/*Philip Roth* ◄ KOKAİN GECELERİ/*J.G. Ballard* ◄ ACABA NASIL?/*Samuel Beckett* ◄ MANTİSSA/*John Fowles* ◄ KOLEKSİYONCU/*John Fowles* ◄ BENJAMİN: DAR GEÇİTTEKİ AYDIN/*Jay Parini* ◄ METEORLAR/*Michel Tournier* ◄ ARKADAŞLIK/*Connie Palmen* ◄ AŞK VESAİRE/*Julian Barnes* ◄ SİRİUS'TAN GELEN KURBAĞA/*Tom Robbins* ◄ BAYAN GULLIVER CÜCELER ÜLKESİNDE/*Alison Fell* ◄ GELECEKTEN ANILAR/*William Morris* ◄ BENİMLE TANIŞMADAN ÖNCE/*Julian Barnes* ◄ İNGİLTERE İNGİLTERE'YE KARŞI/*Julian Barnes* ◄ İYİ İŞ/*David Lodge* ◄ YİTİK RUHLAR IRMAĞI/*Connie Palmen* ◄ TERAPİ/*David Lodge* ◄ ÖLÜRKEN/*Jim Crace* ◄ GÜZELLİK HIRSIZLARI/*Pascal Bruckner* ◄ SÜPER KENT/*J.G. Ballard* ◄ SISKA BACAKLAR/*Tom Robbins* ◄ BETON ADA/*J.G. Ballard* ◄ İLK AŞK, SON TÖRENLER/*Ian McEwan* ◄ GILLES İLE JEANNE/*Michel Tournier* ◄ BİR KOMÜNİSTLE EVLENDİM/*Philip Roth* ◄ KIZILDERİLİNİN ŞARKISI/*James Welc* ◄ SİNEMA MÜDAVİMİ/*Walker Percy* ◄ KARANLIKLARIN EFENDİSİ/*Ernesto Sabato* ◄ METROLAND/*Julian Barnes* ◄ BİZİ NEDEN TERK ETTİN SAYIN BAŞKAN?/*François Vigouroux* ◄ DÜŞÜNCE BALONLARI/*David Lodge* ◄ MİLENYUM İNSANLARI/*J.G. Ballard* ◄ MÜNECCİM KRALLAR/*M. Tournier* ◄ BEYAZDAKİ KARA/*Maggie Gee* ◄ KAYBOLUŞ/*G. Perec* ◄ HINÇ AYLARI/*P. Bruckner* ◄ LİMON MASASI/*J. Barnes*

Pat'e

İçindekiler:

— Kısa bir kuaför hikâyesi 9
— Mats Israelson'ın hikâyesi 28
— Bildiğin şeyler 52
— Hijyen 67
— Yeniden canlanma 82
— Gözcülük 96
— Ağaç kabuğu 112
— Fransızca bilmek 125
— İştah 146
— Meyve kafesi 159
— Sessizlik 181

Kısa bir kuaför hikâyesi

1

Taşındıktan sonra o ilk seferinde, annesi onunla birlikte gelmişti. Herhalde berberi incelemek için. Sanki "Arka ve yanlar kısa, yukarılardan da biraz alın," ifadesi bu yeni banliyöde farklı bir anlama gelebilirmiş gibi. Onun bundan kuşkusu vardı. Başka her şey aynı gibiydi: işkence koltuğu, cerrahi işlemlere özgü kokular, bileme kayışı ve kapalı ustura –kapalılığı güven vermeyen ama tehdit oluşturan ustura. Üstüne üstlük baş işkenceci aynı kişiydi: Neredeyse soluk borunuz çıt diye kırılıverecekmiş gibi başınızı koca elleriyle aşağı doğru bastıran, kulağınızı bambumsu bir parmakla itekleyen bir kaçık. Berber işini bitirdiğinde yaltaklanır bir edayla, "Son bir

kontrol mü, ham'fendi?" dedi. Annesi, okuduğu derginin etkisinden sıyrılıp ayağa kalkmıştı. "Çok iyi olmuş," dedi belli belirsiz, oğlunun üzerine eğilip başını koklayarak. "Bir dahaki sefere onu tek başına göndereceğim." Dışarıda yanağını ovuşturmuş, ona hülyalı gözlerle bakıp, "Seni gidi kırkılmış kuzucuk," diye mırıldanmıştı.

Bu sefer tek başınaydı. Emlâkçinin, spor malzemeleri satan dükkânın ve yarı ahşap yarı kâgir bankanın önünden geçerken "Arka ve yanlar kısa, yukarılardan da biraz alın," diye pratik yapıyordu. Hiç soluklanmadan, bir çırpıda söylüyordu bunları; tıpkı dua eder gibi sözcükleri ağzınızdan dosdoğru çıkarmanız gerekiyordu. Cebinde bir sterlin ve üç peni vardı; bozuk paralar düşmesin diye mendilini daha da dibe sokuşturmuştu. Korkmasına izin verilmiyor oluşundan hoşnut değildi. Dişçide durum daha basitti: Anneniz hep sizinle birlikte geliyor, dişçi her zaman canınızı acıtıyordu, ama sonradan, uslu bir oğlan olduğunuz için size bir şekerleme veriyor ve sonra bekleme salonuna döndüğünüzde de, öteki hastaların önünde çok güçlü kuvvetli biriymiş gibi davranıyordunuz. Anne babanız sizinle gurur duyuyordu. "Savaşa mı gittin, delikanlı?" diye sorardı babası. Acı, yetişkinlerin dünyasına girmenize olanak veriyordu. "Denizaşırı seferlere uygun olduğunu babana söyle. O durumu anlayacaktır," derdi dişçi. Böylece eve gittiğinde babacığı, "Savaşa mı gittin, delikanlı?" diye sorar ve o da, "Bay Gordon benim denizaşırı seferlere uygun olduğumu söylüyor," diye yanıt verirdi.

Dükkân kapısının yetişkinlere özgü yayını itip de berbere girerken kendini neredeyse önemli hissediyordu. Ne var ki berber, başıyla sadece şöyle bir işaret yaptı, tarağıyla yüksek arkalıklı koltuklar dizisini gösterdi ve sonra yeniden ak saçlı bunağın üzerine eğildi. Gregory oturdu. Koltuğu gıcırdadı. Şimdiden çişi gelmişti. Yanında yoklamaya cesaret edemediği bir dergi sepeti vardı. Gözlerini, yerde saçlardan oluşan hamster yuvalarına dikti.

Sırası geldiğinde, berber, koltuğunun üzerine kalın bir kauçuk yastık kaydırdı. Bu jestte hakarete benzer bir yan vardı: Uzun pantolon giymeye başlayalı artık on buçuk ay olmuştu. Ama tipik bir

davranıştı bu: Kurallardan hiçbir zaman emin olamıyordunuz, herkese mi aynı şekilde işkence ediyorlar, yoksa yalnızca size mi böyle davranıyorlar, hiçbir zaman emin olamıyordunuz. Şimdiki gibi: Berber, tıraş örtüsünü boynunun etrafında sıkıca çekip yakasının içine bir bez tıkıştırarak onu boğmaya çalışıyordu. "Pekâlâ, bugün ne yapmamızı istersiniz delikanlı?" Berberin ses tonunda adeta, "Böylesine adi ve sahtekâr bir hayta buralara kim bilir ne sebeplerle gelmiştir" diyen bir düşünce yatıyordu.

Bir an durakladıktan sonra, "Saçımı kestirmek istiyorum, lütfen" dedi Gregory.

"Doğru yere gelmişsin o zaman be, delikanlı!" Berber, tarağıyla kafasının tepesine şöyle bir vurdu; canını acıtacak kadar değil, ama hafifçe de değil.

"Arka-ve-yanlar-kısa-yukarılardan da-birazcık-alın-lütfen."

"Şimdi makineyle tıraş ediyoruz," dedi berber.

Oğlan çocuklarını haftanın sadece belli vakitlerinde tıraş ediyorlardı. "Cumartesi Sabahları Oğlan Tıraşı Yapılmaz," diye yazan bir ilan vardı dükkânda. Cumartesi öğleden sonraları zaten kapalıydılar, bu yüzden ilan "Cumartesileri Oğlan Tıraşı yapılmaz," diye de anlaşılabilirdi. Oğlan çocuklarının erkeklerin gitmek istemediği zaman tıraş olmaları gerekiyordu. En azından iş sahibi erkeklerin. Bazen, diğer müşteriler emekliler olduğunda gidiyordu. Hepsi orta yaşlı, beyaz önlüklü üç berber vardı; bunlar vakitlerini gençlerle yaşlılar arasında bölüşüyorlardı. Boğazlarını temizleyen bu bunaklara yağcılık ediyorlar, onlarla gizemli sohbetler yapıyorlar, işlerinde titiz oldukları havasını veriyorlardı. Bunaklar yazın bile palto giyip atkı takıyorlar ve giderken bahşiş bırakıyorlardı. Gregory bu işlemi göz ucuyla seyrederdi. Başka bir adama para veren bir adam, bu alışverişin hiç yapılmadığı izlenimini veren gizli bir yarı tokalaşma.

Çocuklar bahşiş bırakmıyordu. Belki de bu yüzden berberler oğlan çocuklarından nefret ediyorlardı. Daha az para ödüyor ve bahşiş bırakmıyorlardı. Aynı zamanda kımıldamadan durmuyorlardı. Ya da en azından, anneleri onlara kımıldamadan durmalarını söylüyor, onlar da kımıldamadan duruyor, ama bu, berberin onların

kafalarına küçük bir baltanın kenarı kadar sert bir el ayasıyla vurup da "Kımıldamadan *dur*," demesini engellemiyordu. Kımıldadıkları için kulaklarının üst taraflarını doğratmış oldukları söylenen oğlan çocuğu hikâyeleri vardı. Usturalara boğaz-kesen deniyordu. Bütün berberler kaçıktı.

"Yavrukurduz, değil mi?" Kendisine hitap edildiğini kavramak Gregory'nin bir süresini aldı. Başını aşağıda mı tutsun, yoksa gözlerini kaldırıp aynadaki berberin yansısına mı baksın, bilmiyordu. Sonunda başını aşağıda tuttu ve "Hayır," dedi.

"Demek şimdiden izciyiz?"

"Hayır."

"Haçlı o zaman?"

Gregory o sözcüğün ne demek olduğunu bilmiyordu. Başını kaldırmaya başladı, ama berber kafasına tarakla bastırdı. "*Kımıldama*, dedim." Gregory kaçık berberden o denli korkmuştu ki yanıt veremedi, berber de bunu olumsuz bir yanıt olarak yorumladı. "Çok iyi bir örgüttür Haçlılar. Bir düşün bunu."

Gregory, kavisli sarazen kılıçlarıyla doğranmayı, çölde hapsedilip gözaltında tutulmayı, karıncalar ve akbabalar tarafından canlı canlı yenmeyi düşündü. Bu sırada, makasın soğuk pürüzsüzlüğüne boyun eğmişti –makaslar soğuk olmadıklarında bile hep soğuktu. Gözleri sımsıkı kapalı, yüzünü gıdıklayan saç işkencesine katlandı. Orada oturmuş, hâlâ çevresine bakmadan, berberin saçını kesmeyi uzun süre önce bitirmiş olması gerektiğine kendini inandırmıştı, oysa berber öyle kaçığın biriydi ki kel olana değin saçını kestikçe kesecekti. Sırada usturanın deri kayışta bilenme işlemi vardı. Bu, boğazınızın kesileceği anlamına geliyordu; kulağınızın dibinde ve ensenizde ustura bıçağının kuru, kazıyıcı duygusu; içeri kaçan kılları dışarı çıkarmak için gözlerinize ve burnunuza sokulan küçük fırça.

Sizi her seferinde ürküterek yerinizden oynatan bu ufak anlardı. Gelgelelim bu yerin daha tüyler ürpertici bir yanı vardı. Bunun, kaba bir şey olduğundan kuşkulanıyordu Gregory. Bilmediğiniz, bilmenizin beklenmediği ve sonunda kaba olduğu anlaşılan şeyler. Dükkânın dışında, spiral şeklinde beyazlı kırmızılı boyanmış direk.

Bu kesinlikle kaba bir şeydi. Önceki berberin çevresinde renkler dönen, boyalı eski bir tahta parçası vardı sadece. Burada ise elektrikle çalıştırılan direk fırıldak gibi sürekli dönüyordu. Daha kaba olan şeyin bu olduğunu düşünüyordu. Ve sonra bir sepet dolusu dergi vardı. Bunların bazılarının da kaba olduğundan emindi. Olmasını istiyorsanız, her şey kabaydı. Kısa bir zaman önce keşfettiği, yaşam konusundaki büyük gerçek buydu. Buna aldırış ediyor değildi. Gregory kaba şeylerden hoşlanıyordu.

Başını kımıldatmaksızın, komşu aynada, iki koltuk ötede oturmuş bir emekliye baktı. Adam, yaşlılara özgü yüksek sesiyle gevezelik ediyordu. Şimdi berber yuvarlak uçlu küçük bir makasla üzerine eğilmiş, kaşlarındaki kılları kesiyordu. Sonra aynı şeyi burun delikleri ve sonra da kulakları için yaptı. Kulak deliklerinden koca koca tüy tutamları kesti. Kesinlikle iğrençti. Sonunda, berber ihtiyarın ensesini fırçayla pudralamaya başladı. Bu ne içindi acaba?

Şimdi baş işkenceci makineyi eline almıştı. Gregory'nin hoşlanmadığı bir başka şey de buydu. Bazen teneke kutu açacağı gibi el makineleri kullanıyorlar, insanın beyni ortaya çıkana kadar kafatasınızın üstünü gırt gırt diye kazıyorlardı. Ama bu, daha da kötü olan elektrikli tıraş makinesiydi, çünkü cereyana kapılabilirdiniz. Bunu yüzlerce kez hayalinden geçirmişti. Berber makineyi vız-vız çalıştırıyor, yaptığı şeye dikkat etmiyor, zaten bir oğlan çocuğu olduğunuz için sizden nefret ediyor, kulağınızın ucunu kesiyor, kan elektrikli makinenin her tarafına sıçrıyor, makine kısa devre yapıyor, siz de cereyana kapılıp o anda şak diye ölüyordunuz. Milyonlarca kez olmuş olmalıydı bu. Ve berber kauçuk tabanlı ayakkabı giydiği için hep hayatta kalıyordu.

Okulda çıplak yüzüyorlardı. Bay Lofthouse cinsel organını gizleyen bir şey giyiyordu. Oğlanlar bütün elbiselerini çıkarıyorlar, pire ya da siğillere karşı, yahut Wood örneğinde olduğu gibi kötü kokmamak için duş alıyorlar, sonra da havuza atlıyorlardı. Yukarıya doğru sıçrıyor ve sonra su hayalarınıza çarparken aşağı iniyordunuz. Kaba bir şeydi bu, bu yüzden hocanın bunu görmesine izin vermiyordunuz. Su hayalarınızı sımsıkı yaptığından pipiniz daha da ortaya çıkıyordu, sonra havluyla iyice kurulanıyorlar ve birbir-

lerine, berber aynalarında olduğu gibi göz ucuyla bakıyorlardı. Sınıftaki herkes aynı yaştaydı, ama bazılarının orası hâlâ tüysüzdü; Gregory gibi bazılarının üstte bir çeşit tüy gölgesi vardı, ama hayalarında hiçbir şey yoktu; Hopkinson ve Shapiro gibi bazılarınınki ise şimdiden bir erkek kadar kıllıydı ve bir keresinde giysi dolabının yanından gözetlediği babacığınınki gibi daha koyu renkli, kahverengimsiydi. Onunkinde en azından *biraz* tüy vardı, Baldy Bristowe'un ya da Hall ve Woon'unki gibi değildi. Ama Hopkinson ya da Shapiro nasıl oluyor da öylesine sahip olabiliyorlardı? Başka herkesin pipisi varken, Hopkinson ile Shapiron'un şimdiden çükleri vardı.

Çişini etmek istiyordu. Edemiyordu. Çişini etmeyi düşünmemeliydi. Eve gidene değin dayanabilirdi. Haçlılar Sarazenlerle dövüşmüşler ve Kutsal Topraklar'ı inançsızlardan kurtarmışlardı. Şu inançsız Castro gibi mi efendim? Bu Wood'un şakalarından biriydi. Zırh cübbelerinin üzerinde haçlar vardı. Zincirden örülmüş bu zırhlar İsrail'de insanı fazlasıyla sıcak tutuyor olmalıydı. Duvara –karşı-yüksek-işeme-yarışmasında altın madalya kazanabileceğini düşünmeyi bırakmalıydı.

"Buralardan mısın?" dedi berber birdenbire. Gregory ilk kez aynada ona doğru düzgün baktı. Kırmızı yüz, küçük bıyık, gözlük, okul cetveli renginde sarı saçlar. Ona okulda, *–vicustodiet ipsos custodes**, diye öğretmişlerdi. O zaman berberlerin berberi kim oluyordu? Bunun bir kaçık olduğu kadar bir sapık olduğu da söylenebilirdi. Dışarıda milyonlarca sapık olduğunu herkes biliyordu. Yüzme hocası bir sapıktı. Dersten sonra, onlar hayaları sımsıkı olmuş, pipiler artı iki çük ortaya çıkmış halde havlularının altında tir tir titrerken, Bay Lofthouse havuzun kenarı boyunca yürür, atlama tahtasına tırmanır, koskoca kasları, dövmesi, yana açtığı kolları ve kaba etlerinin kenarından ipler geçen küçük mayosuyla tüm dikkatleri kendine çekene değin duraklar ve sonra da, derin bir nefes alıp suya dalar, havuz boyunca suyun altında süzülürdü. Yirmi metre suyun altından inerdi. Sonra zemine dokunur, yüzeye çıkar ve hepsi de alkış tutardı –gerçek niyetleri alkış tutmak falan olduğundan

* Bekçilere kim bekçilik edecek. (y.h.n.)

değil– ama o kendilerini görmezden gelir ve farklı yüzme tekniklerini pratik ederdi. O bir sapıktı. Hocaların çoğu büyük olasılıkla sapıktı. Nikâh yüzüğü takan biri vardı. Bu, sapık olduğunu kanıtlıyordu.

Ve bu da öyleydi. "Buralarda mı oturuyorsun?" diyordu yeniden. Gregory buna kanacak değildi. Onu İzcilere ya da Haçlılara yazdırmak için gelecekti berber. Sonra da anneciğine Gregory'yi ormanda kamp kurmaya götürüp götüremeyeceğini soracaktı –ancak sadece tek bir çadır olacak ve berber Gregory'ye ayılar hakkında hikâyeler anlatacaktı. Okulda coğrafya dersi görmelerine ve Britanya'da ayıların soyunun Haçlılar döneminde tükenmiş olduğunu bilmesine karşın, sapık berber eğer ona ayı var derse, ona kısmen inanacaktı.

"Uzak sayılmaz," diye yanıt verdi Gregory. Çok da akıllıca bir yanıt değildi bu, hemen anlamıştı. Buraya daha yeni taşınmışlardı. Yıllar, yıllar boyunca buraya gelip durdukça berber ona küçümseyici şeyler söylemeye devam edecekti. Gregory aynaya doğru şöyle çabucak bir bakış attı, ancak sapık berber hiçbir şeyi açığa vuruyor değildi. Dalgın dalgın son bir kesme yapıyordu. Derken Gregory'nin yakasının içine daldı ve gömleğinin içine mümkün olabildiğince fazla kıl dökülebilsin diye yakasını şöyle bir silkeledi. "Haçlıları bir düşün," dedi, üzerindeki örtüyü çekmeye başlarken, "sana uygun olabilir."

Gregory kefen bezinin altından çıkan kendini yeniden doğmuş gördü, kulaklarının daha çıkık görünmesi dışında değişmiş değildi. Kauçuk yastığın üzerinde öne doğru kaymaya başladı. Tarak başının üst kısmına çarptı, şimdi daha az saçı olduğu için daha sert bir çarpma olmuştu bu.

"O kadar acele etme, delikanlı." Berber dar dükkân boyunca şöyle bir yürüdü ve tepsi gibi oval bir aynayla geri döndü. Gregory'nin başının arkasını göstermek için aynayı aşağıya doğru eğdi. Gregory ilk aynaya, ikinci aynaya ve öte yana baktı. Başının arkası değildi bu. Ona benzemiyordu. Yüzünün kızardığını hissediyordu. Çişini etmek istiyordu. Sapık berber ona bir başkasının başının arkasını gösteriyordu. Kara büyüydü bu. Gregory gözlerini di-

kip baktıkça baktı, rengi gitgide açılıyor ve tamamen tıraş edilip yontulmuş başka birinin başının arkasına bakaduruyordu, ta ki, bu hali içinde eve gitmenin biricik yolunun sapkın berberin oyununa katılmak olduğunu kavrayana değin. Bu yüzden yabancı kafatasına son bir bakış attı, aynanın yukarısında kendisine bakan berberin kayıtsız gözlüğüne cesaretle baktı ve alçak sesle, "İyi,"dedi.

2

Kuaför kibar bir horgörüyle aşağıya baktı ve tarağını, Gregory'nin saçlarının arasından düşünceli bir edayla geçirdi: sanki saçlarının derinliklerinde, uzun zaman önce kaybolmuş bir ortaçağ hacı kafilesini hatırlatan bir ayırma çizgisi olabilirmiş gibi. Tarağı küçümseyen bir tavırla oynatması saç kitlesini gözlerinin önüne ve çenesine doğru düşürmüştü. Ansızın inen perdenin arkasından, "Siktir, Jim!" diye düşündü. Allie artık saçını kesmediği için buradaydı sadece. En azından, şimdilik böyleydi. Şimdi onu tutkuyla düşünüyordu: Kendisi banyonun içinde, Allie onun saçlarını yıkıyor ve sonra kendisi orada otururken, saçlarını kesiyordu. O, küvet tıpasını çıkarır ve Allie, kesilmiş saçları duş hortumundan fışkıran suyla akıtır, su serpintisiyle oynaşır ve kendisi zaman zaman ayağa kalktığında, tam da orada ve o zaman, aletini emer ve böylelikle, son saç kırpıntılarını da temizlemiş olurdu. Evet, böyle olurdu.

"Belirli... bir yerden... ayırmamı arzu eder misiniz, efendim?" Herif bir ayırma çizgisi arayışında yenildiğini kabul etmiş gibi yapıyordu.

"Sadece geriye doğru tarayın." Gregory başını intikam dolu bir edayla birden salladı, böylelikle saçları başının üstünden, ait oldukları yere geldi. Kolunu naylondan yapılma boktan tıraş örtüsünün içinden çıkararak saçlarını geriye doğru parmaklarıyla tarazladı, sonra da hafifçe dokundu. Şimdi dükkâna girdiğindeki gibiydi.

"Belirli... bir uzunluk... arzu eder misiniz, efendim?"

"Yakadan altı buçuk-yedi santim aşağı. Yanları, tam şuraya, kemiğe kadar alın." Gregory orta parmaklarıyla hafifçe vurarak istediği uzunluğu gösterdi.

"Peki bu arada sakal tıraşı olmak da ister misiniz?"

Ne yüzsüzlük. Günümüzde sakal tıraşı *böyle bir şey* işte. Her sabah sadece avukatlar, mühendisler ve orman uzmanları tıraş çantalarını karıştırıp duruyor ve sakallarını tıpkı Kalvenciler gibi kökünden kazıyordu. Gregory yan yan aynaya doğru döndü ve kendine bir bakış attı. "Kadınım böylesinden hoşlanıyor," dedi kayıtsızca.

"Evlisiniz o zaman, öyle mi?"

İşine bak, gerzek. Her şeye burnunu sokma. O içlidışlılık ayaklarını da bırak. Tanrı bilir ibnenin tekisindir. Onlarla bir alıp veremediğim yok. Kadınların kürtaj yapma haklarını da savunurum ben.

"Yoksa o özel işkence için para mı biriktiriyorsunuz?"

Gregory yanıt vermeye tenezzül etmedi.

"Yirmi yedi yıldır evliyim ben," dedi adam, ilk dokunuşlarını yaparken. "Her şey gibi artıları ve eksileri var."

Tıpkı bir dişçide ağzınız bir sürü aletle doluyken dişçinin fıkra anlatmakta ısrar etmesinde olduğu gibi, az çok manalı bir şekilde homurdandı Gregory.

"İki çocuğum var. Birisi şimdi yetişkin sayılır. Kız hâlâ evde. Siz daha arkanızı bile dönemeden büyüyecek ve evden uçup gidecek. Sonunda hepsi de yuvadan uçup giderler."

Gregory aynaya baktı, ama başı aşağıda olan ve saçını kesip duran herifçioğluyla göz teması kuramadı. Belki de o kadar kötü biri değildi. Sıkıcı biri olması dışında. Ve hiç kuşkusuz, on yıllar boyunca sürmüş olan sömürüye dayalı efendi-köle ilişkisi içindeki suçortaklığıyla, psikolojisi fena halde bozulmuştu.

"Ama belki de evliliğe uygun bir tip değilsinizdir, efendim."

Şimdi *ağır ol* bakalım. Kim kimi ibne olmakla suçluyor? Kuaförlerden hep tiksinmişti ve bu da istisna değildi. İki nokta dört çocuklu lanet olası taşralı bay, konut kredisini ödüyor, arabasını yıkayıp garaja koyuyor. Demiryolu yanında küçük güzel bir arazisi, şu madeni askımsı şeylere çamaşırlarını asan çehre züğürdü bir karısı

var. Evet, evet görebiliyorum. Belki de cumartesi öğleden sonraları boktan bir ligde az biraz hakemlik falan da yapıyor. Yok, yok, orta hakem bile değil, sadece *yan hakem.*

Bir yanıt bekliyormuş gibi durakladığını fark etti adamın, Gregory. Bir yanıt mı bekliyordu? Ne hakkı vardı buna? Pekâlâ, bu herifçioğlunun ağzının payını verelim bakalım.

"Evlilik korkaklara açık tek serüvendir."

"Şey, evet, eminim ki benden çok daha akıllı bir adamsınız, efendim," diye yanıt verdi kuaför, açıkça saygılı olmayan bir tonda. "Üniversitede öğrenim gördüğünüzü de düşünürsek."

Gregory yine sadece homurdandı.

"Elbette, bana bir yargıda bulunmak düşmez. Gelgelelim üniversiteler öğrencilere hakları olandan fazlasını küçümsemeyi öğretiyor gibi gelmiştir hep bana. Ne de olsa, kullandıkları para bizim paramız. Ben, oğlumun meslek okuluna gitmiş olmasından çok memnunum. Ona hiç zararı dokunmadı. Şimdi iyi de para kazanıyor."

Evet, evet, bir sonraki iki nokta dört çocuklu aileye bakmak, birazcık daha büyük bir çamaşır makinesine ve biraz daha az çehre züğürdü bir karıya sahip olmak için yeterli. Evet, bazıları için böyleydi. Lanet olasıca İngiltere. Ancak bütün bunlar süpürülüp gidecekti. Ve bu çeşit bir yer ilk gideceklerden olacaktı, kokuşmuş eski efendi-köle kurumları, bütün bu yapmacık konuşmalar, sınıf bilinci, bahşiş verme olayı. Gregory bahşiş vermeye inanmıyordu. Bunun, bahşiş veren için de, alan için de aşağılayıcı, itaatkâr toplumun desteği olduğunu düşünüyordu. Sosyal ilişkilerin değerini azaltıyordu. Zaten, bunu yapacak olanağı yoktu. Üstelik, onu o biçim olmakla suçlayan bir bahçıvana bahşiş verecek idiyse, bu yandığının resmiydi.

Bu tip yerler gözden düşüyordu. Londra'da mimarlar tarafından tasarlanmış, kıyak bir ses sistemiyle son moda parçalar çalan yerler vardı. Bu kuaförlerde siz müzik dinlerken biri saçınıza biçim veriyor ve onu kişiliğinize uyduruyordu. Tabii bir servete patlıyordu, ama *bu* yerlerden daha iyiydi. Tevekkeli değil dükkân boştu. Yüksek bir rafın üzerinde duran çatlak bakalit bir radyoda çay partisi

müzikleri çalıyordu. Onların fıtık bağları, cerrahi korseler ve varis çorapları satmaları gerekirdi. Protez pazarını ele geçirirlerdi. Tahta bacaklar, kopmuş eller için çelik kancalar. Elbette, peruklar. Kuaförler niçin peruk da satmıyorlardı? Ne de olsa, dişçiler takma diş satıyordu.

Bu herif kaç yaşındaydı? Gregory adama baktı: kemikli bir yüz, dalgın gözler, saçma şekilde kısa kesilmiş ve briyantin sürülmüş saçlar. Yüz kırk mı? Gregory adamın yaşını bulmaya çalıştı. Yirmi yedi yıldır evliydi. Demek: elli mi? Aletini çıkarır çıkarmaz gebe bırakmışsa kırk beşti. Eğer o kadar maceraperestse. Saçları şimdiden kırlaşmıştı. Belki kasık tüyleri de ağarmıştı. Kasık tüyleri ağarır mıydı?

Kuaför kırpma aşamasını bitirdi, makası hakaret dolu bir edayla dezenfektan dolu bir bardağın içine bıraktı ve daha küt bir başka makas çıkardı. Şak şak kesmeye koyuldu. Saç, deri, et, kan, hepsi de birbirine fena halde yakındı. Cerrahlığın kasaplık olduğu eski günlerde cerrah-berber olurdu bunlar. Geleneksel berber direğinin çevresindeki kırmızı şerit, berber bir yanınızı kanattığında kolunuzun etrafına sarılan bez parçasını gösteriyordu. Dükkân levhasında bir kâse de vardı, içinde kanın durduğu kâse. Şimdi bütün bunları bir yana bırakıp kuaförlük düzeyine inmişlerdi. Uzanan kollar yerine, yeryüzünün kanını akıtan.

Allie'nin ilişkiyi niçin bitirdiğini hâlâ anlayabilmiş değildi. Çok sahiplenici olduğunu, nefes alamadığını, onunla birlikte olmanın evli olmak gibi bir şey olduğunu söylemişti Allie. Gülünç bir şey bu, diye yanıt vermişti kendisi: Onunla birlikte olmak aynı anda yarım düzine herifle birlikte çıkan biriyle olmak gibi bir şeydi. Benim demek istediğim tam da bu, demişti Allie. Ani bir umutsuzlukla, seni seviyorum, demişti. Bunu ilk kez birine söylüyordu ve yanlış yaptığını biliyordu. Bunu kendinizi zayıf değil, güçlü hissettiğinizde söylemeniz beklenirdi sizden. Beni sevseydin, bunu anlardın, diye yanıt veriyordu Allie. Pekâlâ, siktir git ve nefes al o zaman, demişti. Sadece bir kavgaydı, sadece aptal bir kavgaydı, hepsi bu. Hiçbir anlamı yoktu. İlişkiyi bitirmiş olmalarının dışında.

"Saçınızın üzerine başka bir şey efendim?"

"Ne?"

"Saçınızın üzerine başka bir şey?"

"Hayır. Doğaya asla bulaşma."

Kuaför içini çekti. Sanki doğaya bulaşmak son yirmi dakikadır vaktini harcadığı şeymiş ve Gregory örneğinde bu son derece zorunlu bulaşmanın sonucu yenilgiymiş gibi.

Önümüzdeki hafta sonu. Yeni bir saç kesimi, temiz gömlek. İki parti. Bu gece bir çömlek biranın ortaklaşa satın alınması. Körkütük sarhoş ol ve olup biteni gör: Benim doğaya bulaşmama fikrim bu. Öff. Hayır. Allie. Allie, Allie, Allie. Kolumu bağla. Bileklerimi sana uzatıyorum, Allie. Nereye istersen. Tıbbi olmayan amaçlarla, yeter ki onu içeri daldır. Hadi, eğer daldırman gerekiyorsa. Kanımı ateşle.

"Az önce evlilik konusunda ne demiştiniz?"

"Evlilik mi? Ha, korkaklara açık tek serüven olduğunu."

"Şey, şunu söylememde bir mahzur yoksa, efendim, evlilik bana her zaman iyi gelmiştir. Ama eminim ki siz benden daha akıllı bir adamsınız, üniversite öğreniminiz de göz önünde tutulursa."

"Başka birinin lafını söylüyordum," dedi Gregory, "Ama sizi temin ederim ki söz konusu kişi her ikimizden de daha akıllı bir adamdı."

"O kadar akıllıydı ki Tanrıya inanmıyordu, sanırım?"

Evet, *o kadar* akıllı, demek istedi Gregory, *tamı tamına o kadar* akıllı. Ama bir şey onu alıkoydu. Tanrıyı ancak kendisi gibi kuşkucu kişiler arasında reddedecek kadar cesurdu.

"Şey, acaba şunu da sormamda mahzur yoksa efendim, evliliğe uygun bir tip miydi bu kişi?"

Ha. Gregory bunu bir an düşündü. Bir karısı olmamıştı, değil mi? Sadece metresleri olmuştu, bundan emindi.

"Hayır, evliliğe uygun bir tip olduğunu sanmıyorum, dediğiniz gibi."

"O zaman, efendim, belki de bir uzman değildi bu konuda?"

Gregory düşüncelere daldı: Eskiden berber dükkânları aylak insanların en son haberleri birbirlerine aktarmak için toplandıkları, müşterileri eğlendirmek için lavta ve viyol çalınan kötü isim yapmış yerlerdi. Şimdi bütün bunlar geri dönüyordu, en azından Lond-

ra'da. Adları dergilerin sosyete sayfalarında geçen stilistlerin çalıştırdıkları, dedikodu ve müzik dolu yerlerdi burası. Önce saçınızı yıkayan kara süveterli kızlar vardı. Süper! Saçınızı kestirmek için dışarı çıkmadan önce onu yıkamanız gerekmiyordu. İçeri süzülüp bir merhaba diyor ve elinizde bir dergiyle koltuğa yerleşiyordunuz.

Evlilik uzmanı bir ayna getirdi ve Gregory'ye zanaatının ikiz görüntüsünü gösterdi. Bayağı iyi bir iş olduğunu kabul etmek zorunda kaldı Gregory, yanlar kısa, arka uzundu. Saçları aynı anda her doğrultuda uzayan, fırça gibi sakalları, koyun bacağı gibi kabarık favorileri ve arkada uzayıp giden yağlı saçları olan şu üniversiteli tiplerinki gibi değildi. Hayır, doğaya birazcık olsun karışmak, onun gerçek düsturu buydu. Doğayla uygarlık arasındaki sürekli çekişme bizi ayaklarımızın üzerinde tutan şeydi. Gerçi bu, hiç kuşkusuz doğayı ve uygarlığı nasıl tanımladığınız sorusunu da göz ardı ediyordu. Bu sadece bir hayvanın yaşamıyla bir burjuvanın yaşamı arasındaki seçim değildi. Doğrusu her çeşit şey arasında... bir seçimdi bu. Allie için acı dolu bir özlem duydu. Beni kanat, sonra bağla beni. Şayet onu geri alabilecek olsa, daha az sahiplenici olurdu. Gerçi bunu yakın olmak, bir çift olmak olarak düşünmüştü sadece. Allie bundan önceleri hoşlanmıştı. En azından, itiraz etmemişti.

Kuaförün hâlâ aynayı tuttuğunu fark etti.

"Evet," dedi öylesine.

Ayna yüzü aşağıya dönük şekilde tezgâhın üzerine kondu ve boktan naylon tıraş örtüsü çıkarıldı. Bir fırça, yakası boyunca hışır hışır gidip geldi. Bu, aklına sviş, sviş diye sesler çıkaran caz davulcularını getirdi. Önünde yaşanacak koca bir hayat vardı, değil mi?

Dükkân boştu ve radyodan hâlâ sırnaşık bir inilti geliyordu. Derken, "Hafta sonu için bir planınız var mı efendim?" diye alçak sesle söylenmiş bir cümle çalındı kulağına.

"Aa evet, Londra'ya bir tren bileti, Vidal Sassoon'la randevu, bir paket barbekü sosisi, bir kasa bira, birkaç otlu sigara, aklı uyuşturacak müzik ve benden gerçekten hoşlanan bir kadın," demek istedi. Bunun yerine, sesini alçattı ve "Bir paket Durex prezervatif, lütfen," diye yanıt verdi.

Sonunda kuaförle suçortaklığı içinde, parlak günün içine doğru yürüyüp hafta sonunun başlamasını diledi.

3

Yola koyulmadan önce banyoya girdi, hareketli tıraş aynasını mekanizmasından çekti, çabuk bir el hareketiyle makyaj tarafını çevirdi ve tıraş çantasından tırnak makasını aldı. İlkönce, bir hayli uzayıp çalılaşmış birkaç kaş kılını düzeltti, sonra kulaklarından çıkan tüyler ışıkta görülebilsin diye hafifçe döndü ve makası bir iki kez çalıştırdı. Biraz bezgin bir ruh haliyle, burnunu yukarı doğru itip tünel deliklerini inceledi. Alışılmadık uzunlukta bir şey yoktu; şimdilik. Fanilasının bir köşesini nemlendirerek, kulak arkalarını ovdu, kıkırdakımsı kanalları çekiştirdi ve balmumu kaplı mağaraları son bir kez dürttü. Aynadaki yansısına baktığında, kulakları, sanki korkuya kapılmış bir oğlan çocuğu ya da öpüşmekten korkan bir öğrenci gibi pespembe olmuştu.

Birikip de nemli fanilanızı beyazlatan şeyin adı neydi? Kulak kiri, diyordu buna. Belki de doktorlar bunun için teknik bir terim kullanıyorlardı. Kulağın arkasında, bir atlet ayağının işitsel eşdeğeri olan mantar enfeksiyonları olur muydu? Pek olası değildi bu: Bu bölge çok kuruydu. Bu yüzden, belki de kulak kiri nitelemesi uygundu; belki de herkesin ona verdiği özel bir ad vardı, bu yüzden hiçbir ortak terim gerekmiyordu.

Hiç kimsenin peyzaj bahçıvanları için yeni bir ad önermemiş olması garipti. Önce berberler, sonra da kuaförler. "Saç stilistleri mi?" Züppece. "Saç şekillendiricileri mi?" Saçma. Bu günlerde Allie'nin yanındayken kullandığı ifade buydu. "Ben Barnet'ın Dükkânı'na gidiyorum" derdi. Barnet. Sarı Barnet.

"Şey, Kelly'yle saat üçte."

Çivit mavisi bir tırnak, kurşun kalemle yazılmış bir dizi büyük harfin üzerinde durakladı. "Evet. Gregory mi?"

Başıyla evetledi. Telefonla ilk randevu alışında adını sormuşlar ve o, "Cartwright" diye yanıt vermişti. Bir duraklama olmuş, bu duraklamanın ne anlama geldiğini kavramadan önce, "Bay Cartwright" demişti. Şimdi kendini kayıt defterinde tepetaklak görüyordu: GREGGORY.

"Kelly bir dakika sonra yanınıza gelecek. Saçınızı yıkayalım."

Bunca yıl sonra hâlâ, gereken konumu kolayca alamıyordu. Belki de belkemiği hasar görmüştü. Gözler yarı kapalı, ensenizde kâsenin kenarını hissediyordunuz. Sırtüstü yüzmek ve havuzun nerede bittiğini bilmemek gibi bir şeydi bu. Sonra orada, soğuk porselen boynunuza dayanmış ve boğazınız açıkta, yatıyordunuz. Tepetaklak halde, giyotin bıçağının inmesini bekliyordunuz.

Kayıtsız elleri olan şişman bir kız onunla her zamanki konuşmayı yapıyor –"Çok mu sıcak?" "Tatilde miydiniz?" "Krem ister misiniz?"– ve bu arada gönülsüzce, avuç içlerini kullanarak suyun kulaklarına kaçmasını engellemeye çalışıyordu. Gregory, Barnet'ın Dükkânı'nda yıllar içinde yarı eğlenceli bir edilginlik durumuna yerleşmişti. Bu kırmızı yüzlü stajyerlerden bir tanesinin ilk kez "Krem ister misiniz?" deyişinde, "Sizce nasıl olur?" diye yanıt vermiş, çünkü kafa derisini üstten gördüğünden gereksinimlerini daha iyi değerlendireceğine inanmıştı. Düz mantık, "krem" anlamına gelen bir şeyin saçınızı sadece daha iyi hale getirebileceğini düşündürüyordu. Öte yandan, ortada geçerli bir yanıt yoksa, soruyu sormak niyeydi? Ne var ki tavsiye taleplerine karşılık verilen "Siz bilirsiniz" gibi ihtiyatlı yanıtlar, kafa karıştırmaktan başka bir işe yaramıyordu. Bu yüzden, ruh haline bağlı olarak, "Evet" ya da "Bugün istemem, teşekkür ederim," demekle yetiniyordu. Bir de, kızın, suyun kulaklarına kaçmasını engellemekte iyi olup olmamasına göre.

Saçının ıslaklığı körlüğe yakın bir şeymiş gibi, kız onu dikkatle yeniden koltuğa doğru yönlendirdi. "Çay ya da kahve ister misiniz?"

"İstemem, teşekkürler."

Tam olarak lavtalar, viyoller ve birbirlerine en son haberleri aktaran aylak müşteriler söz konusu değildi. Ama son derece yüksek sesli bir müzik, meşrubat seçimi ve çok sayıda dergi vardı. Kendisinin kauçuk yastık üzerinde kıpırdayıp durduğu eski günlerde ihti-

yarların okuduğu *Reveille*'e, *Tit-Bits*'e ne olmuştu? Bir kadın dergisi olan, ama bir erkeğin okurken görülmesinin fena sayılmayacağı *Marie Claire*'in bir sayısını aldı.

"Merhaba Gregory, keyifler nasıl?"

"İyi. Sen nasılsın?"

"İdare eder."

"Yeni saçından hoşlandım Kelly."

"Hoşlandın mı? Biliyor musun, sıkıldım."

"Hoşlandım. İyi görünüyor, havalı. Sen memnun değil misin?"

"Emin değilim."

"Yok, çok iyi."

Kız gülümsedi. O da gülümsemesine karşılık verdi. Bu işleri becerebiliyordu, ciddiyetle ya da yarı ciddi olarak yapılan müşteri takılmaları. Doğru tonu bulmak sadece yirmi beş yılını almıştı.

"Peki bugün ne yapıyoruz?"

Gözlerini kaldırıp aynadan kıza baktı, aslında hoşlanmadığı sert hatlı bir saç kesimi olan uzun boylu bir kızdı; yüzünü çok köşeli gösterdiğini düşünüyordu. Ama ne biliyordu ki? Kendi saçına kayıtsızdı. Tatilleri konusunda soru sorulmasını istemediğini çabucak anlayan huzurlu bir kişiydi Kelly.

Gregory hemen yanıt vermeyince, "Saçı hemen ıslatıp son kez yaptıklarımızı mı yapalım tam olarak?" dedi kız.

"İyi fikir." Son kez, bundan sonraki kez ve onun ötesindeki zaman boyunca olacağı gibi.

Salonda, hiç kimsenin ciddi bir şeyinin olmadığı, neşeli bir ayakta tedavi ünitesinin karma koğuşlarına özgü bir atmosfer vardı. Bunun altından kalkabilirdi; sosyal kuruntularını üzerinden atalı uzun zaman olmuştu. Olgunluğun ufak kazanımları. "Peki Gregory Cartwright, bize şu ana kadarki yaşamınızı kısaca bir anlatın bakalım." "Anlatayım, dinden ve berberlerden korkmayı bıraktım." Her ne idiyseler Haçlılara asla katılmamıştı; lisede ve üniversitede gözleri dönmüş evangelistlerden kaçınmıştı ve şimdi pazar sabahları kapı çaldığında ne yapacağını biliyordu.

"Tanrı olmalı," derdi Allie'ye. "Ben bakarım." Ve orada, basamağın üzerinde, biri çoğunlukla siyah, bazen arkalarında sevimli

bir çocukla birlikte, şık, nazik bir çift olurdu ve çift hep, tartışmalı olmayan şu cümleyle söze başlardı: "Evden eve gidip, insanlara dünyanın durumu hakkında endişe edip etmediklerini soruyoruz sadece." İşin püf noktası hem gerçek bir Evet'ten hem de kendini beğenmişçe bir Hayır'dan kaçınmaktı, aksi takdirde kolunuzu kaptırdınız demekti. Bu yüzden onlara evcimen bir edayla gülümser ve kestirmeden: "Din kitapları mı?" diye sorardı. Ve daha onlar, bu ani soruya bir Evet ya da Hayır demeye karar bile veremeden, konuşmayı enerjik bir "Şansınızı komşu kapıda arayın,"diyerek sonlandırırdı.

Aslında, saçını yıkatmaktan bayağı hoşlanıyordu; çoğunlukla hoşlanıyordu. Ama işin geri kalan kısmı sadece rutindi. Günümüzde her şeyin bir parçası olan vücut temasından pek az haz alıyordu. Kelly farkına varmadan kalçasını kolunun üst yanına dayar ya da vücudunun başka bir bölümü ona sürtünürdü; hiçbir zaman tam olarak gösterişli bir şekilde de giyinmezdi Kelly. Eskiden olsa, bütün bunların hepsinin kendisi için yapıldığını düşünür ve kucağını örten gazete kâğıdına minnettar kalırdı. Bugünse bu durum, zihnini *Marie Claire*'den zerre kadar uzaklaştırmıyordu.

Kelly ona Miami'de bir işe başvuru yaptığından söz ediyordu. Yolcu gemilerinde. Beş günlüğüne, bir haftalığına, on günlüğüne denize açılıyor, sonra da kazandığınız parayı harcamak üzere kara izni alıyordunuz. Şu anda orada bir kız arkadaşı vardı. Eğlenceli görünüyordu.

"Heyecan verici," dedi Gregory. "Ne zaman gidiyorsun?" Şöyle düşündü: Miami'de şiddet kol geziyor, öyle değil mi? Adam öldürmeler. Kübalılar. Kötülük. Lee Harvey Oswald. Orada güvende olur mu Kelly? Peki ya yolcu gemilerindeki cinsel tacize ne demeli? Hoş görünümlü bir kızdı. Özür dilerim, *Marie Claire*, kadın demek istedim. Ama bir bakıma da kız, çünkü onun gibi birinde böylesine yarı babalık düşünceleri uyandırıyordu: evden çıkmayan, işe giden, saçını kestiren birinde. Şunu itiraf ediyordu ki, yaşamı uzun süreli korkakça bir serüven olmuştu.

"Kaç yaşındasın?"

"Yirmi *yedi*," dedi Kelly, sanki gençliğin son ucundaymış gibi.

Hemen eyleme geçmezse yaşamını sonsuza değin tehlikeye atmış olacaktı; aradan birkaç hafta daha geçmesi, onu salonun öteki ucundaki şu bigudili kadına dönüştürecekti.

"Neredeyse seninle yaşıt bir kızım var. Aslında, yirmi beşinde. Yani, bir başka kızımız daha var demek istiyorum. İki tane." Pek de doğru bir ifade kullanmış değil gibiydi.

"O zaman ne kadar zamandır evlisiniz yani?" diye sordu Kelly matematikimsi bir şaşkınlıkla.

Gregory gözlerini kaldırıp aynada ona baktı. "Yirmi sekiz yıldır." İnsanın neredeyse kendi yaşamı kadar bir süre evli kalmış olması düşüncesine muzip muzip gülümsedi Kelly.

"Büyüğü evden ayrıldı elbette," dedi. "Ama Jenny hâlâ bizimle birlikte."

"Güzel," dedi Kelly, ama Gregory onun şimdi ne denli sıkılmış olduğunu görebiliyordu. Tamı tamına ondan sıkılmıştı. Gitgide döküldüğünden daha dikkatli taraması gereken saçları olan bir başka bunaktı sonuçta. Bana Miami'yi verin; hem de çok geçmeden.

Gregory seksten korkuyordu. Bu gerçekti. Artık neye yaradığını gerçekten bilmiyordu. Olduğunda hoşuna gidiyordu. Gelecek yıllarda gitgide daha az seks olacağını ve sonra bir noktada da, hiç olmayacağını hayalinden geçiriyordu. Ama onu korkutan bu değildi. Ne de dergi sayfalarında söz ettikleri ürpertici ayrıntılarla bir ilgisi vardı bunun. Gençlik günlerinde kendi ürpertici ayrıntılarına sahip olmuşlardı. O zamanlar, banyoda ayağa kalkıp da Allie onun aletini ağzına aldığında her şey tamamen açık ve cüretkârca görünmüştü. Bütün bunlar kendi gerçekliği içinde apaçık ve zorunluydu. Şimdi bu meseleyi hep yanlış anlayıp anlamadığını merak ediyordu. Seksin neye yaradığını bilmiyordu. Başkalarının da bildiğini sanmıyordu, ama bu, durumu daha iyiye götürmüyordu. Ulumak istiyordu. Aynaya doğru ulumak ve yansısının da ona uluduğunu seyretmek istiyordu.

Kelly'nin kalçası yeniden pazusuna dayanmıştı, kalçasının kenarı da değil, iç kavisi. En azında gençlikte sorduğu sorulardan birinin yanıtını biliyordu: Evet, kasık tüyleri gerçekten ağarıyordu.

Bahşiş konusunda kaygılı değildi. Yirmi sterlinlik bir banknotu vardı. On yedi sterlin saç kesimi için, bir sterlin saçını yıkayan kız

için ve iki sterlin de Kelly için. Ve fiyatı iki katına çıkarmış olabilirler diye, hep fazladan bir sterlin de yanına almayı unutmuyordu. O tür bir insandı, bunu anlamıştı. Cebinde hep yedek bozuk parası olan bir adam.

Şimdi Kelly saç kesimini bitirmiş ve tam arkasında ayakta durmuştu. Göğüsleri Gregory'nin başının her bir yanında görünüyordu. Favorilerinden her birini başparmağıyla işaretparmağı arasına aldı, sonra gözlerini ötelere çevirdi. Onun numaralarından biriydi bu. Ona, herkesin yüzünün biraz yamuk olduğunu söylemişti, bu yüzden eğer gözle bir değerlendirmede bulunursanız sonunda mutlaka bir yanlış yapabilirdiniz. O, dokunarak, vezneye ve sokağa doğru dönerek ölçüyordu. Miami'ye doğru dönüyordu.

Tatmin olarak, saç kurutma makinesine uzandı ve akşama değin sürecek bir sufle etkisini parmağıyla harekete geçirdi. Şimdi otomatiğe bağlanmıştı ve belki de, sıradaki ıslak kafa kendisine yönlendirilmeden önce dışarı çıkıp bir sigara içip içemeyeceğini merak ediyordu. Böylece her seferinde unutup aynayı getirecekti.

Birkaç yıl önce, Gregory için cüretli bir hareket olurdu bu. Lanet olası aynanın tiranlığına karşı başkaldırı. Bu taraf, o taraf. Kırk yılı aşkın bir süre berbere, kuaföre ve Barnet'in Dükkânı'na gidip gelişlerinde, başının arka yanını tanısa da tanımasa da hep uysalca boyun eğmişti. Gülümseyip başını sallar ve sırlı camda beliren baş sallayışını görünce, bunu "Çok güzel", "Çok daha düzgün" ya da "Tam istediğim gibi," yahut "Teşekkür ederim," gibi sözlere dökerdi. Şayet ensesine bir gamalı haç yapacak olsalar, herhalde bunu da onaylamış gibi yapardı. Derken, bir gün, şöyle düşündü: Hayır, arkamı görmek istemiyorum. Ön iyi olmuşsa, arka da olmuştur. İddialı bir davranış değildi bu, öyle değil mi? Hayır, mantıklı bir davranıştı. Bu kararından bayağı gurur duyuyordu. Hiç kuşkusuz Kelly hep unutuyordu, ama önemli değildi bu. Aslında daha iyiydi, çünkü Gregory'nin sıkılgan zaferi her seferinde yinelenmiş oluyordu. Şimdi Kelly, aklı Miami'de ve elindeki ayna sallanarak kendisine doğru gelirken, Gregory elini kaldırdı, her zamanki hoşgörülü tebessümüyle gülümsedi ve,

"Hayır,"dedi.

İçinde, Otuz Yıl Savaşları sırasında Almanya'dan getirilmiş oymalı bir sunak olan kilisenin önünde, atların konulduğu yan yana altı ahır bölmesi duruyordu. Beyaz köknar ağacından yapılma ve kasabanın kavşak yerinden martı çığlıklarının işitileceği mesafede, hava koşullarına karşı güçlendirilmiş olan bu bölmeler süssüz, hatta numarasızdılar. Ancak basitlikleri ve görünüşteki kullanılırlıkları yanıltıcıydı. Atlarıyla kiliseye gelenlerin ve tabii yayan gelenlerin zihinlerinde bu bölmeler, soldan sağa doğru birden altıya kadar numaralandırılmış ve yörenin en önemli altı adamı için ayrılmıştı. Centralhotellet'de öğle yemeği mönüsü olan *Brännvinsbord*'un tadını çıkarırken atını bağlamaya hakkı olduğunu hayalinden geçiren bir yabancı, dışarı çıktığında hayvanını dalgakıranın yanında başı-

boş gezinirken ya da göle bakarken bulurdu.

Her bir ahır bölmesinin sahipliği ister armağan olarak, ister son istek ve vasiyet yoluyla olsun, kişisel bir seçime bağlıydı. Kilisenin içindeki bazı koltuklar kişilerin değerine bakılmaksızın kuşaktan kuşağa bazı aileler için ayrılmışken, dışarıda, yurttaşlık değerlerine dayalı ölçütler geçerli olurdu. Bir baba ahır bölmesini en büyük oğluna devretmeyi arzu etmiş olabilirdi, ama eğer oğlan yeterince vakar göstermemişse, bu hediye babanın saygınlığını azaltırdı. Halvar Berggren akvavit*, uçarılık ve tanrıtanımazlığa düşüp de üçüncü ahır bölmesinin sahipliğini gezgin bir bıçak bileyicisine devrettiğinde, bıçak bileyicisinin değil Berggren'in saygınlığı azaldı ve birkaç riksdaler** karşılığında daha uygun bir atama yapıldı.

Dördüncü bölme Anders Bodén'e ödül olarak verildiğinde hiç kimse şaşırmadı. Bıçkıevinin genel yöneticisi çalışkanlığı, uçarılıklardan uzaklığı ve ailesine bağlılığıyla tanınıyordu. Aşırı derecede dindar biri değilse de yardımseverdi. Avın iyi olduğu bir sonbaharda, bıçkıevinin kuyularından birini kereste döküntüleriyle doldurmuş, üzerine madeni bir ızgara koymuş ve bir geyiği pişirip etini işçilerine dağıtmıştı. Kasabada doğmamış olmasına karşın, başkalarına kasabanın görülecek yerlerini göstermeyi üstlenmişti; onun ısrarı üzerine ziyaretçiler kendilerini kilisenin yanındaki *klockstapel****'e tırmanırken bulurlardı. Bir kolunu çan blokuna yaslayarak, binanın tuğla işçiliğini; onun ötesinde, sağırların ve dilsizlerin kaldığı düşkünlerevini ve görüş alanına girmeyen, Gustavus Vasa'nın 1520'de Dalarnalılara hitap ettiği noktayı işaret eden heykeli gösterirdi. Güçlü kuvvetli, sakallı ve coşkulu bir adam olan Anders, hukukçu Johannes Stiernbock'un anısına yakın zamanlarda dikilmiş bir taşı görmek için, Hökberg'e bir hac yolculuğu yapmayı bile önerirdi. Uzaklarda buharlı bir gemi, gölün karşı yakasına doğru ilerliyordu; aşağıda, bölmesi içinde halinden memnun atı bekliyordu.

Dedikodulara bakılırsa, Anders Bodén'in kente gelen ziyaretçilerle bu kadar uzun vakit geçirmesinin nedeni evine dönüşünü ge-

* Patatesten yapılma, alkollü bir içki (ç.n.)
** İsveç'te 1873'e kadar kullanılan para birimi. (y.h.n.)
*** Çan kulesi. (y.h.n.)

ciktirmekti; yine dedikodulara göre Gertrud'a ilk evlenme teklif ettiğinde, kız onun sakalıyla alay etmiş ve erdemlerini, ancak genç Markelius onu aşkta hayal kırıklığına uğrattıktan sonra görmeye başlamıştı; Gertrud'un babası Anders'e gelip de ona yeniden kur yapmasını önerdiğinde, pazarlıkların kolay olmadığını söylüyordu dedikodular. Bıçkıevi yöneticisi, önceki sefer Gertrud kadar yetenekli ve sanatçı ruhlu bir kadına –bir zamanlar Sjögren'le piyano düetleri çalmış olan bir kadına– yaklaşırken kendini küstah biri gibi hissettirilmişti. Yine dedikodulara göre, Gertrud'un toplantılarda ondan sıkıcı biri olarak bahsettiği bilinse de evlilikleri iyi gitmişti. İki çocukları olmuş ve ikinciyi doğurtan doktor, Bayan Bodén'i bir başka gebeliğe karşı uyarmıştı.

Eczacı Axey Lindwall ile karısı Barbro kasabaya geldiklerinde, Anders Bodén onları *klocstapel*'e çıkardı ve Hökberg'e kadar birlikte yürümeyi önerdi. Eve dönüşünde Gertrud ona niçin İsveç Turizm Çalışanları Sendikası'nın rozetini takmadığını sordu.

"Çünkü üye değilim."

"Seni onursal üye yapmaları gerekirdi," diye yanıt verdi Gertrud.

Anders, karısının acı alaylarıyla bilgiçlik taslayarak, sorularına sanki bu sorular içerdikleri sözcüklerden başka bir şeyi ifade etmiyormuş gibi yanıt vererek baş etmeyi öğrenmişti. Bu durum karısını daha da rahatsız ediyordu, ama onun için gerekli bir korunmaydı.

"Hoş bir çifte benziyorlar," dedi Anders, gerçekçi bir biçimde.

"Herkesten hoşlanıyorsun sen."

"Hayır, sevgilim, bunun doğru olduğunu sanmıyorum." Sözgelimi, şu anda, ondan hoşlanmadığını söylemek istiyordu Anders.

"Kütükler konusunda, insanlar için olduğundan daha seçicisin."

"Kütükler sevgilim, birbirinden çok farklıdır."

Lindwallar'ın kasabaya gelişleri özel bir ilgi uyandırmadı. Axel Lindswall'ın tavsiyesini almaya gidenler, bir eczacıdan umabilecekleri her şeyi buldular: İltifatkâr bir edayla bütün şikâyetleri ya-

şamı tehdit eden şeyler olarak değerlendiren, ama aynı zamanda da tedavi edilebilir olduklarını düşünen ağırkanlı ve ciddi bir kimse. Kısa boylu, soluk sarı saçlı ve dedikodulara bakılırsa hızla şişmanlamaya eğilimli bir adamdı. Bayan Lindswall, ne tehdit oluşturabilecek kadar hoş ne de küçümsenecek kadar albenisiz olduğundan, giysileri ne bayağı ne de özenli, davranışları ise ne buyurganca ne de içekapanık olduğundan, daha az dikkat çekiyordu. Sadece yeni ve bu yüzden de sırasını beklemesi gereken bir zevceydi. Kasabaya yeni geldiklerinden pek kimseyle görüşmediler, bu uygun bir davranış sayılırdı; aynı zamanda düzenli olarak kiliseye de gidiyorlardı ki bu da uygun bir davranıştı. Dedikodulara göre Axel, Barbro'yu o yaz satın aldıkları sandala ilk bindirişinde, Barbro ona endişeyle, "Gölde köpekbalığı olmadığından emin misin Axel?" diye sormuştu. Ne var ki dürüstçe konuşmak gerekirse, dedikoduyu yapan kişiler Bayan Lindwall'ın şaka yapıp yapmadığından tam emin olamamışlardı.

Anders Bodén on beş günde bir salı günleri, kurutulan keresteleri denetlemek üzere buharlı gemiyle gölün öte yakasına geçiyordu. Birinci sınıf kamaranın yanındaki küpeştede ayakta durmuştu ki, yanında birinin olduğunu fark etti.

"Bayan Lindwall." Konuşurken, aklına karısının sözleri geldi. "Çenesi bir sincabınkinden daha küçük." Mahcup olmuş bir halde, karşı yakadaki kıyı çizgisine baktı ve "Tuğla binalar," dedi.

"Evet."

Bir saniye sonra da, " Ve sağırlarla dilsizlerin kaldığı düşkünlerevi," dedi.

"Evet."

"Elbette." Onları kadına daha önce *klockstapel*'den göstermiş olduğunu anımsadı.

Kadın, mavi fiyonklu hasır bir şapka giymişti.

İki hafta sonra kadın yeniden buharlı gemideydi. Rättvik'in öte yanında yaşayan bir kız kardeşi vardı. Anders Bodén kendini ona ilginç göstermeye çalıştı. O ve kocasının, Gustavus Vasa'nın Danimarkalı istilacılardan gizlenmiş olduğu hücreyi henüz görüp görmediklerini sordu. Orman hakkında, onun renkleri ve mevsimlerle birlikte değişen görünümleri hakkında açıklamalar yaptı ve bazıları ormanda sadece bir âğaç kitlesi görürken, o, içinde bulundukları gemiden bile, bu değişimlerin işleme biçimini anlatabilirdi. Kadın onun ileriye uzanmış kolunu nazikçe izledi. Çenesinin profilden biraz içeriye kaçık ve burnunun ucunun da garip bir şekilde hareketli olduğu belki doğruydu. Kadınlarla asla bir konuşma şekli geliştirmemiş ve bunun şimdiye değin kendisini hiç rahatsız etmemiş olduğunu fark etti.

"Özür dilerim," dedi. "Karım İsveç Turizm Çalışanları Sendikası'nın rozetini takmam gerektiğini ileri sürüyor."

"Ben bir erkeğin bana bildiklerini söylemesinden hoşlanırım," diye yanıt verdi Bayan Lindwall.

Kadının sözleri kafasını karıştırmıştı. Bu ifade Gertrud'un bir eleştirisi miydi, cesaret verici miydi, yoksa sadece bir gerçeği mi dile getiriyordu?

O akşam yemekte karısı, "Bayan Lindswall ile ne hakkında konuşuyorsunuz?" dedi.

Anders Bodén ne yanıt vereceğini ya da daha doğrusu nasıl yanıt vereceğini bilmiyordu. Ama her zamanki gibi sözcüklerin en yalın anlamına sığındı ve soruda şaşırtıcı bir yan yokmuş gibi davrandı. "Ormandan. Ona orman hakkında açıklamalar yapıyordum."

"Peki ilgiiendi mi? Ormanla, demek istiyorum."

"Kentte büyümüş. Bu bölgeye gelene değin hiç bu kadar çok ağaç görmemiş."

"Şey... Ormanda fazlasıyla çok sayıda ağaç vardır, öyle değil mi, Anders?" dedi Gertrud.

Anders Bodén şunu söylemek istiyordu: O, ormanla senin şim-

diye değin ilgilendiğinden çok daha fazla ilgilendi. Şunu söylemek istiyordu: Onun görünüşü hakkında kaba ifadeler kullandın. Şunu söylemek istiyordu: Beni onunla konuşurken kim gördü? Bunların hiçbirini söylemedi.

Ertesi on beş gün boyunca, kendini Barbro'nun, tatlı bir ağırlığı olan ve kulağa şeyden... diğer adlardan çok daha yumuşak geldiği konusunda düşüncelere dalmışken buldu. Aynı zamanda mavi fiyonklu bir hasır şapkanın yüreğine neşe saldığını düşündü.

Salı sabahı yola çıkarken, "Bayan Lindwallcığa selamlarımı ilet," dedi Gertrud.

Anders Bodén ansızın şöyle demek istedi: "Peki ya ona âşık olursam?" Bunun yerine, "Görürsem ederim," diye yanıt verdi.

Buharlı gemide can sıkıcı, sıradan nezaket kurallarına pek zor uydu Anders Bodén. Yola çıkmadan önce, ona bildiklerdini anlatmaya başladı. Keresteler hakkında, onların nasıl oluşturuldukları, nakledildikleri ve biçildikleri hakkında. Battal bıçkılama ile çeyrek bıçkılama hakkında açıklamalar yaptı. Tomruğun üç bölümünü açıkladı: gövdenin içindeki yumuşak öz, gövdenin ortasındaki sert kısım ve yumuşak dış kısımlar. Olgunluğa erişen ağaçlarda, orta kısım en büyük oranı kaplamakta ve yumuşak dış kısımlar sağlam ve esnek olmaktaydı. "Ağaçlar tıpkı insanlar gibidir," demişti. "Olgunluğa erişmek yetmiş yıl alır ve yüzden sonra yararsızdır."

Ona, bir keresinde, demir bir köprünün hızla akan nehrin üzerinde uzandığı Bergsforsen'de, dört yüz adamı çalışırken izlediğini ve adamların sudan çıkan ağaç kütüklerini yakalayarak *sorteringsbommar* yöntemiyle sahiplerinin ayırıcı işaretlerine göre nasıl düzenlediklerini anlattı. Ona, görmüş geçirmiş bir adam gibi, farklı işaretleme sistemlerini açıkladı. İsveç kerestesi kırmızı harflerle işaretleniyor, alt kalitede ahşaba mavi bir çizgi çekiliyordu. Norveç kerestesi her iki ucundan, nakliyatçının baş harfleriyle mavi renkte işaretleniyordu. Prusya kerestesinin ortaya yakın yanlarına işaret konuyordu. Rusya kerestesine kuru damga vuruluyor ya da uçlarına çekiçle işaret konuyordu. Kanada kerestesine siyah beyaz işaret

konuyordu. Amerikan kerestesinin yanlarına kırmızı tebeşirle işaret konuyordu.

"Bütün bunları gördünüz mü?" diye sordu kadın. Henüz Kuzey Amerika kerestesini incelememiş olduğunu itiraf etti Bodén; onun hakkında sadece bir şeyler okumuştu.

"Demek her adam kendi ağaç kütüğünü biliyor, öyle mi?" diye sordu kadın.

"Elbette. Aksi takdirde birisi bir başkasının kütüğünü çalabilir." Kadının onunla –aslında bütün erkek dünyasıyla– dalga geçip geçmediğini bilemiyordu Bodén.

Birdenbire kıyıda bir parıltı oldu. Kadın gözlerini ondan uzaklaştırdı, sonra yeniden adama baktı ve profilinin hatları tam anlamıyla uyumlu hale geldi: Küçük çenesinin devinimiyle dudakları ortaya çıktı. Burnunun ucu, açık, gri-mavi gözleri... tanıma sığmaz oldu, hatta hayranlığın bile ötesine geçti. Bodén kadının gözlerindeki soruyu tahmin ettiği için kendini akıllı hissetti.

"Orada bir cihannüma var. Belki de küçük dürbünü olan birisi. Gözetleniyoruz." Ne var ki son sözcüğü söylerken kendine güvenini yitirdi. Sanki bir başka adamın söyleyebileceği bir şey gibi çıkmıştı ağzından bu.

"Niçin?"

Ne yanıt vereceğini bilemiyordu. Gözlerini, cihünnümanın bir kez daha parıldadığı kıyı çizgisine doğru çevirdi. Mahcup olmuş bir halde, kadına Mats Israelson'ın hikâyesini anlattı, ama hikâyeyi olayların sırasını bozarak ve çok çabuk anlatmıştı, kadın ilgilenmiş gözükmedi. Bu hikâyenin gerçek olduğunu bile anlamış görünmüyordu.

"Özür dilerim," dedi kadın, sanki adamın uğradığı hayal kırıklığını fark etmişçesine. "Hayal gücüm fazla değildir benim. Ben sadece gerçekte olup bitenle ilgilenirim. Efsaneler bana... budalaca gözükür. Ülkemizde çok fazla efsane var. Böyle bir görüşe sahip olduğum için Axel beni kınıyor. Ülkeme saygı duymadığımı söylüyor. İnsanların beni modern bir kadın sanacaklarını söylüyor. Ama neden bu da değil. Hayal gücümün fazla olmaması."

Anders bu ani konuşmayı sakinleştirici buldu. Sanki kadın ona

kılavuzluk ediyormuş gibiydi. Hâlâ kıyıya bakarak, ona, bir zamanlar Falun'daki bakır madenine yapmış olduğu ziyareti anlattı. Ona sadece gerçekten olup biten şeyleri söyledi. Ona bunun, Superior Gölü'ndekilerden sonra dünyadaki en büyük bakır madeni olduğunu; on üçüncü yüzyıldan beri çalıştırıldığını; girişlerin, on yedinci yüzyılın sonunda meydana gelmiş ve *Stöten* adıyla bilinen yerdeki geniş bir çöküntüye yakın olduğunu; en derin maden kuyusunun 400 metre derinlikte olduğunu; günümüzdeki yıllık ürünün, az miktarda gümüş ve altının dışında, yaklaşık 400 ton bakır olduğunu; giriş ücretinin iki riksdaler olduğunu ve tüfek atışlarının da ekstra bir ücrete tabi olduğunu anlattı.

"Tüfek atışları ekstra bir ücrete mi tabi?"

"Evet."

"Tüfek atışları neye yarıyor?"

"Yankı uyandırmaya."

Anders ona ziyaretçilerin genellikle Falun'dan madene gelişlerini haber vermek için telefon ettiklerini; onlara madenci giysisi verilip bir madencinin eşlik ettiğini; inişte basamakların meşalelerle aydınlatılmış olduğunu; giriş ücretinin iki riksdaler olduğunu anlattı. Bunu daha önce de söylemişti. Kadının kaşlarının çok belirgin ve başındaki saçtan daha koyu renkli olduğu dikkatini çekti.

Bayan Lindwall, "Falun'u görmek isterdim," dedi.

O akşam, Gertrud'un öfkeli olduğunu söyleyebilirdi. Sonunda Gertrud şöyle dedi: "Kocası metresiyle bir randevu ayarladığında, bir eşin bilmeme hakkı vardır." Her bir sözcük *klockstapel*'den gelen boğuk bir dong gibi çınlamıştı kulaklarında.

Anders Bodén ona sadece bakmakla yetindi. Gertrud sözünü sürdürdü: "En azından safdilliğine minnettar olmam gerekir. Başka bir erkek olsa, hiç olmazsa aşna fişneye başlamadan önce geminin dalgakıranın görüş açısından çıkmasını beklerdi."

"Yanılgılar içindesin," dedi Bodén.

"Babam işadamı olmasa, seni vururdu," diye yanıt verdi Gertrud.

"O zaman baban, Rättvik'deki kilisenin arkasında bulunan *konditori*'yi* çalıştıran Bayan Alfredsson'un kocasının da böyle bir işadamı olmasından ötürü minnettar olmalı." Bunun çok uzun bir cümle olduğunu fark etti, ama cümle işe yaramıştı.

O gece Anders Bodén, karısının ettiği bütün hakaretleri bir araya getirdi ve onları bir odun yığını kadar düzgün bir şekilde dizdi. Eğer Gertrud'un inanabileceği şey buysa, o zaman olup bitebilecek olan da bu, diye düşündü. Ancak Anders Bodén bir metres istemiyordu, hediyeler vereceği ve erkeklerin birlikte küçük purolar içtikleri odalarda ilişki kurmakla övünebileceği, herhangi bir kadın istemiyordu. Şöyle düşündü: Şimdi görüyorum ki o buharlı gemideki ilk karşılaşmamızdan beri ona âşığım, gerçek bu. Gertrud bu konuda bana yardım etmemiş olsaydı, bu noktaya bu kadar çabuk gelemezdim. Onun acı alaylarının yararı olabileceğini hiç hayal etmezdim; ama bu kez yararı oldu.

Bunu izleyen iki hafta boyunca kendine hayal kurma izni vermedi. Hayal kurması gerekmiyordu, çünkü şimdi her şey açık, gerçek ve kararlaştırılmıştı. İşiyle ilgilendi ve boş anlarında kadının nasıl olup da Mats Israelson'ın hikâyesine dikkat etmemiş olduğunu aklından geçirdi. Kadın bunun bir efsane olduğunu düşünmüştü. Biliyordu, hikâyeyi iyi anlatamamıştı. Bu yüzden, şiir okumayı öğrenen bir öğrenci gibi, hikâye anlatma pratiklerine başladı. Hikâyeyi ona yeniden anlatacak ve bu sefer kadın, sırf onun anlatma şeklinden, hikâyenin gerçek olduğunu anlayacaktı. Anlatması çok uzun sürmüyordu. Ama madene yaptıkları geziyi anlattığı gibi bu hikâyeyi anlatmayı öğrenmesi de önemliydi.

Uzak tarihin onu sıkabileceği korkusuyla, 1719'da, diye başladı, ama aynı zamanda bunun hikâyeye bir sahicilik verdiğine de inanmıştı. Ayakta dikilip onları geri götürecek buharlı gemiyi iskelede beklerlerken, 1719'da, Falun bakır madeninde bir ceset bulunmuştu diye başladı hikâyesine. Kıyıyı izleyerek sözünü sürdürdü: Ceset, kırk dokuz yıl önce madende hayatını kaybetmiş Mats Isra-

* Şeker imalathanesi. (y.h.n.)

elson adında genç bir erkeğe aitti. Tiz çığlıklar atarak gemiyi yoklayan martılara doğru hitap ederek, ceset hiç bozulmamış durumdaydı, dedi. Cihannümaya, sağır ve dilsizlerin kaldığı düşkünler evine ve tuğla binalara bakarak, bunun nedeni, diye açıkladı, bakır sülfat dumanlarının cesedin bozulmasını engellemiş olmasıydı. Cesedin Mats Israelson'a ait olduğunu biliyorlardı, diye mırıldandı dalgakıranın üzerinde kendisine atılan ipi yakalayan çımacıya, çünkü onu bir zamanlar tanımış olan yaşlı ve çirkin bir kadın tarafından teşhis edilmişti. Karısı yanında sessizce horlar ve rüzgâr perdeyi uçururken, bir türlü uyku tutmadığı için bu kez fısıltıyla, kırk dokuz yıl önce, Mats Israelson'ın ortadan kaybolduğu zaman kendisi kadar genç olan o yaşlı kadın, onun nişanlısıydı, diyerek, hikâyesini sonlandırdı.

Alyansı gizli kalmasın diye elini küpeştenin üzerine koyup yüzünü kendisine doğru çevirişini ve sadece, "Falun'u görmek isterdim," deyişini anımsadı. Başka kadınların ona "Stokholm'ü özlüyorum," ya da "Geceleri Venedik'i düşlüyorum," deyişlerini hayal etti. Onlar kentlilere özgü kürklerine bürünmüş kadınlara özenirler ve karşılarında şapka çıkarılması dışında başka hiçbir karşılıkla ilgilenmezlerdi. Oysa o " Falun'u görmek isterdim," demişti ve bunu söyleyişindeki yalınlık, kendisini ona bir yanıt vermekten alıkoymuştu. Benzer bir yalınlıkla, "Sizi oraya götüreceğim," demenin pratiğini yapıyordu.

Eğer Mats Israelson'ın hikâyesini doğru anlatacak olursa bunun, ona bir kez daha "Falun'u görmek isterdim" dedirteceğine kendini inandırmıştı. Ve sonra, "Sizi oraya götüreceğim," diye yineliyordu. Her şey kararlaştırılmış olacaktı. Bu yüzden onun hoşuna gidecek bir biçime ulaşana değin hikâyeyi anlatmaya çalıştı: Yalın, sert ve gerçek olacaktı hikâye. Ona hikâyeyi yola çıkışlarından on dakika sonra,,şimdiden yerleri olarak düşündüğü noktada, birinci mevki kabinin önündeki küpeştenin yanında anlatacaktı.

Dalgakırana varırken hikâyeyi son bir kez daha zihninden geçirdi. Haziranın ilk salısıydı. Tarihler konusunda kesin olmanız gerekirdi. 1719 diye başlayacaktı. Ve "Tanrımızın bu 1898 yılında haziranın ilk salısı" diye bitirecekti. Gökyüzü parlaktı, göl çarşaf gibiy-

di, martılar ağır ağır süzülüyorlardı, kasabanın arkasına düşen tepedeki orman, bir erkek kadar düz ve dürüst ağaçlarla doluydu. Kadın gelmedi.

Dedikodulara bakılırsa Bayan Lindwall, Anders Bodén'e verdiği randevuya gelmemişti. Dedikodularda bir kavganın olduğu söyleniyordu. Dedikodular bir karşı argüman olarak onların, bu işi gizli tutmaya karar verdiklerini ortaya atıyordu. Dedikodular, Almanya'dan ithal edilen bir piyanoya sahip olan bir kadınla evlenecek kadar talihli olan bir bıçkıevi yöneticisinin gözünün, bir eczacının pek de çekici olmayan karısına gerçekten kayıp kaymadığını merakla karşılıyordu. Dedikodular Anders Bodén'in her zaman saçlarında talaş olan bir budala olduğunu ve budalalardan beklenildiği gibi sadece kendi sınıfından bir kadın aradığını söylüyordu. Dedikodularda, ikinci çocuklarının doğumundan beri Bodenler'in evinde evlilik ilişkilerinin sürdürülmediği de belirtiliyordu. Dedikodularda bütün bu hikâyeyi dedikoduların uydurup uydurmadığı merak ediliyor, ama yine dedikodularda olayların en kötü yorumunun genellikle en güvenilir ve sonuçta en doğrusu olduğu da karara bağlanıyordu.

Bayan Lindwall'ın kız kardeşini ziyarete gitmeme sebebinin onun Lindwallar'ın ilk çocuğuna hamile olması olduğu ortaya çıktığında dedikodular durdu ya da en azından azaldı. Dedikodularda bunun, Barbro Lindwall'ın tehlikede olan adının bir raslantı sonucu kurtarılması olduğu düşünüldü.

Hepsi bu kadarmış, diye düşündü Anders Bodén. Bir kapı açılıyor ve siz daha geçecek zamanı bulmadan kapanıyordu. Bir insanın kendi yazgısı üzerinde, kırmızı harflerle işaretlenmiş ve ucu sivri değneklerle yeniden akıntıya atılan kütükler kadar kontrolü vardı. Belki de olduğunu söylediklerinden daha fazla değildi: Bir zamanlar Sjögren'le düetler yapmış bir kadınla evlenecek kadar talihli bir budalaydı. Ama eğer öyleyse ve yaşamı şimdiden sonra hiç değişmeyecek idiyse, o zaman kendisinin de değişmeyeceğini kavradı. Bu anda donmuş, korunmuş olarak kalacaktı –hayır, geçen hafta az

daha olacak olan, olabilecek olan anda. Onu, kalbini bir daha asla kaptırmama kararından alıkoymak için bir eşin de, kilisenin de, toplumun da yapabileceği hiçbir şey yoktu yeryüzünde.

Barbro Lindwall, yaşamının geri kalan kısmını kocasıyla birlikte geçireceğini anlayana kadar Anders Bodén'e olan duygularına inanmış değildi. Önce küçük Ulf ve bir yıl sonra da Karin olmuştu. Axel çocukları fazlasıyla seviyor ve kendisi de aynı duyguyu paylaşıyordu. Belki de bu yeterli olurdu. Kız kardeşi, beyaz çiçekleri ve turuncu renkli yemişleri olan meyvelerin yetiştiği iyice kuzeye taşınmış ve ona her mevsim kavanozlar dolusu sarı reçel göndermişti. Yazın o ve Axel gölde tekne gezintisine çıkıyordu. Axel beklenildiği gibi kilo almıştı. Çocuklar büyüyordu. Bir bahar günü, bıçkıevinden bir işçi buharlı geminin önünde yüzmüş ve ezilip boğulmuştu, sanki bir köpekbalığı kapmış gibi kanıyla lekelenmişti su. Ön güvertede bulunan bir yolcu, adamın son ana kadar muntazam bir şekilde yüzdüğüne tanıklık etmişti. Dedikodularda kurbanın karısının kurbanın çalışma arkadaşlarından birisiyle ormana girerken görüldüğü ileri sürülüyordu. Yine dedikodular, adamın sarhoş olduğunu ve geminin bir pruvasından ötekine yüzerek geçebileceği konusunda bahse girdiğini ekliyordu. Adli tabip adamın kulaklarına dolan suyla sağırlaştığına hükmetmiş ve kaza hükmüne varmıştı.

Barbro kendi kendine, bizler ahır bölmelerimizdeki atlardan başka bir şey değiliz, diyordu. Bölmelerin numarası yok, ama öyle olsa bile yerlerimizi biliyoruz. Başka bir yaşam yok.

Ama keşke Anders Bodén ben kalbimi okumadan kalbimi okuyabilseydi. Ben erkeklerle böyle konuşmuyor, onları böyle dinlemiyor ve yüzlerine böyle bakmıyordum. Niçin söyleyememişti Anders Bodén?

Onu yeniden ilk kez gördüğünde –her ikisi de kiliseden sonra göl kenarında yürüyüşe çıkan çiftin bir parçasıydı– hamile olduğu için gönül rahatlığı duydu Barbro, çünkü on dakika sonra, aksi takdirde nedeni belli olabilecek bir mide bulantısı nöbetine yakalan-

mıştı. Çimenlerin arasına kusarken bütün düşünebildiği, başını tutan parmakların yanlış adama ait olduğuydu.

Anders Bodén'i tek başına asla görmedi; bunun olmamasını sağladı. Bir keresinde, onun kendi önünde buharlı gemiye bindiğini görünce, dalgakırandan geri döndü. Kilisede bazen göz ucuyla başının arka kısmını görüyor ve onun sesini diğerlerinden ayrı olarak işittiğini hayal ediyordu. Dışarıya çıktığında kendini Axel'in varlığıyla koruyordu; evde, çocuklarını yanından ayırmıyordu. Bir keresinde Axel, Bodénler'i kahve içmeye davet etmeyi önerdi; o ise yanıt olarak, Bayan Bodén'in kesinlikle Madeira şarabı ve pandispanya bekleyeceğini ve bunlar sağlanmış olsa bile, yeni gelmiş sıradan bir eczacıyla karısına burun kıvıracağını söyledi. Öneri bir daha yinelenmedi.

Olup bitenler hakkında nasıl düşüneceğini bilemiyordu Barbro. Sorabileceği hiç kimse yoktu; benzer örnekleri düşünüyordu ama onların hepsi de saygınlığı zedeleyen örneklerdi ve kendi durumuyla hiç ilgisi yok gibiydi. Gizli gizli çekilen, sürekli, sessiz acıya hazırlıklı değildi. Bir yıl, kız kardeşinin reçeli geldiğinde kavanoza, cama, madeni kapağa, müslin örtüye, el yazısıyla yazılmış etikete, tarihe –evet tarihe!– ve bütün bunların vesilesi olan sarı reçele baktı ve şöyle düşündü: İşte kalbime bunu yaptım. Ve her yıl, kuzeyden reçel kavanozları geldiğinde, aynı şeyi düşünüyordu.

Önceleri Anders ona bildiklerini fısıltıyla anlatmayı sürdürdü. Bazen bir turist rehberi, bazen ise bıçkıevi yöneticisi oluyordu. Sözgelimi ona *Kerestedeki Kusurlar*'dan söz edebilirdi. "Halka çatlağı" ağacın içinde yıllık iki halka arasındaki doğal bir bölünmeydi. "Çevre çatlağı" ise farklı doğrultularda yayılan yarıklar meydana geldiğinde oluşuyordu. "Öz çatlağı" çoğu kez yaşlı ağaçlarda bulunuyor ve ağacın yumuşak dokusu boyunca ya da özünden çevresine doğru uzanıyordu.

Bunu izleyen yıllar içinde Gertrud huysuzluk ettiğinde, akvavit düşkünlüğü arttığında, kibar bakışlar ona gerçekten de sıkıcı bir adam haline geldiğini söylediğinde, göl kenarları donup da Rättvik'e patinaj yarışları yapılabildiğinde, kızı kiliseden evli bir kadın olarak çıktığında ve kızının gözlerinde, var olduğunu bildiğinden daha fazla umut gördüğünde, uzun geceler başlayıp da kalbi kış uykusuna yatar gibi olduğunda, atı ansızın durup hissettiği ama göremediği bir şey karşısında titremeye başladığında, eski buharlı gemi bir kış onarıma alınıp da yepyeni renklerle boyandığında, Trondheim'dan dostları kendilerine Falun'daki bakır madenini göstermesini istediğinde ve o da razı olduğunda, derken yola çıkışlarından bir saat önce banyoda parmaklarını boğazına sokup kendini kusmaya zorlarken bulduğunda, buharlı gemi onu sağır ve dilsizlerin kaldığı düşkünlerevinin önünden geçirdiğinde, kasabadaki şeyler değiştiğinde, kasabadaki şeyler yıllar yılı aynı kaldığında, martılar dalgakıranın yanındaki yerlerini terk edip de kafatasının içinde çığlık atmaya başladığında, kereste kurutma barakalarından birindeki bir kereste yığınını dikkatsizce çektikten sonra sol işaretparmağı ikinci boğumdan kesildiğinde, bütün bu durumlarda ve daha birçoğunda, Mats Israelson'ı düşünüyordu. Ve yıllar geçtikçe Mats Israelson zihninde bir âşığın hediyesi olarak sunulabilecek bir dizi açık seçik olgudan, daha belirsiz ama daha güçlü bir şeye dönüşüyordu. Belki de bir efsaneye – Barbro'nun ilgilenmeyeceği bir şeye.

Barbro, "Falun'u görmek isterdim," demişti ve onun bütün söylemesi gereken, "Sizi oraya götüreceğim," idi. Belki de flörtçü bir edayla, şu hayal edilen kadınlar gibi "Stokholm'ü özlüyorum," ya da "Geceleri Venedik'i düşlüyorum," demiş olsaydı, hayatını onun ayaklarının dibine atar, ertesi gün tren biletlerini alır, bir skandala yol açar ve aylar sonra da eve sarhoş dönüp yalvarırdı. Ama böyle yapmamıştı, çünkü Barbro öyle davranmamıştı. "Falun'u görmek isterdim," "Geceleri Venedik'i düşlüyorum," sözünden çok daha tehlikeli bir söz olmuştu.

Yıllar geçip de çocukları büyüdükçe, Barbro Lindwall zaman zaman korkunç bir kuruntuya kapılıyordu: kızının Bodén'in bir oğluyla evlenebileceği kuruntusuna. Bunun dünyadaki en büyük ceza olacağını düşünüyordu. Ne var ki Karin, Bo Wicander'e bağlanmıştı ve ondan ayrılması mümkün değildi. Çok geçmeden Bodénler'in ve Lindwalllar'ın bütün çocukları evlendiler. Axel eczanesinde tıksırıp duran ve yanlışlıkla birisini zehirleyebileceğinden gizli gizli korkan, şişman bir adam oldu. Gertrud Bodén'in saçları kırlaştı ve bir inme, onu tek elle piyano çalmak zorunda bıraktı. Barbro kırlaşmış saçlarını önce düzenli olarak kopardı, sonra ise boyadı. Endamını korselerden aldığı küçük yardımlarla korumuş olması ona bir alay gibi geliyordu.

"Sana bir mektup var," dedi Axel bir öğleden sonra. Tavrı nötrdü. Mektubu ona verdi. Bilinmedik bir el yazısı vardı zarfın üzerinde, pul Falun mührünü taşıyordu.

"Sayın Bayan Lindwall, ben burada hastanede yatıyorum. Sizinle konuşmayı fazlasıyla istediğim bir konu var. Beni bir çarşamba günü ziyaret etmeniz acaba mümkün mü? Saygılarımla, Anders Bodén."

Barbro mektubu uzatıp kocasının da okumasını izledi.

"Ee?" dedi kocası.

"Falun'u görmek isterdim."

"Elbette." Axel şunu demek istemişti: Elbette isterdin, dedikodularda senin onun metresi olduğun söyleniyordu; hiçbir zaman emin olamadım, ama elbette tahmin etmem gerekirdi, duygularının ansızın tavsaması ve bütün bu yıllar boyunca devam eden dalgınlığın bundan; elbette, elbette. Ama Barbro sadece şunu duydu: Elbette görmelisin.

"Teşekkür ederim," dedi Barbro. "Trenle gideceğim. Gece kalmam gerekebilir."

"Elbette."

Anders Bodén yatakta uzanmış ne diyeceğine karar vermeye çalışıyordu. Sonunda, bunca yıl sonra –tamı tamına yirmi üç yıl– birbir-

lerinin el yazısını görmüşlerdi. Bu mektuplaşma, birbirlerini yeniden şöyle bir görüvermek, bir öpücük kadar mahrem bir şeydi. Barbro'nun yazısı küçük, düzenli ve okulda öğrenilmiş bir yazıydı; hiçbir yaşlılık belirtisi göstermiyordu. Bodén kısacık bir an, ondan almış olabileceği bütün mektupları düşündü.

Önce, yetkinleştirdiği şekliyle ona sadece Mats Israelson'ın hikâyesini anlatabileceğini hayal etti. O zaman Barbro bilecek ve anlayacaktı. Ya da anlayacak mıydı? Hikâyenin yirmi yılı aşkın bir zamandır her gün onunla birlikte yaşıyor olması, Barbro'nun hikâyeyi zorunlu olarak anımsayacağı anlamına gelmiyordu. Bu yüzden bunu bir numara ya da bir oyun olarak görebilir ve her şey aksayabilirdi.

Ama ona ölmek üzere olduğunu söylememek önemliydi. Bu, üzerine hak etmediği bir yük yükleyebilirdi. Daha kötüsü, kendisine duygudaşlık hissetmesi, vereceği yanıtı değiştirebilirdi. Anders Bodén de bir efsane değil, gerçeği istiyordu. Hastabakıcılara çok sevdiği bir kuzininin kendisini ziyarete geleceğini söyledi, ama kalbi zayıf olduğu için hastalığı ona hiçbir şekilde söylenmemeliydi. Hastabakıcılardan sakalını düzeltip, saçlarını taramalarını istedi. Yanından ayrıldıklarında, diş etlerine biraz diş tozu sürdü ve ameliyatlı elini yatak örtülerinin altına gizledi.

Mektup geldiği vakit, durum Barbro'ya yalın görünmüştü; ya da yalın görünmese bile, en azından tartışmasız görünmüştü. Yirmi üç yıldır ilk kez Anders Bodén ondan bir şey istemişti; bu yüzden, Barbro'nun her zaman sadakat gösterdiği kocasının, bu ricayı geri çevirmemesi gerekirdi. Kocası da böyle yapmıştı, ama o noktadan itibaren her şey açık seçikliğini yitirmeye başladı. Yolculuk için ne giyse iyi olurdu? Ne tatil ne de cenaze töreni olan böylesi bir durum için giyilecek giysisi yok gibiydi. Tren istasyonunda, gişe görevlisi "Falun" diye yinelemiş ve istasyon müdürünün gözleri de valizine gitmişti. Kendini tümüyle kırılgan hissediyordu –şayet birisi azıcık zorlasa, yaşamını, amaçlarını, sergilediği iffetli yaşantıyı açıklamaya başlardı. "Ölmek üzere olan bir adamla buluşacağım,"

derdi. "Hiç kuşkusuz bana verilecek son bir mesajı vardır." Durum buydu, öyle değil mi– adam ölüyordu? Yoksa, onunla buluşmasının hiçbir anlamı yoktu. Yoksa çocuklarının sonuncusu da evden ayrıldığında, o ve Axel yeniden sadece bir çift olduklarında, Anders Bodén, onunla temas kurmaya çalışırdı.

Pazar yeri yakınındaki Stadshotellet'e kaydını yaptırdı. Bir kez daha, resepsiyon görevlisinin valizini, medeni durumunu, yolculuk gerekçelerini incelediğini hissetti.

"Hastanede kalan bir arkadaşı ziyaret ediyorum," dedi. Oysa kendisine hiçbir soru sorulmamıştı.

Odasında, yuvarlak başlı demir karyolaya, şilteye, yepyeni giysi dolabına uzun uzun baktı. Daha önce hiç kendi başına bir otelde kalmamıştı. Burası kadınların geldiği yerdi, diye düşündü –belirli kadınların. Dedikoduların şimdi onu yataklı bir odada tek başına gördüğünü hissediyordu. Axel'in, onun gelmesine izin vermiş olması çok şaşırtıcıydı. Anders Bodén'in onu hiçbir açıklama yapmadan çağırmış olması çok şaşırtıcıydı.

Kırılganlığı kendini sinirlilik olarak göstermeye başladı. Burada ne yapıyordu? Bodén ona ne yaptırıyordu? Okuduğu, Axel'in onaylamadığı türden kitapları düşündü. Kitaplarda otellerin yatak odalarındaki sahnelere imalarda bulunuluyordu. Kitaplarda çiftler birlikte kaçıyorlardu –ama aralarından birisi hastanedeyken böyle bir şey olmuyordu. Kitaplarda insanın kalbini ısıtan ölüm döşeğinde evlilikler vardı –ama her iki taraf da hâlâ evliyken böyle bir şey olmuyordu. Peki o zaman, ne olacaktı? "Sizinle konuşmayı fazlasıyla istediğim bir konu var." *Konuşmak*? O, yirmi üç yıl önce birazcık tanıdığı bir adama bir kavanoz sarı reçel getiren orta yaşlarının sonuna gelmiş bir kadındı. Doğrusu şu ki, bütün bunlara bir anlam vermek Anders'e düşerdi. Erkek oydu ve buraya gelmekle kendi payına düşenden çok daha fazlasını yapmıştı. Bütün bu yıllar boyunca, sadece tesadüfen saygıdeğer, evli bir kadın olarak kalmamıştı.

"Kilo vermişsiniz."

"Bana yakıştığını söylüyorlar," diye yanıt verdi Bodén, gülüm-

seyerek. Bu söyleyenler sözcüğüyle, besbelli ki "karısını" kastetmişti.

"Karınız nerede?"

"Diğer günler ziyarete geliyor." Hastane personeli için gözle görülebilir bir şey olmalıydı bu. Demek, karısı onu bu günlerde ziyaret ediyor ve karısı sırtını dönünce de ziyaretine "o" geliyordu.

"Çok hasta olduğunuzu düşündüm."

"Değilim, değilim," diye yanıt verdi Bodén neşeli bir edayla. Barbro çok tedirgin görünüyordu --evet, söylemek gerekir ki fıldır fıldır, kaygılı gözleriyle bir sincap gibiydi biraz. Onu sakinleştirmeli, onu yatıştırmalıydı. "İyiyim. İyi olacağım."

"Ben de düşünmüştüm ki..." diyerek durakladı. Hayır, aralarındaki her şey açık olmalıydı. "Ölmek üzere olduğunuzu düşündüm."

"Hökberg'deki köknar ağaçları kadar uzun yaşayacağım ben."

Bodén karşısında oturmuş sırıtıyordu. Sakalı özenle düzeltilmiş ve saçları güzel güzel taranmıştı; sonuçta ölüyor değildi ve karısı da bir başka kentteydi. Barbro bekledi.

"Kristina-Kyrka'nın çatısı şu."

Barbro döndü, pencereye yürüdü ve kiliseye doğru baktı. Ulf küçükken, Bodén ona bir sır söylemeden önce Barbro hep sırtını dönmek zorunda kalıyordu. Belki de Anders Bodén'in gereksinim duyduğu buydu. Bu yüzden, güneşte parlayan bakır çatıya baktı ve bekledi. Ne de olsa, erkek oydu.

Barbro'nun suskunluğu ve sırtı dönük hali onu ürküttü. Bunu planlamamıştı. Ona, adeta uzun süre öncesinden teklifsizce Barbro diye hitap etmeyi bile beceremezmişti. Bir zamanlar ne demişti? "Ben bir erkeğin bana bildiklerini söylemesinden hoşlanırım."

"Kilise, on dokuzuncu yüzyılın ortasında inşa edildi" diye başladı söze. "Tam olarak ne zaman, emin değilim." Barbro yanıt vermedi. "Çatısı yöre madenlerinden çıkarılma bakırla kaplı." Yine hiç yanıt yoktu. "Ama çatının kiliseyle aynı zamanda mı yapıldığını yoksa daha sonraki bir ekleme mi olduğunu bilmiyorum. Bunu ortaya çıkarmayı düşünüyorum," diye ekledi, kararlı biri gibi görünmeye çalışarak. Barbro hâlâ bir yanıt vermemişti. Anders Bodén'in duyduğu tek ses, Gertrud'un "İsveç Turizm Çalışanları Sendika-

sı'nın rozeti" diyen fısıltısıydı.

Barbro'nun kızgınlığı şimdi kendisine de yönelmişti. Onu elbette hiç tanımamıştı, onun gerçekte nasıl biri olduğunu hiç bilmemişti. Bütün bu yıllar boyunca genç kızlara özgü bir fanteziye kaptırmıştı kendi kendini.

"Ölüm döşeğinde değil misiniz?"

"Hökberg'deki kökнar ağaçları kadar uzun yaşayacağım ben."

"Demek Standshotellet'deki odama gelecek durumdasınız." Bunu olabildiğince haşin bir şekilde, puroları, metresleri, kütükleri ve kendini beğenmiş, aptalca sakallarıyla bütün erkekler dünyasını küçümseyerek söylemişti.

"Bayan Lindwall..." Kafası tamamen karışmıştı. Onu sevdiğini, onu her zaman sevdiğini, çoğu zaman –hayır, hep– onu düşündüğünü söylemek istedi. "Çoğu zaman -hayır, hep sizi düşünüyorum," demeye hazırlanmıştı. Derken, "Gemide sizinle karşılaştığımdan beri sevdim sizi. O zamandan beri beni hayata bağladınız," dedi.

Ne var ki Barbro'nun sinirliliği cesaretini yitirmesine neden oldu. Barbro onun sadece bir baştan çıkarıcı olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden hazırladığı sözcükler de tıpkı bir baştan çıkarıcının sözcükleri gibi görünecekti. Üstelik onu sonuçta tanımıyordu Anders Bodén. Kadınlarla nasıl konuşulacağını da bilmiyordu. Yeryüzünde bazı erkekler, ne deneceğini gayet iyi bilen tatlı dilli erkekler olması, Anders Bodén'i öfkelendiriyordu. Onun sinirliliği kendisine de bulaşarak, bu işi bir an önce bitir, diye düşündü. Nasıl olsa çok geçmeden öleceksin, bu işi bir an önce bitir.

"Düşündüm ki," dedi Bodén, ses tonu pazarlık yapan biri gibi kaba ve saldırgandı. "Beni sevdiğinizi düşündüm Bayan Lindwall."

Barbro'nun omuzlarının dikleştiğini gördü.

"A," diye yanıt verdi Barbro. Erkeğin kendini beğenmişliği. Bütün bu yıllar boyunca onu ölçülü, anlayışlı ve duygularını dile getirmekte neredeyse kınanacak bir yetersizlik sergileyen bir adam olarak nasıl da yanlış canlandırmıştı kafasında. Gerçekte o da, kitaplardaki adamlar gibi davranan biriydi yalnızca; kendisi de bunun aksine inanan bir kadın oluyordu sadece.

Yüzü hâlâ ötelere çevirilmiş halde, Bodén sanki çocukça sırları

olan küçük Ulf'muşçasına, yanıt verdi: "Yanılmışsınız." Derken bu iğrenç, sırıtan züppeye, otel odalarına girip çıkmasını besbelli iyi bilen bu adama doğru yeniden döndü. "Ama yine de teşekkür ederim," –acı alaylar konusunda usta sayılmazdı, kısacık bir an bir sebep arandı– "bana sağır ve dilsizlerin kaldığı düşkünlerevini gösterdiğiniz için yine de teşekkür ederim."

Getirdiği reçeli geri götürmeyi aklından geçirdi, ama bunun yakışık almayacağına hükmetti. O akşam binebileceği hâlâ bir tren vardı. Geceyi Falun'da geçirme düşüncesi onu isyan ettiriyordu.

Anders Bodén uzun süre düşünmedi. Bakır çatının daha koyu bir renk alışını seyretti. Ameliyatlı elini yatak örtülerinin altından çıkardı ve onu saçlarını dağınık hale getirmek için kullandı. Reçel kavanozunu odaya ilk giren hastabakıcıya verdi.

Hayatta öğrendiği ve bel bağlayabileceğini umduğu şeylerden biri daha büyük bir acının, daha önemsiz bir acıyı dışa atacağıydı. Zedelenmiş bir kas diş ağrısının yanında, diş ağrısı ise ezilmiş bir parmağın yanında ortadan kaybolurdu. Umuyordu ki –şimdi tek umudu buydu– kanserin verdiği acı, ölmenin acısı, aşk acılarını dışa atsın. Pek olası gözükmüyordu bu.

Kalp kırıldığında, bunun tıpkı kereste gibi, boylu boyunca kırıldığını düşünüyordu. Bıçkıevindeki ilk günlerinde Gustaf Olsson'un sağlam bir kereste parçası alıp ona bir kama sapladığını ve sonra da kamayı birazcık büktüğünü görmüştü. Kereste damar boyunca, bir baştan bir başa kadar yarılmıştı. Kalp konusunda da bütün bilmeniz gereken buydu: Damarın nerede yattığını bilmek. Sonra bir bükme hareketiyle, bir jestle, bir sözcükle onu ortadan kaldırabilirdiniz.

Gece olup da, tren her şeyin başladığı, kararan gölün eteklerinde ilerlemeye başladığında, Barbro'nun utancı ve kendini kınayışları azaldığında, açık seçik düşünmeye çalıştı: Acıyı denetim altında tutmanın tek yolu buydu: açık seçik düşünmek, sadece olup bitenle, doğru olduğunu bildiğiniz şeyle ilgilenmek. Ve şunu biliyordu

Barbro: Son yirmi üç yılın her hangi bir anında, uğruna kocasını ve çocuklarını terk edeceği, uğruna saygınlığını ve toplumdaki yerini yitireceği, birlikte Tanrı bilir nerelere kaçmış olabileceği adam, onun sevgisine layık değildi ve hiçbir zaman da olmayacaktı. Saygı duyduğu, iyi bir baba ve geçimlerini sağlayan bir kişi olan Axel, bu sevgiye çok daha fazla layıktı. Ne var ki onu sevmiyordu, Anders Bodén için hissettiği şeyler bir ölçüyse, onu sevmiyordu. O zaman, bu, sevgiye layık bir adamı sevmemekle ona layık olmayan adamı sevmek arasındaki bölünmüşlük, yaşamının yıkılmasıydı. Yaşamının ana desteği olarak düşündüğü şey, bir gölge ya da sudaki bir yansı kadar sadık olan sürekli bir yaşam eşlikçisi, şundan daha fazla bir şey değildi: bir gölge, bir yansı. Gerçek hiçbir şey yoktu. Hayal gücünün fazla olmamasıyla ve efsaneleri hiç dikkate almamakla gururlansa da, yaşamının yarısını kendini uçarı bir düşe kaptırarak geçirmişti. Kendisi adına söylenebilecek tek şey iffetini korumuş olmasıydı. Peki bu ne çeşit bir iddiaydı? Test edilmiş olsaydı, bir an direnmezdi.

Meseleyi bu şekilde, açık seçikliği ve gerçekliği içinde düşündüğünde, utancı ve kendini kınamaları geri dönüyor, ama daha da şiddetli bir hal alıyordu. Sol kolunun düğmesini çözdü ve bileğinden soluk bir mavi kurdele çıkardı. Onu vagonun zeminine bıraktı.

Axel Lindwall at arabasının yaklaştığını işittiğinde elindeki sigarayı boş ocağın içine attı. Karısının elinden valizi aldı, aşağı inmesine yardımcı oldu ve sürücüye ücretini ödedi.

"Axel," dedi Barbro, evin içine girdiklerinde enikonu sevecen bir tonda, "Ben burada yokken niçin hep sigara içiyorsun?"

Axel ona baktı. Ne yapacağını ya da ne diyeceğini bilmiyordu. Kendisine yalan söylemesine yol açar diye, ona sorular sormak istemiyordu. Ya da ona gerçeği söylemesine neden olur diye. Bunlardan eş ölçüde korkuyordu. Sessizlik sürdü. Ne yapayım, yaşamımızın geri kalan günleri boyunca susarak birlikte yaşayamayız, diye düşündü. Bu yüzden, sonunda, "Çünkü sigara içmeyi seviyorum," diye yanıt verdi.

Barbro biraz güldü. Yanmayan ocağın önünde ayakta duruyorlardı; Axel, hâlâ karısının valizini elinde tutuyordu. Bildiği kadarıyla, bütün sırları, bütün gerçekleri ve duymak istemediği bütün yalanları içinde barındırıyordu bu valiz.

"Düşündüğümden erken döndüm."

"Evet."

"Geceyi Falun'da geçirmemeye karar verdim."

"Evet."

"Kent bakır kokuyor."

"Evet."

"Ama Kristina-Kyrka'nın çatısı, batan güneşte parıl parıl parlıyor."

"Ben de öyle duydum."

Böyle bir durumda karısını seyretmek ona acı veriyordu. Her ne yalan hazırlamış idiyse onları söylemesine izin vermesi çok daha insaniydi. Bu yüzden kendine bir soru sorma izni tanıdı.

"Peki o... nasıl?"

"A, çok iyi." Söyleyene değin bunun kulağa ne kadar saçma geldiğini bilmiyordu. "Yani, hastanede kalıyor. Çok iyi, ama bunun doğru olduğundan kuşkum var."

"Doğrusu, çok iyi olan insanlar hastaneye gitmezler."

"Gitmezler."

Sözündeki acı alaydan pişmanlık duydu Axel. Bir öğretmeni bir keresinde acı alayın ahlâksal bir zayıflık olduğunu söylemişti sınıfa. Bunu şimdi niçin anımsamıştı?

"Peki?.."

Falun'a yaptığı ziyareti açıklaması gerekeceğini şu ana değin idrak etmemişti Barbro; ayrıntılarını değil, amacını. Yola çıktığında, dönüşünde her şeyin tamamen değişmiş olacağını ve sadece bu değişikliği açıklamasının gerekli olacağını hayal etmişti. Suskunluk devam edince, paniğe kapıldı.

"Ahır bölmesine senin sahip olmanı arzu ediyor. Kilisedeki. 4 numara."

" Numarasının 4 olduğunu biliyorum. Şimdi git yat."

"Axel," dedi Barbro. "Trende, yaşlanabileceğimizi düşünüyor-

dum. Ne kadar çabuk olursa o kadar iyi. Yaşlanınca her şey sanırım daha kolay olmalı. Sence mümkün mü bu?"

"Git yat."

Axel tek başına kalınca bir sigara daha içti. Barbro'nun yalanı o denli inanılmazdı ki gerçek bile olabilirdi. Ama aynı kapıya çıkıyordu. Eğer bu bir yalan idiyse, o zaman gerçek, onun öncekinden daha açık bir şekilde, âşığını görmek için gittiğiydi. Eski âşığı mı? Eğer söylediği gerçek idiyse, Bodén'in hediyesi alaycı âşığın aldatılmış kocaya sunduğu acı alay yüklü bir hediyeydi. Dedikoduların sevdiği ve hiçbir zaman unutmadığı türden bir hediye.

Yarın, Axel için hayatının geri kalan kısmı başlayacaktı. Ve şu ana değin hayatının ne kadar da düşündüğü gibi olmadığını öğrenmesiyle değişmiş, tamamen değişmiş olacaktı. Bu gece doğrulanmış olan şeylerden lekesiz olarak kalacak anıları, geçmişi olacak mıydı hiç? Barbro belki de haklıydı, birlikte yaşlanmaya çalışmalı ve zamanla, kalbin katılaşmasına bel bağlamalıydılar.

"O neydi?" diye sordu hastabakıcı. Bu seferki tutarsızlaşmaya başlıyordu. Son aşamalarda çoğu kez böyle oluyordu.

" Ekstra..."

" Ee?"

"Tüfek atışı için ekstra ücret."

"Tüfek atışı mı?"

"Yankı uyandırmak için."

"Ee?"

Cümleyi yinelerken sesi zorlandı. " Yankı uyandırmak için ekstra ücret ödeniyor."

"Özür dilerim, Bay Bodén, neden söz ettiğinizi bilmiyorum."

"O zaman hiçbir zaman bulmamanızı umarım."

Anders Bodén'in cenaze töreninde, beyaz köknar ağacından yapılma ve kasaba kavşağından martı çığlıklarının işitilebileceği mesafede kurutulmuş olan tabutu, Otuz Yıl Savaşları sırasında Almanya'dan getirilen oymalı sunağın önüne yerleştirilmişti. Köyün pa-

pazı, bıçkıevi yöneticisini Tanrının baltasıyla devrilmiş ulu bir ağaç nitelemesiyle övdü. Cemaat bu benzetmeyi ilk kez duyuyor değildi. Kilisenin önünde, 4 numaralı ahır bölmesi, ölen adama bir saygı olarak boş duruyordu. Bıraktığı vasiyette bu konuda hiçbir açıklama yapmamış ve oğlu Stockholm'e taşınmıştı. Uzun süren istişarelerden sonra, ahır bölmesi ödül olarak, buharlı geminin iyi yurttaşlığıyla tanınan kaptanına verildi.

1

"Kahve, hanımlar?"

Her ikisi de gözlerini garsona çevirmişti, ama garson şimdiden elindeki termosu Merrill'in fincanına doğru götürüyordu. Koymayı bitirdiğinde, gözlerini Janice'e değil de, onun fincanına yöneltti. Janice fincanını eliyle örttü. Bunca yıl sonra bile, garson gelir gelmez Amerikalıların hemen niçin kahve istediklerini anlamıyordu. Sıcak kahve, sonra soğuk portakal suyu ve sonra yine kahve içiyorlardı. Hiç anlaşılır değildi.

"Kahve istemez misiniz?" diye sordu garson, sanki Janice'in jestinde iki anlamlı bir yan olabilirmiş gibi. Yeşil keten bir önlük

takmış ve saçına o kadar jöle sürmüştü ki her bir tarak izi belli oluyordu.

"Çay içeceğim. Sonra."

"English Breakfast, Orange Pekoe, Earl Grey?"

"English Breakfast. Ama daha sonra."

Garson alınmış gibi, hâlâ göz teması kurmadan masanın yanından ayrıldı. Janice kırılmış olmak şöyle dursun, şaşırmış bile değildi. Onlar iki yaşlı hanım ve garson ise büyük olasılıkla eşcinseldi. Amerikalı garsonlar gitgide daha fazla eşcinsel oluyorlar ya da en azından daha alenen böyle görünüyorlarmış gibi geliyordu ona. Belki de her zaman böyle olmuşlardı. Ne de olsa, yalnız işadamlarını karşılamak için iyi bir yol olmalıydı bu. Tabii, yalnız işadamlarının kendilerinin de eşcinsel oldukları varsayılınca. Şu var ki, durumun illa ki böyle olmadığını kabul ediyordu.

"Suya kırılmış yumurtanın görünüşünü seviyorum," dedi Merrill.

"Suya kırılmış yumurta güzel görünüyor." Ne var ki Janice'in onayı, suya kırılmış yumurta sipariş vereceği anlamına gelmiyordu. Suya kırılmış yumurtanın kahvaltıda değil, öğlen yemeğinde yenebileceğini düşünüyordu. Bu mönüde ona göre kahvaltıda yenmeyecek çok sayıda şey vardı: gözlemeler, ev usulü pandispanyalar, Kuzey Denizi kalkanı. Kahvaltıda balık? Hiçbir zaman anlaşılır olmamıştı onun için bu. Bill çirozu çok severdi, ama Bill'in çiroz yemesine ancak otelde kaldıkları zaman izin verirdi. Mutfağı pis pis kokutuyor, derdi ona. Bütün gün aynı şeyi yineleyip dururdu. Bütünüyle olmasa bile büyük ölçüde Bill'in sorunuydu bu. Aralarında bir tartışma meselesi olmuştu.

"Bill çiroz yemeyi çok severdi," dedi Janice, kendinden hoşnut bir tavırla.

Merrill, konuşmanın akışı içinde mantıklı bir adım kaçırıp kaçırmadığını merak ederek, ona şöyle bir baktı.

"Elbette sen Bill'i hiç tanımadın," dedi Janice, sanki Bill'in Merrill'le tanışmadan önce ölmüş olması Bill'in ayıbıymışçasına. Janice şimdi bu hata yüzünden özür diliyordu.

"Tatlım," dedi Merrill, "benim için Tom şu, Tom bu gibi geliyor, beni durdur yoksa başımı alıp gidiyorum."

Şimdi kahvaltı etme koşulları üzerinde görüş birliğine vardıkları için, yeniden mönüye döndüler.

"*İnce Kırmızı Hat*'tı görmeye gittik," dedi Janice. "Filmi çok beğendik."

Merrill bu "biz"in kim olabileceğini merak etti. "Biz" bir zamanlarki "Bill ve ben" anlamına geliyor olacaktı. Şimdi kimler anlamına geliyordu? Ya da sadece bir alışkanlık mıydı bu konuşma biçimi? Belki de Janice, üç yıllık dulluktan sonra bile, yeniden "Ben"e dönmeye dayanamıyordu.

"Benim hoşuma gitmedi," dedi Merrill.

"Aa." Janice bir esin arıyormuşçasına mönüye kaçamak bir bakış attı. "Çok iyi çekilmiş bir film olduğunu düşündük biz."

"Evet," dedi Merrill. "Ama ben filmi, şey, sıkıcı buldum."

"*Yıldızların Sesi*'ni beğenmedik," dedi Janice, karşılık olarak.

"Aa, onu *beğendim* ben."

"Doğrusunu söylemek gerekirse, sadece Michael Caine'in yüzü suyu hürmetine gittik."

"Aa, filmi *beğendim* ben."

"Oscar aldı mı o?"

"Michael Caine mi? *Yıldızların Sesi*'yle mi?"

"Hayır, demek istiyorum ki –genel olarak."

"Genel olarak mı? Sanırım aldı. Bunca zaman sonra."

"Bunca zaman sonra, evet. Şimdi neredeyse bizim yaşımızda olmalı."

"Sence öyle mi?" Merrill'e göre, Janice yaşlanmaktan ya da en azından daha yaşlı olmaktan çok fazla söz ediyordu. Avrupalılıktan ötürü olmalıydı bu.

"Ya da şimdi değilse, çok geçmeden olacak," dedi Janice. Her ikisi de bunu düşünüp sonra güldüler. Merrill, şakaya ses çıkarmasa bile, aynı kanıda değildi. Bu, film yıldızlarına has bir şeydi, onlar normal hızda yaşlanmamayı beceriyorlardı. Cerrahi müdahalelerle ilgili bir şey de değildi. Her nasılsa, onları ilk gördüğünüz yaşta kalıyorlardı. Daha olgun karakter rollerine çıktıklarında bile, bu-

na gerçekte inanmıyordunuz; onları hâlâ genç, ama yaşlı insan rollerine çıkan kişiler olarak görüyordunuz ve çoğu kez de pek inandırıcı olmuyorlardı.

Merrill, Janice'ten hoşlanıyor, ama onu her zaman biraz pejmürde buluyordu. Janice gri, soluk yeşil ve bej renkte elbiseler giymekte ısrar ediyor ve saçına gri meç yaptırıyordu ki hiç işe yaramıyordu bu. Bunun sahte görünmesi çok doğaldı. Şu omzuna bir çeşit jestle iliştirdiği büyük eşarp bile, Tanrı aşkına, yeşilimsi gri renkteydi. Ve kesinlikle pantolon gereksizdi, en azından öyle bir pantolon. Acınacak bir görünüşü vardı. Bir zamanlar hoş bir kadın olmuş olabilirdi. Elbette, hiçbir zaman güzel bir kadın olmamıştı. Ama hoştu. Güzel gözleri vardı. Şey, yeterince güzel. Tabii gözlerine dikkat çekmek için bir şey yapmış da değildi.

"Balkanlar'da olup bitenler korkunç," dedi Janice.

"Evet." Merrill *Sun-Times*'ın sayfalarını okumayı uzun süre önce bırakmıştı.

"Miloseviç'e bir ders verilmeli."

"Ne düşüneceğimi bilmiyorum."

"Sırplar yerlerini asla değiştirmezler."

"Ne düşüneceğimi bilmiyorum," diye yineledi Merrill.

"Münih'i hatırlıyorum."

Tartışmayı sonlandıracak gibiydi bu söz. Janice son zamanlarda çok fazla "Münih'i hatırlıyorum," demekteydi, gerçi aslında söylemek istediği, çocukluğunun ilk yıllarında, yetişkinlerin Münih'ten yeni ve utanç verici bir ihanet olarak söz edişlerini duymuş olmasıydı. Ama açıklanmaya değmezdi; bu, sözünün otoritesini azaltmaya yarardı sadece.

"Tahıl ezmesiyle kepekli bir tost da yiyebilirdim."

"Hep öyle yapıyorsun," dedi Merrill, gerçi sabırsızlık göstermeden, daha çok hoşgörülü bir edayla belirtmişti bunu.

"Evet, ama başka bir şeyler yiyip içebileceğimi düşünmekten hoşlanıyorum." Aynı zamanda, ne zaman tahıl ezmesi yiyecek olsa sallanan o azı dişini anımsamak zorunda kalıyordu.

"Şey, sanırım ben suya kırılmış yumurta yiyeceğim."

"Hep onu yiyorsun," diye yanıt verdi Janice. Yumurta yemek

zorunluydu, çiroz bahsi sürekli yineleniyordu, gözlemeler kahvaltı için uygun değildi.

"Garsona işaret eder misin?"

Tam da Merrill'den beklenecek bir davranıştı bu. Hep önce geliyor ve boynunuzu zedelemeden garsonun gözlerini yakalayamayacağınız bir yeri seçiyordu. Bu ise, Janice'in birkaç kez el çırpmasına ve garson başka masalara öncelik verdiğinde, mahcup olmamaya çalışmasına yol açıyordu. Elinizi kaldırıp taksi durdurmaya uğraşmak kadar kötü bir şeydi bu. Günümüzde hiç kimse size dikkat etmiyor, diye düşünüyordu.

2

Her ayın ilk salı günü burada, Harborview'un kahvaltı salonunda, acele eden işadamlarıyla ağırdan alan tatilciler arasında buluşuyorlardı. Yağmur da yağsa, güneş de açsa mutlaka geliyorlardı. İki elleri kanda olsa geliyorlardı. Aslında, daha fazlası da söz konusuydu, Janice'in kalça ameliyatıyla Merrill'in kızıyla birlikte Meksika'ya yaptığı talihsiz geziden sonra da gelmişlerdi. Bunun dışında, şu son üç yıl içinde düzenli bir buluşma haline getirmişlerdi.

"Şimdi çay için hazırım," dedi Janice.

"English Breakfast, Orange Pekoe, Earl Grey?"

"English Breakfast." Bunu öylesine sinirli bir kesinlikle söylemişti ki garson masayı kontrol etmeyi bıraktı. Bir özür olarak başını belli belirsiz öne eğmişti.

"Hemen geliyor," dedi, masanın yanından ayrılır ayrılmaz.

"Sence o biçim mi?" Kendisi için bilinmeyen bir sebeple Janice daha modern bir sözcüğü kullanmaktan bilerek kaçınmıştı, gerçi etki daha belirgin olmuştu.

"Umurumda değil," dedi Merrill.

"Benim de umurumda değil," dedi Janice. "Özellikle de benim yaşımda. Zaten, çok iyi garson çıkıyor onlardan." Bu da pek doğru

gözükmüyordu, bu yüzden: "Bill öyle derdi," diye ekledi. Hatırlayabildiği kadarıyla Bill böyle bir şey söylememişti, ancak kafası karıştığında, ölmüş kocasının onayı yararlı oluyordu.

Mor renkli bir eteğin üzerine bordo bir ceket giymiş olan Merrill'e şöyle bir baktı. Yakasında küçük bir heykelcik olabilecek büyüklükte altın yaldızlı bir broş vardı. Kısa kesilmiş saçları, inanılması zor parlak saman sarısıydı ve bu rengin inandırıcı olmamasına aldırış eder gözükmüyordu; bunun yerine, bir zamanlar sarışın olduğumu –her neyse, bir çeşit sarışın olduğumu– size hatırlatmak için, der gibiydi. Bir saç renginden çok bir akıl defteri, diye düşündü Janice. Merrill açısından hayıflanacak bir şeydi bu: Belli bir yaştan sonra kadınların artık bir zamanlar oldukları gibi görünmeye çalışmamaları gerektiğini anlar gözükmüyordu. Kadınlar zamana boyun eğmeliydiler. Gereken tarafsızlık, ölçülülük, ağırbaşlılıktı. Merrill'in bunu reddi, Amerikalı olmasıyla ilgili bir şey olmalıydı.

Dul olmaları dışında ikisinin ortak yanı, yere iyice oturan özel tabanları olan düz süet ayakkabılar giyiyor oluşlarıydı. Janice bu ayakkabıları bir postayla sipariş kataloğunda bulmuş ve Merrill de kendisi için bir çift isteyerek onu şaşırtmıştı. Janice'in nitelendirdiği biçimiyle ıslak kaldırımlarda çok işe yarıyorlardı ve burada, Kuzeybatı Pasifik'te, fena halde çok yağmur yağıyordu. İnsanlar sürekli bu havanın ona İngiltere'yi hatırlatması gerektiğini söylüyor ve o her zaman, Hayır demek isteyerek, Evet diyordu.

"Demek istiyorum ki, silahlı kuvvetlere kabul edilmeleri gerektiğini düşünmüyordu, ama önyargılı değildi Bill."

Merrill, yanıt olarak bıçağı yumurtasına sapladı. "Ben gençken herkes özel işlerinde biraz daha ihtiyatlıydı."

"Ben de," dedi Janice aceleyle. "Yani, ben de gençken. Aynı zamanlara rastlıyor olmalı." Merrill ona şöyle bir baktı ve Janice, yüzünde bir kınama ifadesi okuyarak, "Gerçi elbette dünyanın farklı bir yerinde," diye ekledi.

"Tom hep insanların yürüme şeklinden bunun anlaşılabileceğini söylerdi. Beni rahatsız ettiği için söylemiyorum." Ancak Merrill gerçekten de birazcık rahatsız olmuş görünüyordu.

"Nasıl yürüyor onlar?" Bu soruyu sorarken Janice yeniden yeniyetmelik dönemine, evlilik öncesine gitmiş gibi hissetti kendini.

"A, bilirsin," dedi Merrill.

Janice Merrill'in, ağzındaki yumurtayı yiyişini izledi. Kendisine bir imada bulunuyor ise, bunun ne olabileceğini hayal edemiyordu. Garsonun nasıl yürüdüğüne dikkat etmemişti. "Bilmiyorum," dedi, sergilediği cehaletin suçlanası, neredeyse çocuksu bir cehalet olduğunu hissederek.

"Ellerini açarak yürürler" demek istedi Merrill. Bunu yapmak yerine, kendinden beklenmeyecek bir şekilde başını çevirip "Kahve," diye bağırdı ve bu, hem Janice'i hem de garsonu şaşırttı. Belki de bir kanıt arıyordu.

Arkasına döndüğünde kendini yeniden toplamıştı. "Tom Kore'ye gitmişti," dedi. "Cesaret nişanesi olarak meşe yapraklı amblem takmıştı."

"Bill'ciğim askerliğini yaptı. O zamanlar herkes yapmak zorundaydı."

"Hava öylesine soğukmuş ki, çayınızı yere koyacak olsanız, bir bardak kahverengi buza dönüyormuş."

"Süveyş'i kaçırdı. İhtiyat saflarındaydı ama onu çağırmadılar."

"Hava öylesine soğukmuş ki, usturanızı kullanmadan önce parmağınızın ucuyla kılıfından çıkarıp sıcak suya sokmanız gerekiyormuş."

"Askerlikten çok hoşlanırdı. Sosyal bir kişiydi Bill."

"Hava öylesine soğukmuş ki, elinizi tankın bir kenarına koyacak olsanız, deriniz kalkıyormuş."

"Gerçeği söylemek gerekirse, benden çok daha sosyal biriydi Bill."

"Gaz bile donup kaskatı oluyormuş. Gaz."

"İngiltere'de çok soğuk bir kış oldu o zamanlar. Harpten hemen sonra. Kırk altı sanırım, ya da belki de kırk yediydi."

Merrill ansızın sabırsızlandığını hissetti. Tom'cuğunun ıstıraplarının Avrupa'daki soğuk hava dalgasıyla ne ilgisi vardı? Gerçekten ne ilgisi vardı. "Tahıl ezmen nasıl senin?" diye sordu.

"Dişime sert geliyor. Şu azı dişim." Janice kâsesinden bir fındığı alıp kenara koydu. "Biraz dişe benziyor, öyle değil mi?" Mer-

rill'i daha da rahatsız eden bir şekilde kıkırdadı. "Bu yapay organlar konusunda ne düşünüyorsun?"

"Tom öldüğünde bütün dişleri yerindeydi."

"Bill'in de öyle." Gerçek olmaktan uzaktı bu söz, ama daha azını söylemek, onu küçültmek olacaktı.

"Ölülerini gömmek için küreklerini yere saplayamamışlar."

"Kim saplayamamış?" Merrill'in ısrarlı bakışları altında, Janice söyleneni anladı. "Evet, elbette." Paniğe kapılmaya başladığını hissediyordu. "Şey, bir bakıma önemli değildi bu sanırım."

"Hangi bakımdan?"

"A, hiçbir şey."

"Hangi bakımdan?" Merrill –kendine ve başkalarına– görüş ayrılıklarına ve kabalıklara inanmazken, bazı şeyleri dobraca dile getirmeye inandığını söylemekten hoşlanıyordu.

"Şey... gömmeyi... bekledikleri insanlar... hava öylesine soğukken... ne demek istediğimi anlıyorsun işte."

Merrill anlıyordu, ama uzlaşmamayı seçti. "Gerçek bir asker ölülerini her zaman gömer. Bunu bilmen gerekir."

"Evet," dedi Janice, *İnce Kırmızı Hat* filmini hatırlayıp, adını anmaktan hoşlanmayarak. Merrill'in havalı bir asker dulu gibi davranmayı seçmesi tuhaftı. Janice Tom'un askerliğini zorunlu olarak yaptığını biliyordu. Janice onun hakkında bir iki şey daha biliyordu. Kampusta dedikleri şeyleri. Kendi gözleriyle gördüğü şeyleri.

"Elbette, kocanla hiç karşılaşmadım, ama herkes ondan fazlasıyla söz ediyordu."

"Tom harikaydı," dedi Merrill. "Bir aşk evliliğiydi bizimki."

"Çok popüler biriydi, herkes de öyle söyledi bana."

"Popüler mi?" diye sözcüğü yineledi Merrill, sanki bu koşullarda kullanılması bilhassa uygunsuz gibi.

"İnsanlar öyle diyorlardı."

"Gelecekle yüzleşmek gerekir," dedi Merrill. "Ona karşıdan bakabilmek gerekir. Tek yol budur." Tom ölürken ona bunları söylemişti.

Geçmişten çok gelecekle yüzleşmek, diye düşündü Janice. Gerçekten de hiçbir fikri yok muydu? Birden bir banyo penceresinden

gördüklerini anımsadı Janice, bir çalının arkasında, kırmızı yüzlü bir adam fermuarını indiriyordu, bir kadın elini ileri uzatıyor, adam onun kafasını çekiştiriyor, kadın reddediyor, altta partinin gürültüsü sürüp giderken mimik ve jestlerle yapılan bir tartışma başlıyor, adam elini kadının ensesine koyuyor, onu aşağıya doğru itiyor, kadın adamın şeyinin üzerine tükürüyor, adam elinin ayasıyla kadını şeyinin başı üzerine itiyor, topu topu yirmi saniye kadar bir süre için bir şehvet ve öfke sahnesi oynanıyor, çift birbirinden ayrılıyor, savaş kahramanı, aşk için evlenilen adam, kampusların tanınmış seks fırsatçısı fermuarını yeniden kapatıyor, birisi banyonun kapı tokmağıyla oynuyor, Janice aşağıya inme fırsatını bulup Bill'den onu hemen eve götürmesini istiyor, Bill yüzünün soluk rengi hakkında yorum yapıp kendisi bakmıyorken bir iki bardak daha yuvarlamış olması gerektiği üzerinde spekülasyonlar yapıyor, Janice ona arabada bir tokat atıp sonra da özür diliyordu. Yıllar içinde Janice, bu sahneyi unutmaya çalışmış, gördüklerini zihninin derinliklerine itmiş ve neredeyse bu olayın Bill ile kendisi arasında cereyan ettiğine inanır olmuştu. Derken, Bill öldükten ve Merrill'le tanıştıktan sonra olayı unutmaya çalışmak için bir başka sebep daha vardı.

"Bunu hiçbir zaman unutamayacağımı söylediler." Merril'in konuşma tarzı Janice'e insanı sinir edecek ölçüde kendinden hoşnut geliyordu. "Gerçek bu. Bunu asla *unutmayacağım.* Bir aşk evliliğiydi bizimki."

Janice ekmeğine biraz yağ sürdü. En azından burada, başka yerlerde yaptıkları gibi tost ekmeğinizi yağ sürülmüş olarak vermiyorlardı. Alışamadığı bir başka Amerikan alışkanlığıydı bu. Küçük bir bal kavanozunun kapağını açmaya çalıştı, ama bileği yeterince güçlü değildi. Derken eş bir başarısızlıkla, böğürtlen reçelini denedi. Merrill dikkat eder görünmüyordu. Janice hiçbir şey süremediği tost parçasını ağzına attı.

"Bill otuz yıl boyunca başka bir kadına hiç bakmadı." Saldırganlık Janice'te tıpkı bir geğirti gibi yükselmişti. Konuşurken başka insanlarla görüş birliği içinde olmayı yeğliyor ve hoşa gitmeye çalışıyordu, ama bazen bunu yapmanın getirdiği baskı, ona kendisini de şaşırtan şeyler söyletiyordu. Söyledikleri değil, onları söy-

lemiş olduğu gerçeği. Merrill yanıt veremeyince, bu, ısrar etmesine neden oldu.

"Bill otuz yıl boyunca başka bir kadına hiç bakmadı."

"Haklı olduğuna eminim, tatlım."

"Öldüğünde, yıkıldım. Gerçekten yıkıldım. Hayatımın son bulduğunu hissettim. Gerçekte buldu da. Kendim için üzülmemeye çalışıyorum, kendimi eğlendirmeye çalışıyorum, hayır sanırım oyalanmak daha uygun bir sözcük, ama bunun benim gerçekte yazgım olduğunu biliyorum. Hayatımı yaşadım ve şimdi onu gömdüm."

"Tom beni odada görmenin bile yüreğini hoplattığını söylerdi bana."

"Bill evlilik yıldönümlerini hiç unutmazdı. Otuz yılda bir kez olsun unutmadı."

"Tom şu olağanüstü romantik şeyi yapardı: Hafta sonlarında bir yerlere, dağlara giderdik ve otele kayıtlarımızı sahte adlarla yaptırırdı. Tom ve Merrill Humphreys ya da Tom ve Merrill Carpenter yahut Tom ve Merrill Delivio olurduk, bütün hafta sonu boyunca bu adlarımızı korurduk ve Tom otelden ayrılırken hesabı nakit öderdi. Bu... heyecanlı oluyordu."

"Bill bir yıldönümümüzü unutmuş gibi yaptı. Sabahleyin hiç çiçek göndermedi, bana geç vakte kadar çalışacağını ve bürosunda bir şeyler atıştıracağını söyledi. Konuyu düşünmemeye uğraştım, ama keyfim biraz kaçmıştı ve sonra ikindi vakti, araba şirketinden bir telefon geldi: Beni yedi buçukta alıp Fransız Restoranı'na götüreceklerdi. Hayal edebiliyor musun? Bana birkaç saat öncesinden hazırlanma fırsatı vermeyi de düşünmüştü. Ve üstünü değiştirebilmek için, en iyi takım elbisesini, işe ben farkına bile varmadan kaçırmayı becermişti. *Ah* ne akşamdı! Ne akşam."

"Hastaneye gitmeden önce hep çok zorlanırdım. Kendime şöyle derdim: Merrill, kendi kendin için bu kadar üzülmen hiç önemli değil, seni, uğruna yaşanmaya değer biri olarak gördüğünden emin olmalısın. Yeni elbiseler bile almıştım. 'Tatlım, bunu daha önce görmedim, öyle değil mi?' der ve bana gülümserdi Tom."

Janice bu sahneyi farklı şekilde hayal ederek başını salladı: Kampusun seks fırsatçısı karısını ölüm döşeğinde, kendisinden

sonra başka bir adamın hoşuna gitmek için yeni elbiselere para harcarken görüyordu. Aklına böyle bir düşünce gelir gelmez, bundan utanç duydu ve hemen kendi anlatacaklarına geçti. "Eğer bana haber göndermenin bir yolu varsa –sonradan– bunu bulacağını söylerdi Bill. Ne yapar yapar bana ulaşırdı."

"Doktorlar bana hayata bu kadar asılan başka birini hiç görmediklerini söylediler. Adamın cesareti, diyorlardı buna. Ben, meşe yaprakları nişanesi, diyordum."

"Ama sanırım, bana mesaj göndermeye uğraşıyorduysa bile, mesajın gelme biçimini tanımayabiliyordum. Kendimi bununla avutuyorum. Gerçi Bill'in bana ulaşmaya çalıştığını ve benim bunu anlamadığımı düşünmek katlanılmaz bir şey."

Bundan sonra, şu zırva reenkarnasyon konusuna girecek yeniden, diye düşündü Merrill. Hepimizin sincap olarak nasıl geri döneceğimize. Dinle kızım, kocan yalnızca ölmüş değil, hayattayken ellerini açarak yürüyordu, bilmem anlatabiliyor muyum? Hayır, büyük olasılıkla anlamayacaktı bunu. Kocan kampusta, idaredeki şu küçük İngiliz şorolosu olarak tanınıyordu –bilmem daha açık mı oldu? O biçimin tekiydi, tamam mı? Tabii bunları Janice'e söyleyecek falan değildi. Çok nazik konulardı bunlar. Janice paramparça olurdu.

Tuhaftı. Bunları bilmek, Merrill'e güç değil ama bir üstünlük duygusu veriyordu. Onun şu küçük ibne kocası göçtüğüne göre şimdi birisi onu gözetmeli ve sen de bu iş için gönüllü oldun Merrill, diye düşünüyordu. Zaman zaman seni sinirden deli edebilir ama, Tom bütün bunları göğüslerken görmek isterdi seni.

"Daha kahve ister misiniz, hanımlar?"

"Ben taze çay istiyorum, lütfen."

Janice bir kez daha English Breakfast, Orange Pekoe ya da Earl Grey seçeneklerinin önerilmesini bekliyordu. Ama garson, Amerikalıların esrarengiz bir şekilde sabah çayı için yeterli gördükleri minyatür, tek fincanlık demliği alıp götürmekle yetindi.

"Kalçan nasıl?" diye sordu Merrill.

"A, artık çok daha iyi. Ameliyatı yaptırdığıma çok memnunum."

Garson döndüğünde, Janice demliğe baktı ve sert bir şekilde, "Ben taze istedim," dedi.

"Anlayamadım?"

"Taze çay istediğimi söyledim. Daha fazla sıcak su istemedim."

"Anlayamadım?"

"Bu," dedi Janice demliğin kapağından sallanan sarı etikete uzanarak, "aynı eski *çay poşeti.*"* Kendisine tepeden bakan genç adamı kızgınlıkla süzdü. Gerçekten öfkeliydi.

Sonradan, garsonun niçin bu kadar alınmış olduğunu, Merrill'in niçin birdenbire manik bir kahkaha krizine yakalanıp, kahve fincanını kaldırdığını ve "Sağlığına içiyorum tatlım," dediğini merak etti.

Janice kendi boş fincanını kaldırdı ve boğuk, yankı yapmayan bir çın-çın sesiyle, kadehlerini tokuşturdular.

3

"Önünde diz çökülecek adam o. Kadın iki gün sonra yine araba kullanıyordu."

"Çabuk," dedi Merrill.

"Bir sonraki gün Steve'i gördüm."

"Ee?"

"İyi değil."

"Kalbi, değil mi?"

"Ve çok da kilolu."

"Hiç de iyi bir fikir değil."

"Kalple kalp arasında bir bağlantı olduğunu düşünüyor musun?"

Merrill başını gülümseyerek salladı. Amma da komik biriydi şu Janice. Nereden nereye sıçrayacağını insan hiç bilemiyordu. "Anlayamadım, Janice."

* Bir sözcük oyunu: İngilizcede "çay poşeti" anlamına gelen "teabag", argoda "eşcinsel" anlamına da gelir. (ç.n.)

"Âşık olmaktan kalp krizi geçirilebileceğini düşünüyor musun?"

"Bilmiyorum." Bunu biraz düşündü. "Gerçi sana kalp krizi geçirtebilecek başka bir şeyi biliyorum." Janice kafası karışmış göründü. "Nelson Rockefeller."

"Onun ne alakası var bununla?"

"Ölüm şekli."

"Nasıl ölmüştü?"

"Bir sanat kitabı üzerinde geç vakitlere kadar çalışıyormuş. Buna bir saniye bile inanmadım." Janice'in meseleyi anladığından iyice emin olana değin bekledi.

"Bildiğin şeyler, Merrill." Ve benim de bildiğim şeyler.

"Evet, bildiğim şeyler."

Janice dirseklerine yer açmak için kahvaltısını öteye itti. Yarım kâse tahıl ezmesi ve bir dilim tost. İki fincan çay. Bugünlerde sıvılar, içinden çok hızlı geçiyordu. Karşısındaki Merrill'e, onun kancalı burnuna ve cansız, inandırıcı olmayan saçlarına baktı. Bir dosttu o. Ve bir dost olduğu için de Janice onu, o korkunç kocası hakkında kendi bildiği şeylerden koruyacaktı. Birbirlerini sadece birer dul olarak tanımış olmaları da iyi bir şeydi; Bill Tom'dan nefret ederdi.

Evet, o bir dosttu. Ancak...Yoksa daha çok bir müttefik miydi? Tıpkı ta başlangıçta olduğu gibi. Çocukken, arkadaşlarınız olduğunu düşünüyordunuz, ama aslında sadece müttefikleriniz vardı –yetişkin biri olana değin sizi destekleyecek, sizin tarafınızdaki kişiler. Sonra –onun örneğinde– azalmışlardı ve kendisi yetişkinlik çağına gelmişti. Derken Bill, çocuklar, çocukların evden ayrılması ve Bill'in ölmesi. Peki sonra? Sonra yine müttefiklere gereksinim duyuyordunuz, sizi sonuna değin destekleyecek kişilere. Münih'i hatırlayan müttefikler, yeni filmlerden hoşlanmaya çalışsanız bile hâlâ en iyi olan eski filmleri hatırlayan müttefikler. Bir vergi beyannamesini anlamanıza ya da küçük reçel kavanozlarınızı açmanıza yardımcı olan müttefikler. Bazılarının itiraf ettiklerinden daha fazlasına sahip olduklarından kuşkulansanız da para konusunda sizin kadar kaygı duyan müttefikler.

"Duydun mu," dedi Merrill, "Stanhope'un kira depozitosu iki katına çıkmış?"

"Yo, şimdi ne kadar olmuş?"

"Yılda bin. Son beş yüzdü."

"Kesinlikle iyi. Ama odalar çok küçük."

"Her yerde küçük."

"Ve benim de iki yatak odasına ihtiyacım olacak. İki yatak odam olmalı."

"Herkesin iki yatak odasına ihtiyacı var."

"Norton'daki odalar büyük. Ve şehir merkezinde."

"Ama diğer insanların sıkıcı olduklarını duydum."

"Ben de."

"Wallingford'dan hoşlanmıyorum."

"Ben de Wallingford'dan hoşlanmıyorum"

"Stanhope olması gerekebilir."

"Kira depozitosunu böyle iki katına çıkarırlarsa, taşındıktan sonra giderleri de iki katına çıkarmayacaklarından emin olamazsın."

"Steve'in bulunduğu yerde iyi bir planları var. Senden, yardımcı olabileceğin şeyleri gösteren bir kısa bildiri göndermeni istiyorlar, –sözgelimi birisini arabanla hastaneye götürebilir misin ya da bir rafı tamir edebilir misin yahut gelir vergisi formları hakkında bilgi sahibi misin gibi.

"Bu iyi bir fikir."

"Seni başkalarına çok fazla muhtaç etmediği sürece."

"Bu kötü bir fikir."

"Wallingford'dan hoşlanmıyorum."

"Wallingford'dan hoşlanmıyorum."

Birbirlerine uyum içinde baktılar.

"Garson, şu hesabı böler misin?"

"Kendimiz de bölüşebiliriz, Merrill."

"Ama ben yumurta yedim."

"Yemişsen ne olacak, saçma." Janice on dolarlık bir banknot uzattı. "Bu yeterli mi?"

"Şey, şayet paylaşıyorsak on iki ediyor."

Tam da Merrill'den beklenecek bir yanıt. Tam da Merrill'den. Kampusun seks fırsatçısının ona bıraktığı parayla. Sırf bekleme listesinde kalmak için yılda bin dolar, onun için bozuk para gibidir. *Ve* yumurtanın yanında meyve suyu da içti. Ama Janice para cüzdanını açmakla yetindi, iki dolar çıkardı ve "Evet, bölüşüyoruz," dedi.

"Tamam, oldu oğlum." Alet çantası koltukların arasına yerleştirilmişti, yağmurluğu yanında katlanmış olarak duruyordu. Bilet, cüzdan, tıraş takımı, kauçuk prezervatifler, görev listesi. Görevlerin lanet olasıca listesi. Tren hareket ederken gözlerini önünden ayırmıyordu. O duygusal zırvaların hiçbiri yoktu onun için: aşağı indirilen pencere camı, sallanan mendil, sulanan gözler. Zaten artık pencere camını aşağı indiremiyordunuz, ucuz bilet almış öteki budalalarla birlikte o sığır vagonlarında oturup, gözlerinizi sımsıkı kapalı camdan dışarı dikiyordunuz. Ve zaten bakacak olsa, Pamela orada olmayacaktı. Pamela otoparkta, Astra'sını bilet makinelerine daha da yaklaştırmak için manevra yapmaya uğraşırken, arabanın jantlarını beton tretuvara sürtüyor olacaktı. Bu bariyerleri tasarlayan er-

keklerin, kadınların kendilerinden daha kısa kollara sahip olduklarını idrak edemediklerinden yakınıyordu hep. O ise, bunun tretuvarla kavga etmenin özrü olmadığını söylüyordu. Eğer ulaşamıyorsan, arabandan dışarı çıkarsın kadın. Her neyse, şimdi, tıpkı cinsiyetler arası savaştaki kişisel rolünde olduğu gibi, lastiklere işkence ederek orada olacaktı. Ve zaten çoktan oradaydı, çünkü Pamela onun trenden kendisine bakmadığını görmek istemiyordu. Ve lanet olasıca görev listesini lanet olasıca son dakikada yanına verdiği için, Pamela'ya bakmıyordu.

Her zamanki gibi Paxton'dan Stilton peyniri alınacaktı. Her zamanki gibi pamukluların, iğnelerin, fermuarların ve düğmelerin seçimi söz konusuydu. Her zamanki gibi kapaklı büyük kavanozlar için kauçuk halkalar alınacaktı. Her zamanki gibi ince Elizabeth Arden pudra alınacaktı. Her zamanki gibi şampanya alınacaktı. Ama her yıl D-Day'e* otuz saniye kala anımsadığı bir şey vardı, onu kentte umutsuz bir arayış içinde koşturmak için tasarımlanmış bir şey. Kırılan bardağın yerine bir başka bardak bul –sen, yani emekli, daha doğrusu eskiden emekli ama şu anda NAAFI** tarafından yürütülen bir askeri mahkemenin önüne çıkmış olan Binbaşı Jacko Jackson, hatırla, uzun uzun gargara yaptıktan sonra kasti ve kötücül bir şekilde kırmıştın o bardağı. O tür bardakların, elden düşme alışımızdan önce bile stoklarda tükenmiş olduğunu belirtmek boşuna. Bu yıl, Oxford Caddesi'ndeki Koca John Lewis'e gitme ve Bay Bilmemkim tarafından düşürüldüğünde üzerinde hayati bir çatlak oluşan salata süzgecinin dış kısmını satıp satmadıklarını öğrenme yılıydı; çünkü içi hâlâ işe yarıyordu ve dış kısmı ayrı olarak da satabilirlerdi. Ve Pamela orada otoparkta, süzgecin içini yanında götürmesi ve yanlış boyutta başka bir şey almaması için, bu işi ona yüklüyordu. Pratikte, süzgeç içini alet çantasının içine zorla sokmaya çalışmıştı. Off.

Gelgelelim iyi kahve yapıyordu Pamela, bunu her zaman teslim etmişti. Termosu masanın üzerine koyup alüminyum ambalajlı pa-

* Müttefiklerin Normandiya sahillerine çıkarma yaptıkları gün: 6 Haziran 1944 (ç.n.)
** Deniz, Kara ve Hava Kuvvetleri Müessesesi. (y.h.n.)

keti açtı. Çiko bisk. Jacko'nun çikolatalı bisküvileri. Onları hâlâ öyle düşünüyordu. Doğru mu yoksa yanlış mıydı bu? Hissettiğiniz kadar genç mi yoksa göründüğünüz kadar yaşlı mıydınız? Ona göre bugünlerdeki en önemli soruydu bu. Belki de tek soruydu. Kendine biraz kahve koydu ve bir bisküviyi kemirdi. Yumuşak, bildik, gri-yeşilimsi İngiliz kırları onu sakinleştiriyor, sonra da neşelendiriyordu. Koyunlar, sığırlar, sürekli biçim değiştiren saçlarıyla ağaçlar. Yavaş yavaş akan bir kanal. Bu kanal sizin sorumluluğunuzda, binbaşı. Emredersiniz komutanım.

Bu yılki kartpostaldan oldukça memnundu. Kını içinde bir tören kılıcı. Zarif bir şey bu, diye düşündü. Sahra toplarıyla, ünlü İç Savaş muharebe meydanlarının kartlarını gönderdiği zamandı. O zamanlar daha gençti. Sevgili Babs, Akşam yemeği 17'sinde. Öğleden sonramız serbest. Sevgiler, Jacko. Bir hayli yalın bir ifadeydi. Böyle bir şey asla zarfa konulmuyordu. Gizlilik İlkeleri, bölüm 5b, paragraf 12: Düşmanın, doğrudan önüne konulmuş bir şeyi görme olasılığı enderdi. Shrewsbury'ye gitme zahmetine bile katlanmıyordu. Kartpostalı kasabadaki posta kutusuna atmakla yetiniyordu.

Hissettiğiniz kadar genç mi, yoksa göründüğünüz kadar yaşlı mıydınız? Bilet toplayan kişi, ya da kontrolör ya da tren yöneticisi, artık günümüzde onlara ne deniyorsa, ona bakmamıştı bile. Sadece, yaşını almış bir yurttaşın hafta ortası gezintisinden döndüğünü görmüş ve onu, sıkıntı çıkarmayan, ilgi uyandırmayan ve tasarruf olsun diye kendi kahvesini de yanında getiren cimri biri olarak yorumlamıştı. Eh, doğru sayılırdı bu. Emekli aylığı artık iki yakasını bir araya getirmeye yetmiyordu. Kulüp aboneliğini yenilemekten çoktan vazgeçmişti. Alayın yıllık akşam yemekleri dışında, şehre ancak, eğer takma dişleri sorun çıkarmışsa ve yöre hekiminin bunu yapabileceğine güvenmiyorsa gitmesi gerekiyordu. İstasyon yakınında yatak ve kahvaltı veren bir otelde kalmak çok daha makuldu. Şayet kahvaltıda gereksinim duyduğunuz her şey önünüzdeyse, kartlarınızı doğru oynamayı başarmışsanız ve ekstradan bir sosis mideye indirmişseniz, güne hazırdınız. Cuma günü de aynı şey geçerliydi ve bu sizi eve kadar götürürdü. Üsse dönerdiniz. Görev raporu verirdiniz, bütün salata süzgeçleri hazır ve eksiksiz, *Ham'fendi.*

Hayır, henüz bunu düşünmeyecekti. Bu onun yıllık izniydi. İki günlük istirahat izni. Saçını her zamanki gibi kestirmişti. Blazer ceketini her zamanki gibi temizletmişti. Düzenli beklentileri ve zevkleri olan, düzenli bir adamdı. Bu zevkler artık eskisi kadar güçlü olmasalar bile. Farklı, diyelim. İnsan yaşlandıkça, gözü peklik eğilimi bir zamanlar olduğu gibi olmuyordu. Eski günlerdeki gibi içemiyordunuz. Bu yüzden daha az içiyor, içtiğinizden daha fazla zevk alıyor ve sonunda, eskisi kadar zom oluyordunuz. Tabii, ilke buydu. Elbette, her zaman işe yaramıyordu. Ve aynı şey Babs için de geçerliydi. Yıllar önceki o ilk kez meyhaneye gidişlerini nasıl da anımsıyordu. O zamanki durumu göz önünde tutulursa anımsaması şaşırtıcıydı. Üstelik bu da başka bir şeydi, zom olmak o zamanki onurlu üye için bir fark oluşturuyormuş gibi görünmüyordu. Üç kez. Seni gidi ihtiyar Jacko. Bir kez merhaba demek için; bir kez gerçek iş için; ve sonra bir kez de yolluk. Kauçuk prezervatifleri üçlük paketler halinde başka ne için satıyorlardı ki? Bazıları için bir haftalık tedarikti, elbette; ama onun gibi tutumlu bir kişi olduğunuzda...

Doğru, artık eski günlerdeki gibi içemiyordu. Ve onurlu üye de artık üç kart numarasına yanaşmıyordu. Eğer emekli yurttaşlara has demiryolu kartınız varsa büyük olasılıkla bir kez yeterliydi. Tık-tık kutusunu zorlamak da iyi olmazdı. Ve Pamela'nın böyle bir şeyle yüzleşmesi gerektiğini düşünmek... Hayır, tık-tık kutusunu zorlamaya niyeti yoktu. Tören kılıcı kınında olacak ve ikisinin arasında, sadece yarım şişe şampanya olacaktı. Eski günlerde tüm bir şişeyi haklarlardı. Her biri üç bardak ve her tur için bir tane. Şimdi sadece şişenin yarısıydı –istasyon yakınındaki şu Thresher'ın dükkânından özel bir şey– ve çoğu kez de şişeyi bitirmezlerdi. Babs hemen sindirim güçlüğü çeker ve kendisi, alayın verdiği akşam yemeği için haşat bir hale gelmeyi istemezdi. Çoğunlukla konuşurlardı. Bazen de uyurlardı.

Pamela'yı kınamıyordu. Bazı kadınlar menopozdan sonra bu işten soğuyorlardı. Basit bir biyoloji meselesiydi, hiç kimsenin kabahati değildi. Sadece kadın organizmasının bir sorunuydu. Bir sistem kuruyordunuz, sistem ne için tasarlandıysa o şeyi üretiyor –yani, çocuk üretimi, Jennifer ve Mike'a bakın– ve sonra da kendini

kapatıyordu. Yaşlı Doğa Ana bazı bölümleri yağlamayı kesiyordu. Yaşlı Doğa Ana'nın kesinlikle kadın kısmından olduğu düşünülürse hiç de sürpriz değildi bu. Suç kimsede değildi. Bu yüzden kendini de suçlayacak değildi. Bütün yaptığı *kendi* takımlarının hâlâ çalışır durumda olmasını sağlamaktı. Bazı kısımları hâlâ yağlayan Yaşlı Doğa Baba. Gerçekte, bir hijyen meselesi.

Evet, doğruydu. Bu konuda kendine açıktı. Hiçbir kaçamak söz çıkmayacaktı ağzından. Bu konuyu Pam'le tam olarak tartışamazdı, ama tıraş aynasında kendi yüzünüze tam olarak bakabildiğiniz sürece. İki yıl önceki akşam yemeğinde karşısında oturmuş olduğu kişilerin bunu yapıp yapamadıklarını merak etti. Konuşma biçimleri. Eski kuralların birçoğu ortadan kaybolmuştu elbette ya da sadece görmezden geliniyordu. Akşam yemeğinin başlangıcında, şu küçük babahindiler bir hayli sıkıcı hale gelip, daha sınır aşılmadan cinsi latifi çekiştirmeye koyulmuşlardı. Onları bizzat kendisi görevlendirirdi. Ona göre alayda son zamanlarda biraz fazla sayıda ukala dümbeleği görevdeydi. Bu yüzden, onların üçünün sanki çağların bilgeliğine sahiplermiş gibi atıp tutmalarını dinlemek zorunda kalmıştı. Elebaşıları "Evlilik, paçanı kurtarabilme meselesidir," demişti ve diğerleri de görüş birliği içinde onu evetlemişlerdi. Bununla birlikte, onun için kabul edilemeyen şey bu değildi. Herif söylediklerini açıklamaya, daha doğrusu böbürlenmeye girişip de, karısıyla tanışmadan önce ilişkisinin bulunduğu eski bir kız arkadaşıyla yeniden ilişki kurduğunu anlatmaya başlayınca iş değişti. "O sayılmaz," diye yanıt vermişti öteki ukala dümbeleklerinden bir tanesi. "Daha önce var olan zina sayılmaz." Bunu anlayabilmesi Jacko'nun biraz vaktini almış ve anladığında da anladığı şeyden pek hoşlanmamıştı. Kaçamak sözcüklerdi bunlar.

Babs'le tanıştığı vakitler o da böyle miydi? Hayır, öyle olduğunu sanmıyordu. Şeyleri olduklarından farklı yapmaya çalışmıyor ya da kabul etmiyordu. Sözgelimi kendine, "Aa, o zamanlar çok içiyordum, onun için öyleydi", ya da "Aa, Pam bugün olduğu gibi de ondan" demiyordu. "Aa, Babs sarışın olduğu ve ben de hep sarışınlardan hoşlandığım için," de demiyordu. Ki bu da tuhaftı çünkü Pam esmerdi. Tabii bütün bunların hiç tuhaf olmaması da bir olası-

lıktı. Babs hoş bir kızdı, oradaydı, sarışındı ve o gece üç kez yatak sporu yapmışlardı. Bütün söylenebilecek olan buydu. Ancak onu anımsamıştı. Onu anımsamış ve ertesi yıl yeniden bulmuştu.

Elini önündeki masanın üzerine açtı. Bir karış ve iki buçuk santim, salata kâsesinin çapı buydu. Elbette anımsayacağım, demişti ona: Elimin yirmi dört saat içinde çekip büzüleceğini düşünmüyorsun, değil mi? "Hayır, süzgeci alet çantama koyma, Pamela. Onları ta kente kadar taşımak istemediğimi söyledim." Belki de John Lewis'in bu gece geç vakitlere değin açık kalabileceğini görebiliyordu. Onları istasyondan ara ve yarın yerine bugün git oraya. Bu, zamandan tasarruf olacaktı. Sonra sabahleyin bütün öteki işlerini yapabilirdi. İnce düşünmek diye buna denir, Jacko.

Ertesi yıl Babs'in onu anımsadığından emin olamadı, ama anımsamasa bile onu gördüğüne memnun olmuştu. Belki bir ihtimal içeriz diye yanında bir şişe şampanya getirmiş ve bu, her nasılsa olup bitenlere mührünü vurmuştu. Bütün öğle sonrası orada kalmış, ona kendinden söz etmiş ve yine tam üç kez yatak sporu yapmışlardı. Şehre vardığında ona kartpostal göndereceğini söylemiş ve işler böyle yürüyüp gitmişti. Ve şimdi aradan –ne kadar?– yirmi iki, yirmi üç yıl mı geçmişti? Onuncu yıldönümlerinde ona çiçek, yirmincisindeyse bir saksı bitkisi getirmişti. Bir ponsetya. Şu kasvetli sabahlarda tavuklara yem vermek ya da kömürlükten kömür küremek için dışarı çıktığında Babs'i düşünmek onu ayakta tutuyordu. Babs onun için –bugünlerde kullanılan ifade neydi?– fırsat penceresiydi. Babs bir keresinde bitirmeye çalışmış -emekliye ayrılmak, diye nükte yapmıştı– ama o, bırakmamıştı. Israr etmiş, olay çıkarmaya yeltenmişti. Babs razı olmuş ve yüzünü okşamıştı, ertesi yıl ise ona kartpostalını gönderdiğinde ödü bokuna karışmıştı, ne var ki Babs verdiği sözü tutmuştu.

Elbette değişmişlerdi. Herkes değişmişti. Bir kere Pamela: evden ayrılan çocuklar, bahçe, Pamela'nın köpekler konusunda geliştirdiği şey, saçlarını çim kadar kısa kestirmesi, evi sürekli temizlemesi. Aslında evi temizlemeye başlamazdan önceki halinden de pek farklı görünmüyordu ona. Ve Pamela bir yerlere gitmeyi istemez olmuş, yeterince gezdiğini söylemişti. Şimdi ellerinde zaman

olduğunu söylemişti kendisi; ama zamanları hem vardı hem de yoktu. Daha fazla zamanları vardı ve daha az şey yapabiliyorlardı, meselenin özü buydu. Üstelik aylak da değillerdi.

O da değişmişti. Olukları temizlemek için merdivenin tepesine çıktığında korktuğunu fark etmesi. Tanrı aşkına, bunu yirmi beş yıl boyunca yapmıştı, her bahar görev listesinin başında yer alıyordu bu, üstelik bir bungalovda oturuyorken yerden o kadar yüksekte de sayılmazdınız, ama yine de korktuğunu fark ediyordu. Düşmekten korkuyor değildi, nedeni başka bir şeydi. Merdivenin üzerindeki yan kilitleri her zaman aşağıya indiriyordu, yükseklik korkusundan mustarip değildi. Hem düşecek olsa bile büyük olasılıkla çimin üzerine düşeceğini biliyordu. Bunun nedeni sadece, orada ayakta durmuş, burnu oluktan dört beş santim yukarıda, yosunları, nemli yaprakları ve diğer çerçöpü bir malayla kazıyıp dururken, çalıları ve henüz tamamlanmamış kuş yuvalarını çekiştirip itelerken, kırık kiremit var mı ya da televizyon anteni dimdik duruyor mu diye yukarı bakarken, orada tamamen korunmuş bir halde, uzun çizmeleri ayağında, rüzgâra karşı korunaklı ceketi üstünde, yünlü kepi başında ve kauçuk eldivenleri ellerinde ayakta dururken, bazen gözlerinin yaşla dolmaya başladığını hissederdi ve bunun nedeninin rüzgâr olmadığını da biliyordu. Derken, kauçuk eldivenli eliyle oluğa yapışıp, diğer eliyle plastik torbasının ağzını açıyormuş gibi yaparak, işe ciddi ciddi girişir ve ödü bokuna karışırdı. Bütün bu lanet olasıca şey onu korkuturdu.

Babs'in hiç değişmemiş olduğunu düşünmekten hoşlanıyordu. Babs ne zihninde, ne belleğinde, ne de öngörülerinde değişmemişti. Ama aynı zamanda da saçlarının artık bir zamanlar olduğu gibi sarı olmadığını kabul ediyordu. Onu emekliye ayrılmaması konusunda ikna ettikten sonra Babs de değişmişti. Onun önünde soyunmaktan hoşlanmıyordu. Geceliğini üzerinden çıkarmıyordu. Getirdiği şampanya midesine dokunuyordu. Bir yıl ona en pahalı türden bir şampanya getirmişti ama sonuç yine de aynıydı. Işığı gitgide daha fazla kapatıyordu. Bir zamanlar onu tahrik etmek için harcadığı çabayı pek harcamıyordu. O uyuduğunda, hatta bazen daha önce uyuyordu.

Ama tavuklara yem verirken, kömür kürerken, gözlerinden süzülen ve kauçuk bir eldivenin arkasıyla yanaklarına sıvıştırdığı yaşlarla oluğu temizlerken Babs hâlâ özlemle beklediği kadındı. O, geçmişiyle bağlantısıydı; gerçekten sarhoş olabildiği ve arka arkaya üç kez yatak sporu yapabileceği bir geçmiş. Ona birazcık annelik de edebiliyordu, ama herkesin buna da gereksinimi vardı, öyle değil mi? Çiko bisk, Jacko? Evet, birazcık bu da vardı. Ama aynı zamanda, "Sen gerçek bir erkeksin, bunu biliyor musun Jacko? Artık etrafta o kadar çok gerçek erkek yok, onlar kaybolan bir soy, ama sen onlardan birisin" de vardı.

Euston'a yaklaşıyorlardı. Jacko'nun karşısında oturan genç bir tip lanet olasıca cep telefonunu çıkardı ve tiz sinyal sesleri yayarak tuşladı. "Evet sevgilim... evet, dinle, lanet olası tren Birmingham dışında bir yerlerde kaldı. Hiçbir şey söylemiyorlar. Hayır, en azından bir saat ya da daha fazla diyebilirim, sonra Londra'ya geçmem gerekiyor... Evet... evet öyle yap... Ben de.... görüşürüz." Yalancı, telefonunu cebine tıktı ve sabit bakışlarla çevresine bakındı, kulak misafiri olmuş biri varsa ona meydan okuyan bir hali vardı.

Böylelikle: Günün siparişlerini bir kez daha gözden geçir. İstasyon, John Lewis'i telefonla ara, salata kâsesini tez elden al. Kahvaltı ve yatak veren şu otellere yakın restoranların birinde akşam yemeği: Hint, Türk fark etmez. Maksimum harcama 8 sterlin. Marquis of Granby, sadece iki bardak, geceleyin çok fazla sifon çekerek askerleri uyandırmak istemiyorum. Kahvaltı, mümkünse ekstradan bir sosis. Thresher'dan yarım şişe şampanya. NAAFI için işler: her zamanki gibi Stilton peyniri, her zamanki gibi büyük kapaklı kavanozlar için kauçuk halkalar, her zamanki gibi pudra. Saat ikide Babs. İkiden altıya kadar. Düşüncesi bile... Yüzbaşım, sen orada aşağıda mı yatıyorsun? Onurlu üyeler nazikçe kalkar... Tören kılıcı kınında. İkiden altıya kadar. Bir vakit çay. Çay ve bisküvi. Bunun da geleneğin bir parçası haline gelmesi ne tuhaf. Ve Babs bir adamcağıza cesaret verirken çok iyiydi, ona bir an için kendisini, karanlıkta bile, adamın gözleri kapalıyken bile, sadece bir an için... olmak istediği şey gibi hissettirebilmesi.

"Tamam, oldu, oğlum. Ev, James. Vakit kaybetme." Alet çantası koltukların arasına gizlenmişti, yağmurluğu yanında katlanmış olarak duruyordu. Bilet, cüzdan, tıraş takımı çantası, ve de küçük, düzenli çentiklerle birlikte görev listesi. Kauçuk prezervatifler! Bu şaka, onun içindi. Her şey onun için bir şakaydı. Sımsıkı kapalı pencereye doğru bakarak başını sağa çevirdi: aşırı aydınlatılmış bir büfe, bölmeli bir yük treni, aptalca üniforması olan bir vagon görevlisi. Tren kondüktörlerinin niçin hiç çocukları olmuyordu? Çünkü her zaman vaktinde kalkıyorlardı. Ha-ha-ha! Kauçuk prezervatifleri listeye katmak onun her yıl yaptığı şakaydı çünkü onlara hiç gereksinim duymuyordu. Yıllarca duymamıştı. Babs onu bir kez tanıyıp da güvenince, endişe etmeye gerek olmadığını söylemişti. Peki ya öteki şey, yani çocuk yapmak ne olacak, diye sormuştu. "Jacko, sanırım o tehlike geride kalalı çok zaman oluyor," diye yanıt vermişti Babs.

Her şey başlangıçta tasarlandığı gibi gitmişti, mükemmel bir şekilde. Vaktinde kalkan tren, John Lewis'e gitmek üzere kenti katetmesi, salata süzgecinin boyutunu göstermek için elini açması, boyutun anlaşılması, ne yazık ki parçalar ayrı satılmıyordu, ama özel fiyat vardı, muhtemelen Hamfendi'nin aldığından daha ucuzdu. Salata süzgecinin iç kısmını siparişi alışta yok edip, dış kısmını ayrı olarak temin etmeyi başardığını ileri sürmeyi tartıştı kendiyle. Kararı materiél'i bütün halinde sunmak oldu. Ne de olsa yaşlı Kaygan Eller bir akşam değişiklik olsun diye şeyin iç kısmını düşürerek kutlama yapabilirdi. Ancak, şansını bildiğinden, büyük olasılıkla dış kısmı yeniden kıracak ve ömür boyu süzgecin iç mekanizmasını stoklamış olacaktı.

Kenti yeniden katetmesi. Yatak ve kahvaltı veren otel sahibi yabancının onu tanıması ve anımsaması. Paralı telefondan, yeniden güvenli bir şekilde vardığını üsse rapor etmesi. Çok lezzetli körili bir piliç. Marquis of Granby'de, ne daha az ne daha fazla, iki bardak bira. Disiplinin korunması. Safra kesesi ve prostat üzerinde gereksiz bir baskı yok. Helaya tek bir gidişle geçiştirilen gece. Mışıl mışıl uyuması. Ertesi sabah ekstradan bir sosis için dil dökmesi. Thresher şampanyasının yarısı üzerinden özel indirim. Hiç pürüz

çıkmadan yerine getirilen görev listesi. Yıkanıp üste başa çekidüzen verme, diş macunu görevi. Saat tam ikide denetime hazır olması.

İşte özel indirimler faslının bittiği zaman buydu. Zili, aşina sarışın buklelerle pembe ev kıyafetlerini hayal ederek ve kıkırdamaları duyarak çalmıştı. Ama kapıyı açmaya koyu renk saçlı, yapay ve orta yaşlı biri gelmişti. Kendisi orada, şaşakalmış, konuşmadan duruyordu.

"Bana mı hediye?" demişti kadın, büyük olasılıkla sırf laf olsun diye. Sonra da uzanıp şampanya şişesini boynundan tutmuştu. Kendisi, yanıt vermek yerine, şişeye asılmış ve ağzından "Babs," sözü çıkana değin de budalaca bir çekiştirmeceye girişmişti.

"Babs yakında burada olacak," dedi kadın, kapıyı daha da açarak. Söylediği doğru görünmüyordu, ama onu, geçen yıl bu vakitlerden beri yeniden dekore edilmiş olan oturma odasına doğru izledi. Tıpkı bir fahişenin yatak odası gibi yeniden dekore edilmiş, diye düşündü.

"Buzdolabına koyayım mı?" diye sormuştu kadın; ama o, şişeye asılmıştı.

"Şehir dışından mısınız?" diye sormuştu kadın.

"Asker beyefendi mi?" diye sormuştu.

"Dilinizi mi yuttunuz?" diye sormuştu.

Bir çeyrek saat boyunca sessiz sessiz oturdular, derken bir kapının, sonra bir başkasının kapandığını duydu. Esmer kadın şimdi memelerini tıpkı bir meyve kâsesi gibi sunan sutyeni olan uzun boylu bir sarışınla birlikte duruyordu.

"Babs," diye yinelemişti.

"Babs benim," diye yanıt verdi sarışın.

"Sen Babs değilsin," demişti.

"Eğer öyle diyorsan," diye yanıt verdi kadın.

"Sen Babs değilsin," diye yinelemişti sözünü.

İki kadın birbirlerine baktılar ve sonra sarışın laf olsun diye ve sert bir tonda: "Bak, büyükbaba, ben kim istersen oyum tamam mı?"

Ayağa kalktı. İki fahişeye baktı. En deneyimsizlerinin bile anlayabileceği kadar yavaşça açıklamalara girişti.

"Aa," dedi biri. "Nora'yı kastediyorsunuz."

"Nora mı?"

"Evet, ona Nora derdik biz. Özür dilerim. Aşağı yukarı dokuz ay önce göçüp gitti o."

Anlamamıştı. Onun taşındığını kastettiklerini düşünmüştü. Sonra yine anlamamıştı. Onun öldürüldüğünü, bir araba kazasında öldüğünü ya da onun gibi bir şeyi kastettiklerini düşünmüştü.

"Oldukça yaşlıydı," dedi sonunda biri, bir açıklama olarak. Yüzünün ifadesi haşinleşmiş olmalıydı, çünkü kadın enikonu sinirli bir şekilde, "Gocunacak bir şey yok. Kişisel bir şey değil bu," diye eklemişti.

Şampanyayı açmışlardı. Esmer kadın yanlış bardakları getirdi. O ve Babs hep su bardağından içmişlerdi. Şampanya ılıktı.

"Bir kartpostal gönderdim," dedi. "Bir tören kılıcı."

"Evet," diye yanıt verdiler, hiç ilgisiz.

Bardaklarındaki şampanyayı sonuna kadar içtiler. Esmer kadın, "Peki, buraya yapmaya geldiğiniz şeyi hâlâ istiyor musunuz?" dedi.

Bunu tam olarak düşünmüyordu. Başını sallamış olmalıydı. Sarışın kız, "Babs olmamı ister misiniz?" dedi.

Babs Nora'ydı. Beyninden geçen buydu. Yeniden haşinleştiğini hissetti. "Neysen o olmanı istiyorum." Bu bir emirdi.

İki kadın yeniden birbirlerine baktılar. Sarışın kız, kararlı ama inandırıcı olmayan bir şekilde, "Ben Debbie'yim" dedi.

O zaman çekip gitmesi gerekirdi. Babs'e saygısından, Babs'e sadakatinden çekip gitmesi gerekirdi.

Sımsıkı kapatılmış pencerenin öteki yanındaki manzara her yıl olduğu gibi geçip gitti, ama ona hiçbir şey ifade etmedi. Bazen Babs'e duyduğu sadakati, Pamela'ya duyduğu sadakatle karıştırıyordu. Termosu almak için alet çantasına uzandı. Bazen –ama bu sadece birkaç kez olmuştu– Babs'i becermeyi Pamela'yı becermekle karıştırmıştı. Sanki evde gibiydi. Ve sanki evde olmuştu.

Eskiden Babs'in odası olan yere girmişti. Orası da yeniden de-

kore edilmişti. Neyin yeni olduğunu değil de, sadece öncekinden eksik olanları fark edebildi. Kadın ona ne istediğini sormuştu. Yanıt vermemişti. Kadın biraz para istemiş ve ona kauçuk bir prezervatif uzatmıştı. Orada elinde, ayakta duruyordu. Babs yapmamıştı, yapmazdı.

"Senin için geçirmemi ister misin, beybaba?"

Hafifçe vurarak kadının elini itmiş ve pantolonunu, sonra da külotunu aşağıya düşürmüştü. İyi düşünemediğini biliyordu, ama bu en iyi fikirmiş, tek fikirmiş gibi geliyordu ona. Sonuçta bunu yapmak için gelmişti buraya. Şimdi bunun için para ödemişti. Onurlu üye erdemlerini geçici olarak gizliyordu, ama gereken şeyleri gösterecek olsa, emirler verecek olsa, o zaman... Debbie'nin onu, bir dizini yatağın üzerine koymuş halde, yarı ayakta durarak seyrettiğini fark etti.

Yaptığı şeyin onu hemen harekete geçireceğini umarak prezervatifi aletine geçirdi. Debbie'ye, kendisine sunulan meyve kâsesine baktı, ama hiç yararı olmamıştı. Başını eğerek gözlerini gevşek aletine, sarkık, ucu asla dolmayacak, buruşuk prezervatife çevirdi. Parmak uçlarındaki yağlanmış prezervatifin anısı canlandı zihninde. Kendi kendine, "İşte bu, oğlum," diye düşündü.

Kadın, yatağın yanında duran komodinin üstündeki kutudan birkaç tane kâğıt mendil çıkarıp ona uzatmıştı. Yüzünü kuruladı. Kadın parasının küçük bir kısmını ona geri verdi; sadece küçük bir kısmını. Çabucak giyindi ve insanı kör eden sokaklarda yürümeye koyuldu. Amaçsızca yürüyordu. Bir dükkânın üzerindeki dijital bir gösterge ona saatin 3.12 olduğunu söylüyordu. Prezervatifin hâlâ aletinin üzerinde olduğunu fark etti.

Koyunlar. İnekler. Sürekli biçim değiştiren saçlarıyla bir ağaç. Onu haykırmaya, kusmaya, alarm ipini ya da bugünlerde onun yerine ne kullanıyorlarsa onu çekmeye iten, amcık ağızlı aptallarla dolu lanet olası aptalca küçük bir bungalov kampı. Aynen kendisi gibi aptal amcık ağızlılarla dolu. Ve şimdi onarmak için bunca yılını harcadığı o küçük aptal bungalovuna geri dönüyordu. Termosun kapağını açıp biraz kahve koydu. İki gün içinde kalınca buz gibi olmuştu. Eski günlerde, kahveyi arka cep matarasının içindeki ile

canlandırırdı. Şimdi sadece soğuktu, soğuk ve yaşlı. Yeterince adil, öyle değil mi, Jacko?

Bahçeye açılan balkon kapılarının doğramalarına yine şu tekne cilasından sürmesi gerekecekti, çünkü avluya koyduğu yeni sandalyeler onları sürekli çizmişti... Sandık odası birazcık boyayla idare ederdi... Çim biçme makinesini içeriye sokup bıçaklarını bileyecekti, günümüzde artık bunu yaptıracak kimse bulamıyordunuz. Suratınıza öylece bakıp bıçak yerine şu turuncu renkli plastik zamazingoları olan makinelerden satın almanızı öneriyorlardı...

Babs Nora'ydı. Prezervatif takması gerekmiyordu, çünkü Babs onun başka hiçbir yere gitmediğini biliyordu ve gebe kalma yaşı çoktan geçmişti. Onun hatırı olsun diye Babs yılda bir kez emekliliği bir yana bırakıyordu; senden birazcık hoşlanıyordu, Jacko, hepsi bu. Bir keresinde Babs'in otobüs kartı konusunda bir espri yapmış ve kadının kendisinden daha yaşlı olduğunu böyle anlamıştı; Pam'den de yaşlıydı. Bir keresinde, bir öğle sonrası koca bir şişe şampanyayı içedururlarken, Babs oral seks için, üst takma dişlerini çıkarmayı önermiş, o da gülmüş ve bunun iğrenç olduğunu düşünmüştü. Babs Nora'ydı ve Nora ölmüştü.

Akşam yemeğindeki dostları hiçbir şeyi fark etmemişlerdi. Disiplinini korumuştu. Rahatsızlık duymamıştı. "Doğrusunu söylemek gerekirse, artık o kadar iyi yapamıyorum, oğlum," demiş ve birisi, bunda bir şaka varmışçasına, kıs-kıs gülmüştü. Erken ayrılmış ve Marquis of Granby'de bir bardak yuvarlamıştı. Hayır, bu gece sadece yarım bardak. "Doğrusunu söylemek gerekirse, artık o kadar iyi yapamıyorum." "Asla boyun eğmemeli insan," diye yanıt vermişti barmen.

O fahişeyle yaparmış göründüğü şey yüzünden kendini küçümsüyordu. "Yapmaya geldiğiniz şeyi hâlâ istiyor musunuz?" Aa, evet, yapmaya geldiği şeyi hâlâ istiyordu, ama bu, kadının bilebileceği bir şey değildi. O ve Babs bu işi, ne kadar, tam beş, altı yıldır yapmamışlardı. Hatta geçen sene ya da iki sene önce şampanyayı zar zor bitirmişlerdi. Hep takıldığı şu anaç geceliği giymesinden, onunla birlikte yatağa girmesinden ve ışığı söndürüp eski günlerden söz etmesinden hoşlanıyordu. Eskiden işin nasıl olup bittiğin-

den. Bir kez merhaba demek için, bir kez gerçek iş için ve bir kez de yol için. O günlerde bir kaplandın, Jacko. Beni bayağı yoruyordun. Ertesi gün tatil yapardım. Yapmazdın. Aa tabii ki yapardım. Ben hiç yapmazdım. A evet, gerçek bir kaplansın, Jacko.

Babs fiyatını artırmaktan hoşlanmamıştı, ama ödeyeceği bir kira vardı ve kendisinin istediği ya da istemediği ne olursa olsun, parasını ödediği şey mekân ve zamandı. Demiryolu kartı almasının sebeplerinden biri de buydu, şimdi tren ücretinden tasarrufta bulunabiliyordu. Tabii artık şimdi falan yoktu. Londra'nın sonunu görmüştü. Shrewsbury'de Stilton peyniri ve salata süzgeçleri bulabiliyordunuz, Tanrı aşkına. Alayın verdiği akşam yemekleri gitgide orada kimleri göreceğinizden çok kimleri göremeyeceğinizden ibaret olmuştu. Dişlerine gelince, yöre hekimi onların çaresine bakabilirdi.

Paketleri, üzerindeki raftaydı. Görev listesi tek tek konmuş çarpı işaretleriyle tamamlanmıştı. Pamela şimdi istasyon yolunda olmalıydı, belki de kısa süreli park alanına gelmiş bekliyordu. Arabayı burundan sokardı park yerine Pamela. Geri geri girmekten hoşlanmıyordu, bunu sonraya bırakırdı, ya da daha doğrusu bu işi kendisine bırakmayı yeğliyordu. O farklıydı. Park yerine geri geri girmeyi yeğliyordu. Bu şekilde hızlı bir çıkışa hazır oluyordunuz. Bunun bir deneyim meselesi olduğunu düşünüyordu o; sürekli *qui vive*'deydi.* "Son kez ne zaman çabuk çıkmamız gerekmişti?" diye sorardı Pamela. Zaten, genelde çıkışta kuyruk olur. "Eğer ilk çıkmış olsak, kuyruk olmazdı," derdi kendisi. Ve bu tür laflar.

Pamela araba jantlarını biraz daha örselemiş mi diye bakmayacağına dair kendine söz vermişti. Camı aşağı indirip bilet makinesine uzanırken tek bir laf etmeyecekti. "Bak, tekerlekler ne kadar uzak ama yine de erişebiliyorum," demeyecekti. Sadece, "Köpekler nasıl? Çocuklardan haber var mı? Süper Gübre'yi getirdiler mi?" diye soracaktı.

Ne var ki Babs'in yasını tutuyor ve Pamela'nın yasını tutmak da böyle bir şey mi olacak diye merak ediyordu. Tabii, önce giden kendisi olmazsa.

* (Fr.) "Tetikte" (ç.n.)

Görevlerini tamamlamıştı. Tren istasyona yaklaşırken, karısını peronda görmeyi umarak her yanı iyice kapatılmış pencereden dışarı baktı.

Petersburg

1 Onun, ta 1849'da Fransa'da kaleme alınmış, sansür tarafından hemen yasaklanmış ve yayımlanmasına ancak 1855'te izin verilmiş eski bir piyesiydi. Sahneye ilk kez on yedi yıl sonra konmuş ve Moskova'da, zor bela beş gece oynayabilmişti. Şimdi, yazılmasından otuz yıl sonra, piyesi Petersburg için kısaltma iznini telgraf çekerek istemişti oyuncu kadın. Yazar alt perdeden, bu gençlik ürününün sahneye konulmak için değil, okunmak için kaleme alınmış olduğu itirazını da dile getirerek, razı olmuştu. Ayrıca piyesin onun büyük yeteneğine layık olmadığını da eklemişti. Gönül alıcı tipik bir kibarlık örneğiydi bu: Kadının oyunculuğunu hiç görmemişti.

Yaşam boyu kaleme aldığı yazıların çoğu gibi, aşkla ilgiliydi piyes. Ve yaşamında ne olmuşsa, yazılarında da o olmuştu: Aşk yürümemişti. Aşk kibarlık yaratabiliyor ya da yaratamıyor, kendini beğenmişlik duygusunu tatmin ediyor ya da etmiyor, cildi temizliyor ya da temizleyemiyordu; ama şu kesindi: Mutluluğa götürmüyordu aşk; hep bir duygu ya da niyet eşitsizliği söz konusuydu. Aşkın doğası buydu. Hiç kuşku yok ki, en derin heyecanlara yol açması, onu baharın ıhlamur çiçekleri kadar taze kılması ve işkence çarkına gerilmiş bir hain gibi acı çektirmesi anlamında "yürümüştü" aşk. Terbiyeli bir sıkılganlıktan, görece bir cürete kadar onu harekete geçirmişti, gerçi bu, oldukça teorik bir cüret, eylem yeteneğinden trajikomik bir şekilde yoksun bir cüretti. Ona, beklentilerin insanı yutan çılgınlığını, başarısızlığın perişanlığını, pişmanlıkların sızlanmalarını ve anıların budalaca hoşnutluğunu öğretmişti. Aşkı iyi tanıyordu. Kendini de iyi tanıyordu. Otuz yıl önce, kahramanı Rakitin'in ağzından aşk konusunda vardığı sonuçları okur kitlesine şöyle aktarmıştı: "Bence Aleksey Nikolayeviç, mutlu olsun mutsuz olsun her aşk, kendinizi ona tümüyle verdiğinizde, gerçek bir felakettir." Bu görüşler sansür tarafından metinden çıkarılmıştı.

Onun baş kadın oyuncu rolünü oynayacağını düşünmüştü; Natalya Petrovna: oğlunun öğretmenine âşık olan evli kadın. Böyle olmak yerine o, piyeslerde sıkça görüldüğü gibi, kendisi de öğretmene âşık olan, Natalya'nın koruması altındaki genç kız Veroçka rolünü seçmişti. Rollerin dağıtımından sonra yazar Petersburg'a geldi; kadın oyuncu onu Hotel de l'Europe'daki dairesinde ziyaret etti. Karşısında mahcubiyet ve sıkıntı duyacağı birisiyle karşılaşacağını beklemişti, oysa keşfettiği "zarif ve hoş büyükbaba" onu büyülemişti. Yazar ona bir çocuk gibi davranmıştı. O kadar şaşırtıcı mıydı bu? Kadın oyuncu yirmi beş, o ise altmış yaşındaydı.

Martın 27'sinde kendi piyesini görmeye gitti. Yönetmen locasının derinliklerinde gizleniyor olmasına karşın tanındı ve ikinci perdenin sonunda seyirci kitlesi adını bağırmaya başladı. Kadın oyuncu yanına, onu sahneye çıkarmaya geldi; reddetti ama bulunduğu locadan bir reverans yaptı. Bunu izleyen perdeden sonra, kadın oyuncunun soyunma odasına gitti, orada ellerini tuttu ve onu gaz

lambasının ışığı altında inceledi. "Veroçka," dedi, "bu Veroçka rolünü gerçekten de yazdım mı? Yazarken ona hiç fazla dikkat etmedim. Benim için piyesin odak noktası Natalya Petrovna'ydı. Ama sen yaşayan Veroçka'sın."

Gerçek yolculuk

Böylelikle kendi yarattığı kahramana mı âşık olmuş oluyordu? Sahnede spot ışıklarının altındaki Veroçka'ya, sahne dışında gaz lambasının ışığı altındaki Veroçka'ya, otuz yıl önce kendi metninde görmezden gelindiği için şimdi daha da değerlenmiş olan onun Veroçka'sına mı? Eğer bazılarının ileri sürdüğü gibi, aşk saf bir şekilde kendine gönderme yapan bir işse, âşıkların değer verdikleri şey kendi duyguları olduğu için aşkın nesnesi sonunda önemsizse, o zaman bir tiyatro yazarı için kendi yarattığı kahramana âşık olmaktan daha uygun bir döngüsellik olabilir mi? Gerçek kişinin araya girmesine, gün ışığı, lamba ışığı, gönül ışığı altındaki gerçek *kadına* kim ihtiyaç duyar? İşte Veroçka'nın tıpkı bir öğrenci gibi giyinmiş olduğu bir fotoğrafı: Sıkılgan ve çekici, gözlerinde şevk var ve bir el ayası güven ifade edecek şekilde açık.

Ama eğer bu karışıklık olmuşsa, bunu o kışkırtmıştı. Yıllar sonra anılarında şöyle yazmıştı: "Veroçka'yı *oynamadım*, kutsal bir ayini yerine getirdim...Veroçka ile benim aynı kişi olduğumuzu çok açık seçik olarak hissettim." Bu yüzden yazarı ilk harekete geçiren şey "yaşayan Veroçka" idiyse bağışlayıcı olmalıyız; kadın oyuncuyu ilk harekete geçiren şey, belki de var olmayan başka bir şeydi –uzun süre, otuz yıl önce göçüp gitmiş olan piyesin yazarı. Sonra, yazarın bunun son aşkı olacağını bildiğini de anımsayalım. Şimdi yaşlı bir adamdı. Nereye gidecek olsa bir kurum olarak, bir çağın temsilcisi, yapıtını tamamlamış biri olarak alkışlanıyordu.

Yurtdışında ona onursal doktoralar verilip, cübbeler giydiriliyordu. Altmışına gelmişti, bir gerçek olduğu kadar kendi seçimiyle de

yaşlıydı. Bir iki yıl önce şöyle yazmıştı: "Kırk yaşından sonra yaşamın temelini özetleyecek olan tek sözcük var: *Vazgeçiş*." Ve şimdi bunun yarısı kadar daha yaşlıydı. O altmışındaydı, kadın yirmi beşinde.

Mektuplarda, onun ellerini öpüyordu, ayaklarını öpüyordu. Doğum gününde ona, içinde adlarının hakkedilmiş olduğu altın bir bilezik göndermişti. "Sizi şimdi, içtenlikle sevdiğimi hissediyorum. Yaşamımda hiçbir zaman ayrılamayacağım bir şey olduğunuzu hissediyorum," diye yazmıştı. İfade klasik. Sevgili miydiler? Öyle görünmüyor. Yazar için vazgeçiş üzerine temellenen bir aşktı bu, heyecanları eğerler ve acaba-ne-olurdu'lar olan bir aşk.

Ama bütün aşklar bir yolculuğa gerek duyar. Bütün aşklar simgesel olarak bir yolculuktur ve bu yolculukların vücut bulmaya gereksinimi vardır. *Onların* yolculukları 1880 Mayıs'ının 28'inde gerçekleşti. Yazar, kent dışındaki köşkünde kalıyordu; ısrarla onu kendisini ziyaret etmeye davet etti. Mümkün değildi: O bir oyuncuydu, çalışıyordu, tura çıkmıştı; onun bile vazgeçilmesi gereken şeyleri vardı. Ama, Petersburg'dan Odessa'ya kadar yolculuk yapacaktı; yolu onu Mtsensk ve Oryol'dan geçirecekti. Yazar onun için tren tarifelerine baktı. Kursk hattı boyunca Moskova'dan üç tren hareket ediyordu. 12.30, 4 ve 8.30 trenleri: yani, ekspres tren, posta treni ve yavaş tren. Bunların Mtsensk'e sırasıyla varışları: akşamın 10'u, sabahın 4.30'u ve sabahın 9.45'i idi. Durumun romantikliğini göz önünde tutmak gerekiyordu. Sevgili posta treniyle mi, yoksa gözlerinin uykusuzluktan kıpkırmızı olacağı trenle mi gelmeliydi? Yazar onun 12.30 trenine binmesinde ısrar etti ve varışını net olarak akşamın 9.55'i olarak belirledi.

Bu ayrıntıların ironik bir yanı var. Yazarın kendisi, randevularına sürekli geç kalan biriydi. Bir keresinde yapmacık bir edayla, üzerinde bir düzine saat taşımıştı; yine de, randevularına saatlerce gecikiyordu. Ama 6 Mayıs'ta, bir genç gibi heyecandan titreyerek, 9.55 ekspresini Mtsenks'in küçük istasyonunda karşıladı. Gece olmuştu. Trene bindi. Mtsenks'ten Oryol'a otuz millik bir mesafe vardı.

Bu otuz mil boyunca kadının kompartımanında oturdu. Ona uzun uzun baktı, ellerini öptü, soluduğu havayı içine çekti. Onu du-

daklarından öpmeye cesaret edemedi: vazgeçiş. Ya da daha doğrusu, dudaklarından öpmeye çalıştı ama kadın yüzünü ondan uzaklaştırdı: mahcubiyet, küçük düşme. Onun yaşında, aynı zamanda banallikti. Ya da onu öptü ve kadın da öpüşlerine ateşli bir şekilde karşılık verdi: şaşkınlık ve ansızın beliren korku. Hiçbirini bilemiyoruz: Yazarın günlüğü daha sonraları yakıldı ve kadının mektupları da günümüze ulaşmadı. Sahip olduğumuz tek şey, yazarın daha sonraki mektupları ve bunların güvenilirliklerini bu mayıs yolculuğunu haziran ayı olarak belirtmeleriyle ölçebiliriz. Kadın oyuncunun Raisa Alekseyevna adında bir yol arkadaşı olduğunu biliyoruz. O ne yaptı? Uyurmuş gibi mi yaptı, kararmış manzaralara bakıp ansızın bir gece vizyonu görür gibi mi yaptı, yoksa Tolstoy'un bir kitabının ardına mı sığındı? Otuz mil katedildi. Yazar Oryol'da trenden indi. Kadın pencere kenarında oturdu ve ekspres tren onu Odessa'ya doğru götürürken yazara mendilini salladı.

Hayır, bu mendil bile uydurulmuş bir şey. Ama esas konu şu ki, yolculuklarını yaptılar. Şimdi bu yolculuk anımsanabilir, geliştirilebilir, eğer-olsaydı'ların somutluğuna, güncelliğine dönüştürülebilir. Yazar bu yolculuktan ölümüne değin söz etmeyi sürdürdü. Bir bakıma onun son yolculuğuydu, son gönül yolculuğuydu. "Yaşamım arkamda kaldı ve kendimi neredeyse yirmi yaşında bir genç gibi hissettiğim o tren kompartımanında geçirilen saat, alevin son parlayışıydı," diye yazmıştı.

Neredeyse aletinin sertleştiğini mi söylemek istiyor? Çokbilmiş çağımız önceki yüzyılı, yavan ve kaçamaklı ifadeleri, kıvılcımları, alevleri, ateşleri, kesinlikten uzak yanıp kül olmaları yüzünden kınıyor. Tanrı aşkına, aşk bir şenlik ateşi değildir, sertleşmiş bir s.k ve ıslak bir .mdır, bu ayılan bayılan ve vazgeçişlere sürüklenen insanlara fena halde kızıyoruz. Hadi canım! Ne diye yapmadınız ki? S.k korkulu, .m sürgülü insan sürüleri! *El*-öpmeymiş! Gerçekte neyi öpmek istediğiniz pekâlâ belli. O zaman niye öpmüyorsunuz? Ve de bir trende. Dilinizi yerinde tutmanız ve trenin hareketinin bu işi sizin yerinize yapmasına izin vermeniz yeterli olurdu. Klakiti-klak, klakiti-klak!

Ellerinizi en son ne zaman öptürdünüz? Ve eğer öptürdüyseniz, öpen erkeğin bu işte iyi olduğunu nereden biliyorsunuz? (Dahası, birisi en son ne zaman size *yazıp* da ellerinizi öpmek istediğini söyledi?) Vazgeçiş dünyasının argümanı bu işte. Eğer bizler tüketime ilişkin daha çok şey biliyorsak, onlar da arzuya ilişkin daha çok şey biliyorlardı. Eğer bizler sayılar hakkında daha çok şey biliyorsak, onlar da umutsuzluk hakkında daha çok biliyorlardı. Eğer bizler övünmeye ilişkin daha çok şey biliyorsak, onlar da belleğe ilişkin daha çok şey biliyorlardı. Onlar ayak öpüyorlardı, bizler ayak parmağı emiyoruz. Yine de denklemin bizden tarafını mı yeğliyorsunuz? Pekâlâ haklı olabilirsiniz. O zaman daha basit bir formülü deneyin: Bizler seks hakkında daha çok şey biliyoruz, onlar aşk hakkında daha çok şey biliyorlardı.

Ya da belki de bu görüş tamamen yanlış ve bizler saray aşkı üslubunun aşamalarını yanlışlıkla gerçekçilik sanıyoruz. Belki de ayak öpme her zaman ayak parmağı emme anlamına geliyordu. Yazar, ona aynı zamanda şöyle yazmıştı: "Küçük ellerini, küçük ayaklarını, öpmeme izin vereceğin, hatta vermeyeceğin her şeyi öpüyorum." Hem yazar hem de karşısındaki için yeterince açık değil mi bu ifade? Eğer öyleyse, o zaman belki tersi de doğru: Kalp okuma şimdi olduğu gibi o zaman da kabaca yapılıyordu.

Ama bizler önceki yüzyılın bu sahte inceliklerle dolu becerik-sizleriyle alay ederken, kendimizi bir sonraki yüzyılın alaylarına karşı da hazırlamalıyız. Nasıl oluyor da bunu hiç düşünmüyoruz? Evrime inanıyoruz, en azından bizimle doruk noktasına çıkan evrim anlamında inanıyoruz. Bunun tekbenci kişiliklerimizin ötesinde bir evrim gerektirdiğini unutuyoruz. Şu eski Ruslar daha iyi bir zamanı düşleme konusunda iyiydiler ve bizler aylak bir biçimde onların düşlerini kendi alkışımız olarak görüyoruz.

Kadının treni Odessa'ya doğru yola devam ederken, geceyi Oryol'da bir otelde geçirdi o. İki kutuplu bir gece sayılırdı, ona dar düşünceleri bakımından mükemmel, ama onu uyumaktan alıkoyduğu için de sefildi. Şimdi üzerine vazgeçişin şehveti çökmüştü. "Dudaklarımın 'Birlikte ne gece geçirirdik!' diye mırıldandığını fark ediyorum." Pratik ve kızgın yüzyılımızın buna vereceği karşılık şu

olacaktır: "O zaman başka bir trene bin! Onu nereden öpmediysen oradan öpmeye uğraş!"

Böylesi bir girişim çok tehlikeli olurdu. Aşkın olanaksızlığını korumalıydı. Bu yüzden yazar ona fazladan bir eğer olsa önerir. Treni hareket etmek üzereyken ansızın onu ayartma "çılgınlığına" kapıldığını itiraf eder. Onun kendisinden beklendiği gibi vazgeçtiği bir baştan çıkarmaydı bu: "Zil çaldı ve İtalyanların dediği gibi, *ciao.*'" Ama eğer yazar o bir anlık planını yerine getirmiş olsaydı, gazete manşetlerini bir düşünün. "ORYOL TREN İSTASYONUNDA SKANDAL" diye zevkle hayal ediyor. İşte eğer'lerden bir tanesi: "Dün burada olağanüstü bir olay cereyan etti. Yaşlı bir adam olan yazar T-, parlak bir tiyatro sezonu için Odessa'ya yolculuk yapan ünlü oyuncu S-'ye eşlik ediyordu. Tren tam hareket etmek üzereyken, yazar, adeta içine Şeytan girmiş gibi, Bayan S-'yi kompartımanın penceresinden çekip çıkardı ve sanatçının umutsuz çabalarına karşın, vb., vb." Eğer olsaydı gerçek an –pencereye doğru sallanan olası mendil, yaşlı bir adamın kırlaşmış başına düşen, istasyondaki olası bir gaz lambası ışığı– beylik gazete ifadeleri ve "çılgınlık" perspektifinde fars ve melodram formatında yeniden yazılıyor. Çekici bir yanı olan varsayımsal öğe geleceğe gönderme yapmıyor; güvenli bir şekilde geçmişe yerleşmiş olarak kalıyor. Zil çaldı ve İtalyanların dediği gibi, *ciao.*

Yazarın bir başka taktiği daha vardı: aşkın şu anki olanaksızlığını doğrulamak için, aceleyle geleceğe gitme taktiği. Yazar şimdiden ve "herhangi bir şey" olmadan, dönüp bu gelecekteki bir şey üzerine bakıyor. "Eğer iki üç yıl sonra yeniden karşılaşırsak, ben yaşlı biri, yaşlı bir adam olacağım. Size gelince, siz kesinlikle yaşamınızın normal seyrine girmiş olacaksınız ve geçmişimizden geriye hiçbir şey kalmayacak..." İki yıl yaşlı bir adamı bir yaşlıya, yaşlı birine çevirir, diye düşünüyordu; oysa "normal yaşam" kadını şimdiden, mahmuzlarını vurup at gibi sesler çıkaran bir süvari subayının banal, ancak biçimli şeklinde bekliyor. N.N.Vsevolozsky. Perişan görünüşlü tuhaf sivil için bu görkemli üniforma ne kadar da yararlıydı!

* Hoşça kal, elveda. (ç.n.)

Bu noktada hâlâ, koruma altındaki naif ve talihsiz bir genç kız olan Veroçka'yı düşünmemeliyiz. Sahnede onu canlandıran kadın oyuncu güçlü, kuvvetli, anlık duygularla hareket eden ve bohem mizaçlı biriydi. Daha önce evlenmişti ve süvarisini elde edebilmek için boşanma yolları arıyordu; toplam olarak üç kez evlenecekti. Mektupları günümüze kalmadı. Acaba yazarı ayartmış mıydı? Ona birazcık âşık mıydı? Belki de ona birazcık âşık olmaktan da öte bir durumdaydı, ancak yazarın başarısızlık beklentisinden, şehvet dolu vazgeçişlerinden korkuya kapılmıştı? Belki de yazarın geçmişinin tuzağına en az onun kadar kapılmıştı? Eğer yazar için aşk hep yenilgi anlamına gelmişse, onun için niye farklı bir şey olsundu ki? Eğer bir ayak fetişistiyle evlenirseniz, onu ayakkabı dolabınızda iki büklüm halde bulduğunuzda şaşırmazdınız.

Yazar bu yolculuğu mektuplarla ona anımsattığında, "sürgü" sözcüğüne bazı dolaylı göndermeler yapmıştı. Bu, kompartımandaki mi, dudaklarındaki mi, kalbindeki kilit miydi? Yoksa yazarın tenindeki kilit miydi? "Tantalos'un akıbetinin ne olduğunu biliyor musunuz?" diye yazmıştı. Tantalos'un akıbeti cehennemi bir yerde dinmek bilmez bir susuzluk işkencesine uğramış olmaktı; boğazına kadar suyun içindeydi Tantalos, ama su içmek için ne zaman başını eğecek olsa, ırmak ondan uzaklaşıyordu. Bundan şu sonucu mu çıkaracağız: Yazar onu öpmeye çalıştı, ama o ne zaman öne doğru uzanacak olsa, kadın ıslak ağzını çekerek geriledi.

Öte yandan, bir yıl sonra, her şey durulmuşken, şöyle yazıyor: "Mektubunuzun sonunda 'Sizi sevecenlikle öpüyorum' diyorsunuz. Nasıl? O zamanlar, o haziran gecesi tren kompartımanında yaptığınız gibi mi? Yüz yıl yaşasam, o öpücükleri hiç unutmayacağım." Mayıs haziran olmuş, sıkılgan talip binlerce öpücük alan erkeğe dönüşmüş, sürgü biraz geriye kaymıştır. Gerçek bu mu, yoksa o mu? Şimdi bizler, yanıtın kesin olmasını isterdik, ama yanıt pek ender olarak kesindir: Kalp mi sekse dahil olur, seks mi kalbe?

3 Yazar yolculuklar yaptı. Oyuncu kadın yolculuklar yaptı. Ama bir daha *birlikte* hiç yolculuk yapmadılar. Kadın onu kent dışındaki köşkünde ziyaret etti, havuzunda yüzdü –ona "Saint Petersburg'un Su Perisi" diyordu yazar– ve evden ayrıldığında kaldığı odaya onun adını verdi. Ellerini öptü, ayaklarını öptü. Karşılaştılar, yazarın ölümüne değin mektuplaştılar, oyuncu kadın yazarın ölümünden sonra onun anısını bayağı yorumlardan korumaya çalıştı. Ama birlikte yolculuk yaptıkları mesafe sadece otuz mildi.

Birlikte yolculuk yapabilirlerdi. Eğer... eğer.

Ama yazar bir eğer'ler uzmanıydı, bu yüzden de aslında birlikte yolculuklar yaptılar. Geçmişin dilek-şart kipinde yolculuklar yaptılar.

Oyuncu kadın ikinci kez evlenmek üzereydi. Süvari subayı N.N.Vsevolozhsky gündemdeydi. Oyuncu kadın yazara, seçimine ilişkin görüşünü sorduğunda, yazar yanıt vermekten kaçındı. "Görüşümü sormak için çok geç. *Le vin est tiré. Il faut le boire.*"* Acaba oyuncu kadın ona, ikisi de sanatçı olduğundan, pek az ortak yanı olan bir erkekle yapmak üzere olduğu geleneksel evlilik hakkındaki görüşünü mü soruyordu? Ya da bundan daha fazlası mı söz konusuydu? Yazardan nişanlısını başından atma düşüncesini onaylamasını isteyerek ona kendi eğer'ini mi öneriyordu?

Ne var ki, kendisi hiçbir zaman evlenmemiş olan Büyükbaba, bu öneriyi onaylamaktan ya da alkışlamaktan geri durur. *Le vin est tiré-il faut le boire.* Yazarın önemli duygusal anlarda yabancı ifadeler kullanma alışkanlığı mı vardır? Fransızca ve İtalyanca onun kaçmasına yardım eden tatlı örtmece deyişler mi sağlamaktadır?

Hiç kuşku yok ki eğer yazar, oyuncu kadını, ikinci evliliğini geç de olsa bozması konusunda yüreklendirmiş olsaydı, gündeme çok fazla gerçekliğin, şimdiki zamanın gelmesine yol açardı. Yazar bu olasılığa kesinkes son verir: Şarabı için, der. Bu talimat verilince de, fantezi yeniden ortaya çıkabilir. Yirmi gün sonra yazdığı bir sonraki mektubunda şöyle der yazar: "Kendi adıma, hiç olmazsa

* (Fr.) "Şarap açıldı. İçmek gerek." (ç.n.)

bir ay süreyle –sadece ikimiz– yolculuk etsek bu ne kadar iyi bir fikir olurdu, diye düşlüyorum, öyle ki kim olduğumuzu da, nerede olduğumuzu da hiç kimsenin bilmeyeceği bir yolculuk."

Normal bir kaçış düşüdür bu. Birlikte yalnız, anonim, zamanı keyfince kullanarak. Elbette aynı zamanda bir balayıdır. Peki beğenileri incelmiş sanatçı çiftler balaylarında İtalya'ya gitmezler de nereye giderler? "Şu manzarayı bir hayal et," diye ona takılır yazar. "Venedik (belki İtalya'da en iyi ay olan ekimde) ya da Roma. Yolculuk giysileri içinde iki yabancı –bir tanesi uzun boylu, sarsak, kır saçlı, uzun bacaklı, ama çok hoşnut; ötekisi olağanüstü siyah gözleri ve siyah saçları olan narin bir hanım. Onun da hoşnut olduğunu varsayalım. Kentte dolaşıyorlar, gondollara biniyorlar. Galerileri, kiliseleri gezip görüyorlar, akşamleyin birlikte yemek yiyorlar, birlikte tiyatroya gidiyorlar –peki sonra? Orada benim hayal gücüm saygılı bir biçimde son buluyor. Bir şeyleri gizlemek için mi, yoksa gizlenecek hiçbir şey olmadığı için mi?

Yazarın hayal gücü saygılı bir biçimde son buldu mu? Bizimki durmuyor. Yaşadığımız bir sonraki yüzyılda bu bize tamamen basit görünüyor. Çöken bir kentte, genç bir kadın oyuncuyla çıktığı sözde bir balayında, beli bükülmüş bir beyefendi. Göz göze yenilen bir akşam yemeğinden sonra gondolcular onları, operetlere özgü splişsploş sesleri eşliğinde otellerine geri götürüyor. Peki bundan sonra olup bitenleri bize söylemelerine gerek var mı? Bizler gerçeklikten söz etmiyoruz, bu yüzden yaşlı adamın zayıflığı, alkolle güçten düşmüş beden söz konusu değil; ısınmak için vücudumuza sardığımız seyahat şalıyla güven içinde dilek-şart kipindeyiz biz. Bu yüzden.. .eğer... eğer... o zaman onu beceririrdiniz, değil mi? İnkâra gerek yok.

Hâlâ kocaları arasında kalan bir kadınla Venedik'te muhteşem bir balayı fantezisi kurmanın tehlikeleri vardır. Hiç kuşku yok ki, ondan bir kez daha vazgeçmişsinizdir, bu yüzden hayal gücünü harekete geçirerek, onu bir sabah sokak kapınızın önünde bir bavulun üzerine tünemiş ve pasaportuyla kendini cilveli cilveli yelpazelerken bulma riskiniz düşüktür. Hayır: Daha gerçek tehlike acı çekme tehlikesidir. Vazgeçiş, aşktan kaçınma ve dolayısıyla acıdan kaçın-

ma anlamına gelir, ama bu kaçınmada bile tuzaklar vardır. Sözgelimi, sizin saygıdeğer hayal gücünüzün Venedik kapriçyosu ile, oyuncu kadının çıktığı gerçek balayında bir süvari subayı tarafından saygısızca becerilmesinin –N.N. Sevolozhsky, tenin güvenilmezliklerine olduğu kadar, Accademia'ya da aşina demektir– yaklaşan gerçekliği arasında yapılan karşılaştırmadan elde edilecek bir acı vardır.

Acıyı ne iyileştirir? Zaman, diye yanıt verir bilgelik taslayan yaşlılar. Daha iyisini bilirsiniz siz. Zamanın acıları her zaman iyileştirmediğini bilecek kadar bilgesinizdir. Aşk şenlik ateşinin geleneksel imgesi, kendisi de ölüp hüzünlü küllere dönüşen göz kurutucu alev, yeniden gözden geçirilmeye ihtiyaç duyar. Bunun yerine isterseniz, tıslayan, kavuran ama aynı zamanda daha kötüsünü yapan bir gaz fışkırmasını hayal edin: Bu fışkırma önyargılı, acımasız bir ışık verir; bir taşra tren istasyonunun peronunda tren hareket ederken yaşlı bir adamı yakalayan türden bir ışık, sarı bir pencereyi ve yaşamından çekilen titrek bir eli izleyen, tren görülmezliğe doğru saparken onun arkasından birkaç adım yürüyen, gözünü bekçi vagonunun kırmızı ışığına diken, :şık gece göğünde yakut renkli bir gezegenden daha küçük hale gelene değin onu bekleyen, sonra da arkasını dönüp kendini yapayalnız yine bir peron lambasının altında bulan, bakımsız bir otelde saatleri beklemekten başka yapacak hiçbir şeyi olmayan, gerçekte kaybettiğini bilmesine karşın kendini kazandığına inandıran, uykusuzluğunu gönlünü hoş tutan eğer'lerle dolduran ve sonra da istasyona dönüp daha yumuşak bir ışıkta tek başına ayakta duran ama önceki gece kadınla birlikte katettiği şu otuz mil boyunca geriye daha da acımasız bir yolculuk yapacak olan hastalıklı bir ihtiyarı ele geçiren türden bir ışık. Yaşamının geri kalan yılları boyunca anacağı Mtsensk'ten Oryol'a bu yolculuk, her zaman Oryol'dan Mtsensk'e yapacağı o kayda geçmemiş dönüşle gölgelenmektedir.

Bu yüzden yazar yine İtalya'ya, ikinci bir düş yolculuğu önerir. Kadın şu anda evlidir, ilginç bir tartışma konusu olmayan bir statü değişikliğidir bu. Şarabı için. Oyuncu kadın belki kocasıyla birlikte İtalya'ya gidecektir, gerçi yol arkadaşları araştırılmaz. Sırf kadı-

na bir alternatif sunma olanağını verdiği için yolculuğu onaylar; bu kez rekabete dayalı bir balayı değil, geçmişin acısız dilek-şart kipine bir gezi olacaktır. "Yıllar, yıllar önce, en güzel on günümü Floransa'da geçirdim." Zamanın bu kullanımı acıyı uyuşturur. O kadar çok yıl öncedir ki o zamanlar "hâlâ kırkının altındadır" –yaşamın temelinin vazgeçiş olmasından öncedir. "Orada *tek başına* olmama karşın, Floransa'nın üzerimde bıraktığı izlenim, bugüne kadar yaşadıklarım içinde en büyüleyici ve şiirsel olanıydı. Eğer anlayışlı, iyi ve güzel bir kadının yanında olmuş olsaydım, acaba nasıl olurdu bu yolculuk –her şeyden öte bunu merak ederim!"

Güvenli bir şeydir bu. Fantezi çekip çevrilebilir, hediyesi sahte bir anıdır. Otuz kırk yıl sonra, yazarın ülkesinin siyasi liderleri, iktidardan düşmüş kişileri tarihten silme işinde uzmanlaşacaklar, onların fotoğraf izlerini ortadan kaldıracaklardı. İşte oradadır yazar, anı albümü üzerine eğilmiş, geçmişte kalmış bir arkadaşının resmini albüme titizlikle katmaktadır. Sahne ışıkları sizin kır saçlarınızı siyah bir gölge halinde gençleştirirken, o sıkılgan, çekici Veroçka'nın fotoğrafını albüme yapıştırın.

Yasnaya Polyana'da

4 Onunla tanışmasından kısa bir süre sonra, kendisini ava götüren Tolstoy'un evinde kalmaya gitmişti yazar. Üzerinden çullukların daimi olarak uçtuğu en iyi av barınağına yerleşmişti. Ama onun için o gün gökyüzü boş kaldı. Arada sırada, Tolstoy'un av barınağından bir silah sesi geliyor; sonra bir daha, bir daha geliyordu. Bütün kuşlar Tolstoy'un tüfeğine doğru uçuyordu. Beklenebilecek bir şeydi bu. Kendisi tek bir kuş vurmuş, onu da köpekler bulamamıştı.

Tolstoy onu beceriksiz, tereddütler içinde, erkeksi özellikler taşımayan, uçarı bir salon adamı ya da küçümsenesi bir Batı hayranı olarak görüyordu. Ona sevecenlikle davranıyor, ondan nefret ediyor, onunla birlikte Dijon'da bir hafta geçiriyor, onunla kavga ediyor, onu bağışlıyor, ona değer veriyor, onu ziyaret ediyor, onu dü-

elloya davet ediyor, ona sevecenlikle davranıyor, ona tepeden bakıyordu. Yazar Fransa'da ölüm döşeğindeyken, Tolstoy duygudaşlığını şöyle dile getirmişti: "Hastalığınızın haberleri beni büyük bir kedere sürükledi, özellikle de ciddi bir şey olduğuna kanaat getirdiğimde. Sizi ne kadar sevdiğimi anladım. Benden önce ölecek olsanız çok üzüleceğimi hissettim."

Bu sıralar Tolstoy vazgeçişten hoşlanma duygusunu küçümsüyordu. Daha sonraları, tenin şehvetlerine şiddetle saldırmaya başladı ve Hıristiyanlara özgü bir köylü yalınlığını idealleştirdi. İffetli biri olma girişimleri komik bir sıklıkla başarısızlığa uğradı. Düzenbazın biri miydi Tolstoy, sahte bir vazgeçişçi miydi; yoksa daha çok gerekli becerilerden mi yoksundu, teni vazgeçmeyi ret mi ediyordu? Otuz yıl sonra bir tren istasyonunda öldü. Son sözcükleri, "Zil çaldı, İtalyanların dediği gibi, *ciao*," değildi. Başarılı vazgeçişçi, başarılı olmayan meslektaşını mı kıskanıyor? Kendilerine ikram edilen sigarayı geri çeviren, ama "Dumanı bana doğru üfle," diyen eski içiciler vardır.

Oyuncu kadın yolculuklar yapıyordu; çalışıyordu; evlenmişti. Yazar, elinin bir alçı kalıbını göndermesini istedi ondan. Gerçek elini birçok kez öpmüştü, gerçeğin hayali versiyonunu ona yazdığı hemen her mektupta öpmüştü. Şimdi dudaklarını, alçı bir elin üzerine koyabilirdi. Acaba alçı, ete havadan daha mı yakındır? Yoksa alçı, yazarın sevgisini ve kadının etini bir anıta mı dönüştürüyordu? Yazarın ricasında ironik bir yan var: Normalde, yaratıcı eli alçı kalıbına alınan kişi yazarın kendisidir ve normalde bu yapılana değin, yazar ölür.

Bu yüzden yazar, kadının kendisinin son aşkı olduğunu –çoktan olduğunu– bilerek yaşlılığa daha fazla gömüldü. Üslup onun işi olduğuna göre, acaba bu vakitler ilk aşkını anımsıyor muydu? Bu konuda uzmandı. İlk aşkın yaşamı sonsuza değin belirlediğini derin derin düşünüyor muydu? İlk aşk, ya insanı aynı tür aşkı yinelemeye zorlar ve bileşenlerini fetişleştirir; ya da bir uyarı, tuzak ve karşı örnek olarak orada durur.

Kendi ilk aşkı elli yıl önce yaşanmıştı. Kadın, Prenses Şahovskaya adında biriydi. Yazar on dördünde; kadın ise yirmilerindeydi;

yazar ona tapıyor, kadınsa ona çocuk muamelesi yapıyordu. Yazar bunun nedenini öğrenene kadar olay kafasını kurcalayıp durdu. Kadın zaten babasının metresiydi.

Yazar, Tolstoy'la birlikte avlandığının ertesi yılı, onu Yasnaya Polyana'da bir kez daha ziyaret etti. Sofia Tolstoy'un doğum günüydü ve ev konuklarla doluydu. Yazar her birinin yaşamlarının en mutlu anını anlatmalarını önerdi. Kendi oyunundaki kendi sırası geldiğindeyse, coşkulu ve bildik bir melankolik gülümsemeyle şöyle dedi: "Yaşamımın en mutlu anı elbette ilk aşk anıdır. Sevdiğiniz kadının gözleriyle karşılaştığınız ve onun da sizi sevdiğini sezdiğiniz andır. Bu benim başıma bir kez, belki de iki kez geldi." Tolstoy bu yanıtı sinir bozucu buldu.

Daha sonra, gençler dans etmekte ısrar edince, Paris'te moda olan yeni dansları gösterdi. Ceketini çıkardı, başparmaklarını yeleğinin koltuk altlarına soktu ve bacaklarıyla tekmeler savurarak, başını sallayarak, kır saçları havada uçuşarak zıpladı durdu, bu arada ev halkı onu alkışlıyor ve neşeleniyordu. Soluk soluğa kaldı, zıpladı durdu, soluk soluğa kaldı, zıpladı durdu ve derken bir koltuğa çöküverdi. Büyük bir başarıydı bu. Tolstoy güncesine şöyle yazmıştı: "Turgenyev... kan-kan. Hüzünlü."

"Bir, belki de iki kez." Oyuncu kadın "belki de ikinci" miydi? Belki de. Yazar sondan bir önceki mektubunda, onun ellerini öpüyor. Silik bir kurşun kalemle yazılmış son mektubunda, öpücükler sunmuyor. Bunun yerine şöyle yazıyor: "Duygularım değişmiyor –ve sonuna kadar size tam olarak aynı duyguları besleyeceğim."

Son, altı ay sonra geldi. Elin alçı kalıbı şimdi, aslını ilk kez öptüğü kent olan Saint Petersburg Tiyatro Müzesi'nde.

Her şey Alman'ı dürtüklediğimde başladı. Şey, Avusturyalı da olabilirdi –ne de olsa çalınan Mozart'tı– ama aslında o zaman değil, yıllar önce başladı her şey. Ancak, belli bir tarih vermek en iyisi olur, öyle değil mi?

Öyleyse: Kasım ayında bir perşembe günü, Kraliyet Festival Salonu'nda, öğleden sonra 7.30'da, piyanoda Andras Schiff'le Mozart'ın Köhel 595 sayılı konçertosu ve onun arkasından Şostakoviç'in 4. Senfonisi. Yola çıkarken, Şostakoviç'in yapıtının müzik tarihinin en yüksek sesli pasajlarını içerdiğini ve insanın *bu* sesler arasında kesinlikle hiçbir şey duyamayacağını düşündüğümü anımsıyorum. Gelgelelim onu da aşıyordu bu. Saat 7.29'du: Salon dolmuştu, dinleyici kitlesi normaldi. Son gelenler aşağıda konser ön-

cesi bedava bir şeyler içip içeriye doluşuyorlardı. Bu tipleri bilirsiniz –aa, buçuk olmuş bile, ama şu bardağı da bitirelim, bir tuvalete gidelim, sonra da ağır ağır yukarı çıkıp koltuklarımıza oturmak için yarım düzine insanın önünden sıkışa sıkışa geçelim. Acele etmeyin, dostum: Patron biraz para toka ediyor, bu yüzden Maestro Haitink yeşil odada her zaman biraz daha bekleyebilir.

Avusturyalı Alman –hakkını teslim edelim– en azından 7.23'te gelmişti. Ufacık, keltoş, gözlüklü biriydi; kalkık bir yaka ve kırmızı bir papyon takmıştı. Sırtında resmi yerlere giderken giyilemeyecek türden bir giysi vardı; belki de geldiği yörenin dışına çıkarken giyilen tipik kıyafetlerindendi. Ve adamın üzerinde küçük dağları ben yarattım der gibi bir hava vardı, bunun nedeninin, kısmen her iki yanında bir kadının bulunması olduğunu düşündüm. Üçü de otuzlu yaşlarının ortalarındaydı, bence daha iyisini bilecek kadar yaş almışlardı. Önümdeki yerlerini bulduklarında, "İyi yer burası," diye konuştu adam. Koltuk sıraları J37, 38 ve 39'du. Ben K37'deydim. Anında, ona karşı bir hoşnutsuzluk hissi oluştu içimde. Satın aldığı biletler için kendine eşlik eden kadınlara böbürleniyordu. Sanırım biletleri bir ajanstan almış ve şimdi görünce rahatlamış olabilirdi; ama öyle olduğunu söylemedi. Doğruyu söylediğine ne diye inanacaktım ki?

Dediğim gibi, normal bir dinleyici kitlesiydi. Yüzde sekseni şehir hastanelerinden eğitim amaçlı izin almıştı, hastanelerin solunum yolları ve kulak-burun-boğaz bölümlerine bilet almakta ayrıcalık tanınıyordu. 95 desibelden daha yüksek sesle öksürüyorsanız, daha iyi bir koltuk için şimdi yer ayırtın. Konserlerde en azından osurmuyor insanlar. Zaten ben de şimdiye değin hiç kimsenin osurduğunu duymadım. Siz duydunuz mu? Osurmalarını bekliyorum. Kısmen şu görüşe sahibim: Bir uçta tutabiliyorsanız, öteki uçta niye tutamayaçaksınız? Deneyimlerime göre kabaca aynı ölçüde uyarılıyorsunuz. Ama insanlar genelde Mozart çalarken yüksek sesle osurmuyorlar. Bu yüzden sanırım, tam bir barbarlığa saplanmamızı engelleyen uygarlığın ince kabuğunun birkaç zerresi sadece tutmakla ilgili.

Açılış *allegro*'su oldukça iyi gitti: Bir iki aksırık, salonun orta-

sında neredeyse cerrahi bir müdahale gerektirecek kötü bir balgam temizleme olayı, dijital bir saat ve bir hayli de program sayfaları çevirme. Zaman zaman programların kapağına şu tür kullanma talimatları koymak gerektiğini düşünüyorum: "Bu bir programdır. Size bugün çalınacak müziği söyler. Konser başlamadan önce ona şöyle bir göz atmayı isteyebilirsiniz. O zaman neyin çalınacağını öğrenirsiniz. Eğer bakma işini çok geciktirirseniz, görsel dikkat dağılmasına ve belli ölçüde de hafif bir gürültüye neden olursunuz, müziğin bir kısmını kaçırırsınız ve yanınızda oturan kişiyi, özellikle de K37 No'lu koltuktaki adamı rahatsız etme riskiyle karşı karşıya kalırsınız." Bir program, arada sırada cep telefonları ya da içine öksürülecek bir mendilin kullanımı hakkında tavsiye kabilinden küçük bir bilgi içerecektir. Ama bunlara hiç aldırış eden var mıdır? Bir sigara paketinin üzerindeki sağlık uyarılarını okuyan içiciler gibi bir şeydir bu. Sigarayı alırlar ama o uyarıyı görmezler; bir düzeyde, uyarının kendileri için geçerli olduğuna inanmazlar. Öksüren kişiler için de aynı şey söz konusu olmalıdır. Çok anlayışlı görünmek istiyor falan değilim: Bağışlayıcılık o noktada yatar. Peki, sırf bir şeyler öğreneyim diye soruyorum, katlı bir mendilin ortaya çıkarıldığını, gerçekte ne kadar sık görüyorsunuz? Bir keresinde, T 21 sırasının arkalarındaydım. Bach'ın Çift Keman Konçertosu çalıyordu. Komşum, T 20, birdenbire, adeta yarı vahşi bir ata binmiş gibi şahlanmaya başladı. Kalça kemiğini ileriye doğru itti, cebindeki mendilini çılgınca arandı ve aynı zamanda koca bir anahtar destesini çekip çıkarmayı becerdi. Destenin yere düşmesiyle dikkati dağılınca, mendil ve aksırığı farklı yönlere bıraktı. Çok çok teşekkür ederim T 20. Derken, önceki hareketin yarısı hızında, anahtarlarına gözlerini dikti. Sonundaysa, problemin çözümünü ayağını destenin üzerine koymakta buldu ve bakışlarını hoşnutlukla müzisyenlere çevirdi. Zaman zaman yer değiştiren ayakkabısının altından gelen hafif metalik bir ses, Bach'ın notalarına gerekli zarif notalar ekliyordu.

Allegro sona erdi ve Maestro Haitink, sanki herkese tükürük hokkası kullanma ve Noel alışverişlerinden söz etme izni vermiş gibi, başını yavaşça aşağıya doğru indirdi. J 39 No'lu koltuktaki

dinleyici –Viyanalı sarışın, yani programını sürekli karıştırıp saçını düzelten kadın– J 38'deki Bay Kalkık Yaka'ya söyleyecek çok şey buldu. Adam, kazak ya da başka bir şeyin fiyatı hakkında, başını görüş birliği içinde sallayıp duruyordu. Gerçi bundan kuşkum vardı ama belki de Schiff'in tuşlara dokunmadaki zarafetini tartışıyorlardı. Haitink, sohbet faslının artık sona erdiğini göstermek istercesine başını doğrulttu, öksürmelerin kesilmesini talep edercesine değneğini kaldırdı, sonra da piyanistin girişini şimdi şahsen son derece dikkatle dinlemek istediğini gösterircesine, zarif bir edayla kulak kesilerek hafifçe yana döndü. Büyük olasılıkla bildiğiniz gibi, *larghetto*, programı okuma zahmetine katlanmış olanların beklemeyi bildiği "yalın, dingin bir ezgi" ilan eden eşliksiz piyanoyla başlar. Bu aynı zamanda, Mozart'ın trompet, klarnet ve davul kullanmadığı konçertodur: Bir başka deyişle, piyanonun sesini daha da yakından duymaya davet ediliyoruzdur. Böylelikle, Haitink'in başı hafifçe yana çevrilmiş halde ve Schiff bizlere dingin ilk birkaç mözürü sunarken, J 39'daki kişi, kazaklar konusunda söylemediği şeyler olduğunu anımsadı.

Öne doğru eğilip Alman'ı dürtükledim. Ya da Avusturyalı'yı. Ha şunu da söyleyeyim, yabancılarla hiçbir alıp veremediğim yoktur. İtiraf etmeliyim ki o kişi, Dünya Kupası tişörtü giymiş olan iriyarı, hamburger düşkünü bir İngiliz olsaydı, iki kez düşünebilirdim. Avusturyalı Alman'ın durumunda ise gerçekten iki kez düşündüm. Şöyle ki. Bir: *Benim* ülkemde müzik dinlemeye geliyorsunuz, o zaman hâlâ kendi ülkenizdeymişçesine davranmayın. İkincisi: Muhtemelen nereli olduğunuz göz önünde tutulursa, Mozart çalarken böyle davranmak daha da kötü bir şey. Bu yüzden J 38'de oturan kişiyi, başparmağımı ilk iki parmağımla birleştirip dürttüm. Sertçe. İçgüdüsel olarak döndü ve ben, parmağımı dudaklarıma hafifçe vurarak, ona kızgın kızgın baktım. J 39'daki gevezelik etmeyi kesti, J 38'deki tatmin edecek kadar suçlu, J 37'deki ise biraz korkmuş görünüyordu. K 37'deki –yani ben– müziğe yeniden kulak verdim. Tam olarak konsantre olabilmiş değildim. İçimde sevincin bir aksırık gibi yükseldiğini hissediyordum. Bunca yıl sonra, sonunda başarmıştım.

Eve vardığımda, özgüvenimi sarsmak istercesine, Andrew her zamanki gibi akıl yürüttü. Belki de kurbanım, davrandığı gibi davranmanın iyi olduğunu düşünüyordu, çünkü çevresindeki herkes aynı şeyi yapıyordu; terbiyesizce değildi ama terbiyeli olma girişimiydi –*wenn in London*... Bunlara ek ve almaşıklı olarak, Andrew şunu da merak ediyordu: O dönemin çoğu müziği kraliyet ya da dükalık sarayları için bestelenmiyor muydu, yarım kulakla dinledikleri düşük maaşlı çalgıcıları çembalonun başında oflayıp poflarken efendilerle maiyetleri etrafta gezinmiyor muydu, sağda solda bir şeyler atıştırmıyor muydu, arp çalana tavuk kemiği atmıyor muydu, komşularının karılarıyla kırıştırmıyor muydu? Ama müzik zihnen kötü niyetle bestelenmemişti, diyerek itiraz edecek oldum. Nereden biliyorsun, diye yanıt verdi Andrew: bu besteciler hiç kuşku yok ki müziklerinin nasıl dinleneceğinin farkındaydılar ve müziklerini ya tavuk kemiği atma gürültüsüyle geğirmeleri bastıracak kadar yüksek perdeden yazıyorlardı ya da, daha büyük bir olasılıkla, öylesine güzel ezgiler besteliyorlardı ki şehvet düşkünü bir taşra baroneti bile bir an için eczacının karısının cascavlak ortaya çıkmış çıplak etini mıncıklamayı bir tarafa bırakabiliyordu. Bu bir meydan okuma ve aslında, ortaya çıkan müziğin bu kadar uzun süreli ve bu kadar iyi olmasının sebebi değil miydi? Dahası ve son olarak, benim kalkık yakalı bu zararsız sıra komşum, aynı şekilde davranmış olmasının gösterdiği gibi, büyük olasılıkla o taşra baronetinin soyundan geliyordu: Parasını ödemişti ve istediği kadar çok ya da az dinlemeye hakkı vardı.

"Yirmi, otuz yıl önce Viyana'da operaya gittiğinizde," dedim, "en hafif bir öksürükte, dizden bağlı pantolon giymiş ve pudralı peruka takmış bir görevli gelir ve hemen bir öksürük şekerlemesi verirdi."

"İnsanların dikkatini daha da çok dağıtıyordu herhalde bu."

"Onları aynı şeyi bir daha yapmaktan alıkoyuyordu."

"Her neyse, konserlere niçin hâlâ gittiğini anlamıyorum."

"Sağlığım için, doktor bey."

"Ters tepki gösteriyor olmalı."

"Beni hiç kimse konserlere gitmekten alıkoyamayacak," dedim. "Hiç kimse."

"Bundan söz etmiyoruz," diye yanıt verdi, uzaklara bakarak.

"Ben bundan söz etmiyordum."

"İyi."

Andrew benim, ses sistemimle, CD koleksiyonumla ve bizi ayıran duvarın öteki yanında pek ender olarak bir öh-öh sesi yaptıkları duyulan hoşgörülü komşularımızla birlikte evde kalmam gerektiğini düşünüyor. Seni öfkelendirmekten başka işe yaramıyorsa, konserlere gitmek niye? diye soruyor. Bu zahmete katlanıyorum, çünkü parasını ödeyip de bir konser salonuna gitme sıkıntısına katlandığında, daha dikkatle dinliyorsun, diyorum ona. Bana anlattıklarından pek de dinliyor sayılmazsın, diye yanıt veriyor: Çoğu kez dikkatin dağılmış görünüyorsun. Eh, dikkatim dağıtılmasa daha çok dikkat ederdim. Peki sadece kuramsal bir soru olarak soruyorum, neye daha fazla dikkat ederdin? (Andrew'un ne kadar kışkırtıcı olabileceğini görüyorsunuz.) Bunu bir süre düşündüm, sonra şöyle dedim: Yüksek perdeden seslerle alçak perdeden seslere tabii ki. Yüksek perdeden seslere, çünkü ses sisteminiz ne denli gelişmiş olursa olsun, önünüzde bütün güçleriyle çalan, havayı seslerle dolduran yüz ya da daha fazla müzisyenin gerçekliğiyle karşılaştırılamaz bu. Ve daha çelişkili olan, alçak perdeden seslere, çünkü iyi kalite herhangi bir stereo ses sisteminin bunları yeterince iyi çıkarabileceğini düşünürdünüz. Ama çıkaramıyor. Sözgelimi, *larghetto* bölümünün, mekân içinde yirmi, otuz, elli metre sürüklenen açılış mözürleri; gerçi sürüklenme doğru bir sözcük sayılmaz, çünkü hareket sırasında geçirilen zamanı gerektiriyor, oysa müzik size doğru yol alırken, mekân ve yer gibi zaman duygusunun tümü de ortadan kalkıyor.

"Peki Şostakoviç nasıldı bakalım? Bok heriflerin seslerini kesecek kadar yüksek perdeden miydi?"

"Şey," dedim, "ilginç bir nokta bu. Senfoninin nasıl da şu doruk seslerle başladığını bilirsin, değil mi? Yüksek perdeden sesler konusunda demek istediğimi fark etmeme yardımcı oldu bu. Herkes olabildiğince fazla gürültü yapıyordu –nefesli çalgılar, timpaniler, o koca davul– ve bütün bunların arasından neyin ortaya çıktığını bilirsin, değil mi? Ksilofon. Ha bire çalıp duran ve son derece belir-

gin bir tınıyla ortaya çıkan, ksilofon çalan şu kadın. Şimdi, eğer bunu bir plakta dinleyecek olsan, bu sesin bir mühendislik oyununun sonucu olduğunu düşünürdün, ses efekti ya da onun gibi bir şey. Salondaysa bunun tam da Şostakoviç'in istediği şey olduğunu biliyordun."

"Demek iyi vakit geçirdin?"

"Ama bu aynı zamanda önemli olanın ses perdesi olduğunu kavramamı sağladı. Pikkolo flüt de aynı şekilde araya giriyor. Bu yüzden sadece öksürük ya da aksırık ve ses düzeyi değil, rekabet ettiği müzikal doku söz konusu. Elbette bu da en yüksek perdelerde bile gevşeyemeyeceğin anlamına geliyor."

"Senin için öksürük şekerlemeleri ve pudralı bir peruk," dedi Andrew. "Yoksa bana kalırsa, ciddi şekilde tırlatacak, kafayı oynatacaksın sen."

"Körle yatan, şaşı kalkar," diye yanıt verdim.

Ne demek istediğimi biliyordu. Size Andrew'dan söz edeyim. Yirmi yılı aşkın süredir birlikte yaşamaktayız; kırklarımıza merdiven dayamışken tanıştık. V&A'nın mobilya bölümünde çalışıyor Andrew. Yağmur da yağsa, güneş de açsa oraya bisikletle gidiyor; Londra'nın bir ucundan öteki ucuna. Yolda iki şey yapıyor: Walkman'inde banda alınmış kitaplar dinliyor, şöminesinde yakmak üzere sağda solda tahta arıyor. Biliyorum, pek olası gözükmüyor, ama çoğu gün bir akşam ateşi yakmaya yetecek ölçüde sepetini doldurmayı beceriyor. Böylelikle bir gözü sürekli tahta parçaları ve yere düşmüş dallarda, *Daniel Deronda*'nın kaset 325'ini dinleyerek, bir uygar yerden ötekine pedal çevirip duruyor.

Ama hepsi bu değil. Andrew şöminede yakılacak tahtanın nerelerde bulunduğunu iyi bilse de, yolculuğun büyük kısmını trafiğin yoğun olduğu vakitlerde yapıyor. Ve araba sürücülerinin de nasıl insanlar olduklarını bilirsiniz: Sadece diğer araba sürücülerine dikkat ederler. Otobüs ve kamyon sürücülerine de tabii; arada sırada motosiklet sürücülerine; ama bisiklet sürücülerine asla. Ve bu da Andrew'u fena halde delirtiyor. Herifler orada kıçlarının üzerinde oturmuş, her arabada bir kişi, etrafa dumanlar yayarak, bisiklete binen biri var mı yok mu diye bakmaya gerek bile duymadan elli san-

timlik bir araya doğru sürekli direksiyon kırmaya çalışarak trafik sıkışıklığı yaratıyor ve bencillikleriyle çevreye zarar veriyorlar. Andrew onlara bağırıyor. Andrew, uygar arkadaşım, yoldaşım ve eski sevgilim, gününün yarısını bir restoratörle birlikte seçkin bir mobilya parçasının üzerine eğilmiş olarak geçiren, kulakları Victoria dönemi aksanlı soylu cümlelerle dolu olan Andrew, durup şöyle bağırıyor:

"Orospu çocuğu!"

Bundan başka, "İnşallah kanser olursun," diye bağırıyor.

Ya da, "Bir kamyonun altına girersin umarım, bok suratlı herif!" diye bağırıyor.

Kadın sürücülere ne dediğini soruyorum

"Aa, onlar için başka ifadeler kullanıyorum," diye yanıt veriyor. "'Aşağılık kancık!' genelde duruma uygun görünüyor."

Derken, bir yandan yakacak odun arayıp bir yandan Gwendolen Harleth için kaygı duyarak, pedalları çevire çevire gidiyor. Eskiden bir sürücü yolunu kestiğinde araba tavanlarının üzerine güm diye vururdu. Koyun derisi astarlı bir eldivenle güm-güm-güm diye vururdu. Bu, Strauss ya da Henze'nin müziğindeki bir gök gürültüsü makinesi sesine benziyor olmalı. Aynı zamanda arabaların yan aynalarını tutup onları arabaya doğru büker ve bu şekilde orospu çocuklarını fena halde kızdırırdı. Ama böyle yapmaya son verdi; çünkü aşağı yukarı bir yıl önce mavi bir Mondeo ona yetişip de bisikletinden devirince, üstelik tehdit dolu sözler savurunca bayağı korkuya kapıldı. Şimdi onlara sadece avazı çıktığı kadar orospu çocukları diye bağırıyor. İtiraz edemiyorlar, çünkü öyleler ve bunu biliyorlar.

Konserlere giderken öksürük şekerlemeleri almaya başladım. Onları yakın çevremdeki ihlalcilere ve arada da, bana uzak oturan münasebetsizlere ceza kâğıdı gibi dağıtıyordum. Önceden de tahmin edebileceğim gibi, büyük bir başarı elde edemedim. Eğer birine konserin ortasında kâğıda sarılmış bir şekerleme verirseniz, o zaman şekerlemenin kâğıdını çıkarma sesini dinlemek zorunda kalırsınız. Ve eğer kâğıda sarılmamış bir şekerleme verirseniz, onu olduğu gibi ağızlarına atmaları pek de olası değildir, öyle değil mi?

Bazıları benim saldırganca davrandığımı ya da misilleme yaptığımı bile anlayamadılar; aslı aranırsa bunun dostça bir davranış olduğunu düşündüler. Derken bir akşam, büfeye yakın bir yerde şu çocuğu durdurdum, elimi dirseğine koydum, ama jestin belirsiz kalması için de yeteri kadar sert dokunmadım. Döndü; siyah balıkçı yaka bir süveter, deri bir ceket giymişti, diken gibi sarı saçları, geniş, erdemli gözüken bir yüzü vardı. Belki İsveçli, belki Danimarkalı, belki de Finliydi. Ona doğru uzattığım şeye baktı.

"Annem bana hep kibar beyefendilerden şekerleme almamam gerektiğini söylemiştir," dedi gülümseyerek.

"Öksürüyordun," diye yanıt verdim, bu zayıflık anımda kızgın görünmeyi başaramayarak.

"Teşekkür ederim." Şekerlemeyi kâğıdın ucundan tuttu ve onu parmaklarımdan hafifçe çekti. "Bir şey içmek ister miydiniz?"

Hayır, hayır, bir şey içmek istemezdim. Niye olmasın? Sözünü etmediğimiz sebepten ötürü. 2A katından aşağıya inen şu yan merdivenlerdeydim. Andrew çişini etmeye gitmişti ve ben de bu oğlanla konuşmaya daldım. Daha fazla vaktim olduğunu düşünüyordum. Tam telefon numaralarımızı değiş tokuş ediyorduk ki döndüm ve Andrew'un bizi izlediğini fark ettim. Elden düşme bir araba satın almakta olduğumu ileri sürecek durumda değildim. Ya da böyle bir şeyin ilk kez olduğunu.Ya da... aslında, herhangi bir şeyi. İkinci yarı için geri dönmedik (Mahler'in 4. Senfonisi), bunu yapmak yerine uzun ve kötü bir akşam geçirdik. Ve bu, Andrew'un benimle birlikte bir konsere son gelişi oldu. Yatağımı paylaşmaktan da vazgeçti. Beni hâlâ seveceğini (büyük olasılıkla), benimle hâlâ birlikte yaşayacağını (büyük olasılıkla), ama benimle bir daha asla düzüşmek istemediğini söyledi. Daha sonraları düzüşmeye benzer herhangi bir şeyi bile istemediğini söyledi, teşekkür ederim. Belki de bunun bana, güleç, erdemli yüzlü İsveçli'ye ya da Finli'ye, yahut her ne millettense ona, "Evet, lütfen, bir şeyler içmek isterdim," dedirtebileceğini düşünürdünüz. Ama yanılırdınız. Hayır, teşekkürler, hiçbir şey içmeyecektim.

Durumu anlamak zor, değil mi? Ve müzisyenler için de aynı şey söz konusu olmalı. Eğer orada oturan bronşitli orospu çocuklarını

görmezden gelirlerse, müziklerine kendilerini son derece kaptırdıkları izlenimini uyandırma riskiyle karşı karşıya kalırlar, istediğiniz kadar fazla öksürüp durun, dikkatlerini hiç çekmeyecektir bu. Ama eğer otorite kurmaya kalkışırlarsa... Ben bir Beethoven sonatının ortasında Brendel'in klavyeden uzaklaşıp münasebetsizliği yapan kişiye doğru kızgın kızgın baktığına tanık olmuşumdur. Ne var ki, salondaki öteki dinleyiciler acaba Brendel konsere son verecek mi, vermeyecek mi diye kaygılanmaya başlamışken, o orospu çocuğu büyük olasılıkla kınandığının farkına bile varmaz.

Yeni bir yaklaşım biçiminde karar kıldım. Öksürük şekerlemesi yaklaşımı, bisiklet sürücüsünden motorlu taşıt sürücüsüne yapılan ikircikli bir jeste benziyordu. Şerit değiştirirken direksiyonlarınızı aniden kırdığınız için çok teşekkür ederim, zaten ben de frenlerimi bloke edip kalp krizi geçirmeyi planlıyordum. Bunların hiçbiri olmayacaktı. Belki de tavanlarının üzerine güm diye birazcık vurmanın zamanıydı.

Oldukça gürbüz bir fiziğe sahip olduğumu belirteyim: Jimnastik salonlarında geçirdiğim yirmi yılın bana zararı olmadı; güvercin göğüslü ortalama konser dinleyicisiyle karşılaştırıldığımda, bir kamyon sürücüsü olabilirdim ben. Nitekim o gün, kalın, serj kumaştan yapılma lacivert bir takım elbise ve beyaz bir gömlek giydim; süssüz bir lacivert kravat taktım ve yakama da hanedan arması taşıyan bir rozet oturttum. Bu etkiyi kasten yaratmak istedim. Kötü niyetli biri beni pekâlâ resmi bir teşrifatçı sanabilirdi. Sonunda, parter koltuklarından yan bölüme doğru hareketlendim. Burası konser salonu boyunca devam eden bir bölümdür: Oradan parter koltuklarını ve salonun ön kısmını gözetlerken orkestra şefini de izleyebilirsiniz. Bu teşrifatçı öksürük şekerlemeleri dağıtmayacaktı. Bu teşrifatçı ara olana değin bekleyecek ve sonra da münasebetsiz kişiyi –olabildiğince gösterişli bir şekilde– büfeye ya da Thames panoramasını gören şu geniş camlı noktalardan birine kadar izleyecekti.

"Özür dilerim efendim, ama ağzınızı kapatmadan öksürmenin yol açtığı desibel düzeyinin farkında mısınız siz?"

Sesimin de boğuk çıkmamasını sağladığımdan, bana oldukça si-

nirli sinirli bakacaklardı. "Aşağı yukarı 85 desibel olduğu tahmin ediliyor," diye sürdürecektim sözümü. "Bir trompetin çalacağı fortissimo notası aşağı yukarı aynı düzeydedir." Onlara, nasıl bu kadar iğrenç biçimde öksürdüklerini, bunu bir daha asla yapmayacaklarını ve bunun gibi şeyleri açıklama şansını vermemeyi çabucak öğrendim. "Teşekkür ederim, efendim, minnettar kalırdık..." Ve yürüyüşüme devam ettim, yarı resmi statümün onaylanması olarak ağır ağır yürüyen bir kişi.

Kadınlarla farklıydım. Andrew'un belirttiği gibi, Aşağılık Kaltak ile Aşağılık Kancık arasında zorunlu bir ayrım var. Ve çoğu kez de, içinde, mağara duvarlarının estetik bir üslupla kırmızımsı bizonlarla resmedildiği zamanlardan kalma kımıltılar hissedebilen erkek arkadaş ya da koca sorunu söz konusuydu. "Öksürük konusunda sizinle *gerçekten* aynı duyguları paylaşıyoruz, ham'fendi," derdim, alçaltılmış, neredeyse hekimlere özgü bir sesle, "ama orkestrayla yönetmen bunu tamamen yararsız buluyor." Bu söz, düşünecek olduklarında, daha bile saldırgancaydı; üzerine güm diye vurulan araba tavanından çok, şak diye kırılan yan aynaydı.

Ama ben aynı zamanda tavana güm diye vurmak istiyordum. Saldırgan olmak istiyordum. Doğru gözüküyordu bu. Bu yüzden çeşitli sövüp sayma tarzları geliştiriyordum. Sözgelimi, kötü niyetli kişinin kimliğini belirleyecek, onu (istatistiksel olarak genelde bir erkekti) ara verilmesiyle birlikte bir kahve ya da bira alıp ayakta durduğu yere değin izleyecek ve terapistlerin çatışmaya yönelik olmayan tavır diye adlandırdıkları bir şekilde ona şöyle soracaktım: "Özür dilerim, ama sanattan hoşlanır mısınız? Müzelere ve galerilere gider misiniz?"

Kuşkuyla karışık olsa da, genelde pozitif bir karşılık yaratıyordu bu soru. Acaba elimde gizlenmiş bir dosyam ya da soru formum olabilir miydi? Böylece ilk sorumu çabucak yöneltirdim. "Peki en sevdiğiniz tablonun ne olduğunu söyler misiniz? En azından, bir tanesini?"

İnsanlar kendilerine böyle sorular sorulmasından hoşlanırlar ve bir ödül olarak Saman Arabası ya da Aynadaki Venüs yahut Monet'nin Nilüfer'i karşılığını alabilirdim.

"Peki, şunu hayal edin," derdim, tamamen nazik ve neşeli bir edayla. "Aynadaki Venüs'ün önünde duruyorsunuz ve ben de sizin yanınızda duruyorum, siz ona, yeryüzündeki her şeyden daha çok sevdiğiniz bu inanılmaz ölçüde ünlü resme bakarken, ben resmin üzerine tükürmeye başlıyorum, bu yüzden tuvalin her yanı tükürükle kaplanıyor. Bunu sadece bir kez yapmıyorum, birkaç kez yapıyorum. Bu konuda ne düşünürdünüz?" Elinde-soru formu-olan-makul adam tonumu sürdürüyorum.

Yanıtlar, önerilen bir eylemle tepki koymak arasında, "Bekçileri çağırırdım" ile "Galiba kaçıksınız siz" arasında değişiyor.

"Aynen," diye yanıt veriyorum, biraz daha yakına gelerek. "Bu yüzden *öksürmeyin* –ve bu noktada, bazen omuzlarını ya da göğüslerini şöyle bir dürtüklüyorum, beklediklerinden biraz daha sert bir dürtükleme bu– evet, Mozart'ın ortasında *öksürmeyin*. Aynadaki Venüs'e tükürmek gibi bir şey bu."

Bu noktada çoğu koyun gibi görünüyor ve birkaçı da sanki bir dükkândan mal çalarken yakalanmışlar gibi tepki gösterme nezaketini gösteriyor. Bir ikisi, "Siz kim olduğunuzu sanıyorsunuz?" diyor. Onlara, "Sizin gibi koltuğunun parasını ödemiş olan birisi sadece," diye yanıt veriyorum. Resmi görevli olduğumu asla ileri sürmüyorum. Sonra da, "Gözüm sizde olacak," diye ekliyorum.

Bazıları yalan söylüyor. "Saman nezlesi," diyorlar ve ben de, "Samanı yanınızda getirdiniz, öyle değil mi?" diye yanıt veriyorum. Öğrenciye benzer bir tip, zamanlaması konusunda özür diler gibi konuşuyor: "Parçayı bildiğimi düşünüyordum. Diminuendo değil de, ani bir kreşendo olduğunu sandım." Tahmin edebileceğiniz gibi, ona fena halde öfkeli bakıyorum.

Ne var ki herkesin uyumlu ya da başı eğik olduğunu ileri süremem. İnce çizgili takım elbise giymiş ihtiyarlar, huysuz oğlancılar, ardına kadınları takmış maço tipler var aralarında: Bunlar çıkıntılık edebiliyorlar. Rutin iğnelemelerimden birini yönelttiğimde, "Yahu siz kim sanıyorsunuz kendinizi?" ya da, " Aa, siktir ol git başımızdan, tamam mı?" diyebiliyorlar. Meseleye gerçekten dokunmadan bu tip şeyler söyleyebiliyor ve bazıları da bana sanki *ben* eksantrik biriymişim gibi bakıp sırtlarını çeviriyor. Bu tür davranışlardan

hoşlanmıyorum, nezaket dışı olduğunu düşünüyorum bunun, bu yüzden içkiyi tutan kolu biraz dürtükleyebiliyorum ve bu, onların bana dönmelerini sağlıyor ve eğer tek başlarınaysalar yanlarına gidip, "Biliyor musun, sen bir *orospu çocuğusun*, gözüm hep sende olacak" diyorum. Genellikle kendileriyle bu şekilde konuşulmasından hoşlanmıyorlar. Elbette yanlarında bir kadın varsa ılımlı davranıp dilime dikkat ediyorum: "Acaba şey olmak nasıl" diye soruyorum. Derken bir tanım yapmayı arıyormuşum gibi duraklayıp, "*son derece bencil bir manyak*," diyorum.

Onlardan biri Festival Hall'ün bir teşrifatçısını çağırdı. Planını anlayabiliyordum, bu yüzden gidip bir bardak suyla oturdum, hanedan armalı rozetimi çabucak çıkardım ve son derece makul biri oldum. "Sizi getirdiklerine çok memnun oldum. Ben de soracak birini arıyordum. Festival Hall'ün ısrarlı ve ağzını kapamadan öksürenler konusundaki politikası tam olarak nedir? Herhalde bir noktada onları salondan çıkarmak için eyleme geçiyorsunuz. Şikâyet prosedürünü açıklayabilirseniz, eminim ki bu gece konser salonundaki birçok kişi... ee, bu beyfendinin gelecekte yapacağı bütün rezervasyonları reddetmek konusundaki önerimi, seve seve destekleyecektir."

Andrew sürekli pratik çözümler düşünüyor. Burası yerine Wigmore Hall'e gitmem gerektiğini söylüyor. Evde kalıp plaklarımı dinlemem gerektiğini söylüyor. Gözcülük yapmakla çok vakit harcadığımı ve büyük olasılıkla müziğe konsantre olamadığımı söylüyor. Ona Wigmore Hall'e gitmek istemediğimi söylüyorum: Oda müziğini daha sonrasına saklıyorum. Festival Hall'e, Albert Hall'e ve Barbican'a gitmek istiyorum ve bu konuda beni hiç kimse durduramayacak. Andrew ucuz yerlerde, koro bölümüne yakın ya da indirimli koltuklarda oturmam gerektiğini söylüyor. Pahalı koltuklarda oturan kişilerin –aslında bunlar büyük olasılıkla aynı kişiler– BMW'ler, Range Rover'lar ve büyük Volvo'lar süren kişiler olduklarını söylüyor, yani orospu çocukları, başka ne olacaklarını bekliyorum ki?

Davranışları düzeltmek için iki önerim olduğunu söylüyorum ona. Bunların ilki tepe spot ışıklarının yerleştirilmesi: Eğer herhan-

gi bir kimse belli bir düzeyin üzerinde gürültü yaparsa –bu öneri programda bildirilecek, ama program almayanların da cezadan haberli kılınabilmesi için aynı zamanda biletin üzerine basılacak– evet, belli bir düzeyin üzerinde gürültü yaparsa, o zaman koltuğunun üzerindeki ışık yanacak ve o kişi, konserin geri kalan bölümü boyunca, tıpkı zincire vurulmuş gibi, orada oturmak zorunda kalacak. İkinci önerim daha ölçülü bir öneri olacak. Salondaki bütün koltuklara elektrik akımı bağlanacak ve oturan kişinin öksürüğünün, aksırığının ya da tıksırığının kuvvetine göre küçük bir elektrik akımı verilecek. Bu –farklı türler üzerinde yapılan laboratuvar testlerinin de gösterdiği gibi– münasebetsiz kişiyi bir daha münasebetsizlik yapmaktan alıkoymaya yarayacak.

Andrew, yasal engeller dışında, planıma esas olarak iki itirazda bulunulabileceğini söyledi. Bunların birincisi: Eğer bir kimseye elektrik şoku verecek olursanız, erkek ya da kadın, bu kişi pekâlâ her zaman çıkarabileceğinden daha fazla gürültü çıkarabilirdi ve bunun da amaca zararı dokunurdu. İkinci olarak Andrew, planımı yüreklendirmeyi çok istediği halde, konsere giden kişilere elektrik şoku vermenin pratik etkisinin onları gelecekte bilet ayırtma konusunda daha isteksiz kılma olabileceği sonucuna varıyordu. Elbette, şayet Londra Filarmoni Orkestrası tümüyle boş bir salona çalacak olursa, o zaman kaygı duymam için fazladan bir gürültü olmayacağını öngörebiliyordu. Evet böylelikle, bu öneri amacıma uygun düşecekti, gerçi koltuklarda yayılacak benimki dışında bir kıç olmayacağı için de, orkestranın son derece yüksek ölçüde bir sponsorluğa gereksinim duyması söz konusu olabilirdi.

Andrew bir hayli kışkırtıcı olabiliyor, sizce de öyle değil mi? Ona, birisi cep telefonunu kullanırken insanlığın dingin, hüzünlü müziğini dinlemeyi hiç deneyip denemediğini sordum.

"Çalan enstrümanın ne olacağını merak ediyorum," diye yanıt verdi. "Belki de enstrüman falan da değil. Yapacağın şey, bin kadar filan konser seyircisini koltuklarına kayışlarla bağlamak ve onlara bir daha gürültü yapmamalarını yoksa daha da büyük bir elektrik şokuyla karşılaşacaklarını söyleyerek, üzerlerinden usulca elektrik akımı geçirmek. Boğuk homurtular, inlemeler ve çeşit çeşit boğuk

ciyaklamalar –işte bu, insanlığın dingin, hüzünlü müziği olur.

"Tam bir kiniksin sen," dedim. "Aslında, o kadar da kötü bir fikir değil."

"Kaç yaşındasın sen?"

"Bilmen gerekir. Son doğum günümü unuttun."

"Bu sadece benim ne kadar yaşlı olduğumu gösteriyor. Hadi, söyleyeceğini söyle."

"Senden üç yaş büyüğüm."

"Ergo?"*

"Altmış iki."

"Yanılıyorsam düzelt ama her zaman böyle değildin, öyle değil mi?"

"Hayır değildim, doktor."

"Gençken, konserlere gider ve orada oturup, müziği mutluluk içinde dinlerdin, öyle değil mi?"

"Anımsayabildiğim kadarıyla öyle, doktor."

"Peki şimdi diğer insanlar mı daha kötü davranıyorlar, yoksa yaş ilerledikçe sen daha mı hassaslaşıyorsun?"

"İnsanlar daha kötü *davranıyorlar*. Beni daha hassas kılan bu."

"Peki insanların davranışındaki bu değişiklik ne zaman dikkatini çekti?"

"Benimle birlikte konserlere gelmeyi bıraktığında."

"Bundan söz etmiyoruz."

"Ben etmiyorum. Soruyu sen sordun. Daha kötü davranmaya o zaman başladılar. Benimle birlikte konserlere gelmeyi bıraktığında."

Andrew bunu bir süre düşündü. "Bu da benim görüşümü kanıtlıyor. Bunu ancak konserlere yalnız gitmeye başladığında fark ettin. Bu yüzden, onlarla değil, tamamen seninle ilgili bir şey."

"O zaman benimle konserlere gel yine, bu kötü davranış sona erer."

"Bundan söz etmiyoruz."

"Hayır, bundan söz etmiyoruz."

Birkaç gün sonra merdivenlerde bir adamın yolunu kestim.

* (Lat.) "O halde." (ç.n.)

Özellikle saldırgan davranan bir tipti. Konsere kısa etekli bir yosmayla son dakikada gelmişti; bacaklarını ayırarak arkaya doğru eğiliyor, başını anlamsız anlamsız çevirerek sağa sola bakınıyor; müzik muvmanları arasındaki kısa fasılalarda (özellikle de Sibelius'un konçertosunda) gevezelik edip kadına sarılıyor ve elbette elindeki programı hışırdatıyordu. Derken, son muvmanda, tahmin edin ne yaptı? Yanındaki kadına doğru yaslandı ve uyluğunun iç tarafına dokundu. Kadın bunu görmezden gelmiş gibi yaptı, sonra da, programıyla adamın eline hoşlanmışçasına bir edayla hafifçe vurdu; bunun üzerine herif aptal, kendini beğenmiş suratında hoşnut bir sırıtmayla arkasına yaslandı.

Arada, dosdoğru onlara doğru yöneldim. Nasıl desek, kafasının dikine giden bir tipti. "Siktir git be," diyerek önümden geçip gitti. Bu yüzden onları takip ettim, salondan çıktım ve sonra da 2A katındaki merdivenlere doğru yöneldim. Besbelli ki acelesi vardı. Büyük olasılıkla gürültülü gürültülü boğazını temizlemek, tükürmek, öksürmek, aksırmak, sigara ve içki içmek, cep telefonunu kullanması konusunda onu uyarması için dijital saatinin alarmını ayarlamak istiyordu. Derken, ayak bileğine bir çelme taktım ve merdivenlerin yarısı boyunca aşağı yüzüstü yuvarlandı. İriyarı bir adamdı ve yüzünde galiba kan vardı. Herif bana "Siktir git be," dediğinde pek de uygarca davranmayıp kıs-kıs gülmüş olan yanındaki kadın, çığlık atmaya başladı. Arkama dönerken, evet, diye düşündüm, belki de gelecekte Sibelius'un keman konçertosuna daha saygılı davranmayı öğrenirsin.

Her şey saygıyla bağlantılı, öyle değil mi? Ve eğer saygınız yoksa, size öğretilmesi gerekiyor. Gerçek test, biricik test, daha uygar insanlar oluyor muyuz, olmuyor muyuz, bunu öğrenmek. Öyle düşünmüyor musunuz?

Ağaç kabuğu

Jean-Etienne Delacour'un şenlik gününde, gelini Madam Amélie'nin talimatı doğrultusunda şu yemekler hazırlanmıştı: et suyu, bu suyun içinde haşlanmış sığır eti, ızgara yabani tavşan, güveçte güvercin, çeşitli sebzeler, peynir ve meyve jöleleri. Delacour, gönülsüz bir sosyallik ruhu içinde, önüne bir et suyu yerleştirilmesine izin verdi; hatta, günün onuruna, törensi bir edayla kaşığı dudaklarına doğru kaldırıp, hiç dokunmadan onu yeniden aşağı indirmeden önce, zarifçe üfledi. Sofraya sığır eti getirildiğinde, önüne farklı farklı tabakların üzerine, tek bir armutla yirmi dakika kadar önce kesilmiş bir dilim ağaç kabuğunu koyan hizmetkârı başıyla onayladı. Delacour'un oğlu Charles, gelini, torunu, yeğeni, yeğeninin karısı, papaz, komşu bir çiftçi ve Delacour'un eski arkadaşı André

Lagrange hiç yorum yapmadılar. Delacour kendi payına, çevresindekilere uygar biçimde ayak uydurdu; onlar sığır etlerini yerlerken armudun bir çeyreğini, yabani tavşanı yerlerken bir başka çeyreğini ve bu şekilde armudun tamamını yedi. Sofraya peynir getirildiğinde, bir çakı çıkarıp ağaç kabuğunu dilimlere ayırdı, sonra da kendini unuturcasına, her bir parçayı yavaş yavaş çiğnedi. Daha sonra, uyumasına yardımı olsun diye, bir bardak süt, haşlanmış marul ve elma aldı. Yatak odası iyi havalandırılmış ve yastığı at kılıyla doldurulmuştu. Battaniyelerin göğsünün üzerinde fazla baskı yapmamasını ve ayaklarının sıcak kalmasını sağladı. Keten gece takkesini şakaklarına kadar başına geçirirken, çevresindekilerin çılgınlığı üzerinde hoşnut bir edayla uzun uzun düşündü Jean-Etienne.

Şimdi altmış bir yaşındaydı. Gençliğinde, hem kumarbaz hem de obur biri olmuştu, ev halkını sık sık parasızlık tehdidi altında tutan bir birleşimdi bu. Nerede bir zar atılsa ya da kâğıt çevrilse, nerede iki ya da daha fazla dövüş hayvanı seyircilerin zevki için karşı karşıya getirilse, Delacour oradaydı. Bütün talih oyunlarında, tavlada, dominoda, rulette kazanıp kaybetmişti. Küçük bir çocukla yazı tura oynar, horoz dövüşünde atını bahse koyar, Madam V- ile çift deste pasyans açar ve rakip ya da oyun arkadaşı bulamadığında da, soliter oynardı.

Oburluğunun kumarbazlığına son vermiş olduğu söyleniyordu. Hiç kuşku yok ki böyle bir adamda her iki tutkunun kendisini tam anlamıyla ifade edebilmesine yer yoktu. Kriz anı, kesim günleri için yetiştirilen bir kazın –kendi elleriyle beslediği ve sakatatlarına dek tatlandırılmış bir kazın– bir pike oyununda ansızın kaybedilmesiyle patlak vermişti. Bir süre, tıpkı iki saman balyası arasında kararsız kalan hikâyedeki ünlü eşek gibi, iki tutkusu arasında kalmıştı; ancak kararsız hayvan gibi açlıktan ölmektense, gerçek bir kumarbaz gibi hareket etmiş ve karar vermek için yazı tura atmıştı.

Bundan sonra, sinirleri yatışırken, midesi ve kesesinin her ikisi de şişmişti. İtalyanların dediği gibi, kardinallere layık yemekler yiyordu. Kebere bitkisinden çulluğa kadar her çeşit şeyin yenilebilirliği üzerinde uzun uzun konuşurdu; yaban soğanının Fransa'ya,

yurtlarına dönen Haçlılar tarafından ve Parma peynirinin de Monsieur le Prince de Talleyrand tarafından nasıl getirildiğini açıklayabiliyordu. Önüne bir keklik konulduğunda, hayvanın bacaklarını ayırır, her birinden dikkatli bir edayla birer lokma alır, bir değerlendirmede bulunacakmışçasına başını sallar ve kekliğin hangi ayağı üzerinde uyumaya alıştırıldığını söylerdi. Aynı zamanda içkiyle içli dışlı biriydi. Üzümler önüne tatlı niyetine konulacak olsa, "Şarabımı hap şeklinde alma alışkanlığım yoktur," diyerek onları öteye iterdi.

Delacour'un karısı kocasının zaaf seçimindeki kararını onaylamıştı, çünkü oburluğun bir erkeği evde tutma olasılığı kumarbazlıktan daha büyüktü. Yıllar geçti ve silueti kocasınınkini taklit etmeye başladı. Oburluk içinde ve rahat bir hayat sürüyorlardı ki bir gün öğleden sonra Madam Delacour, kocası evde yokken, boğazına bir tavuk kemiği takılarak boğuldu. Jean-Etienne, karısını yalnız bıraktığı için kendini lanetledi; oburluğunu, karısını ölüme götüren suç ortaklığını lanetledi; yazgıyı, talihi, günlerimizi yöneten her neyse onu, bir tavuk kemiğini karısının boğazına böylesine canice bir acıyla yerleştirdiği için lanetledi.

İlk günlerdeki kederi yatışmaya başladığında, Charles ve Madam Amélie'yle birlikte oturmayı kabul etti. Hukuk öğrenmeye başladı ve çoğu kez Krallığın Dokuz Yasası'nı okumaya dalmış halde bulunabiliyordu. Kırsal yöre yasalarını ezbere biliyor ve onların kesinlikleriyle kendini rahatlatıyordu. Arı yetiştiriciliği ya da gübre üretimiyle ilgili yasaları tek tek sayabiliyordu; bir fırtına sırasında kilise çanı çalmanın ya da bakır kaplarla temas eden süt satmanın cezalarını biliyordu; sütannelerin davranışlarını, ormanda keçilerin otlatılmasını ve kamu yollarında bulunan ölü hayvanların gömülmesiyle ilgili kararnameleri sözcüğü sözcüğüne nakledebiliyordu.

Sanki başka türlü davranmak, karısının hatırasına sadakatsizlik olurmuş gibi oburluğunu bir süre daha sürdürdü Jean-Etienne; ne var ki midesi hâlâ orada olsa bile artık kalbi değildi. Geçmiş tutkusunu terk etmesine yol açan şey 18– sonbaharında belediyenin hijyen ve kamu yararı adına bir hamam inşa edilmesi gerektiği kara-

rıydı. Bir astronomun yeni bir yıldızın keşfini kutlaması gibi yeni bir yemeğin icadını selamlayan bir adamın, sabun ve su yoluyla ölçülülüğe ve ılımlılığa davet edilmesi bazı kişileri alaya, bazılarını ise ahlâksal diskurlar çekmeye sürükledi. Ne var ki Delacour başkalarının ne düşündüğüne hiçbir zaman pek aldırış etmemişti.

Karısının ölümüyle küçük bir miras kalmıştı. Madam Amélie mirastan gelen bu paranın hamamların inşasına yatırılmasının hem ihtiyatlı hem de uygarca bir davranış olabileceğini önerdi. İlgi uyandırmak için belediye, İtalya kökenli bir fikir üzerine temellenen bir plan yapmıştı. Toplanacak para miktarı kırk eşit paya bölünecekti ve paydaşların her birinin kırk yaşının üzerinde olması gerekiyordu. Yıllık yüzde iki buçuk oranında faiz ödenecekti ve bir yatırımcının ölümü halinde onun payına düşen faiz, geriye kalan paydaşlar arasında bölüşülecekti. Yalın bir matematiksel hesap, yalın bir baştan çıkma olayına götürüyordu: Hayatta kalan son yatırımcı, otuz dokuzuncu kişinin ölümünden kendisininkine kadar, başlangıçta ortaya koyduğu para tutarına eşit, yıllık bir faizden yararlanacaktı. Borçlar son paydaşın ölümü üzerine sona erecek ve sermaye, kırk yatırımcının belirlenmiş mirasçılarına geri dönecekti.

Madam Amélie plandan kocasına ilk söz edişinde, adam kuşkuya kapıldı. "Bunun, babamın eski tutkusunu uyandırabileceğini düşünmüyor musun, tatlım?" dedi.

"Kaybetme diye bir olasılık olmayınca buna pek kumar denemez."

"Bütün kumarbazlar hiç kuşkusuz sürekli bunu ileri sürerler."

Delacour gelininin önerisini onayladı ve abone olma sürecini istekle takip etti. Her yeni yatırımcının ortaya çıkışında, adını cebindeki not defterine kaydediyor, yatırımcının doğum tarihini buna ekliyor ve sağlığı, görünüşü ve soyağacı üzerine genel yorumlarını not alıyordu. Plana kendisinden on beş yaş büyük bir mal sahibi katıldığında, karısının ölümünden beri hiç olmadığı kadar neşeliydi Delacour. Birkaç hafta sonra liste tamamlandı, bunun üzerine Delacour diğer otuz dokuz paydaşa mektup yazıp bazı önerilerde bulundu: Mademki hepsi de aynı bölge içinde plana katılmışlardı,

kendilerini, sözgelimi paltoya takılan bir kurdele gibi giyside bir işaretle ayırt etme yoluna gidebilirlerdi. Aynı zamanda paydaşlar için yılda bir bir akşam yemeği verilmesini de önerdi –az daha paydaşlar yerine "hayatta kalanlar" diye bir sözcük çıkacaktı kaleminden.

Önerilerin her ikisine de çok az kişi olumlu bir gözle baktı; bazıları yanıt bile vermediler; ama Delacour plana katılan herkesi silah arkadaşları olarak görmeyi sürdürüyordu. Sokakta biriyle karşılaşacak olsa onu sıcak bir şekilde selamlıyor, sağlığını soruyor, genel konularda, belki de kolera konusunda bir çift lakırdı ediyordu. Plana katılmış olan arkadaşı Lagrange'la Café Anglais'de uzun saatler boyunca oturuyor ve diğer otuz sekiz kişinin yaşamlarının sigorta risklerini hesaplama oyunu oynuyordu.

İlk yatırımcı öldüğünde belediye hamamları henüz resmen açılmış değildi. Ailesiyle akşam yemeğine oturduğunda Jean-Etienne, aşırı iyimser ve şu anda yası tutulan yetmişlik adamın şerefine kadeh kaldırmayı önerdi. Daha sonra, cebinden not defterini çıkardı, bir tarih atarak giriş yaptı, sonra da onun altına uzun bir siyah çizgi çekti.

Madam Amélie kocasına, kayınpederinin ona uygunsuz görünmüş olan neşesi konusunda yorum yaptı.

"Onun dostu genel olarak ölüm," diye yanıt verdi Charles. "Düşmanı olarak görülmesi gereken bir tek kendi ölümü."

Madam Amélie, bir an bunun felsefi bir gerçek mi yoksa beylik bir laf mı olduğunu merak etti. Sevecen bir mizacı vardı ve kocasının gerçek görüşleri konusunda pek kaygı duymuyordu. Daha çok, kocasının görüşlerini dile getiriş tarzı konusunda –ki bunlar gitgide babasınınkine benzemeye başlıyordu– sıkıntı duyuyordu.

Büyük ve kabartmalı bir sertifika yanında, yatırımcılar aynı zamanda hamamları "bütün yatırım dönemi boyunca" bedava olarak kullanma hakkını kazanıyorlardı. Pek az kişinin bu haktan yararlanması bekleniyordu, çünkü plana katılacak kadar varlıklı olanlar evlerinde kesinlikle kendi banyo teknelerine sahiptiler. Ne var ki Delacour hakkını önce her hafta, sonra ise her gün kullanmaya başladı. Bazıları bunu belediyenin sağladığı yararların istismarı olarak gördüler, ancak Delacour'un tutumu hiç değişmedi. Günleri şimdi

sabit bir seyir izliyordu. Erken kalkıyor, tek bir meyve yiyor, iki bardak su içiyor ve üç saat boyunca yürüyordu. Sonra, çalışanlarıyla çok geçmeden sıkı fıkı olduğu hamamları görmeye gidiyordu; plana katılan biri olarak, kendisine, onun kullanması için ayrılmış özel bir havlu veriliyordu. Sonra, arkadaşı Lagrange'la günün meselelerini tartıştığı Café Anglais'nin yolunu tutuyordu. Delacour'un zihninde günün meseleleri pek ender olarak iki konuyu aşıyordu: plana katılanların listesinde öngörülebilir herhangi bir azalma ve belediye tarafından çeşitli yasaların ihmali. Böylelikle, ona göre, kurtların ortadan kaldırılması için konulan ödül oranları yeterince duyurulmamıştı: yavrusu olan bir dişi kurt için 25 frank, yavrusu olmayan bir dişi kurt için 18 frank, erkek bir kurt için 12 frank, yavru için 6 frank. Kanıtların doğrulanması durumunda para tutarları bir hafta içinde ödenecekti.

Teorik düşünceler ileri sürmektense kendini düşüncelere kaptıran biri olan Lagrange, bu şikâyeti kafasında tarttı. "Ancak ben son on sekiz ay içinde kurt görmüş olan herhangi bir kişi tanımıyorum," dedi ılımlı bir tavırla.

"Halkın uyanık olmaya özendirilmesi için bir sebep daha ya."

Delacour bundan sonra, şarapların saflığının değerlendirildiği testlerde gözlemlenen kesinlik ve sıklık eksikliğini eleştirdi. Hâlâ yürürlükte olan 19 Temmuz 1791 tarihli yasanın 38. maddesi gereğince, sattıkları şaraba kurşun monoksit, balık jelatini, Campeche odunu ekstresi ya da diğer zararlı maddeleri karıştıranlara 1000 franka kadar para ve bir yıla kadar hapis cezası uygulanabilirdi.

"Sen sadece su içiyorsun," dedi Lagrange. Kendi bardağını kaldırdı ve içindeki şaraba şöyle bir baktı. " Zaten eğer ev sahibimiz böyle uygulamalara girişecek olsa, çok şükür, paydaşların sayısını azaltacaktır bu."

"Ben bu şekilde kazanmayı istemiyorum."

Lagrange arkadaşının ses tonundaki sertlikten rahatsızlık duydu. "Kazan," diye yineledi. "Eğer buna kazanmak diyorsan, ancak benim ölümümle kazanabilirsin."

"Bundan üzüntü duyacağım," dedi Delacour, besbelli alternatif bir sonucu aklına getiremeyerek.

Café Anglais'den sonra, eve dönüp fizyoloji ve diet üzerine kitaplar okuyordu Delacour. Akşam yemeğinden yirmi dakika önce kendine taze bir dilim ağaç kabuğu kesiyordu. Diğerleri yaşamlarını kısaltan yemeklerini yerlerken, o, sağlığı tehdit eden genel faktörler ve insan ölümsüzlüğünün önündeki üzücü engeller üzerine uzun uzun konuşuyordu.

Bu engeller, kırk paydaştan oluşan orijinal listeyi yavaş yavaş kısalttı. Her ölümle birlikte Delacour'un neşesi ve aynı zamanda da rejiminin katılık derecesi artıyordu. Fiziksel egzersiz, perhiz, uyku; düzenlilik, yeme içmede ölçülülük, çalışma. Bir fizyoloji kitabı, örtük ifadeler ve bir sürü Latince cümle aracılığıyla, erkekteki güvenilir bir sağlık işaretinin, cinsel birleşme sıklığı olduğuna işaret ediyordu. Cinsel ilişkiden tümüyle kaçınmak da, ona aşırı düşkünlük göstermek de potansiyel olarak zararlıydı, gerçi ilişkiye girmekten kaçınmakla bağlantılı kimi alışkanlıklar kadar da zararlı değildi. Ancak ölçülü bir sıklığın –sözgelimi, haftada tam olarak bir kez– sağlığa yararlı olduğu düşünülüyordu.

Bu pratik zorunluluğa inanmış olan Delacour, ölmüş karısına özürlerini sundu ve haftada bir kez gördüğü belediye hamamlarındaki bir hizmetçiyle bir anlaşma yaptı. Hizmetçi Delacour'un bıraktığı paraya minnettardı ve Delacour, sevecenlik gösterilerinin önünü alınca, aralarındaki alışverişin sonucunu merakla beklemeye koyuldu. Otuz dokuzuncu paydaş da ölünce, hayatı uzatmaya yarayan hizmetlerinin bir karşılığı olarak, hizmetçiye yüz frank, belki biraz daha azını vermeye karar verdi.

Daha fazla yatırımcı öldü; Delacour not defterine onların ölüm kayıtlarını düştü ve öteki dünyaya göç edişlerine gülümseyerek kadeh kaldırdı. Böyle bir akşam Madam Amélie, yatmak için odasına çekildikten sonra kocasına, "Sadece başkalarından daha uzun yaşamak içinse yaşamanın anlamı nedir?" dedi.

"Her birimiz kendi gerekçemizi bulmalıyız," diye yanıt verdi Charles. "Onunki bu."

"Ama bugünlerde ona en çok sevinç verir görünen şeyin, arkadaşlarının ölümü olmasını garip bulmuyor musun? Hayattan herkesin aldığı zevki almıyor. Günleri adeta son derece zor bir göreve

itaat ediyormuş gibi düzenlenmiş –ama, neye karşı bir görev bu, kime karşı?"

"Plana katılmak senin önerindi, tatlım."

"Bunu önerdiğimde, karakteri üzerinde yapabileceği etkiyi tahmin etmemiştim."

"Babamın karakteri," diye yanıt verdi Charles sertçe, "hiç değişmedi. O şimdi yaşlı bir adam, bir dul. Doğal olarak zevkleri azaldı ve ilgileri de bir ölçüde değişiklik gösterdi. Ancak, onu daha önce ilgilendiren şeylere olduğu gibi, şimdi ilgilendiren şeylere de aynı akıl gücünü ve mantığı uyguluyor. Karakteri değişmiş değil," diye yineledi Charles, sanki babası bunaklıkla suçlanıyormuş gibi.

Kendisine sorulmuş olsa, André Lagrange Madam Amélie'yle aynı görüşü paylaştığını söylerdi. Bir zamanlar şehvet düşkünü bir adam olan Delacour, şimdi çileci biri olmuştu; bir zamanlar ılımlılığı savunurken, öteki ölümlülere karşı sert bir tutum geliştirmişti. Café Anglais'de oturan Lagrange, tütün ekimiyle ilgili on sekiz maddenin gerektiği gibi uygulanamaması konusunda uzun bir söylev dinliyordu. Sonra bir sessizlik oldu, Delacour bir yudum su aldı ve sözünü sürdürdü: "Her insanın üç yaşamı olmalı. Bu benim üçüncü yaşamım."

Bekârlık, evlilik, dulluk, diye düşündü Lagrange. Ya da belki de kumar, oburluk, tontin. Ne var ki Lagrange, insanların böyle genellemeler yapmaya, önemi abartılan gündelik bir olayın etkisiyle kışkırtıldıklarını anlayacak kadar uzun süre düşünmüştü bu durumu.

"Peki kızın adı nedir?" diye sordu.

"Hayat ilerlerken," dedi Delacour, "başat duyguların değişebilmesi garip. Ben gençken papazlara saygı duyardım, ailemin onurunu gözetirdim ve hırsla doluydum. Gönül tutkularına gelince, onları ilerde karım olacak kadınla tanıştığımda keşfettim, uzun bir aşk serüveninin, toplumun desteği ve onayıyla, bu kadar değerli saydığımız şehvet zevklerine bizi nasıl götürdüğünü öğrendim. Şimdi daha yaşlandım ve papazların Tanrıya giden en iyi yolu gösterebileceklerinden daha az eminim, ailem beni öfkelendiriyor ve geriye hırsım falan da kalmadı."

"Belli bir servet ve belli bir felsefe edindiğin için böyle oldu."

"Hayır, akla ve karaktere sosyal konumdan daha çok önem veriyorum. Papaz hoş bir arkadaş ama teoloji konularında tam bir aptal; oğlum dürüst ama sıkıcı biri. Anlayışımdaki bu değişiklikten ötürü erdem taslamadığıma dikkat et. Başıma gelen bir şey bu sadece."

"Peki ten zevkleri?"

Delacour iç çekip başını salladı. "Gençken, orduda bulunduğum yıllarda, karımla tanışmadan önce, tabiatıyla kendilerini sunan şu kadınlarla ilişkilerim oldu. Gençliğimde yaşadığım bu deneyimlerde hiçbir şey bana, ten zevklerinin aşk duygularına yol açabilme olasılığını düşündürmedi. Bunun hep tersinin doğru olduğunu hayal ediyordum –hayır, emindim.

"Peki kızın adı ne?"

"Arıların yer değiştirmesi," diye yanıtladı Delacour. "Bildiğin gibi, yasalar açık. Arı sahibi arılarını göç ederken izlediği sürece, onları geri isteme ve mülkiyetine alma hakkına sahiptir. Ama onları izleyememişse, o zaman arıların kondukları yerin sahibinin arılar üzerinde yasal hakkı olur. Ya da, tavşan örneğini ele al. Bir yuvadan bir başkasına geçen tavşanlar, ikinci yuvanın bulunduğu toprağın sahibi onları oraya gelmeye hile ya da tuzaklarla kışkırtmamışsa, ikinci yuvanın bulunduğu adamın malı olurlar. Güvercinler ve kumrularda olduğu gibi. Eğer bu kuşlar ortak araziye uçarlarsa, onları kim öldürürse ona ait olurlar. Eğer başka bir kumru yuvasına uçarlarsa, kumru yuvasının sahibine ait olurlar, tabii yine bu kişi, onları oraya hile ya da tuzakla kışkırtarak sürüklememişse."

"Benim sana sorduğum bunlar değil ki." Lagrange, arkadaşının lafı dolandırmalarına aşina olduğundan iyi yürekli bir edayla ona bakmayı sürdürdü.

"Demek istiyorum ki bu tür netlikleri elimizden geldiği kadar sağlıyoruz. Ama arıların ne zaman yer değiştirebileceğini kim öngörebilir? Kumrunun nereye uçabileceğini ya da tavşanın yuvasından ne zaman usanabileceğini kim öngörebilir?"

"Peki kızın adı?"

"Jeanne. Hamamlarda bir hizmetçi."

"Hamamlarda hizmetçi olan Jeanne mı?" Herkes Lagrange'ı

ılımlı bir adam olarak biliyordu. Şimdi sandalyesini geriye doğru tekmeleyerek çabucak ayağa kalktı. Bu gürültü Delacour'a orduda geçirdiği günleri, ansızın meydan okumaları ve kırılan mobilyaları anımsattı.

"Onu tanıyor musun?"

"Hamamlarda hizmetçi olan Jeanne mı? Evet. Ondan vazgeçmelisin."

Delacour söylenileni anlamadı. Yani, sözcükleri anladı ama onların söylenmesindeki gerekçeyi ya da amacı anlamadı. "Kumrunun nereye uçabileceğini kim öngörebilir?" diye yineledi, bu anlatımdan hoşnut olarak.

Lagrange, parmak eklemleri masanın üzerinde, neredeyse titreyerek, onun üzerine eğilmişti. Delacour arkadaşını hiç bu kadar ciddi ya da bu kadar kızgın görmemişti. "Dostluğumuzun adına ondan vazgeçmelisin," diye yineledi.

"Dinlemiyordun." Delacour, arkadaşının yüzünden uzaklaşarak, sandalyesinde arkasına yaslandı. "Başlangıçta sadece bir hijyen meselesiydi. Kızın uysal olmasında ısrar ettim. Karşılık olarak öyle okşanma falan istemiyordum –bunları geri çeviriyordum. Ona pek dikkat etmiyordum. Ancak, bütün bunlara karşın, onu sevmeye başladım. Şeyi... kim öngörebilir"

"Dinliyorum ve dostluğumuzun adına, ısrar ediyorum."

Delacour ricayı göz önünde tuttu. Hayır, bu bir rica değil, bir talepti. Belli hiçbir sebep yokken ortaya teklifin on katını sürmüş olan bir rakiple yüz yüze gelmiş olarak, birdenbire oyun masasına geri dönmüştü. Böyle anlarda, rakibinin ellerindeki anlamsız kâğıtları değerlendirirken, hesaplamalara değil de, her zaman sezgiye güvenmişti.

"Hayır," diye yanıt verdi usulca, sanki yere küçük bir koz atıyormuş gibi.

Lagrange yanından ayrıldı.

Delacour su bardağından bir yudum aldı ve olasılıkları sakince gözden geçirdi. Onları ikiye indirdi: onaylamama ya da kıskançlık. Onaylamama olasılığını dışta tuttu: Lagrange insani yanılgıları mahkûm eden bir ahlâkçı değil, insan davranışlarının bir gözlemci-

si olmuştu hep. Bu yüzden neden, kıskançlık olmalıydı. Kızın kendisini ya da temsil ettiği ve kanıtladığı şeyleri kıskanmak: sağlık, uzun ömürlülük, zafer? Gerçekten de plana katılmak insanları garip davranışlara sürüklüyordu. Lagrange'ı aşırı heyecanlara kapılan biri yapmıştı, tıpkı arılar gibi üzerine gelmişti. Delacour onun ardından gitmeyecekti. Nereye isterse oraya konsundu.

Delacour gündelik rutinini sürdürdü. Lagrange'ın kendisine tavır almasından hiç kimseye söz etmedi ve onun kafeye yeniden gelmesini sürekli olarak bekledi. Tartışmalarını, en azından Lagrenge'ın onu dikkatle dinleyen varlığını özlüyordu; ama yavaş yavaş bu kaybı kabullendi. Jeanne'ı daha sık görmeye başladı. Jeanne bunu sorgulamıyor ve Delacour onun pek anlamadığı yasal meselelerden söz ederken kız da onu dinliyordu. Jeanne daha önce yersiz sevecenlik göstermemesi konusundan uyarıldığından, sakin ve söz dinler biri olarak kaldı, ancak bu arada adamın okşamalarının daha nazikleştiğinin farkına varmaktan da geri kalmadı. Bir gün ona gebe olduğu haberini verdi.

"Yirmi beş frank," diye yanıt verdi Delacour, otomatik olarak. Kız, para istemediğini söyleyerek karşı çıktı. Delacour özür diledi –aklı başka yerdeydi– ve çocuğun kendisinden olduğundan emin olup olmadığını sordu. Kızın güven vericiliğini duyunca –ya da, daha doğrusu, hiç de yalancılık öfkesi içermeyen, güven verici ses tonunu– bebeği bir sütannenin yanına verip onun için para yardımı yapmayı önerdi. Jeanne'a hissetmeye başladığı şaşırtıcı aşkı kimseye açmadı. Ona göre, bu aslında kızın meselesi değildi; kızı değil, kendisini ilgilendiriyordu. Aynı zamanda da, eğer hissettiklerini dile getirecek olsa, hissettiği şeylerin ortadan kaybolabileceği ya da arzu etmediği bir şekilde karmaşık hale gelebileceği duygusunu taşıyordu. Kızın, ona güvenebileceğini anlamasını sağladı; bu yeterliydi. Aşkını özel bir mesele olarak görüp yaşadı. Lagrange'a söylemek bir hataydı; başka birine de söylemek hiç kuşkusuz bir hata olacaktı.

Birkaç ay sonra Lagrange, sistemin ölen otuz altıncı üyesi oldu. Delacour kavgalarından hiç kimseye söz etmediği için, kendini cenaze törenine katılmaya mecbur hissetti. Tabut çukura indirilirken,

Madam Amélie'ye, "Kendine yeterince bakmadı," dedi. Gözlerini yukarı kaldırdığında, mezarın öteki tarafında, cenazeye katılan bir grup kişinin arkasında ayakta duran Jeanne'ı gördü; şimdi elbisesi önünde çıkıntı yapıyordu.

Sütanneleriyle ilgili yasa ona göre etkisizdi. 29 Ocak 1715 tarihli bildirge yeterince açıktı. Sütannelerin aynı zamanda iki çocuğu emzirmeleri yasaklanmıştı. Yasa çiğnendiği durumda kadın ceza olarak ıslahevine gönderiliyor, kocası ise 50 franklık bir para cezası ödüyordu; ikinci aya ulaşır ulaşmaz kendi gebelik durumlarını bildirmeleri zorunluydu; aynı zamanda, paranın ödenmemesi durumunda bile çocukları ana evine geri göndermeleri yasaklanmıştı; hizmetlerini sürdürmeleri gerekiyordu, haklarına düşen para daha sonra polis mahkemesince ödenecekti. Ne var ki herkes böyle kadınlara her zaman güvenilemeyeceğini biliyordu. Başka çocukların bakımını ayarlıyorlardı; gebeliklerinin gelişimi konusunda yalan söylüyorlardı ve para ödemesi konusunda anne babalarla sütanneler arasında bir tartışma olursa, çocuk çoğu kez ertesi haftaya sağ çıkmıyordu. Belki de Jeanne'a çocuğu kendisi beslemesi konusunda izin vermeliydi Delacour, çünkü onun istediği buydu.

Bir sonraki karşılaşmalarında, Jeanne'ın mezara gelmesi konusundaki şaşkınlığını dile getirdi. Bildiği kadarıyla Lagrange hiç belediye hamamları hakkını kullanmamıştı.

"O benim babamdı," diye yanıt verdi Jeanne.

Babalık ve Evlatlık, diye düşündü Delacour. 2 Nisan'da çıkarılmış, 23 Mart 1803 tarihli karar. Bir, İki ve Üçüncü bölümler.

"Nasıl yani?" Bütün diyebildiği bu olmuştu.

"Nasıl mı?" diye yineledi kız.

"Evet, nasıl?"

"Eminim ki her zamanki şekilde," diye yanıtladı kız.

"Yani?"

"Annemi görmeye gelirdi... şey olarak..."

"Benim seni görmeye geldiğim gibi."

"Evet. Bana çok bağlanmıştı. Beni tanımayı, beni şey yapmayı arzu ediyordu..."

"Nüfusuna almayı mı?"

"Evet. Annem bunu istemiyordu. Bir tartışma oldu. Babamın beni çalmaya kalkışacağından korkuyordu. Bana kol kanat gerdi annem. Babam bazen bizi gözlerdi. Annem ölüm döşeğinde onu eve hiç almamam ya da onunla hiç temas kurmamam için bana söz verdirdi. Söz verdim. Şeyi hiç düşünmemiştim ... cenaze töreninin temas kurmakla aynı anlama geleceğini."

Jean-Etienne Delacour kızın dar yatağının üzerine oturdu. Zihninde bir şeyler kayıyordu. Dünyanın olması gerekenden daha az anlamı var gibiydi. Bu çocuk, doğumun tehlikelerinden sağ çıkması koşuluyla, Lagrange'ın torunu olacaktı. Bana söylememeyi seçtiği şey, Jeanne'ın annesinin ondan gizli tuttuğu şey, benim de Jeanne'a söylemediğim şey. Bizler yasaları yapıyoruz ama arılar yine de göç ediyorlar, tavşan kendine farklı bir yuva arıyor, güvercin bir başkasının yuvasına uçuyor.

"Ben kumarbazken," dedi sonunda, "insanlar bunu onaylamıyordu. Bunun kötü bir alışkanlık olduğunu düşünüyorlardı. Ben hiç öyle düşünmedim. Bu bana kılı kırk yaran mantıksal incelemelerin insan davranışlarına uygulanması gibi görünüyordu. Oburluk yaptığım dönemde, insanlar bunun bir zaaf olduğunu düşünüyorlardı. Ben hiç öyle düşünmedim. Bu bana insan zevkine ussal bir yaklaşım gibi görünüyordu."

Delacour kıza baktı. Adamın nelerden söz ettiği konusunda hiçbir fikri yokmuş gibi görünüyordu. Doğrusu, kendi hatasıydı bu adamın. "Jeanne," dedi kızın elini tutarak, "çocuğun için korkman gerekmez. Annenin korktuğu gibi korkman gerekmez. Gerekli değil bu."

"Evet, efendim."

Akşam yemeğinde, yetişkin oğlunun gevezeliklerini dinledi ve çok sayıda saçma lafı düzeltmekten geri durdu. İnce kesilmiş bir ağaç kabuğu dilimini sürekli çiğnedi, ama hiç iştahı yoktu. Daha sonra, içtiği sütün tadının sanki bakır bir kaptan alınmış gibi olduğunu, haşlanmış salatasının gübre gibi koktuğunu, yediği elmanın at kılından yapılma bir yastık gibi olduğunu fark etti. Sabahleyin onu bulduklarında, keten gece takkesi elinde sımsıkı kavranmıştı, ama onu giymek üzere mi olduğunu, yoksa bir sebeple çıkarmaya mı karar verdiğini hiç kimse söyleyemedi.

Pilcher House
18 Şubat 1986

Azizim Dr Barnes, (Ben, seksen birine merdiven dayamış, ihtiyar kadın),

Şey bakın, ben ciddi ESERLER okudum, ama akşamları okunabilecek hafif eserlere gelince, insan bir yaşlılar yurdunda roman niyetine ne okuyabilir? (Burada uzun müddettir bulunmadığımı anlayacaksınız.) Kızıl Haç'ın temin ettiği yeterince "roman" var. Ne hakkında? Ha, söyleyeyim! Şakakları kırlaşan, dağınık saçlı, karısınca muhtemelen yanlış anlaşılmış ya da daha iyi bir ihtimal, halen dul bir doktor ve ona ameliyathanede testereyi veren cazibeli

hemşire hakkında. Hayatın böylesine gerçekdışı bir görünüşüne karşı hassas olabileceğim bir yaşta bile, Darwin'in "Sebze Küfü ve Solucanlar" adlı eserini tercih ettim ben.

Bu sebeple: "Niye belediye kütüphanesine gidip de A harfiyle başlayan bütün romanları incelemiyorum" diye düşündüm. (Bir keresinde küçük bir kız bana: "Sadece Erkek Birahanelerini anlıyorum da Yalan Birahaneleri ne ola ki?" diye sormuştu.) Böylelikle görüyorum ki publar hakkında çok sayıda eğlenceli tasvir ve kadın memeleri üzerine de birçok röntgencilik vakası okumuşum, bu yüzden geçiyorum. Lafı nereye getirdiğimi anlıyorsunuz değil mi? Bundan sonra geldiğim madde, Barnes: "Flaubert'in Papağanı." Aa, Loulou olmalı. "Un Coeur simple"i ezbere biliyorum diye övünüp duruyorum. Ama buradaki odam trop petite* olduğu için az sayıda kitabım var.

İki lisan konuşabildiğimi ve telaffuzumun da çok iyi olduğunu öğrendiğinize memnun olacaksınız. Geçen hafta sokakta bir öğretmenin bir turiste, "A gauche puis à droite"** dediğini duydum. GAUCHE kelimesinin telaffuzundaki incelik, günümü neşe içinde geçirmeme yetti ve banyoda bu kelimeyi kendime söyleyip duruyorum. Fransız ekmeği ve tereyağı kadar iyi bir şey. Şimdi 130'unda olacak olan babama Fransızcanın (tıpkı o zamanlar Latincenin öğretildiği gibi) İngilizce gibi telaffuz edildiğinin öğretildiğine inanır mıydınız: "lee tchatt" diye telaffuz ediyorlarmış. Hayır, buna inanmazdınız: Ben inanacağınızdan emin değilim. Ama biraz ilerleme kaydedildi: Günümüzde talebeler R'leri dil üzerinde çoğu kere doğru istikamette yuvarlıyorlar.

Ama *revenons à nos perroquets*,*** benim esas yazma sebebim de bu. Rastlantılar hakkındaki kitabınızda dediğiniz şeyi kabul etmiyorum. Şey, evet ediyorum. Siz rastlantılara inanmadığınızı söylüyorsunuz. Bunda ciddi olamazsınız. Siz kasti ya da amaçlı rastlantılara inanmadığınızı söylemek istiyorsunuz. Rastlantıların varlığı-

* (Fr.) "Çok küçük" (ç.n.)

** (Fr.) "Sola sonra sağa" (ç.n.)

*** (Fr.) Sözcük anlamıyla: "Papağanlarımıza dönelim." Fransızcadaki "Sadede gelelim" anlamındaki "Revenons à nos moutons [Koyunlarımıza dönelim] deyişi kullanılarak yapılan bir sözcük oyunu. (ç.n.)

nı inkâr edemezsiniz, çünkü belli bir sıklıkla meydana geliyor rastlantılar. Bununla birlikte, rastlantılara ehemmiyet vermeyi reddediyorsunuz. Böyle meselelerde tamamen bilinemezci olduğum için, ben sizden daha az eminim. Zaten çoğu sabah, Market Green'e doğru giderken (market falan yok), Church Street'ten (kilise de yok) aşağıya yürüme alışkanlığındayım. Dün kitabınızı tam elimden bırakıp yürümeye başlamıştım ki, ne göreyim? Yüksek bir pencerenin arkasındaki bir kafeste, kocaman gri bir papağan duruyor. Raslantı mı bu? Elbette. Anlamı? Hayvan perişan görünüyor, kabarmış tüyleri darmadağın, öksürüyor, gagasından salya damlıyor ve kafesinde oyuncak yok. Bu yüzden onun (meçhul) sahibine (nazik) bir kartpostal yazıyorum ve durumun kalbimi sızlattığını ve akşam eve döndüklerinde kuşa iyi davranacaklarını umduğumu söylüyorum. Odama henüz dönüyorum ki, öfkeli ihtiyar bir kadın içeriye dalıyor, kendini tanıtıyor, gönderdiğim kartpostalı havaya kaldırıp beni mahkemeye vereceğini söylüyor. "Pekâlâ," diye cevaplıyorum, "Bunun çok masraflı olacağını göreceksiniz." Kadın bana "Dominic"in tüylerini kabarttığını çünkü onun bir gösteri papağanı olduğunu söylüyor. Kafesinde hiç oyuncağı yok çünkü o küçük bir süs papağanı değil ve oyuncağı olsa da onları kırardı. Ve papağanların gagalarından salya damlamazmış çünkü onların mukoza zarları yokmuş. Yürüyüp giderken, "Siz başkalarının işlerine karışan, cahil ve yaşlı bir kadınsınız," diye bana bağırıyor.

Şu var ki, papağanlar üzerine bu uzun nutuk beni etkiledi. Bayan Audrey Penn eğitimli bir kadın, apaçık. Elimde eski üniversite kayıt defterlerinden başka referans kitabım olmadığı için, aylak aylak ona bakıyorum. İşte orada: Lady Margaret Hall, benden sekiz yaş küçük, benim yüksek mertebeden ilim insanı olduğum yerde burslu öğrenci ve Fransızca okuyor. (Veterinerlik ilmi değil.)

Bunu, eşzamanlılığın tuhaflığını sizden başka hiç kimse anlamayacağı için yazmak mecburiyetinde kaldım. Ama bütün bunların tam anlamıyla bir raslantı oluşturup oluşturmadığını söyleyecek durumda değilim. Hapishane arkadaşlarım ya deli ya da sağır. Ben, tıpkı Félicité gibi, sağırım. Maalesef deliler sağır değil, ama ben kim oluyorum da sağırların deli olmadıklarını söyleyebiliyorum?

Aslında, en gençleri olmama rağmen, ben Baş Kız'ım, çünkü nispi bir gençlikle, nispeten işimin ehliyim.

Croyez, cher Monsieur, à l'assurance de mes sentiments distingués.*

Sylvia Winstanley

4 Mart 1986

Azizim Bay Barnes,

Peki niçin doktor olduğunuzu söylediniz? Bana gelince, ben evde kalmış bir kızım, gerçi siz bana sadece Miss, Mrs ya Ms** hitaplarını seçmemi teklif etmiş olmakla pek de cömert davranmadınız. Niye Lady Sylvia olmasın mesela? Neticede yüksek sınıftanım ben, "eski bir kont ailesi"nden geliyorum. Büyük teyzem bana küçük bir kızken Kardinal Newman'ın ona İspanya'dan bir portakal getirdiğini söylemişti. Bir tane onun için, bir tane de kız kardeşlerinin her biri için. Meyve o zamanlar İngiltere'de bilinmiyordu. N., büyükannenin büyükbabasıydı.

Yaşlılar yurdu müdürü bana Dominic'in sahibinin "bölgede itibarlı biri olduğunu" söylüyor, besbelli ki dedikodu her tarafa yayılmış, çenemi kapasam iyi olacak. Bir barışma mektubu yazdım (hiç cevap alamadım) ve şu evin önünden bir sonraki geçişimde Dominic'in pencerenin önünden kaldırılmış olduğunu fark ettim. Neticede, eğer papağanların hiç mukoza zarları yok idiyse, gagasından ne diye salya damlıyordu? Ama bu tür sualleri açık açık sormaya devam edersem, kendimi mahkemede bulacağım. Şey, hâkimlerden korkuyor falan da değilim.

Gide hakkında çok düşündüm. Proust beni sıkıyor ve bazı sahalarda parlak, bazılarında ise aptalın aptalı komik bir beynim olduğu için, Giraudoux'yu da anlamıyorum. Okulda birinci olmama ke-

* (Fr.) "En seçkin duygularımın varlığına inanın, Sayın Bay." (ç.n.)

** İngilizcede sırasıyla "evlenmemiş kadınlar"; "evli kadınlar", "evli ya da evlenmemiş olduğunu belirtmek istemeyen kadınlar" için kullanılan hitap çeşitleri. (ç.n.)

sin gözüyle bakılıyordu, birinci olmazsam şapkasını yiyeceğini söylemişti müdire. Olmadım. (Konuşma Dili'nde takdir alarak ikinci oldum.) Müdire hanım da bunu yetkililere açtı ve onlardan şu cevap geldi: Alfa sayısı Gama sayısıyla dengeleniyormuş ve hiç Beta da yokmuş. Demek istediğimi anlıyor musunuz? Hazırlık okuluna gitmedim ve bir "hanımefendi" olduğumdan ortodoks konuları da öğrenmedim. Böylelikle Giriş İmtihanı'nda kulağakaçan böceğinin analık alışkanlıkları üzerine yazdığım denememin bana Sherborne'lu kızların "eğitim"le yüklü denemelerinden daha fazla faydası dokundu. Zannederim size söylediğim gibi yüksek mertebeden bir ilim insanıydım.

Peki, açıkça kırktan fazla olamayacağınız halde niçin altmışlarında bir doktor olduğunuzu söylediniz? Hadi, hadi! Gençlikte erkeklerin ezeli aldatmacılar olduklarını keşfettim ve 60'ımda Yaşlılar Yurdu'na gelene kadar da Flört etmemeye karar verdim. Ama psikoloğumun bana söylediğine göre bu, beni bir 20 yıl daha pek azgınca bir flörte götürmüş.

Barnes'ı bitirdikten sonra Brookner, Anita'ya geçiyorum ve o gün Kutu'nun üzerinde gözükmese pek mutlu olurdum. Bilmiyorum, bilmiyorum. ONLAR kati surette bana bazı şeyler yapıyorlar. E.G. "Eğer bu doğru bir kararsa, bir erkek geyik göreyim," diyorum, o yer için en az muhtemel yaratığı seçerek. Erkek geyik görünüyor. Başka vesilelerle de ismini andığım yalıçapkını ve benekli ağaçkakan. Bunun hayal ürünü olduğunu yahut şuuraltımın bu yaratıkların beynimde bir yerde gizlendiklerinin farkında olduğunu kabul edemem. Bu tıpkı sanki bir Yüksek Ben'in, sözgelişi cahil bir alyuvara, gidip de bir bıçak yarasının üzerinde pıhtı yapmasını söylemesi gibi bir şey olur. Peki o zaman, kanımıza gidip de yaraları onarmasını öğreten sizin yüksek beninizle benim yüksek benimden ne sorumlu? "Haştane Nöbet Panosu"nun üzerinde, bütün çiğ etleri yeniden deliğe boca ettikleri ve kendini yeniden kas hale getirmesi için kendi başına bıraktıkları dikkatimi çekiyor. Üç ay önce çok önemli bir ameliyat geçirdim, ama bütün parçalar doğru şekilde bir araya gelmiş ve doğru şeyi yapmış görünüyor. Onlara nasıl yapıldığını kim gösterdi?

Birkaç papağan tüyü için sayfada yerim var mı? Müdire Miss Thurston, oldukça şekilsiz, at suratlı bir kadındı, benden 25 yaş büyüktü, "assoiffée de beauté"idi* ve bisiklete binerken (Cambridge stili, sepeti arkada) kendisine hiç yakışmayan geniş kenarlı, süslü püslü şapkalar giyiyordu. Bir keresinde çok yakınlaştık ve birlikte bir evi paylaşmayı planladık, ama o, tam zamanında, benim ne kadar iğrenç olduğumu keşfetti. Bir gece Miss Thurston'ı rüyamda gördüm: Neşeyle dans ediyordu; kafasında, uçuşan papağan tüyleri olan koskoca bir şapka vardı. "Şimdi aramız iyi" (ya da onun gibi bir şey) dedi. Ben de kendi kendime: "Ama bu kadın hiçbir zaman ÇİRKİN değildi," dedim. Kahvaltıda kuzenime, "Miss Thurston'ın öldüğünden eminim," dedim. Telegraph'a bakıyoruz –böyle bir ölüm ilanı yok. Posta geliyor, zarfın arkasında, "As-tu vu que Miss Thurston est morte?"** yazılı. Diğer kuzeni görmeye gidiyoruz; Times gazetesinde ölüm ilanı ve fotoğraf var. Hiç de "geleceği gören" bir kişi olmadığımı ilave etmek gerekir.

Niyetimin vaaz vermek olmadığını –ki verdim– söylemeyeceğim. Ben burada EN GENÇ ve işinin en ehli olarak Baş Kız'ım. Arabam var, sürebiliyorum. Çoğu duvar gibi sağır olduğu için, köşelerde pek fısıldaşma olmuyor. Çok fazla mektup yazma karşılığı olarak tumturaklı bir kelime kullanabilir miyim (epistolomania?). Çok özür dilerim.

En iyi dileklerimle, yazı hayatınızda talihiniz bol olsun,
Sylvia Winstanley

18 Nisan 1986

Sevgili Julian,

Müsaadenizle ve sizinle Flört etme iznini bana bağışladığınız için size böyle hitap ediyorum; gerçi sadece bir kitap kabıyla Flört etmek, tasavvur edebileceğiniz gibi yeni bir tecrübe. Yürüyebile-

* (Fr.) "Güzelliğe susamış." (ç.n.)
** (Fr.) "Miss Thurston'ın ölmüş olduğunu gördün mü?" (ç.n.)

cek, araba sürebilecek ve mahkeme tehditleriyle neşelenebilecekken niçin kendimi bir Yaşlılar Yurdu'na kapatmaya karar verdiğime gelince, mesele zannederim itilmeden önce atlamak, ya da şöyle dersem, sauter pour mieux reculer* meselesiydi. Sevgili kuzenim öldü, büyük bir ameliyat geçirme tehdidiyle karşılaştım ve ölene kadar da Kendi Kendimin Bakıcısı olma ihtimalini çekici bulmuyordum. Derken, dedikleri gibi, beklenmedik bir Münhal Yer vakası ortaya çıktı. Anlamış olabileceğiniz gibi hür düşünceli biriyim ben, ortak bilgeliğin de sadece bu olduğunu düşünüyorum. C.W. hepimizden mümkün olduğunca uzun süre bağımsız kalmanın beklendiğini ve artık ailemiz bize tahammül edemez olduğunda yahut gazı açık bırakmaya ya da kendimizi kakaolu sütle haşlamaya başladığımızda, Yaşlılar Yurdu'na girmeye boyun eğdiğimizi bildiriyor. Fakat bu şartlarda Y.E. çok şiddetli bir darbeyle gelir, bize aklımızı kaybettirir, bizi içi boşalmış sebzelere dönüştürür, ansızın bir başka beklenmedik Münhal Yer'e neden olur. Bu yüzden, hareket edebiliyorken kendimi buraya naklettirmeye karar verdim. Eh, hiç çocuğum yok ve psikoloğum razı oldu.

Maalesef, şimdi şu hususa gelelim, sevgili Barnes! Bana okumamamı söylediğiniz tek kitabınız, kütüphanede mevcut olan tek kitaptı. "Benimle Tanışmadan Önce", ocak ayından beri kütüphaneden 11 kere alınmıştı. Şu noktayı bilmek merakınızı celbedecektir ki, bir okur "fuck" kelimesi ne zaman karşısına çıksa, altını koyu koyu çizip durmuş. Ancak, 178. sayfadaki son "fuck"a kadar da kitabı okumaya gönül indirmiş. Ben henüz bu kadar ileriye gidemedim. Akşam yemeğinde bizim öteki sağırlara kitabı biraz anlatayım dedim, ama başarılı olamadım. "Zannediyorum ki," dedim, " bu kitap Yatak Hazları hakkında." "Ne? Ne? Annamadım? Annamadım?" "Hazlar! Bilirsiniz işte! Güzel rahat yastık, yumuşak şilte, mışıl mışıl uykular." Bu yüzden hiç kimse de kitabı anlatılmaya değer bulmadı. Neyse, ben okuyup, hiç kuşkusuz çok şey öğreneceğim.

Koğuş idarecimiz olan kadının kocasının ayılık derecesindeki aşırı kabalığı yüzünden çok kızgınım, üzgünüm vs. Valla, bir baş-

* (Fr.) "Daha iyi gerilemek için atlamak" (ç.n.)

çavuş eskisi olan bu adamı merdivenlerden aşağıya gözümü kırpmadan iterdim, ama şunu anladım ki adamın benden daha kuvvetli olması muhtemel. Size biraz daha vaaz vereyim, bu sefer Yaşlılar Yurdu müdavimleri mevzuunda. Kadıncağız sonunda keçileri kaçırmaya başlayınca, bu tür birkaç établissements'ı* araştırdım. Adam onlara Mussolini gibi bağırıp çağırırken ucuz koltuklarda oturan, itaatkâr kadıncağızların oluşturduğu hilal şeklindeki aynı manzarayı tekrar tekrar görmek insanı keyiflendirmiyor. Bir yerde koğuş idarecisi kadına: "Ne çeşit faaliyetler düzenliyorsunuz?" dedim. Kadın söylediğime inanamamış gibi bana baktı, zira yaşlı sağırların daha şimdiden aklın ve ruhun tahammül edebileceği kadar heyecanlı vakitler geçirdikleri açık değil miydi? Nihayet kadın, "Haftada bir beden eğitimi için gelen bir adamları var," diye cevap verdi. "Beden eğitimi mi?" diye sordum, olimpiyatların alıcısı olabilecek çok kişi görmediğimden, "Evet," diye cevap verdi küçümseyerek, "Adam onları daire şeklinde diziyor, her birine bir plaj topu atıyor ve onlar da topu ona geri atıyorlar." Bak şu işe: Bu sabah başçavuşa plaj topları hakkında düşüncelerimi söyledim ama hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde ondan karşılık alamadım. Buradaki sağırlarla deliler Bela Olmak'tan sürekli korkuyorlar. Bela olmadığınızdan emin olmanın tek yolu tabutunuzda yatıyor olmanız, bu yüzden hayatta kalmanın bir yolu olarak Bela olmaya devam etmeye niyetim var. Bunu başarıp başaramayacağımı bilemiyorum. Bu Yaşlılar Yurdu, tıpkı Balzac'ın romanlarındaki yerler gibi işliyor. Hayatlarımızın kontrolünü devretmek için bir ömür boyu biriktirdiğimiz şeyleri kesemizden çıkarıyoruz. Ben, Voltaire'in tasvip ettiği gibi aydın diktatörlüğü hayal ettim, ama böyle bir yönetimin bir zamanlar var olduğunu ya da bir gün var olup olamayacağını merak ediyorum. Koğuş idarecileri, ister bilerek isterse şuuraltı bir alışkanlıkla, ruhlarımızı gitgide daha çok aşındırıyorlar. İdarecilerin bizim müttefiklerimiz olmaları gerekir.

Sizin için gönülsüzce "sottises"** topluyordum; beni en çok rahatsız eden saçmalık, İngiltere'de "Yaz" diye bir şeyimizin olması

* (Fr.) "Müessese, kurum, bina." (ç.n.)
** (Fr.) "Budalaca şeyler, zırvalar." (ç.n.)

ve onun da er geç "gelmesi." Geldiğinde hepimiz de akşam yemeğinden sonra bahçede oturuyoruz ve sivrisinekler tarafından sokuluyoruz. Havanın aşağı yukarı 10 derece daha sıcak olduğu kabul edilirse çaydan sonra dışarı çıkabilirsiniz. Orta yaşlı kişilerin hepsi de bana gençliklerinde yazların fena halde sıcak olduğunu ve saman arabalarında içki âlemi yaptıklarını, vs. söylüyorlar. Ama ben de onlara, onlardan 30 yaş daha büyük olduğum için mayısın gençliklerinde pis bir ay olduğunu mükemmelen hatırladığımı ve onların bütün bunları unuttuğunu söylüyorum. Hiç "Les trois saints de glace"* ile karşılaştınız mı? Kim olduklarını unuttum, ama siz doğru dürüst –Latin– bir yaz geçirmeden onların geçmeleri gerekiyor. Ben Dordogne'da bir mayıs geçirdim, bütün ay yağmur yağdı, köpeğe çok kötü davrandılar, bana yaptıklarını gösterdiler, ekmek sadece on beş günde bir yapılıyordu, Aquitaine bir hayal kırıklığı oldu! Gerçi, Drôme'u seviyorum.

Okumadığım kitaplar: Bütün Dickens
Bütün Scott
Bütün Thackeray
"Macbeth" dışında bütün Shakespeare
Biri dışında bütün J.Austen

Umarım sevimli bir kalacak yer bulursunuz; Pireneler'e, çiçeklere ve küçük 'gave'lara** bayılırım.

Anladığınız üzere, 1935'te, her şey bozulmadan önce, dünyanın her tarafını gezdim. Aynı zamanda, avions'la*** değil, çok sayıda tekneyle.

Yeniden rastlaşım, diyorsunuz, niçin bir tatu ya da kar baykuşu görmeyi istemiyorsunuz, bu, kasti rastlaşımların gücünü test ederdi. Bunlardan söz etmeyeceğim, ama size ta XVI'da Putney'de yaşadığımızı söyleyeceğim. Putney, Barnes'ın yakınlarında.

---

* (Fr.) "Üç Buz Azizi" (11, 12 ve 13 Mayıs'ta kutlanan azizler günü. Paskalya'dan sonraya denk gelen ve don olayının görüldüğü günlerdir. (ç.n.)
** Pireneler'de nehir. (y.h.n.)
*** (Fr.) "Uçak" (ç.n.)

Yazdığınız için çok teşekkürler. Şimdi kendimi daha iyi hissediyorum ve ay az önce çamların arkasındaki köşede belirdi.

Sylvia W.

Papağan D. yeniden pencereye döndü.

16 Eylül 1986

Sevgili Julian,

Romanınız eğitici bir yanı olduğunu ispatladı, seks hakkındaki satırlardan ötürü değil, kahramanınız Barbara bizim buradaki koğuş idarecisi kadınla aynı kaygan tartışma metotlarına sahip olduğu için. Kocası bana göre küstahlığın bir şahikası, ancak biliyorum ki eğer kalemimden kazara "lanet olasıca" kelimesi çıkarsa, beni şimdiye kadar tasvip etmiş olan hükümet makamlarıyla başım fena halde belaya girer. Dün posta kutusuna doğru gidiyordum ki başçavuş yanıma yaklaştı ve bunun lüzumu olmayan bir yolculuk olduğunu söyledi. Buradaki bütün sağırlarla deliler, postalaması için mektuplarını ona veriyor. Ona, "Arabamı artık süremiyor olabilirim, ama şehre gitmek için otobüse binmeye devam edeceğim ve posta kutusuna kadar da pekâlâ ağır aksak gidebilirim," dedim. Bana küstahça baktı ve ben, onun bütün mektupları geceleyin buhara tutarak açtığını ve Yaşlılar Yurdu hakkında şikâyet ihtiva edenleri yırtıp attığını tahayyül ettim. Şayet mektuplarım aniden kesilecek olursa bundan ya ölmüş olduğum ya da yetkili makamların tam kontrolü altında bulunduğum neticesini çıkarabilirsiniz.

Musikişinas biri misiniz? Şey, galiba ben biraz öyleyim, fakat sırf akıllı olduğum ve piyanoya altı yaşımda başladığım için, çok geçmeden nota okumada ilerledim, aynı zamanda kontrbas ve flüt (az çok) çalıyordum, bu yüzden mütemadiyen kilise orgları çalmayı istiyordum. Bu enstrümanlarda müthiş uğultular çıkarmaktan hoşlanıyordum. (Kiliseye gitmiyorum. Kendi düşüncelerimi düşünüyorum.) Şehre gitmekten hoşlanıyorum --otobüste insanlara hep muzipçe şeyler anlatıyorum ya da alışveriş yerlerinde bir makine-

den yükselen Branderburg konçertolarına kulak verip, onlarla birlikte keman çalan doğru dürüst kişilerle birlikte, folklorik danslar yapıyorum.

A'lar ve B'lerden birazını daha okudum. Valla günün birinde, romanlarda boşluk doldurma maksadıyla tüketilen içkilerin ya da yakılan sigaraların sayısının toplamını hesap edeceğim. Aynı zamanda da hikâyenin ilerisinde rolü olmayan garsonlar, taksi sürücüleri, satıcı kızlar ve diğerleri hakkında yapılmış "kısa karakter analizlerinin" toplamını. Romancılar ya boşluk doldurmaya ya da felsefe yapmaya girişiyorlar, chez Balzac* bize "genellemeler" olarak değerlendirmemiz söylenen şeyi yapıyorlar. Roman kimin içindir, diye soruyorum kendime. Kendi durumumu misal verirsem, akşamın 10'uyla yatma vakti arasında kendini kaybetme ihtiyacı duyan, fazla talepkâr mizaçta olmayan biri içindir, diyorum. Bu izahat sizin için tatminkâr olmayabilir, anlıyorum. Bunu yapabilmek için aynı zamanda, kendisiyle özdeşleşebileceğim benim gibi yeterince hür fikirli bir karakter olması lazım, bu da çoğu kere olmuyor.

Ancak, A'lar ve B'ler Kızıl Haç'tan her ay gelen kitaplardan bir kademe yukarıdaydı. Bunlar Gece Hemşireleri tarafından, o uzun saatlerde yapacak başka bir şeyleri olmadığı vakitlerde yazılmışa benziyor. Tek konu da evlenme arzusu. Evlilikten sonra olup bitenler onlara pek tesir etmiş görünmüyor, oysa bana göre işin can alıcı noktası o.

Sanat dünyasından ünlü bir kişi birkaç sene evvel otobiyografisinde, kadınları hayatında ilkin, hazırlık okulunda dansa kaldırdığı küçük bir kıza âşık olarak sevmeye başladığını yazmıştı. Adam o zamanlar on bir, kızsa dokuzundaymış. Hiç kuşku yok ki o küçük kız bendim: Benim elbisemin tasvirini yapıyor, okul da erkek kardeşimin hazırlık okuluydu, tarihler doğru, vs. O zamandan beri bana hiç kimse âşık olmadı, ama ben hoş bir çocuktum. Ona bakmaya tenezzül etseydim, diyor oğlan, ömrünün son gününe kadar beni takip edermiş. Bunu yapmak yerine, bütün hayatı boyunca kadınların arkasından koşmuş ve karısını o kadar bedbaht etmiş ki kadın alkolik olmuş, oysa ben hiç evlenmedim. Bunlardan ne çıkarı-

* (Fr.) "Balzac'la" (ç.n.)

yorsunuz, Bay Romancı Barnes? Yetmiş yıl önce kaçırılan bir fırsat mıydı bu? Yoksa her ikimiz açısından da talihli bir kaçış mıydı? Benim mürekkep yalamış bir kadın olacağımı ve sokağına hiç uğramayacağımı pek bilmiyordu tabii. Belki o beni içkiye, bense onu zamparalığa sürüklerdim, sahip olmayacağı karısı dışında hiç kimse daha iyi durumda olmazdı ve otobiyografisinde beni hiç görmemiş olmayı arzu ettiğini söylerdi. Bu tür bir sual için çok gençsiniz, ama sağır ve deli oldukça kendinize gitgide artan bir şekilde bu suali soruyorsunuz. Şayet I. Cihan Harbi'nden iki yıl evvel farklı bir istikamete bakıyor olsaydım şimdi nerede olurdum?

Size çok çok teşekkür ederim ve umarım hayatınızdan memnunsunuzdur. Çoluğunuza çocuğunuza da selam ederim.

Sevgiler,
Sylvia W.

24 Ocak 1987

Sevgili Julian,

Buradaki delilerden biri hayaletler görüyor. Görmeyi arzu ettiğinizde, hayaletler kendilerini küçük yeşil ışıklar olarak gösterirler. Kadıncağız dairesinden ayrıldığında onu buraya kadar takip etmiş hayaletler. İşin kötü yanı şu ki, hayaletler evvelki yerlerinde iyi karakterliyken, kendilerini bir Yaşlılar Yurdu'nda kapatılmış bulmaya çılgınca cümbüşler yaparak reaksiyon göstermişler. Geceleyin aç susuz kalmayalım diye hepimize "odacıklarımız"da küçük bir buzdolabı bulundurma müsaadesi veriliyor. Bayan Galloway kendi buzdolabını çikolatalar ve tatlı şeri şişeleriyle dolduruyor. Hal böyle olunca, gecenin yarısında hayaletler kadıncağızın çikolatalarını yiyip şerisini içmeyip de ne yapacaklardı! Bu mevzu ortaya atıldığında hepimiz de münasip bir endişe gösterdik –sağırlar daha fazla endişe gösterdiler, hiç şüphe yok ki vaziyeti anlayamadıkları için– ve kadıncağızın kaybı için taziyelerini sunmaya uğraştılar. Bu bir müddet devam etti, yüzlerde hep endişe ve hayal kırıklığını göste-

ren ifadeler vardı, ta ki günün birinde Bayan Galloway öğle yemeğine Cheshire kedisine benzer bir halde gelene kadar. "İntikamımı aldım!" diye bağırdı. "Onların buzdolabının içinde bıraktıkları şeri şişelerinden bir tanesini içtim!" Bu yüzden hepimiz de kutlamalara giriştik. Ne yazık ki, vaktinden erken oldu bu kutlamalar, zira Bayan G'nin buzdolabı kapısına iliştirdiği hem sert hem de rica kabilinden elle yazılmış notlara rağmen, çikolatalar geceleyin yağmalamaya maruz kalmaya devam ettiler. (Sizce hayaletler hangi dilleri okuyabilirler?) Mesele sonunda, koğuş idarecisi kadınla başçavuşun da hazır bulunduğu bir akşam yemeğinde Pilcher House'ın tam iştirakli meclisinin gündemine geldi. Hayaletleri kadıncağızın çikolatalarını yemekten nasıl alıkoyacaklardı? Herkes, bu sınavda fena halde başarısızlığa uğrayan Baş Kız'a bakıyordu. Ha, dikkate şayan bir ironi anlayışı gösteren başçavuşu bir kerecik olsun övmem lazım, tabii şayet –ki bu daha muhtemel– küçük yeşil ışıkların varlığına hakikaten inanmıyorsa. "Bir buzdolabı kilidi alsak olmaz mı?" dedi başçavuş. H'lar ve B'lerden görüş birliği içinde bir alkış koptu, bunun üzerine başçavuş kadına bir kilit almak için B&Q'e bizzat kendisi gitmeyi teklif etti. Bu durum kitaplarınızın birisi için faydalı olur diye sizi olup bitenlerden haberdar edeceğim. Acaba karakterleriniz kadar çok küfreder misiniz? Burada benim haricimde hiç kimse küfretmiyor, zaten ben de içimden ediyorum.

Aziz dostum Daphne Charteris'i tanıyor muydunuz? Belki de büyük teyzenizin görümcesi tanıyordu? Hayır, bana orta sınıf menşeli olduğunuzu söylemiştiniz. O, ilk aviatricelerden* biriydi, yüksek sınıftandı, toprak sahibi bir İskoç'un kızıydı, lisansını aldıktan sonra Dexter sığırları taşıyıp durmuştu. Harp esnasında Lancaster tayyareleri uçurmak üzere eğitim görmüş sadece 11 kadından biriydi. Domuz yetiştiriyor ve ağıldaki en küçük domuza hep en küçük erkek kardeşinin adı olan Henry'yi veriyordu. Evinde, "Kremlin" olarak bilinen ve kocasının bile onu rahatsız etmesine müsaade edilmediği bir odası vardı. Ben bunun hep, mesut bir evliliğin sırrı olduğunu düşünmüşümdür. Zaten kocası öldü ve küçük Henry'le birlikte yaşamak üzere aile evine geri döndü. Yerin domuz ağılı gi-

* Tayyareci kadın. (y.h.n.)

bi bir görünümü vardı, ama oldukça hoşnut bir şekilde yaşadılar ve aydan aya beraber sağırlaştılar. Artık kapı zilini işitemez olduklarında, Henry zilin yerine bir araba kornası koydu. Daphne, ağaç dallarının hışırtısını duyar gerekçesiyle işitme cihazı takmayı hep reddetti.

Gecenin ortasında, hayaletçikler Bayan Galloway'in yumurta biçimindeki kremalı pastalarını mideye indirmek için kadıncağızın buzdolabı kilidini açmaya uğraşırlarken, ben uyanık yatıyor, ayın yavaşça çamların arasında hareket edişini seyrediyor ve ölmenin avantajlarını düşünüyorum. Bize bir seçim hakkı verildiği için falan değil. Aa, evet, kendini katletmek denilen şey var, ama bu bana hep vülger ve kendini beğenmişçe bir şey olarak görünmüştür, tıpkı bir tiyatro piyesinin ya da senfoni konserinin ortasında salondan çıkan insanların yaptığı gibi. Benim demek istediğim –şey, ne demek istediğimi biliyorsunuz.

Ölmek için esas sebepler: Benim yaşıma geldiğinde başkalarının bekledikleri şeyler; her an vuku bulabilecek güçten düşme ve bunama hali; yaşlı kemik torbasını bir arada tutmak için para israfı –bu uğurda mirası tüketmek; haberlere, kıtlıklara, harplere, vs. azalan alaka; başçavuşun tamamen sultası altına girme korkusu; sonrasında ne olduğunu keşfetme arzusu (yahut acaba keşfetmeme arzusu mu?).

Ölmemek için esas sebepler: Başkalarının beklediğini asla yapmadım, o zaman şimdi başlamak niye; başkalarına muhtemel sıkıntı yaratmak (ama eğer öyleyse, sıkıntı her zaman kaçınılmaz); Yalan Birahanesi'nde henüz halen B'de; başçavuşu ben öfkelendirmezsem kim öfkelendirirdi?

–bu noktada bitiriyorum. Siz başka sebepler ortaya koyabilir misiniz? Lehteki sebeplerin aleyhteki sebeplerden her zaman daha kuvvetli olduğunu fark ediyorum.

Geçen hafta delilerden biri bahçenin dibinde çırılçıplak ele geçti, bir valizi gazetelerle doldurmuş, görünüşe bakılırsa treni bekliyordu. Söylemeye bile lüzum görmüyorum, Beeching tali hatlardan kurtulduğundan beri, Yaşlılar Yurdu yakınlarında tren falan yok.

Yazdığınız için bir kere daha teşekkür ederim. Mektup düşkünlüğümü bağışlayın.

Sylvia

Not: Size bunu niçin söyledim? Daphne hakkında söylemeye çalıştığım şey, onun her zaman ileriye bakan ve neredeyse geriye hiç bakmayan biri olmasıydı. Bu belki size büyük bir başarı gibi görünmüyor, ama bunu yapmanın gitgide zorlaştığını söyleyebilirim.

5 Ekim 1987

Sevgili Julian,

Sizce lisan, iletişim maksadıyla yaratılmamış mıdır? Passé Simple'in tu'sünü yanlış çektiğim için* ilk tatbikat mektebinde (staj okulu) ders vermeme müsaade edilmedi, dersleri sadece dinliyordum. Şayet Fransızca Bilmek denilen şeye karşıt olarak bana gramer öğretilmiş olsaydı, kimsenin hiçbir zaman "Lui écrivis-tu?" ya da onun gibi bir şey demeyeceği cevabını yapıştırırdım. Benim "mektebimde" bize esas olarak söz konusu zaman analizleri olmaksızın birtakım cümlecikler öğretildi. Sıradan orta mektep tahsili olan bir Fransız kadından sürekli mektuplar alıyorum, kadın hiç sıkıntı duymadan "J'était" ya da "Elle s'est blessait"** diye yazıyor. Halbuki beni kovmuş olan patronum, Fransızca R'lerini İngilizce'de kullanılan o dehşet verici boğuk seslerle telaffuz ediyordu. Bütün bunlarda çok ilerleme kaydedildiğini ve artık "Paris" ile "Marry" arasında kafiye yapmadığımızı söylemekten memnuniyet duyarım.

Yazdığım uzun mektupların bunakça bir gevezeliğe dönüşüp dönüşmediğinden henüz emin değilim. Mesele şu ki Bay Roman-

* Fransızcadaki Basit Dili Geçmiş Zaman kipinde "sen" zamiriyle yapılan bir fiil çekimi kastediliyor. (ç.n.)

** Doğrusu, "J'étais" ve "Elle s'est blessée" olması gerekirdi. (ç.n.)

cı Barnes, Fransızca Bilmek gramer bilmekten farklı bir şey ve bu, hayatın bütün veçheleri için varit. Bana benden bile daha antika bir yazarla (Gerrady mi? sp mi? –adına kütüphanede baktım ama bir türlü bulamadım; zaten G'lere gelmeden önce de herhalde öbür dünyayı boylamış olacağım) karşılaştığınızı söylediğiniz şu mektubu bulamıyorum. Hatırladığım kadarıyla, ölümden sonra hayata inanıp inanmadığınızı sormuş, siz Hayır diye cevap vermişsiniz, bunun üzerine o da "Benim yaşıma geldiğinizde inanabilirsiniz," diye karşılık vermişti. Ölümden sonra hayat olduğunu söylemiyorum, ama bir şeyden kesinlikle eminim ki, otuzunuza ya da kırkınıza geldiğinizde gramerde çok iyi olabilirsiniz, ama sağır ya da deli olduğunuz vakit aynı zamanda Fransızca bilmeniz de gerekir (ne demek istediğimi kavrıyor musunuz?).

Aa, tabii, tabii, gerçek bir croissant* için! Ama Fransız ekmeği Fransız unuyla yapılıyor. Dünyanın sizin yaşadığınız kısmında ondan var mı? Dün gece salamura sığır eti konservesi ve fırında fasulye yedik; keşke yemeklerimi bu kadar sevmesem. Bazen kayısıları hayal ediyorum. Bu ülkede kayısı satın alamazsınız, hepsinde de portakal suyuna batırılmış hidrofil pamuk tadı var. Başçavuşla yaşadığım dehşetengiz sahneden sonra öğle yemeklerini kestim ve şehirde, bir sandviçle uzun bardaklarda servis yapılan dondurmalardan yedim.

Neticesi ölü olmaya varmadıkça ölmekten korkmadığınızı yazıyorsunuz. Bu bana sofistçe bir şey gibi görünüyor. Zaten, belki de bu geçişin farkına varmazsınız. Dostum Daphne Charteris'in ölmesi uzun zaman aldı. "Daha ölmedim mi?" derdi hep, ve bazen de, "Ne kadar müddet ölü kaldım?" dediği olurdu. Söylediği son söz, "Bir müddet ölü kaldım. Pek farkı yokmuş," oldu.

Burada ölüm üzerine konuşulacak hiç kimse yok. Anlıyorsunuz ya, marazi bir şey, üstelik hoş da değil. Hayaletlerden, gulyabanilerden ve bu tür şeylerden bahsetmeye bir şey demiyorlar, ama ne zaman hakiki mevzuyu açacak olsam, koğuş idarecisi kadınla başçavuş bana ördekleri ürkütmememi söylüyor. Bütün bunlar benim, ölümün –ya da ölüm korkusunun– tabulaştırılmasına karşı yürüttü-

* (Fr.) "Ay çöreği" (ç.n.)

ğüm mücadelenin bir parçası. Aynı zamanda hekimlik mesleğini yapanların ölenleri ölmekten kurtarmaya, beyinsiz doğan bebekleri hayatta tutmaya ve kısır kadınları suni döllenmeyle çocuk sahibi yapmaya uğraşmaları yolunda sergiledikleri enerjinin tabulaştırılmasına karşı. "Altı senedir bebeğimiz olması için uğraşıyorduk" –Ee, demek o olmadan devam edeceksiniz. Geçen akşam yemekte hepimizde de çifte sarılı yumurtalar vardı– "Niçin? Garip bu." "Daha erken yumurtlatmak için piliçlere verimlilik ilaçları veriyorlar."

Buzdolabımın içinde ne tutuyorum, diye mi soruyorsunuz? Eh söyleyeyim: para çantamı, adres defterimi, mektupları ve vasiyetimin bir kopyasını. (Yangın.)

Aileniz hâlâ bir arada mı? Sizinki mi? Başka çocuğunuz yok mu? Görüyorum ki modern babalık işini çok iyi yapıyorsunuz. V. George çocuklarına kendisi banyo yaptırırdı, Kraliçe Mary yaptırmazdı.

En iyi dileklerimle. Size succès fou,*
Sylvia

14 Ekim 1987

Yiyecek paketi için merci, charmant** Monsieur. Maalesef, koğuş idarecisi ve başçavuş kombinasyonu, ayçöreklerinin sizden ayrıldıkları zamanki kadar taze olmadığı manasına geliyordu. Kaz gelecek yerden tavuğu esirgememe maksatlı bu ayçörek yardımının herkese dağıtılmasında ısrar ettim, böylelikle sağırlarla delilerin her biri yarımşar almış oldular. "Annamadım? Annamadım? Neymiş o? Neymiş o?" Onlar marmelatlı, üçgen biçimli pörsük beyaz tost ekmeklerini tercih ediyorlar. Acaba artıkları Dominic için –hâlâ pencerede– posta kutusu aralığından itsem, koğuş idarecisi beni kapının önüne koyar mıydı? Özür dilerim sadece kartpostal yazabiliyorum, kolum hiç iyi değil. En iyi dileklerimle, Sylvia

* (Fr.) "Büyük başarı" (ç.n.)
** (Fr.) "Sevimli" (ç.n.)

10 Aralık 1987

Barnes aşağı yukarı göğüs seviyesine geliyor, Brookner içinse yerlerde sürünmeniz gerek. Onun "Look At Me" adlı romanının, kısa bir zaman evvel ilk defa okuduğum "Kral Lear"dan farklı olarak, trajik yazıya dair güzel bir kitap olduğunu düşünüyorum hakikaten. Tam bir zırva olan bazı süslü püslü pasajlar, hadise örgüsü ve karakterlendirme haricinde. Kral çıplak paradigması (bulmacadan yeni öğrendiğim kelime). Sadece kartpostal gönderiyorum –kolum. En iyi dileklerimle, Sylvia

14 Ocak 1989

Sevgili Julian,

(Evet! İhtiyar Winstanley), Lütfen biraz daha bunaklık gevezeliklerimi bağışlayın. Dadımı utandıracak el yazımın halini de.

Porc-épic* (niye épic? –Larousse bu kelimenin, belli ki, porcospino'nun bozulmuş bir hali olduğunu söylüyor, ama acaba épic yerine niye épine değil?) yemeye uğraşan aslan yavruları hakkında harika bir televizyon programı. Aslında kirpiler beni fazla cezbetmez –çiftlik evimde kirpilerin mütemadiyen içine düştükleri, arabaların geçmesine yarayan bir hendek ızgaram vardı. Kirpileri elle kaldırmanın en basit yol olduğunu fark ettim, ama her tarafları haşarat doluydu ve ifadesiz, oldukça kötücül gözleri var.

Hiç çocuğunuz olmadığını söylediğiniz halde benim çocuklarınızdan bahsetmeye devam etmem aptalca ve bunakça. Lütfen bağışlayın. Elbette hikâyelerinizde bazı şeyleri uyduruyorsunuz.

Seksen dört yaşında olduğum ve hâlâ mükemmel bir hafızaya sahip olduğum için rastlantıların ortaya çıkmasının kaçınılmaz ol-

* (Fr.) "Oklu kirpi." Julian Barnes, "Oklukirpi" adlı kendi romanına gönderme yapıyor. (ç.n.)

duğunu biliyorum; mesela, papağanlar, Fransız âlimleri, vs. Fakat öte yandan Meşhur Sanat Şahsiyeti. Bir ay evvel, büyük kız yeğenim Hortense Barret'in üniversiteye gidip ziraat mühendisliği tahsil edeceğini öğrendim. (Bizim zamanımızda ormancılık vardı. Sizde ormancılar var mıydı? Parks Road yakınlarında koloniler halinde yaşayan, dirsekleri deri yamalı ve birlikte saha çalışmasına giden, ciddi genç adamlar?) Derken aynı hafta ortancalar hakkında bir kitap okurken ortanca çiçeğinin adının, botanikçi Commerson'la beraber Bougainville seyahatine gitmiş Hortense Barret isminde genç bir kadından gelmiş olabileceğini öğreniyorum. Mamafih tetkikler onların arasında birçok nesil olduğunu, evlilik içi ve dışı isimlerin değiştiğini, ama soy sop çizgisinin sürdüğünü ortaya koyuyor. Siz ne mana veriyorsunuz buna? Peki ortancalar hakkında bir kitap okumayı niye seçtim? Şu sıralar ne saksı çiçeklerim ne de pencereye koyduğum çiçeklerim var. Anlıyorsunuz ya, insan bütün bunları teknoloji asrına ve iyi hafızaya mal edemiyor. Adeta dışarıdan bir akıl –benim kendi şuurdışı aklım değil– şöyle der gibiydi: "Şuna dikkat et: Gözlerimiz üzerinde." İnançlarım mevzuunda bilinemezci olduğumu söyleyebilirim, gerçi bir "rehber" ya da bir "nezaretçi", hatta Koruyucu Melek hipotezini kabul edebiliyorum.

Eğer vaziyet buysa, ne demeli? Size bunları sadece sürekli bir uyarılma intibaı edindiğim için söylüyorum. "Dikkatli ol!" Bu sözün benim için bir işaret değerinde olduğunu görüyorum. Bu hiçbir suretle sizin sorumluluğunuz olmayabilir. Benim için Daha Yüksek Bir Zihnin eğitim maksadının delilini oluşturuyor. Nasıl oluyor? İnanın bilmiyorum!

Geleceği gören bir yanım olduğundan, Zihni anlamak bakımından evrimin neredeyse teknoloji süratinde ilerlediğini fark ediyorum: Ruh tozu, hasırotu kandili kadar eski.

Bayan Galloway –buzdolabı kilidiyle yeşil hayaletlerin kadını– koğuş idarecisinin deyimiyle "dar-ı dünyadan geçip sonsuzluğa gitti." Burada her şey geçip gidiyor. Öğle yemeği vakti geçti mi? Ağrıların geçti mi? Postacı geçti mi? Birbirlerine ağrılı bağırsak hareketlerini soruyorlar. Bir akşam yemeği vakti, sizce küçük yeşil ışıklara ne olacak diye sordum. Sağırlarla deliler meseleyi iyice düşün-

düler ve nihayet, onların da muhtemelen geçip gittikleri neticesine vardılar.

Amitiés, sentiments distingués, etc.,*

Sylvia W.

17 Ocak 1989

Zannederim, eğer Deliyseniz ve ölürseniz ve bir Açıklama bekliyorsanız, bunu anlayabilmeniz için önce sizi delilikten kurtarmaları gerekir. Yoksa Deli olmak, sizce, artık diğerleriyle bir alakası olmayan günümüz dünyasının etrafındaki bir başka şuur örtüsü mü sadece?

Size gönderdiğim katedral kartpostalından kendi düşüncelerimi düşünmeyi bıraktığım neticesine varmayın. Muhtemelen de "Sebze Küfü ve Solucanları"nı. Ama belki de düşünmüyorumdur.

S.W.

19 Ocak 1989

Ve Bay Romancı Barnes,

Size "Hayat nedir?" diye sorsam, muhtemelen birçok kelime kullanarak, hayatın sadece bir raslantı olduğu cevabını verirdiniz.

Yani, sual ortada duruyor: Ne çeşit bir raslantı?

S.W.

* (Fr.) "Dostluk ve en derin duygularla." (ç.n.)

3 Nisan 1989

Sayın Bay Barnes,

22 Mart tarihli mektubunuz için teşekkürler. Ne yazık ki Bayan Winstanley iki ay önce aramızdan ayrıldı. Posta kutusuna giderken düşüp kalçasını kırmıştı, hastanedekilerin ellerinden gelen bütün çabayı harcamalarına karşın, birtakım komplikasyonlar oluştu. Sevimli bir hanımefendiydi, Pilcher House'ın kesinlikle ilgi ve neşe kaynağıydı. Anısı uzun süre hatırlarda kalacak ve çok özlenecek.

Daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız, lütfen benimle temas kurmaktan çekinmeyin.

Saygılarımla,
J. Smyles (Koğuş İdarecisi)

10 Nisan 1989

Sayın Bay Barnes,

5 Nisan tarihli mektubunuz için teşekkürler.

Bayan Winstanley'in odasını temizlerken, buzdolabında birkaç değerli eşya bulduk. Bunların arasında aynı zamanda küçük bir mektup destesi vardı, ama mektuplar buzdolabının dondurucu bölümüne konulduğu ve buz eritme düğmesi de ne yazık ki kapalı olduğu için, bir hayli zarar görmüşlerdi. Matbu mektup başlığının hâlâ okunabiliyor olmasına rağmen, onları bu durumda geri alacak kişi için sıkıntı verebileceğini düşündük, bu yüzden de üzülerek mektupları elden çıkardık. Belki de sizin sözünü ettiğiniz şey bu.

Bay Winstanley'i hâlâ çok özlüyoruz. Sevimli bir hanımefendiydi ve burada kaldığı süre içinde Picher House'ın kesinlikle ilgi ve neşe kaynağıydı.

Saygılarımla,
J. Smyles (Koğuş İdarecisi)

İştah

İyi günleri var. Elbette, kötü günleri de var. Ama şimdilik onları düşünmeyelim.

İyi günlerinde, ona kitap okuyorum. En sevdiği kitaplardan birini okuyorum: *Yemek Pişirme Sevinci, Constance Spyry Yemek Tarifi Kitabı, Margaret Costa'nın Dört Mevsimlik Ahçılığı.* Her zaman işe yaramayabiliyor kitaplar, ama en güveniliri onlar ve onun neleri yeğlediğini, nelerden kaçınmak gerektiğini öğrendim. Elizabeth David'in yararı yok ve modern ünlü şeflerden de nefret ediyor. "İbneler," diye bağırıyor: "Zülüflü ibneler!" Televizyona çıkan aşçılardan da hoşlanmıyor. "Şu ucuz palyaçolara bak," diyor, ona sadece kitap okuyor olsam bile.

Bir keresinde üzerinde *Bon Viveur'ün Londrası 1954*'ü dene-

dim, bir hata oldu bu. Hekimler aşırı heyecanın onun için kötü olduğu konusunda beni uyardılar. Ama bu benim için fazla bir şey ifade etmiyor, öyle değil mi? Son yıllarda bana öğrettikleri bütün bilgelik şuna indirgenebilir: Buna neyin neden olduğunu gerçekte bilmiyoruz, onu en iyi nasıl tedavi edeceğimizi bilmiyoruz, iyi günleri ve kötü günleri olacak, onu aşırı heyecanlandırmayın. Aa evet, elbette tedavisi yok.

Pijamalarının üzerine robdöşambrını giymiş, benim tarafımdan olabildiğince iyi şekilde tıraş edilmiş ve ayaklarını terliklerine sımsıkı sokmuş olarak, sandalyesinde oturur. Terliklerinin arkasına basıp da onları espadril haline getirecek şu adamlardan değil o. Her zaman çok titiz olmuştur. Bu yüzden ayaklarını birleştirerek, topukları terliklerinin içinde oturur ve benim, kitabı açmamı bekler. Eskiden kitabı gelişigüzel açardım, ama bu problemlere neden oldu. Öte yandan, benim dosdoğru hoşlandığı şeye gitmemi istemez. Tesadüfen açmış gibi görünmem gerekir.

Bu yüzden *Yemek Pişirme Sevinci*'ni 422. sayfasından açıp, diyelim "Orman Kuzu Kebabı" ya da "Yalancı Geyik Kızartması"nı okurum. Yemek tarifini değil, sadece başlığı. Bir karşılık için başımı yukarı kaldırmam, ama onun farkında olurum. Derken "Közlenmiş Kuzu Bacağı"nı, sonra "Közlenmiş Kuzu İnciği" ya da "Paçası"nı, sonra da "Kuzu Yahnisi" ya da "Navarin Printanier"yi okurum. Hiçbir şey –ama beklediğim hiçbir şey olmaz. Ardından "İrlanda Güveci" ve başını hafifçe kaldırdığını sezerim. "Servis adedi dört ila altı arasında," diye karşılık veririm. "Bu meşhur yahni çok pişirilmez. 3-4 cm'lik küçük küpler halinde kesilir: 700 gr kuzu ya da koyun eti."

"Bugünlerde koyun eti bulmak zor," der.

Ve bir an için mutlu olurum. Sadece bir an, ama hiç olmamaktan daha iyi, öyle,değil mi?

Sonra okumamı sürdürürüm. Soğan, patates, soy ve dilimle, büyük bir tava, tuz ve biber, defne yaprağı, ince doğranmış maydanoz, su ya da et suyu.

"Et suyu," der.

"Et suyu," diye yinelerim. "Kaynar hale gelsin. Üzerini sıkı sı-

kıya kapayın. İki buçuk saat kaynasın, tencereyi zaman zaman sallayın. Bütün nem absorbe olsun."

"Öyle," der onaylayarak. "Bütün nem absorbe olsun." Bunu yavaşça söyler, sanki felsefi bir şeyi dile getiriyormuşçasına.

Dediğim gibi, her zaman titiz olmuştur. İlk tanıştığımızda bazı insanlar açıktan açığa itham ettiler; doktorlarla hemşireler hakkındaki şakalar. Ama durum öyle değildi. Zaten günde sekiz saat müşterileri karşılamaya gidip gelmek, amalgamları hazırlamak ve salya tüpünü tutmak bazı insanlar için bir tahrik olabilir ama bende sırt ağrısı yapardı. Onun ilgilendiğini de sanmıyordum. Ve ben kendimin de ilgilendiğimi düşünmüyordum.

Mantarlı ve Zeytinli Domuz Filetosu. Ekşi Kremayla pişirilmiş Domuz Pirzolası. Kreol Usulü Domuz Pirzola Kavurması. Baharatlı Domuz Pirzola Kavurması. Meyveli Domuz Pirzolası.

"Meyveli," diye yineler, yüzüne komik bir hoşnutsuzluk ifadesi verip alt dudağını ileriye çıkartarak. "Yabancı boklar!"

Elbette, ciddi değildir. Ya da ciddi değildi. Yahut onu kastetmiş olamazdı. Hangisi doğruysa. Onun için ilk kez çalışmaya gittiğimde kız kardeşim Faith'in bana, onun nasıl biri olduğunu sorduğunu anımsıyorum, "Şey, sanırım, kozmopolit bir beyefendi," demiştim. Bunun üzerine kız kardeşim kıkırdamış ve ben de, "Yahudi olduğunu kastetmiyorum," diye yanıt vermiştim. Yani sadece, yolculuklar yaptığını, konferanslara gittiğini, müzik çalmak ya da duvara güzel tablolar asmak ve bekleme salonunda dünkü gazetelerin yerine günlük gazeteleri bulundurmak gibi yeni fikirleri olduğunu kastetmiştim. O, hasta gittikten sonra birtakım notlar da alırdı: sadece tedavi üzerine değil, konuştukları şeyler üzerine de. Böylelikle ertesi seferinde konuşmayı sürdürebiliyorlardı. Günümüzde bunu herkes yapıyor, ama o ilklerden biriydi. Bu yüzden "Yabancı boklar!" deyip yüzünü buruşturduğunda, aslında ciddi değil.

Zaten evliydi ve biz birlikte çalışıyorduk, bu yüzden insanlar birtakım varsayımlarda bulunuyorlardı. Ama durum düşündüğünüz gibi değildi. Evliliğin bozulması konusunda müthiş bir suçluluk duygusu vardı onun. Ve O Kadının her zaman söylediklerinin ve cümle âlemin inandığının aksine, bizim bir gönül serüvenimiz ol-

madı. İtiraf etmekten çekinmiyorum, sabırsız olan bendim. Hatta onun birazcık bastırılmış bir kişi olduğunu bile düşünüyordum. Ama bir gün bana, "Viv, seninle uzun bir gönül bağım olsun istiyorum. Biz evlendikten sonra," dedi. Romantik bir söz, değil mi bu? Şimdiye değin duyduğunuz en romantik şey değil mi? Sırf merak edersiniz diye söylüyorum, cinsel olarak uyarıldığında aksayan bir şey yoktu.

Ona ilk kitap okumaya başladığımda, şimdi olduğu gibi değildi, sadece bir iki sözcüğü yineliyor ya da bir yorum yapıyordu. Ancak yumurtalı kroket, ya da közlenmiş dil, ya da körili balık yahut Yunan usulü mantar diye doğru bir ifadeyi yakaladığımda, harekete geçerdi. Ne kadar süre bilmiyorum. Ve anımsardı. Bir keresinde, Choufleur Toscana*'ya henüz başlamıştım ki ("Karnabahar Fransız usulü hazırlayın ve 7 dakika boyunca kaynar suda bırakın") ayağa kalkıp koşmaya başladı. Masa örtüsünün rengini, buz kovasının masaya konuş tarzını, garsonun z'leri s gibi telaffuz etmesini, sebzeli karışık ızgarayı, gül satıcısını ve kahveyle birlikte gelen içi şeker dolu kâğıt silindirleri anımsıyordu. Piazza'nın** öteki yanındaki kilisenin son moda bir evlilik töreni için hazırlandığını, İtalyan başbakanının on altı ay içinde dördüncü hükümetini kurmaya çalıştığını, ayakkabılarımı çıkarıp ayak parmaklarımı onun çıplak baldırına sürttüğümü anımsıyordu. Bütün bunları anımsıyordu, o anımsadığı için ben de anımsıyordum, en azından bir süre için. Sonraları anılar ortadan kayboldu, ya da anılara güvenip güvenmediğimden yahut onlara inanıp inanmadığımdan emin değildim. Bu işin sıkıntılı yanlarından biri bu.

Hayır, muayenehanede hiç aşna-fişne olmadı, bu kesin. Dediğim gibi, titiz biriydi o. Hatta benimle ilgilendiğini öğrendiğimden sonra bile olmadı. Ve benim ilgilendiğimi biliyordu. Hep bazı şeyleri ayrı tutmamız gerektiğinde ısrar ediyordu. Muayehanede, bekleme salonunda meslektaştık ve sadece iş konuşurduk. Önceleri, evvelki geceki akşam yemeği ya da başka bir şey hakkında bir yorum yapıyordum. Ortada hasta falan yoktu, ama tavrıyla kanımı

* Toscana usulü karnabahar. (ç.n.)
** (İt.) "Meydan" (ç.n.)

donduruyordu. İhtiyacı olmadığını bildiğim birtakım röntgenleri istiyordu benden. Gece muayenehaneyi kapatana kadar böyle oluyordu. Anlıyorsunuz ya, bazı şeyleri ayrı tutmaktan hoşlanıyordu.

Elbette, bütün bunlar uzun zaman önceydi. Şimdi on yıldır emekliydi ve son yedi yıldır yataklarımızı ayırdık. Benimkinden çok onun seçimiydi bu. Uykumda tekme attığımı ve kendisi uyandığında World Service'i dinlemekten hoşlandığını söylüyordu. Sanırım fazla aldırış etmiyordum, çünkü artık sadece hayat arkadaşıydık, ne demek istediğimi anlıyorsanız.

Derken bir gece, battaniyesini örterken –ona kitap okumaya başlamamdan kısa bir süre sonra oldu bu– öylesine, "Benimle gel," deyince uğradığım şaşkınlığı tahayyül edebilirsiniz.

"Çok hoşsun," dedim, ama fazla da önemsemedim.

"Benimle gel," diye yineledi. "Lütfen." Ve bana bir bakış attı –yıllar öncesinin şu bakışlarından.

"Şey... hazır değilim," dedim. Eski günlerdeki gibi bir şeyi kastetmemiştim, başka bakımlardan hazır olmadığımı söylemek istiyordum. Her çeşit şey bakımından. Bunca zaman sonra kim hazır olurdu ki?

"Hadi, ışığı kapat ve üzerindekileri çıkar."

Neler düşündüğümü hayal edebilirsiniz. İlaçlarla alakalı bir şey olduğunu aklımdan geçirdim. Ama sonra da, belki de değildir, belki de ona okuduğum şeyler yüzündendir, diye düşündüm, geçmişin ona dönmesinden böyle olmuştu, belki de bu an, bu saat, bu gün onun için birdenbire tıpkı o zamanlar olduğu gibiydi. Böyle olabileceği düşüncesi beni eritiverdi. Uygun bir durumda değildim –onu arzulamıyordum– bu işler böyle olmaz, ama yapmamazlık yapamadım. Bu yüzden ışığı kapattım ve orada karanlıkta durup giysilerimi çıkarttım, dinlediğini işitebiliyordum, ne demek istediğimi anlıyorsunuz ya. Ve bu dinleyen sessizlik bir çeşit *tahrik* oldu, sonunda bir soluk aldım ve battaniyeyi açıp onun yanına girdim.

Dedi ki, bunu ölene kadar anımsayacağım, sanki muayenehanede özel hayatımızdan konuşmaya başlamışım gibi o kuru sesiyle dedi ki: "Hayır, sen değil."

Yanlış duyduğumu sandım ve sonra yine: "Hayır, sen değil kaltak," dedi.

Bir iki yıl önce oldu bu, daha kötüsü de oldu, ama en kötüsü buydu, eğer ne demek istediğimi anlıyorsanız. Yataktan çıkıp odama koştum giysilerimi yatağının yanında bir yığın halinde bırakarak. Umursasa bunu sabahleyin kendi de fark edebilirdi. Ama etmedi ya da anımsamadı. Bu işte utanç yok, artık yok.

"Lahana Salatası," diye okudum. "Doğu Usulü Fasulye Filizi Salatası. Hindiba ve Pancar Salatası. Kurutulmuş Yeşillikler. Batı Salatası. Sezar Salatası." Başını biraz kaldırıyor. Okumayı sürdürüyorum. "Dört kişilik. Kaliforniya kökenli bu meşhur yemek tarifi için: 1 diş sarmısak, soyulmuş ve dilimlenmiş, 3/4 fincan zeytinyağı içinde: Başka bir şey yok."

"Fincan," diye yineliyor. Bununla Amerikalıların ölçüleri fincan hesabı verişinden hoşlanmadığını, bir fincanın boyutunun değişiklik gösterebileceğini aptalların bile bildiğini söylemek istiyor. Her zaman böyle olmuştur, hesaplarında çok dikkatli. Eğer yemek pişiriyorsa ve bir tarifte de, "İki üç kaşık dolusu şundan alın," diye bir ifade varsa çok kızardı, çünkü ikinin mi yoksa üçün mü doğru olduğunu bilmek isterdi, her ikisi birden doğru olamaz, öyle değil mi Viv, biri diğerinden daha iyi olmalı, mantıki bu.

Ekmeği sotele. İki baş marul, tuz, kuru hardal, bol bol karabiber.

"Bol bol," diye yineliyor, yukarıdaki anlamda.

Beş fileto hamsi, üç çorba kaşığı şarap sirkesi.

"Daha az."

Bir yumurta, iki üç çorba kaşığı Parmesan peyniri.

"İki mi, üç mü?"

"Bir limon suyu."

"Vücudundan hoşlanıyorum," diyor. "Memelerden hep hoşlanan bir adam oldum ben."

Aldırış etmiyorum.

Ona ilk Sezar Salatası yapışımda, aşçılığım harikalar yarattı. "Sen Pan Am'le uçuyordun. Ben Michigan'da bir Oral B konferansındaydım ve sen yanıma geldin, arabamızla hiçbir yerden hiçbir

yere gidiyorduk." Şakalarından biriydi bu. Anlıyorsunuz ya, hep ne yaptığımızı, ne zaman, niçin, nerede yaptığımızı bilmek isterdi. Günümüzde ona bir denetim manyağı derlerdi, ama o zamanlar çoğu insan öyleydi. Bir keresinde ona, niçin daha doğal olamıyoruz, sırf değişiklik için, dedim. Bana o küçük tebessümüyle gülümsedi ve, "Pekâlâ Viv, eğer istediğin buysa, kasten hiçbir yerden hiçbir yere gideriz," dedi.

Dino'nun Yeri'ni anımsıyordu, eyaletler arası otoyola yakın, güneye doğru. Öğle yemeği için durmuştuk. Garsonumuz Emilio'yu anımsıyordu, Emilio Sezar Salatası yapmayı onu ilk icat eden kişiden öğrenen birinden öğrendiğini söylemişti. Sonra da Emilio'yu salatayı önümüzde yaparken betimlemişti: Hamsileri bir kaşığın sırtıyla dövüyor, belli bir yükseklikten yumurtayı üzerine damlatıyor, parmesan peyniri rendesini bir müzik enstrümanı çalar gibi hazırlıyordu. Son dakikada da kızartılmış ekmekleri yemeğin üzerine dağıtmıştı. Bütün bunları anımsıyordu ve ben de onunla birlikte anımsıyordum. Hatta hesabın kaça patladığını da anımsıyordu.

Böyle bir ruh durumu içindeyken, her şeyi bir fotoğraftan, normal bir bellekten daha canlı kılabiliyor. Adeta hikâye anlatmak gibi bir şey, karşımda pijamaları ve robdöşambrıyla otururken belli bir hikâyeyi uyduruş tarzı. Hikâyeyi uyduruyor, ama ben hikâyenin gerçek olduğunu biliyorum, çünkü onu şimdi anımsıyorum. Teneke levha, petrol içmek için başını daldıran petrol vinçleri, gökyüzündeki atmaca, saçlarımı bağladığım eşarp, yağmur fırtınası ve fırtınadan sonraki gökkuşağı.

Yediklerinden her zaman hoşlandı. Hastalarına yeme alışkanlıklarını sorar ve sonra da küçük notlar alırdı. Derken bir Noel günü, sırf eğlence olsun diye, yediklerinden hoşlanan hastaların, dişlerine hoşlanmayanlardan daha çok bakıp bakmadıklarını öğrenmek istedi. Bir çizelge yaptı. Bitirene değin yaptığı şeyleri söylemezdi bana. Ve yanıt olarak insanın yediklerinden zevk almasıyla dişlerine bakması arasında istatiksel olarak anlamlı hiçbir bağıntı olmadığını söyledi. Bir bakıma hayal kırıklığı yaratan bir şeydi bu, çünkü insan birtakım bağıntıların olmasını istiyor, öyle değil mi?

Hayır, yediklerinden her zaman hoşlanmıştır. İşte bu yüzden,

Bon Viveur'ün Londrası 1954 o zamanlar çok iyi bir fikir gibi görünüyordu. Sakladığı bazı eski kitaplar arasındaydı, mesleğe ilk başladığı zamanlardan, *O* Kadınla evlenmeden önce kendi kendine eğlenmeyi ilk öğrendiği zamanlardan kalma bir kitap. Kitabı sandık odasında buldum ve anıları geri getirebileceğini düşündüm. Sayfalar küf kokuyor ve şu tür cümleler içeriyordu: "İmparatoriçe Club Tommy Gale'dir ve Tommy İmparatoriçe Club'dır." Ve şu: "Şimdiye kadar kahveni karıştırırken bir çay kaşığı yerine bir vanilya kabuğu kullanmamışsan, sofranın bin bir tane küçük hazlarından birini kaçırmışsındır." Bu kitabın niçin onu geri getirebileceğini düşündüğümü anlıyorsunuz.

Sayfaların bazılarını işaretlemişti, bu yüzden Chelsea Pansiyonu'nda, Antelope Meyhanesi'nde, Leicester Meydanı'ndaki, "Çiftçi" Bellomenti olarak tanınan bir adam tarafından işletilen Bellometti diye bir yerde kalmış olabileceğini tahmin ettim. Bu yerin kaydı şöyle başlıyor: "'Çiftçi' Bellometti o kadar zarif ki çiftlik hayvanlarını mahcup ediyor ve karışık saban izlerine yol açıyor olmalı." Bir ömür boyu önce yazılmış gibi görünüyor, öyle değil mi? Onun üzerinde birkaç ad ve yer denedim. Le Belle Meunière, Kısa Karşılaşma, Macar Tavernası, Monseigneur Grill, Çatıdaki Öküz, Vaglio'nun İsviçre Evi.

"Kamışımı em," dedi.

"*Anlayamadım*," dedim.

Sesine müthiş bir aksan verdi ve, "Kamış nasıl emilir, bilirsin, değil mi? Ağzını şöyle amın gibi açar –ve emersin," dedi. Sonra da bana sanki, "Şimdi nerede olduğunu biliyorsun, şimdi kiminle ilişkin olduğunu biliyorsun," dercesine baktı.

Bu söylediğini kötü bir güne ya da aldığı ilaçlara verdim. Benimle ilgisi falan olabileceğini de düşünmüyordum. Bu yüzden ertesi gün öğleden sonra yeniden denedim.

"Hiç Peter'ın Yeri diye bir yere gittin mi?"

"Knightsbridge," diye yanıt verdi. "Tiyatrocu bir hanıma, ustalık isteyen bir diş onarımı yapmıştım yakınlarda. Amerikalıydı hanım. Hayatını kurtardığımı söyledi. Yemek yemekten hoşlanıp hoşlanmadığımı sordu. Bana bir beş sterlin verdi ve en iyi kız arkada-

şımı Peter'ın Yeri'ne götürmemi söyledi. Çok nazikçe oraya önceden telefon edip geleceğimi bildirdi. Hiç bu kadar şık bir yere gitmemiştim. Eddie adında Hollandalı bir piyanist vardı. Peter'ın Yeri'nin karışık ızgarasından yedim: biftek, Frankfurter sosis, karaciğer dilimi, tavada yumurta, ızgara domates ve iki dilim ızgara jambon. Bugün gibi hatırlarım. Fena halde şişmanlamıştım sonradan."

O zamanlar en iyi kız arkadaşının kim olduğunu öğrenmek istedim, ama bunu demek yerine, "Tatlı olarak ne yediniz?" dedim.

Uzaktaki bir mönüye bakıyormuş gibi kaşlarını çattı. "Amını balla doldur da onu sonuna kadar yalayım, ben buna tatlı derim."

Dediğim gibi, bunu kişisel bir şey olarak almadım. Bunca yıl önce Peter'ın Yeri'ne götürdüğü artık hangi kızsa onunla bir ilgisi olabileceğini düşündüm. Daha sonra, yatakta, restoran kaydını kontrol ettim. Her şeyi tamamen doğru hatırlamıştı. Ve Eddie adında Danimarkalı bir piyanist *vardı*. Pazartesiden cumartesiye kadar haftanın her gecesi çalıyordu. Pazar günleri çalmamasının sebebi, diye okudum, "Eddie'nin isteksizliğinden ya da Bay Steinler'in huysuzluğundan değil, ete batan ayak tırnağı gibi neşeye ket vuran yurttaşlarımızın yapmacık tavırlarıydı. "Böyle mi yapıyoruz? Neşeye ket mi vuruyoruz? Sanırım, Bay Steinler bar sahibi olmalı."

İlk karşılaştığımda bana, "Hayat, ölüme karşı vaktinden önce bir tepki sadece," derdi. Ona marazi düşüncelere kapılmamasını söylerdim, önümüzde yaşanacak en iyi yıllarımız vardı.

İlgilendiği tek şeyin yiyecekler olduğu izlenimini vermek istemiyorum. Haberleri takip ederdi ve her zaman kendi görüşleri olurdu. Kanaatleri. Hiçbir zaman bahis oynamamasına karşın at yarışlarını seviyordu: Yılda iki kez, Derbi ve Ulusal yarışları, bunlar onun için yeterliydi, Oaks ya da St Leger yarışlarında küçük bir bahis bile oynamaya yanaşmazdı. Çok kontrollüydü, görüyorsunuz ya; dikkatliydi. Ve biyografiler okumuştu, özellikle de gösteri dünyasından insanların biyografilerini; yolculuklar yapıyorduk ve dans etmeyi seviyordu. Ama bütün bunların hepsi bitti, anlıyorsunuz ya. Artık yemeklerden de hoşlanmıyor; zaten yemiyor. Ona blenderla püre yapıyorum. Konserve yiyecek satın almıyorum. Elbette, alkol içemiyor, onu aşırı heyecanlandırabilir alkol. Kakao ve sıcak süt se-

viyor. Çok sıcak değil, kaynar halde olmamalı, el yakmayacak derecede ısıtılmış sadece.

Bütün bunlar başladığında, başına gelebilecek bazı şeylerden daha iyi, diye düşündüm. Diğerlerinden kötü, bazı şeylerden daha iyi. Olup bitenleri unutacak olmasına karşın, orada, dipte, her bakımdan hep kendisi olacak. İkinci bir çocukluk gibi olabilir, ama *onun* çocukluğu olacak, öyle değil mi? Bunları düşündüm. Durum kötüye gitse ve beni tanımasa bile, ben onu hep tanıyacağım ve bu yeterli olacak.

İnsanlarla, onları anımsamakla sıkıntıları olduğunu düşündüğümde, fotoğraf albümünü indirdim. Birkaç yıl önce albüm derlemeyi bıraktım. Gerçeği bilmeyi istiyorsanız, eczacıdan geri dönen şeylerden hoşlanmıyordum. Bilmem neden, son sayfadan başladı, ama hayatınızda ileriye doğru değil de geriye doğru gitmek iyi bir fikre benziyordu. Yanında ben varken, birlikte, geriye. Albüme koyduğum son fotoğraflar deniz yolculuğundandı ve pek başarılı değildi. Ya da daha doğrusu, pek gönül alıcı değildi. Başlarına kâğıttan şapkalar giyip, flaştan pembe çıkmış gözlerle bakan bir masa dolusu kırmızı suratlı emekli. Ama her bir fotoğrafı benim tanıma olduğunu düşündüğüm bir tavırla inceledi ve sonra albümde yavaş yavaş geriye doğru gitti: emeklilik, yirmi beşinci evlilik yıldönümü, Kanada'ya yolculuk, Cotswolds'ta hafta sonu dinlenceleri, uyutmaya karar vermezden kısa bir zaman önce Karabaş, yeniden dekorasyondan sonra ve önce daire, ilk geldiğinde Karabaş, ve böylelikle, daha da geriye, bir yıllık evliyken yaptığımız tatile kadar geldi, İspanya'da, plajda, dükkânda satın alırken endişe duyduğum ancak meslektaşlarından birine rastlamamızın pek de olası olmadığını anladığım an endişelenmekten vazgeçtiğim bir elbiseyle benimle birlikte. Elbiseyi ilk giydiğimde neleri gösterdiğine inanamadım. Yine de, ondan hoşlanmaya karar verdim ve... en azından evlilik ilişkileri üzerindeki etkisinden hiç şikâyetim olmadığını söyleyelim.

Derken, fotoğrafta durdu, ona göz ucuyla uzun uzun baktı ve sonra da gözlerini bana doğru kaldırdı. "*O kadının* memelerini gerçekten yapabilirdim," dedi.

Ne düşünürseniz düşünün, erdem taslayan biri değilim ben. Beni şoke eden şey "memeler" sözcüğü değildi. Şaşkınlığımı atlattıktan sonra, "o kadının" sözü de değildi. "Yapmak" ifadesiydi. Beni şoke eden oydu.

Diğer insanlarla iyi geçinir. Yani, onlara karşı nazik davranır demek istiyorum. Onlara hafifçe gülümser, başını sallar, tıpkı eski bir öğrencisini tanıyıp da adını ya da altıncı sınıfta hangi yıl okuduğunu pek çıkaramayan yaşlı bir öğretmen gibi. Gözlerini onlara kaldırır ve altındaki sürgüye sessizce işer ve onlar ne derse karşılık olarak, "Sen çok iyi bir adamsın, o çok iyi bir adam, sen çok iyi bir adamsın," der ve onlar da: "Evet beni anımsadığından neredeyse eminim, hâlâ orada hepsinin altında, son derece üzgün hiç kuşkusuz, hem onun için hem de kadın için üzgün, ama sanırım ziyaretten memnun kaldı ve görevim de yapılmış oldu" diye düşünerek uzaklaşırlar. Kapıyı arkalarından kaparım ve geri döndüğümde, çay takımlarını döşemenin üzerine itip, bir fincan daha kırar. "Hayır, yapmayalım bunu, onları tepside bırakalım," dediğimde; "Yarağımı o koca kıçına sokup seni deliğinden dibine kadar sikecem ve sonra da üstüne fışkırtacam fışkırtacam fışkırtacam," der. Sonra da, sanki az önce çay meselesinde bu işten cezasız kurtulmuş gibi, sanki bana oyun etmiş gibi, kıkırdar. Bütün bu yıllar boyunca sanki bana hep oyun etmiş gibi.

İşin komik yanı şu ki, başlangıçtan beri onun belleği daha iyiydi. Ona, onun hatırlama gücüne güvenebileceğimi düşünürdüm; gelecekte, yani. Şimdi, yirmi yıl önce Cotswolds'da bir hafta sonu dinlencesinde çekilmiş fotoğraflara bakıyorum ve düşünüyorum, nerede kaldık, şu ne kilisesi ya da manastırı, parlak sarı çiçekleri olan bitkinin sardığı şu çitin fotoğrafını niçin çekmişim, arabayı kim sürdü, karı-koca ilişkilerimiz oldu mu? Hayır, sonuncusunu sormuyorum, gerçi sorabilirdim de.

"Hadi, taşaklarımı em, onları birer birer ağzına alıp dilinle oyna." Bu işe meraklıymış gibi görünmek istemiyor. "Memelerinin üstüne bebek losyonu fışkırt, onları ellerinle birbirine yaklaştır ve ben de seni onların arasından sikip boynunun üstüne geleyim," diyor. "Ağzına sıçayım, bunu yapmamı her zaman istedin, öyle değil

mi kancık, sırf değişiklik olsun diye böyle yapayım," diyor. "İstediğim şeyi yapmak için sana para ödeyeceğim, ama sen istediğini seçemezsin, her şeyi yapman gerekir. Sana para ödeyeceğim, hemen ödenen aylığım var, bunu *ona* bırakmak söz konusu değil." "*Onunla*" O Kadını kastetmiyor. Beni kastediyor.

Bu konuda kaygılı değilim. Vekâletnamem var. Ancak daha kötüye gitmesi durumunda bakım ücreti ödemem gerekecek. Ve ne kadar süre yaşadığına bağlı olarak, hepsini pekâlâ harcayabilirim. *O kadın* için herhangi bir şey bırakmak gerçekten söz konusu değil. Kendimi birtakım hesaplar yaparken bulacağımı umuyorum. Şöyle ki: O, yirmi otuz yıl önce para kazanmak için sahip olduğu bütün beceri ve konstantrasyonla çalışarak iki üç gün geçirdi ve şimdi de ben, onun altını sildirmek üzere bir hasta bakıcı bulmak ve beş yaşındaki bir yaramazın saçma sapan laflarına katlanmak için bunlara bir iki saat harcayacağım. Hayır, hayır, yanlış söyledim, yetmiş beş yaşındaki bir yaramazın.

Yıllar önce, "Viv, seninle uzun bir gönül ilişkimin olmasını istiyorum. Biz evlendikten sonra," demişti. Düğün gecemizde, üzerimdekileri bir hediyeyi açar gibi çıkardı. Her zaman sevecendi. Onun bu tavırlarına gülümser ve, "Tamam, bunun için anestezik bir şeye ihtiyacım yok," derdim. Ama benim yatakta şakalar yapmamdan hoşlanmazdı, bu yüzden şaka yapmayı bıraktım. Sanırım sonunda durumu benden daha fazla ciddiye aldı. Demek istiyorum ki, bu konuda da benim bir kusurum yok. Eğer ihtiyaç doğarsa insanın gülmesine izin verilmesi gerektiğini düşünüyorum sadece.

Gerçeği bilmek istiyorsanız şimdi, birlikte yataktayken nasıl olduğumuzu anımsamakta güçlük çekiyorum. Başka insanların yaptığı bir şeymiş gibi görünüyor gözüme. Son moda olduğunu düşündükleri ama şimdi budalaca görünen elbiseleri giyen insanlar. Peter'ın Yeri'ne giden ve pazar hariç her gece Hollandalı piyanist Eddie'yi dinleyen insanlar. Kahvelerini vanilya kabuğuyla karıştıran insanlar. Bu kadar garip, bu kadar uzak.

Elbette, hâlâ kötü günleri kadar iyi günleri de var. Kasten, hiçbir yerden hiçbir yere gidiyoruz. İyi günlerinde aşırı heyecana kapılmıyor ve sıcak sütünü zevkle içiyor, ben de ona kitap okuyorum.

Derken bir süre, her şey eskiden olduğu gibi oluyor. Çok eskiden olduğu gibi değil de, ancak bir süre önce olduğu gibi.

Dikkatini çekmek için adını asla söylemiyorum, çünkü benim başka birinden söz ettiğimi sanıyor ve paniğe kapılıyor. Bunun yerine, "Sığır Eti Gulaşı" diyorum. Gözlerini yukarı kaldırmıyor, ama işittiğini biliyorum. "Kuzu ya da Domuz Eti Gulaşı," diye sözümü sürdürüyorum. "Dana ve Domuz Eti Gulaşı. Belçika Usulü Sığır Yahnisi ya da Flaman Usulü Soğanlı ve Biralı Sığır Yahnisi."

"Yabancı boklar," diye mırıldanıyor belli belirsiz gülümseyerek.

"Öküz Kuyruğu Yahnisi," diye sürdürüyorum ve pek vaktinin olmadığını bilmeme karşın elini hafifçe yukarı kaldırıyor. Nelerden hoşlandığını öğrendim; zamanlamayı öğrendim. "Sığır Köftesi, İçi Doldurulmuş ve Rulo Yapılmış Et Dilimi. Biftek ve Böbrek Böreği."

Gözlerini kaldırıp bana beklentiyle bakar.

"Dört kişilik. Fırını önceden 350 dereceye kadar ısıtın. Bu yemek için klasik tariflerde çoğu kez sığır böbreği yazar." Hafif bir onaylamama tavrıyla başını sallıyor. "Kullanılırlarsa, suda kaynatılmalılar. Küçük, bir iki santim kalınlığında dilimlere bölünmeliler: 700 gr ya da diğer biftek."

"*Ya da diğer*," diye onaylamaz bir tonda yineliyor.

"Yarım kilo dana ya da kuzu böbreğinin dörtte üçü."

"*Ya da.*"

"Üç çorba kaşığı tereyağı ya da sığır eti yağı."

"*Ya da*," diyor daha yüksek sesle.

"Baharatlı un. İki fincan koyu et suyu."

"*Fincanlar.*"

"Bir fincan sek kırmızı şarap ya da bira."

"*Fincan*," diye yineliyor. " *Ya da*," diye yineliyor. Sonra gülümsüyor.

Ve bir an için mutlu oluyorum.

On üç yaşında, banyo dolabının içinde, gebeliği önleyici bir jel tüpü buldum. Benden gizlenmiş olan her şeyin büyük olasılıkla şehvetle ilgili olduğuna ilişkin genel bir kuşkuya karşın, bu yıpranmış tüpün amacının ne olduğunu anlayamamıştım. Egzamaya, saç dökülmesine, orta yaşa özgü deri sorunlarına karşı bir merhem olabilirdi. Derken birkaç harfi silinmiş küçük puntolu tanıtım yazısı bilmek istemediğim şeyi söyledi bana. Annemle babam bu işi hâlâ yapıyorlardı. Daha kötüsü, bu işi yaptıklarında, anneciğimin gebe kalma olasılığı vardı. Tabii, düşünülemeyecek bir şeydi bu. Ben on üç, kız kardeşim ise on yedi yaşındaydık. Belki de tüp çok, çok eskiydi. Deneme amacıyla tüpü şöyle bir sıktım ve jelin yumuşakça başparmağıma geldiğini görünce moralim bozuldu. Kapağına dokun-

dum, kaygan bir hızla açılıveriyor gibiydi. Jel avcumun içine fışkırdığından, öteki elimle yeniden sıkmış olmalıydım. Annemin bunu kendi kendine yapması hayret verici, artık "bu", neleri yapmayı gerektiriyorsa, çünkü büyük olasılıkla gördüklerim bu şeyin tamamını içermiyordu. Petrol kokan jeli kokladım. Doktor muayenehanesiyle garaj arası bir yer, diye düşündüm. İnsanı isyan ettiren bir şeydi.

Otuz yıldan fazla bir zaman önce oldu bu. Bugüne değin unutmuştum.

Annemle babamı bütün yaşamım boyunca tanıdım. Zaten bilinen bir şeyi dile getirmek gibi görünüyor olmalı bu, anlıyorum. Açıklayayım. Çocukken sevildiğimi ve korunduğumu hissediyor, aile bağlarının çözülmezliğine normal bir inanç besleyerek uygun şekilde karşılık veriyordum. Yeniyetmelik her zamanki can sıkıntısıyla sahte olgunluğu getirdi, ama herkes için ne kadarsa o kadar. Evden travmaya uğramadan ayrıldım ve hiçbir zaman da çok uzun süre uzak kalmadım. Kız kardeşimin mesleğine bağlılığını telafi ederek, annemle babamı, biri erkek biri kız, iki torun sahibi yaptım. Daha sonraları, anne ve babamla –şey, annemle– yaşlanmanın gerçekleri ve bungalovların pratikliği konusunda sorumluluk taşıyan konuşmalar yaptım. Kırkıncı evlilik yıldönümleri için bir öğle yemeği düzenledim, bakıcıların nezaret ettiği bu konutları teftiş ettim, vasiyetlerini tartıştım. Hatta annem bana, küllerinin ne yapılmasını istediğini bile söyledi. Küllerinin içine konulduğu küçük kutuları Wight Adası'nda bir kayalığın tepesine çıkaracaktım, çünkü anlaşıldığı kadarıyla, birbirlerine ilk kez aşklarını ilan ettikleri yerdi orası. Orada bulunanlar annemle babamın küllerini rüzgâra ve martılara doğru savuracaklardı. Bense daha şimdiden acaba boş küçük kutuları ne yapacağım diye kaygılanıp duruyordum. Külleri savurduktan sonra onları kayalıktan aşağı atamazdınız; içlerine, bilmem, puro ya da çikolotalı bisküvi yahut Noel süsü koymak için de saklayamazdınız. Ve onları, annemin dikkatle Ordnance Survey haritası üzerinde işaretlediği otoparkın içindeki bir çöp kutusuna da ke-

sinlikle tıkamazdınız. Annem, babamın odada olmadığı bir vakit bu haritayı bana zorla kabul ettirdi ve arada sırada onu güvenli bir yerde sakladığımı teyit ederdi.

Onları tanıdım, anlıyorsunuz ya. Bütün yaşamım boyunca.

Annemin adı Dorothy Mary Bishop, hiç pişmanlık duymadan vazgeçtiği kızlık adıysa Heathcock'tı. Babamın adı Stanley George Bishop. Annem 1921'de, babam 1920'de doğdu. Batı Midlands'ın farklı yörelerinde büyüdüler, Wight Adası'nda tanıştılar, Londra'nın dış kırsal kesimlerine yerleştiler ve emekliliklerinde Essex-Suffolk sınırına çekildiler. Yaşamları düzenliydi. Savaş sırasında, annem ilçenin toprak ölçümü bürosunda çalıştı; babam Kraliyet Hava Kuvvetleri'ndeydi. Hayır, savaş pilotu falan değildi; idari işlerden anlardı o. Daha sonraları yerel otoriteye katıldı ve sonunda da yönetici yardımcısı oldu. Bizim kanıksadığımız her şeyden sorumlu olduğunu söylemekten hoşlanırdı. Elzem olan ama değeri bilinmeyen şeyler: Babam alaycı bir adamdı ve kendini böyle tanıtmayı seçti.

Karen benden dört yıl önce doğdu. Çocukluk kokularla geri geliyor. Yulaf lapası, yumurtalı krema, babamın piposu; çamaşır tozu, pirinç eşya cilası, Masonların akşam yemeğinden önce annemin sürdüğü parfüm; ben yatakta yatarken döşeme tahtalarının arasından sızan domuz pastırması; dışarda yerde hâlâ don varken fokur fokur kaynayan Sevilla portakalları; futbol ayakkabıları üzerinde otlarla karışmış kuruyan çamur; evin önceki sahiplerinden kalan pis kokular ve atık borularından gelen pis mutfak kokuları; Morris Minor'ın eskiyen deri koltuk kokusu ve babamın ateşi köreltmek için küreğiği keskin kömür tozu kokusu. Bütün bu kokular yeniden ortaya çıkıyordu, tıpkı okulun, havanın, bahçenin bitki örtüsüyle ev yaşantısının değişmeyen döngülerinin yeniden ortaya çıkması gibi. Çalı fasulyesi çiçeklerinin ilk kızıl sürgünleri; en dip çekmecemdeki katlanmış yelekler; naftalin taneleri; ocak karıştırıcı. Pazartesi günleri ev, mutfağın döşemesinde çılgınca zangırdayıp duran, uğultulu sesler çıkaran ve musluğa kusmadan önce koca bej boruların-

da galonlarca sıcak gri su taşıyan çamaşır makinesinin hummalı çalışmasıyla dolup taşardı. Metal markasında imalatçısının adı olan Thor yazıyordu. Gök gürültüsü tanrısı, banliyölerin dış kesimlerinde oturuyor ve uğulduyor.

Sanırım annemle babamın karakterleri hakkında size bir fikir vermeye çalışmam iyi olur.

Galiba insanlar annemin babamdan daha fazla doğal zekâya sahip olduğunu düşünürlerdi. Babam iriyarı, toplu, göbekli ve ellerinin üstünde yol yol kabarık damarları olan bir adamdı –adamdır. Kemiklerinin ağır olduğunu söylerdi. Kemiklerin ağırlığının değişiklik gösterebileceğini bilmiyordum. Belki de göstermiyordur; belki de bu, sırf biz çocukları eğlendirmek ya da kafamızı karıştırmak için söylediği bir şeydir. Kalın parmakları bir çek defterinin üzerinde duraklarken, önünde açık bir Kendi Kendine Yap kitabıyla bir sigortanın telini yeniden sararken ağırkanlı görünebiliyordu. Ama çocuklar ana babalarından birinin yavaş olmasını çok severler: Yetişkin dünyası o zaman daha fazla olanaklı görünür. Babam beni, maket savaş uçağı edevatı almak üzere (daha fazla koku: balsa tahtası; renkli macun, madeni bıçaklar), kendi deyimiyle Büyük Wen'e götürürdü. O günlerde metroda gidiş dönüş bileti bir delgiyle işaretlenirdi; bilet çizilir ama kesilmezdi; dışa doğru olan kısım biletin üçte ikisini kaplardı, dönüş kısmı ise üçte birini –mantığını hiçbir zaman anlayamadığım bir bölme işlemi. Zaten babam, biz Oxford Circus bariyerine yaklaşırken duraklar ve gözlerini geniş avcundaki biletlere hafif bir şaşkınlıkla dikerdi. Ben, biletleri elinden çevikçe alır, delgi yerlerinden yırtar, dönüşe ait üçte birlik kısımları yeniden avcuna atar ve biletlerin dış kısımlarını kasıla kasıla bilet toplayan görevliye uzatırdım. O zamanlar dokuz on yaşlarındaydım ve parmaklarımı kulanışımdaki çabukluktan hoşnuttum; yıllar sonra, acaba babam aslında blöf mü yapıyordu, diye merak ediyorum.

Annem organizasyon yeteneği olan biriydi. Babam yaşamını ilçede işlerin düzgün gitmesine adamış biri olmasına karşın, sokak

kapısını kapatır kapatmaz bir başka denetim sistemine boyun eğiyordu. Babamın giysilerini annem satın alıyor, sosyal yaşamlarını düzenliyor, okul işlerimizle ilgileniyor, bütçeyi yapıyor, tatiller konusunda kararlar veriyordu. Babam üçüncü kişilere, karısından "Hükümet" ya da "Yüksek Otorite" diye söz ederdi. Bunu hep gülümseyerek söylerdi. "Bahçe için gübre ister misiniz, efendim, çürüme oranı iyi, birinci sınıf bir mal, kendiniz görün, elinizle bir yoklayıverin?" "Gidip Hükümet ne diyor ona bir sorayım" diye yanıt verirdi babam. Ona, beni bir gösteri uçuşuna ya da kriket maçına götürmesi için yalvardığımda, "Bunu Yüksek Otorite'ye soralım," derdi. Annem sandviçlerin kabuk kısmını içinden hiçbir şey düşürmeden ayırırdı: Avcuyla bıçak arasında tatlı bir uyum vardı. Zaman zaman söylendiği oluyordu ama ben bunu evkadınlığının birikmiş hayal kırıklıklarına veriyordum; yoksa, ev içi yeteneklerinden her zaman gurur duyuyordu. Babamın canını sıkıp da babam ona başının etini yememesini söylediğinde, annem, "Erkekler yapmak istemedikleri bir şey söz konusu olduğunda hep *başımın etini yeme* sözcüğünü kullanırlar," diye yanıt verirdi. Çoğu günler bahçeyle uğraşıyorlardı. Birlikte bir meyve kafesi yapmışlardı: Kavuşum noktalarında kauçuk toplar kullanarak sırıklar dikmişler, bir dönümlük ağ çekmişler ve kuşlara, sincaplara, tavşanlara ve köstebeklere karşı takviyeli savunmalar oluşturmuşlardı. Salyangozlar toprağa batırılan bira tuzaklarına yakalanıyordu. Çaydan sonra Scrabble oynuyorlardı; akşam yemeğinden sonra bulmaca çözüyorlardı; sonra haberleri izliyorlardı. Düzgün bir yaşam.

Altı yıl önce babamın başının yan tarafında, tam şakağının üstünde, saç ayırma çizgisine yakın büyük bir berelenmeyi fark ettim. Kenarları sararmaya yüz tutmuştu ve merkezi hâlâ çivit rengindeydi.

"Kendine ne yaptın, baba?" O sırada mutfakta ayakta duruyorduk. Annem bir şişe şeri açmış ve babam içkiyi pek de dikkat etmeden koyarken yere damlatmasın diye şişenin boynuna kâğıt bir havlu bağlıyordu. Annemin şeriyi niçin kendisinin koymadığını ve kâğıt peçeteden tasarruf etmediğini merak ederdim.

"Düşmüş zavallıcık." Annem düğümü tamı tamına doğru bir kuvvetle çekti, çünkü çok şiddetle çekilirse kâğıt havlunun yırtılacağını herkesten daha iyi biliyordu.

"Baba, iyi misin?"

"Turp gibiyim. Hükümet'e sor."

Daha sonra, annem bulaşıkları yıkar ve biz ikimiz televizyonda öğle sonrası bilardösunu seyrederken, "Bunu nasıl yaptın, baba?" dedim.

"Düştüm," diye yanıt verdi, gözlerini ekrandan uzaklaştırmadan. "Ha, kötü atış yapacağını biliyordum, bu gençler ne anlıyorlar ki oyundan? Akılları fikirleri topu deliğe sokmak, öyle değil mi, hiç emniyet hünerleri falan yok."

Çaydan sonra, annemle babam Scrabble oynadılar. Sadece izleyeceğimi söyledim ben. Her zamanki gibi annem kazandı. Ama babamın Scrabble oynayışındaki bir şey, sanki kader ona birbiriyle hiç uyuşmayan harfler vermiş gibi iç çekmesi, oynamaya uğraşmadığını düşündürdü bana.

Sanırım size köyden söz etsem iyi olacak. Gerçekte burası, yüz kadar kişinin birbirlerine resmi bir yakınlık içinde yaşadıkları bir kavşak. Hiçbir şeyi umursamayan araba sürücülerinin girdikleri bir yeşillik üçgeni; bir belediye binası; artık kamusal amaçlarla kullanılan bir kilise; beton bir otobüs durağı; ağzı pek cömert olmayan bir posta kutusu var. Annem köy dükkânının "asli şeyler için iyi" olduğunu söylüyor ki bu, insanların dükkânı kapanmasının önüne geçmek için kullandıkları anlamına geliyor. Bizimkilerin bungalovuna gelince, çok büyük ve kişiliksiz. Ahşap çatkılı, beton zeminli, çift camlı bir yer: Emlakçilerin deyimiyle, şale stilinde – bir başka deyişle, paslanan golf sopalarıyla artık kullanılmayan elektrikli battaniyeler için depo işlevi gören büyük bir mekânı da içeren eğik bir çatısı var. Annemin burada yaşamak için gösterdiği tek inandırıcı sebep, üç mil ötede çok iyi bir dondurucu merkezinin bulunması.

Karşı doğrultuda üç mil ötede harap halde bir İngiliz Lejyon Kulubü var. Babam "Yüksek Otorite'nin Sultasından kurtulmak

için" çarşamba günleri öğle vakitlerinde arabasıyla oraya giderdi. Bir sandviç yer, bir kupa bira içer, karşısına kim çıkarsa onunla bilardo oynar, sonra da çay vakti giysileri sigara dumanı kokmuş olarak geri dönerdi. Lejyon üniformasını –deri dirsekleri ve güderiye benzer süvari saçakları olan kahverengi tüvit bir ceket– sandık odasında bir askıya asarak saklıyordu. Bu çarşamba rutini annem tarafından onaylanmış, hatta belki de buna o karar vermişti. Annem, babamın klasik bilardoyu Amerikan bilardosuna yeğlediğini, çünkü masada daha az top olduğunu ve bu yüzden de çok fazla düşünmesi gerekmediğini ileri sürerdi.

Babama niçin klasik bilardoyu Amerikan bilardosuna yeğlediğini sorduğumda, yanıt olarak bilardonun beyefendilere özgü bir oyun olduğunu, ya da daha incelikli, yahut daha zarif olduğunu söylemedi. "Bilardonun bitmesi gerekmez. Hep kaybetsen de bir bilardo maçı sonsuza kadar sürebilir. Bir şeyin sona ermesinden hoşlanmam ben," dedi.

Babam pek ender olarak böyle konuşurdu. Normalde bir çeşit gülümseyen suç ortaklığıyla konuşurdu. İroniyi kullanması onu saygılı görünmekten, ama aynı zamanda da tamamen ciddi görünmekten alıkoyardı. Sohbet etme şeklimizin uzun zaman öncesine giden kökleri vardı: Ahbapça, arkadaşça, dolambaçlı bir sohbetti bu; sıcak, ama temelde mesafeliydi. İngilizlere özgüydü, aa evet İngilizlere özgüydü, Tanrı aşkına böyleydi. Ailemde insanlar birbirine sarılmaz ve birbirinin sırtını sıvazlamaz, duygusallığa hiç yer vermez. Geçiş ayinleri: Bunlar için sertifikalarımızı postayla alırız.

Büyük olasılıkla babamı kayırıyormuş gibi görünüyorum. Annemi sert mizaçlı ve mizah duygusundan yoksun biri gibi göstermek istemiyorum. Şey, şert mizaçlı olabilir, burası doğru. Ve öyle olunca da, mizah duygusundan yoksun. Onda sinirli bir düzenlilik var: Orta yaşlarında bile hiç kilo almadı. Aptallara asla memnunluk duyarak katlanmadığını yinelemekten de hoşlanıyor. Annemle babam köye ilk taşındıklarında Roycelar'la tanıştılar. Jim Royce doktorlarıydı, içki ve sigara içen ve haz duymanın hiç kimseye bir zararı ol-

madığını söyleyip duran, hem de bunu erkeklere özgü ortalama yaşam beklentisinin oldukça aşağısında, günün birinde kalp krizinden yere yığılana değin söyleyen şu eski kafalı tiplerden biriydi. İlk karısı kanserden ölmüş ve Jim, bir yıl içinde yeniden evlenmişti. Elsie dışadönük, ondan birkaç yaş daha küçük, iri göğüslü, karakterine uygun gözlükler takan ve kendi deyişiyle, "danstan biraz hoşlanan" bir kadındı. Annem ondan "Joyce Royce" diye söz ederdi. Elsie'nin daha önceki yaşamını anne babası için Bishop Stortford'da ev işleriyle uğraşarak geçirdiği anlaşıldıktan çok sonra ise, onun, Jim Royce'un telefonlara bakan sekreteri olduğunu ve doktorla evlenebilmek için ona şantaj yaptığını ileri sürerdi.

"Böyle olmadığını biliyorsun," diye bazen karşı çıkardı babam.

"Olmadığını bilmiyorum. Sen de bilmiyorsun. Belki de ona kancayı takmak için ilk Bayan Royce'u zehirledi."

"Sanırım iyi kalpli bir kadın o." Annemin gözleri ve sessizlikle karşılaşınca, "Belki biraz sıkıcı," diye ekledi.

"Sıkıcı mı? Tıpkı televizyonların şu deneme yayın görüntülerini izlemek gibi bir şey yahu. Tek fark sürekli vıdı-vıdı-vıdı konuşup duruyor. Ve saçını boyuyor."

"Öyle mi?" Babam bu iddiaya görünür biçimde şaşırmıştı.

"Ah, siz erkekler. O rengin doğada var olduğunu mu düşünüyordun?"

"Bunu hiç düşünmedim." Babam bir süre sustu. Kendisinden hiç beklenmediği halde annem de ona uydu ve sonunda, "Peki şimdi düşündüğüne göre?" dedi.

"Neyi düşündüğüme göre?"

"Onu. Joyce Royce'un saçını."

"A, hayır, başka bir şey düşünüyordum ben."

"Peki bu yararı insan ırkının geri kalanıyla paylaşacak mısın bari?"

"Scrabble'da kaç tane U olduğunu merak ediyordum."

"Erkekler," diye yanıt verdi annem. "Sadece A ve E var, kalın kafa."

Babam buna gülümsedi. Birlikteyken nasıl olduklarını anlıyorsunuz, değil mi?

Babama arabanın nasıl çalıştığını sordum. O zamanlar yetmiş sekizindeydi ve araba kullanmasına daha ne kadar izin vereceklerini merak ediyordum.

"Motor iyi. Kaporta çok iyi değil. Şasi paslanıyor."

"Peki sen nasılsın baba?" Doğrudan soru sormaktan kaçınıyordum, ama bir şekilde başaramadım.

"Motor iyi. Kaporta çok iyi değil. Şasi paslanıyor."

Şimdi yatakta yatıyor, bazen kendi yeşil çizgili pijamalarıyla, daha sık olarak da başka birinden miras kalmış –belki de ölmüş olan bir kişiden– ve üzerine iyi oturmayan pijamalarıyla. Her zaman yaptığı gibi bana göz kırpıyor ve insanlara "Azizim," diye hitap ediyor. "Karım, biliyorsunuz. Çok mutlu yıllar geçirdik," diyor.

Annem pratik olarak Son Dört Şey'den söz ederdi. Yani, modern yaşama özgü Son Dört Şey'den: Bir vasiyet hazırlamak, yaşlılık için planlar yapmak, ölümle yüzleşmek ve ölümden sonra yaşama inanmamak. Babam altmış yaşını geçtiğinde sonunda bir vasiyet yapmaya ikna edilebilmişti. Ölümden hiç söz etmezdi, en azından benim yanımda etmezdi. Ölümden sonra yaşama gelince: Aile olarak bir kiliseye girdiğimiz ender zamanlarda (sadece evlilik, vaftiz ya da cenaze vesileleriyle) parmaklarını alnına bastırarak birkaç saniye diz çökerdi. Acaba bu bir dua, onun laik bir eşdeğeri, yoksa sadece çocukluktan kalma bir alışkanlık mıydı? Belki de nezaket ya da açık görüşlülüğü gösteriyordu. Annemin ruhun gizemlerine karşı tutumu daha az ikircikliydi. "Zırva." "Bir yığın saçmalık." "Bunların hiçbir tanesini bana yaptıramazsınız, anlıyor musun Chris?" "Evet, anne."

Kendime sorduğum şey şu: Babamın suskunluğunun ve göz kırpmalarının ardında, anneme sergilediği şakacı el etek öpmenin ardında, son dört şey karşısındaki kaçamakların –ya da, şu ifadeyi yeğlerseniz, terbiyeli tavrın– ardında, acaba panik ve ölümcül bir dehşet mi vardı? Ya da, aptalca bir soru mu bu? Ölümcül dehşetten kurtulabilmiş biri var mı?

Jim Royce'un ölümünden sonra Elsie, anne ve babamla ilişkile-

rini sürdürmeye çaba harcadı. Çay ve şeri içmeye, bahçede oturmaya davetler yapıldı; ama annem bu davetleri hep geri çevirdi.

"Kocasını sevdiğimiz için ona katlandık sadece," diyordu.

"Aa, yeterince hoş biri Elsie," diye yanıt verirdi babam. "Hiç zararı yok."

"Bir turba torbasında da hiç zarar yoktur. Bu, gidip de onunla bir bardak şeri içmeŋ gerektiği anlamına gelmez. Zaten, istediğini de elde etti."

"Neymiş istediği?"

"Adamın emekli aylığı. Şimdi rahat edecek. Vakit öldürebilmek için burada bön tiplere ihtiyacı yok."

"Jim bizim onunla temas içinde olmamızı isterdi."

"Jim bu işin tamamen dışında. Kadın vıdı vıdıya başladığında yüzündeki ifadeyi görmeliydin adamın. Aklının başka yerde olduğunu anlayabiliyordun."

"Birbirlerinden çok hoşlandıklarını düşünüyordum."

"Gözlem yeteneğine bravo doğrusu."

Babam bana göz kırptı.

"Neye göz kırpıyorsun?"

"Göz mü kırpıyorum? Ben mi? Böyle bir şey yapar mıyım? Babam başını on derece daha döndürüp yine göz kırptı.

Vurgulamaya çalıştığım şey şu: Babamın davranışının bir bölümü kendi davranışını her zaman yadsımaktı. Bir anlamı var mı bunun?

Keşif şu şekilde gerçekleşti. Bir çiçek soğanı alıp vermek söz konusuydu. Komşu köyden bir dost, fazladan nergis soğanları vermeyi önermişti. Annem, babamın onları İngiliz Lejyonu'ndan dönerken alıp getireceğini söyledi. Annem kulübe telefon edip babamla konuşmak istedi. Sekreter babamın orada olmadığını söyledi. Bir kimse anneme beklemediği bir yanıt verdiğinde, bunu her zaman muhatabının aptallığına verir annem.

"Kocam bilardo oynamaya gitti," dedi.

"Hayır, burada değil."

"Kalın kafalılık etme," dedi annem. Annemin ses tonunu da çok iyi hayal edebiliyorum. "Çarşamba öğleden sonraları her zaman bilardo oynar."

Bundan sonra duyduğu şey şu oldu annemin: "Ham'fendi. Ben bu kulüpte son yirmi yıldır sekreterlik yapıyorum ve bütün bu zaman içinde burada çarşamba öğleden sonraları hiç bilardo oynanmadı. Pazartesi, salı, cuma, evet. Ama çarşambaları, hayır. Bilmem anlatabildim mi?"

Annem bu konuşmayı yaptığında seksen, babamsa seksen bir yaşındaydı.

"Gelip de onu biraz yola getir. Kafayı yedi. O kancığı boğmak isterdim." Ve bir kez daha evdeydim. Önceki gibi, kız kardeşim değil, yine ben. Ama bu sefer, vasiyet, vekalet ya da bakıcıların nezaret ettiği konutlar söz konusu değildi.

Annemde krizlerin getirdiği aşırı sinirlilik enerjisi vardı: Kaygılı bir taşkınlıkla bunun altında yatan tükenmişlik karışımı; bunların her biri bir diğerini alevlendiriyordu. "Makul laflardan anlamaz o. Hiçbir şeye kulak asmaz. Ben gidip frenk üzümlerini budayacağım."

Babam sandalyesinden çabucak kalktı. Her zaman yaptığımız gibi el sıkıştık. "Geldiğine memnun oldum," dedi. "Annen laftan anlamaz."

"Ben aklın sesi değilim," dedim. "Bu yüzden çok fazla şey bekleme."

"Hiçbir şey beklemiyorum. Sadece seni gördüğüme memnun oldum." Babamdan gelen doğrudan hazzın böylesine ender görülen bir ifadesi beni telaşlandırdı. Sandalyesinde dimdik oturuş şekli de telaşlandırdı; normalde, gözleri ve zihni gibi, yana kaykılarak ya da kendini salarak otururdu. "Annenle ben ayrılıyoruz. Elsie'yle yaşayacağım ben. Mobilyaları ve banka hesabını paylaşacağız. O burada istediği kadar yaşayabilir, doğrusunu söylemek gerekirse, buradan hiçbir zaman fazla hoşlanmadım. Elbette yarısı benim, bu yüzden eğer taşınmak isterse daha küçük bir yer bulmak zorunda kala-

cak. Araba kullanmayı öğrenirse arabayı alabilir, ama bunun iyi bir seçim olduğundan emin değilim."

"Baba, bu ne kadar zamandır devam etmekte?"

Bana gözünü kırpmadan, kızarıp bozarmadan baktı ve başını hafifçe salladı. "Maalesef bu seni hiç ilgilendirmez."

"Elbette ilgilendirir baba. Ben senin oğlunum."

"Doğru. Belki de yeni bir vasiyet yapıp yapmayacağımı merak ediyorsun. Yapmayı planlamıyorum. Şu anda planlamıyorum. Bütün olup biten şu: Elsie'ye birlikte yaşayacağım. Anneni boşuyor falan değilim. Sadece Elsie'yle yaşayacağım." Annemin adını telaffuz ediş biçimi bana görevimin –en azından, annemin önerdiği görevimin– işe yaramayacağını anlamamı sağladı. Annemin adını söylediğinde sesinde hiçbir suçluluk duraksaması ya da sahte vurgu falan yoktu; "Elsie" adı sapasağlam çıkmıştı ağzından.

"Annem sensiz ne yapacak?"

"Kendi gemisini yürütecek." Bunu sertçe değil, daha önce her şeyi hale yola koyduğunu ve başkaları biraz düşünecek olsalar kendisini onaylayacaklarını ima eden bir kurulukla söylemişti. "Birinin hükümeti olabilir."

Bir olay dışında babam beni asla şoka uğratmamıştı: Pencereden, meyve kafesinde yakaladığı bir karatavuğun boynunu kırarken görmüştüm onu. Küfür de ettiğini söyleyebilirim. Derken, kuşu ayaklarından tel ağa bağlamış ve başka yağmacıların cesaretini kırmak için onu baş aşağı sallandırmıştı.

Biraz daha konuştuk. Ya da daha doğrusu ben konuştum ve sanki babam beni, ben kapı önüne içi toz bezleri, güderi deriler ve ütü masası kılıflarıyla dolu spor bir çantayla gelmiş şu tatlı dilli küçük oğlanlardan biriymişim de, sanki bu malları satın almak dinleyenleri suç dolu bir yaşamdan uzak tutacakmış gibi dinledi. Sonunda, kapıyı yüzlerine kapadığımda kendilerini nasıl hissettiklerini biliyordum. Ben çantamdaki malların övgüsünü yaparken, babam nazikçe dinlemişti, ama hiçbir şey satın almak istemiyordu. Sonunda, "Ama bu işi düşünüp taşınacaksın baba, öyle değil mi? Buna biraz zaman harcayacaksın?" dedim.

"Buna biraz zaman harcarsam ölürüm."

Yetişkin biri oldum olalı babamla ilişkilerimde her zaman kibarca bir mesafe olmuştu; bazı şeyler söylenmeden geçiştiriliyor, ama dostça bir eşitlik ağır basıyordu. Şimdi aramızda yeni bir gedik açılmıştı. Ya da belki de eski bir gedikti bu: Babam yeniden bir ebeveyn olmuştu ve daha büyük dünya bilgisini ortaya koyuyordu.

"Baba, beni hiç ilgilendirmez biliyorum, ama acaba... fiziksel bir şey mi?"

Bana, şu açık gri mavi gözleriyle, kınarcasına değil de, sabit sabit baktı sadece. Birimizden birinin yüzü kızaracaksa, bu bendim. "*Seni* hiç ilgilendirmez, Chris. Ama sorduğuna göre, cevabım Evet."

"Peki?.." Sözümü sürdüremedim. Babam aşne fişne işlerine ayılıp bayılan orta yaşlı bir arkadaş değildi; elli ya da bilmem şu kadar yıllık evlilik yaşantısından sonra yetmişlerine merdiven dayamış bir kadın için evi terk eden, benim seksen bir yaşındaki varlık nedenimdi.

"Ama... niçin şimdi? Yani, bunca yıldır sürüp gitmekteyse.."

"Bunca hangi yıllar?"

"Kulübe gidip bilardo oynadığının düşünüldüğü yıllar."

"Çoğunlukla kulübe gittim, evlat. Bazı şeyleri basitleştirmek için bilardo oynuyorum dedim. Bazen sadece arabanın içinde oturuyordum. Bir tarlaya bakıyordum. Hayır, Elsie... yeni."

Daha sonra, anneme yardım olsun diye tabakları kuruladım. Bana payreks bir tencere kapağını uzatırken, "Umarım şu şeyi de kullanıyordur," dedi.

"Hangi şeyi?"

"Bilirsin işte. Şu şey." Kapağı tezgâhın üzerine koydum ve bir kap almak üzere elimi uzattım. "Gazetelerde var ya. Niagara'yla kafiyeli."

"Aa." Kolay bulmaca ipuçlarından bir tanesi.

"Amerika'nın her köşesinde yaşlı adamların kızışmış tavşanlar gibi koşup durduğunu söylüyorlar." Babamı kızışmış bir tavşan olarak düşünmemeye çalıştım. "Bütün erkekler aptal Chris ve geçen her yılla birlikte daha da aptallaşarak değişiyorlar sadece. Keşke kendi gemimi yürütebilseydim."

Daha sonra banyoda, köşedeki bir dolabın aynalı kapısını açtım ve içeri göz attım. Basur kremi, ince saçlar için şampuan, hidrofil pamuk, artrite karşı posta yoluyla satın alınmış bakır bir bilezik... Gülünç olma, diye düşündüm. Burada değil, şimdi değil, babam değil.

İlkin şöyle düşündüm: O sadece bir başka vaka; egonun, yenilik duygusunun, seksin ayarttığı bir başka erkek sadece. Yaş durumu farklı gösteriyor, ama aslında farklı değil. Sıradan, banal, adi.

Sonra şöyle düşündüm: Ne biliyorum ki? Annemle babamın artık –ve yakın geçmişte– seks yapmadıklarını niçin varsayıyorum ki? Bu olana değin hâlâ aynı yatağı paylaşıyorlardı. O yaşta seks hakkında ne biliyorum? Bu da şu soruyu ortaya çıkarıyor: Annem için daha kötü olan şey, diyelim altmış beş yaşında seksten vazgeçmek ve on beş yıl sonra kocanızın sizin seksten vazgeçtiğiniz yaşta bir kadınla ilişkiye girdiğini öğrenmek mi; yoksa yarım yüzyıl sonra kocanızla seks yapıyor olmak, ancak onun bu arada çapkınlıklar yaptığını da keşfetmek mi?

Ve bundan sonra da şunu düşündüm: Peki gerçekte seks söz konusu değilse ne olacak? Eğer babam bana, "Hayır, evlat, fiziksel bir şey yok, sadece âşık oldum," demiş olsaydı, midem daha az mı bulanırdı? Sorduğum ve o zamanlar bana yeterince zor görünen soru aslında daha kolay olandı. Cinsel organlarla birlikte kalbin de ununu eleyip duvara astığını niçin varsayıyoruz ki? Yaşlılığı bir dinginlik zamanı olarak görmeyi istediğimiz, buna ihtiyaç duyduğumuz için mi? Bunun gençliğin büyük komplolarından biri olduğunu düşünüyorum şimdi. Sadece gençliğin de değil, aynı zamanda orta yaşın, kendimizin yaşlı olduğunu kabul ettiğimizde o ana değin geçirilen her bir yılın. Ve yaşlılar, inancımızda bizimle suç ortaklığı ettiği için daha geniş bir komplo bu. Orada dizlerine bir battaniye örtüp oturuyorlar, başlarını uşakça sallıyorlar ve cümbüşlü günlerinin artık sona erdiğini kabulleniyorlar. Hareketleri yavaşlamış ve kanları çekilmiş. Ateşler sönmüş –ya da en azından önlerindeki uzun gece için bir kürek dolusu kömür tozu bir kenara yığılmış. Ne var ki babam bu oyunu oynamaktan geri duruyordu.

Elsie'yi göreceğimi annemle babama söylemedim.

"Buyrun?" Bungalovun, kasası ızgara şeklinde kamışla kaplı kapısında duruyordu; kollarını göğsünün altında kavuşturmuştu ve başı dikti. Güneşte parlayan tuhaf gözlükler takmıştı. Saçları sonbaharda görülen kayın ağacı rengindeydi ve şimdi anladığım kadarıyla, tepeden seyrelmişti. Yanaklarına pudra sürmüştü, ama arada sırada beliren kılcal damarlar ağını kamufle edecek kadar da çok sürmemişti.

"Acaba konuşabilir miyiz?... Annemle babam burada olduğumu bilmiyorlar."

Tek sözcük söylemeden döndü ve salona giden dar hol boyunca onun dikişli çoraplarını izledim. Bungalovunun planı tamı tamına annemle babamınki gibiydi: sağda mutfak, tam karşıda iki yatak odası, banyonun yanında çeşitli amaçlar için kullanılan boş oda, solda salon. Belki de onların her ikisini de aynı müteahhit yaptırmıştı. Belki de bütün bungalovlar tıpatıp aynıydı. Bu işlerin uzmanı değilim.

Siyah deri kaplı alçak bir koltuğa oturdu ve anında bir sigara yaktı. "Sizi uyarıyorum. Ahlâk dersi verilemeyecek kadar yaşlıyım ben." Kahverengi bir etekle üzerinde salyangoz kabuğu şeklinde iri küpe motifleri olan krem renginde bir bluz giymişti. Onunla daha önce iki kez karşılaşmıştım ve sohbetinden bir hayli sıkılmıştım. Hiç kuşkusuz o da benden sıkılmıştı. Şimdi karşısında oturuyordum, ikram ettiği bir sigarayı geri çevirdim, onu erkekleri ayartan bir kadın, yuva yıkan bir kadın, skandallara yol açan bir kadın olarak görmeye çalıştım, ama bunun yerine yetmişlerine merdiven dayamış, tombul, biraz sinirli, az çok da düşmanca bir kadın gördüm. Erkekleri ayartan bir kadın değildi –ve annemin daha genç bir versiyonu da değildi.

"Size ahlâk dersi vermek için gelmedim. Sanırım durumu anlamaya çalışıyorum."

"Anlaşılacak ne var? Babanız benimle yaşayacak." Sigarasından kızgınlık ifade eden bir nefes çekti ve sonra onu ağzından uzaklaştırdı. "Bu kadar iyi bir adam olmasa şimdi burada olurdu. Hepinizin bu fikre alışmanıza izin vermek zorunda kaldığını söyledi."

"Onlar çok uzun zamandır evliler," dedim, duygularımı olabildiğince yansıtmamaya çalıştığım bir tonda.

"İnsan hâlâ istediği bir şeyi bırakmaz," dedi Elsie sertçe. Sigarasından çabucak bir nefes daha aldı ve elindeki sigaraya onu adeta onaylamıyormuş gibi baktı. Kül tablası koltuğun kolunun üstünde her bir ucunda ağırlıklar bulunan deri bir kayışla asılı duruyordu. Kül tablasının kızıl renkte rujla iffetsizce lekelenmiş sigara izmaritleriyle tıka basa dolu olmasını istiyordum. Kızıl tırnaklarıyla kızıl ayak parmağı tırnaklarını görmek istiyordum. Ama böyle bir şansım yoktu. Sol ayak bileğine fazladan bir erkek çorabı giymişti. Onun hakkında ne biliyordum? Anne babasına baktığını, sonra Jim Royce'a baktığını ve şimdi de babama bakmayı önerdiğini –ya da öyle olduğunu varsayıyordum. Salonunda yoğurt kaplarına ekilmiş çok sayıda Afrika menekşesi, aşırı sayıda kabartılmış minder, bir iki tane içi doldurulmuş hayvan, küçük ekran bir televizyon, bahçe sanatı üzerine bir yığın dergi, bir deste aile fotoğrafı, duvara gömülmüş bir elektrik ocağı vardı. Bunların hiçbirisi anne-babamın evinde de eksik olmazdı.

"Afrika menekşeleri," dedim.

"Teşekkür ederim." Ona bir saldırı gerekçesi verecek bir şeyler söylememi bekler bir hali vardı. Sessiz kaldım ve hiçbir şey değişmedi. "Ona vurmamalı, öyle değil mi?"

"Anlayamadım?"

"Babanıza vurmamalı, öyle değil mi? Eğer onu elinde tutmak istiyorsa vurmamalı."

"Gülünç olmayın."

"Tavayla. Başının yanına. Altı yıl önceydi, değil mi? Jim'in hep kuşkuları vardı. Ve son zamanlarda birçok kere. Tabii görünen bir yere değil, dersini almış. Sırtına vuruyor sertçe. Bana sorarsanız ihtiyarlık bunaması. Gözlem altına alınması gerekir."

"Bunları size kim söyledi?"

"Tabii, *o* söylemedi." Elsie bana kızgın kızgın baktı ve bir sigara daha yaktı.

"Annem..."

"Neye inanmak istiyorsanız ona inanın." Kesinlikle yaltaklan-

maya çalışmıyordu. Ama niye yaltaklansındı ki? Bu bir göze girme görüşmesi değildi. Beni geçirirken, otomatik olarak elimi uzattım. Elimi kısacık bir an sıktı ve, "İnsan hâlâ istediği bir şeyi bırakmaz," diye yineledi.

"Anne, babama hiç vurdun mu sen?" dedim anneme.

Bunu nereden duymuş olabileceğimi anında sorguladı. "O kancık öyle mi diyor? Onunla mahkemede görüşeceğimizi söyle ona. Ne yaparlarsa yapsınlar... O karının her yanı katran ve tüyle kaplanmalı."

"Baba, bu aptalca bir soru olabilir ama, acaba annem sana hiç vurdu mu?" dedim.

Gözlerindeki bakış açık ve doğrudandı. "Düştüm, oğlum."

Tıp merkezine gittim ve orada Alp köylülerinin giydiği türden bir etek giymiş enerjik bir kadın gördüm; kadının her yanından yüce ilkeler yayılıyormuş gibi bir hali vardı. Merkeze Dr Royce'ın emekli olmasından sonra katılmıştı. Tıbbi kayıtlar elbette gizliydi, eğer verilen bilgileri kötüye kullanma vakasından kuşkulanılırsa sosyal servisleri haberdar etmek zorunda kalacaktı, babam merkeze altı yıl önce düşmüş olduğunu bildirmişti, o zamandan önce ya da o zamandan beri kuşku uyandıracak hiçbir şey yoktu, benim kanıtlarım neydi?

"Birisinin söylediği bir şey."

"Köylerin nasıl yerler olduğunu bilirsiniz. Ya da belki de bilmezsiniz. Ne çeşit birisi?"

"Aa, birisi işte."

"Sizce anneniz babanızın niyetini kötüye kullanacak türden biri mi?"

Niyetini kötüye kullanmak, istismar etmek. Ne diye kafasına ağır bir tavayı indirdi, vurdu, çarptı dememeli? "Bilmiyorum. Bunu nasıl söyleyebilir insan?" Babamın derisinin üstünde tersinden çıkmış olarak tava imalatçısının adını mı görmeniz gerekiyor?

"Besbelli ki hastanın neler ortaya koyduğuna bağlı her şey. Bir aile mensubu kuşkularını rapor etmedikçe. Siz bunu mu yapıyorsunuz?"

Hayır. Babamla yatıyor olabilecek ya da olmayabilecek yetmişlerine merdiven dayamış bir kadının söylediklerine dayanarak seksen bir yaşındaki babama saldırdığından şüphe ettiğim seksen yaşındaki annemi şiddetle kınıyor değilim. "Hayır," dedim.

"Annenizle babanızı fazla görmüşlüğüm yok," diye sözünü sürdürdü doktor. "Ama onlar..." Doğru, uygun sözcüğü bulmadan önce durakladı. "...Onlar eğitimli insanlar, öyle değil mi?"

"Evet," diye yanıt verdim. "Evet, babam altmış yıl önce –hatta daha fazla– eğitimini tamamladı, annem de öyle. Eminim ki onlara çok yardımı dokunuyor bunun." Hâlâ kızgın, sözlerime şunu ekledim: "Aklıma gelmişken sorayım, reçetelerinize hiç Viagra yazıyor musunuz?"

Kadın bana, benim sıkıntı yaratan birinden başka bir şey olmadığımdan şimdi eminmiş gibi baktı. "Bunun için kendi doktorunuza gitmeniz gerekecek."

Köye döndüğümde, sanki orada yaşayan benmişim ve kullanılmaz bir kilisesi, kaba saba bir otobüs durağı, şale stili bungalovları ve temel maddeler açısından iyi aşırı pahalı bir dükkânı olan bu sonradan görme kavşak noktasından şimdiden usanmış gibi ani bir sıkıntı hissettim. Arabamı bir manevrayla abartılı bir şekilde araba yolu olarak bilinen asfalt şeride çıkardım ve bahçenin sonunda, meyve kafesinin içinde çalışmakta olan, bir şeyleri büküp bağlayan babamı görebildim. Annem beni bekliyordu.

"Joyce Lanet Olasıca Royce, birbirlerine pek de layıklar. Kıt akıllılar çifti. Elbette, bütün hayatımı zehirliyor bu."

"Aa, bunları bırak be, anne."

"Sakın bana bunları bırak falan deme, genç adam. Benim yaşıma gelene kadar yapma bunu. Geldiğinde o zaman bu hakkı kazanmış olursun. Bütün hayatımı zehirliyor bu." Hiçbir çelişkiye izin vermeyecekti; o da kendini bir ebeveyn olarak haklı çıkarıyordu.

Musluğun yanındaki demliği alıp kendime bir bardak çay koydum.

"Demlenmiş."

"Umurumda değil."

Ağır bir suskunluk baş gösterdi. Kendimi bir kez daha onay arayan ya da en azından baskı altında tutulmaktan kaçınmaya çalışan bir çocuk gibi hissettim.

"Thor'u anımsıyor musun, anne?" Ağzımdan birdenbire bu çıkmıştı.

"Neyi?"

"Thor'u. Küçük bir çocuk olduğum zamanlarda. Makine mutfak döşemesinin her yanında gezer dururdu. Kendine ait bir aklı vardı. Ve hep de su taşırırdı, öyle değil mi?"

"Ben onun Hotpoint olduğunu sanıyordum."

"Hayır." Kendimi bu konuda tuhaf bir şekilde umutsuz hissettim. "Hotpoint'i sonradan kullandın. Benim anımsadığım Thor'du. Çok fazla gürültü yapıyordu ve bej renkte şu kalın su hortumları vardı."

"O çay içilecek gibi değil herhalde," dedi annem. "Ha, sana verdiğim haritayı da geri gönder. Hayır, hayır, at gitsin. Wight Adası kalın kafa. Bir yığın anlamsız laf. Anlıyorsun ya?"

"Evet, anne."

"Babandan önce gidersem, ki gideceğimi umuyorum, istediğim şey küllerimi savurman sadece. Herhangi bir yere. Ya da krematoryumda yaptır bunu. Külleri gidip almak zorunda değilsin, biliyorsun."

"Keşke böyle konuşmasan."

"O beni gömer. O eski topraktır, beni gömer. Sonra Danışma görevlisi kadın onun küllerini alabilir, öyle değil mi?"

"Böyle konuşma."

"Onları şöminenin üstüne koy."

"*Bak*, anne, eğer bu olsa, yani babamdan önce ölecek olsan, bunu yapabilme hakkı olmazdı zaten kadının. Bana düşerdi, bana ve Karen'a. Elsie'yle hiçbir ilgisi olmazdı."

Bu adı duyunca annem kaskatı kesildi. "Karen benim için öldü ve sana da güvenemem, öyle değil mi, oğlum?"

"An..."

"Bana söylemeden onun evine gizli gizli gidiyorsun. Ne olacak,

hık demiş babanın burnundan düşmüşsün. Sen hep babanın oğluydun."

Elsie'ye göre, annem sürekli telefonlarıyla onların hayatını mahvetti. "Sabah, öğle ve gece, özellikle de gece. Sonunda, telefonun fişini çekiverdik." Elsie'ye göre, annem babamı hep eve çağırıp ona çeşitli işler yaptırıyordu. Bu konuda bir dizi gerekçesi vardı 1) Ev zaten yarı yarıya onundu, bu yüzden evi korumak onun göreviydi. 2) Ona yeterince para vermemiş, bu yüzden kendine bir yardımcı alamamıştı. 3) Onun yaşında bir kadının bir merdivenin tepesine çıkmaya başlayabileceğini herhalde beklemiyordu. 4) Eğer derhal gelmeyecek olursa, dosdoğru Elsie'nin evine gidecek ve onu oradan alacaktı.

Anneme göre, babam evden neredeyse ayrılır ayrılmaz onun kapısına dönmüş, kırık dökük şeyleri onarmayı, bahçeyi kazmayı, olukları temizlemeyi, benzin tankının seviyesini kontrol etmeyi, her türlü şeyi yapmayı önermişti. Anneme göre babam, Elsie'nin ona bir köpek muamelesi yapmasından, İngiliz Lejyon Kulubü'ne gitmesine izin vermemesinden, ona özellikle hoşlanmadığı bir çift terlik almasından ve çocuklarıyla bütün bağını koparmasını istemesinden yakınıyordu. Anneme göre babam, ona sürekli kendini geri götürmesi için yalvarıyor ve annem de buna şu yanıtı veriyordu: "Yatağını yaptığına göre, orada yatmayı öğrenebilirsin." Gerçi annem aslında onun duruma biraz daha katlanmasını istiyordu sadece. Anneme göre babam, Elsie'nin gömlekleri ütüleyişindeki sallapatiliğinden ya da bütün giysilerinin şimdi sigara dumanı kokmasından hoşlanmıyordu.

Elsie'ye göre annem, arka kapının şişmesi konusunda fazlasıyla vıdı vıdı yapıyordu, öyle ki şimdi sürgü ancak yarıya kadar kapandığı için içeriye bir hırsız girebilir ve göz açıp kapayıncaya değin, annem yatakta yatarken ona tecavüz edebilir ya da onu öldürebilirdi, bu yüzden babam istemeye istemeye evden ayrılmaya razı olmuştu. Elsie'ye göre babam bunun son olduğuna yemin ediyor ve oraya arabayla bir kez daha dönmeye ikna edilmeden önce, kendi-

si açısından lanet olası evin cayır cayır, tercihen içinde annem de varken yanabileceğini söylüyordu. Elsie'ye göre babam arka kapıyı onarmak için çalışırken annem kafasına bilinmeyen bir nesneyle vurmuş, öleceğini umarak onu orada yerde bırakmış ve ambülansı ancak birkaç saat sonra çağırmıştı.

Anneme göre babam, arka kapıyı onartması için annemin başının etini yiyip duruyor ve annemin orada geceleri yalnız kalmasını düşünmekten hoşlanmadığını ve annem onun geri dönmesine izin verirse bütün meselenin çözüme kavuşacağını söylüyordu. Anneme göre babam, bir öğle sonrası alet kutusuyla beklenmedik bir şekilde çıkageldi. Oturup birkaç saat eski zamanları, çocukları konuştular, hatta her ikisinin de gözlerini nemlendiren bir işi yapıp bazı eski fotoğraflara baktılar. Annem ona onun geri dönmesini düşünebileceğini ama bunun ancak arka kapıyı onarması koşuluna bağlı olduğunu, zaten onun da eve bu amaçla geldiğini söyledi. Babam alet kutusuyla gitti, annem çay takımlarını kaldırdı ve sonra da oturup birkaç fotoğrafa daha baktı. Bir süre sonra, boş odadan herhangi bir takırtı sesi işitmediğini fark etti. Babam böğrü üzerine yatmıştı ve ağzından birtakım sesler çıkıyordu; bir kez daha düşüp başını orada elbette beton olan zemine vurmuş olmalıydı. Annem ambülansı çağırdı –Tanrım, gelmekte ne kadar yavaştılar– ve babamın başının altına bir yastık koydu, bakın, bu yastık işte, üzerindeki kanı hâlâ görebilirsiniz.

Polise göre, Bayan Elsie Royce kendilerine bir şikâyette bulunup Bayan Dorothy Mary Bishop'ın Bay Stanley George Bishop'a öldürme amacıyla saldırdığını söyledi. Meseleyi adamakıllı araştırmışlar ve sonunda dava açmamaya karar vermişlerdi. Polise göre, Bayan Bishop kendilerine bir şikâyette bulunup Bayan Royce'un köyde herkese onun bir katil olduğunu söylediğini bildirmişti. Bayan Royce'la sessiz sakin bir çift lakırdı etmek zorunda kalmışlardı. Aile olayları her zaman bir problem olur, özellikle de uzatılmış diyebileceğin böylesi aile olayları.

Babam şimdi iki aydır hastanede. Üç gün sonra kendine geldi, ama o zamandan beri pek az ilerleme kaydetti. Hastaneye ilk kaldırıldığında, doktor bana, "Maalesef onların yaşında çok sürmez,"

dedi. Şimdi başka bir doktor, anlayışlı bir tavırla, "Çok fazla bir şey beklemenin yanlış olacağını," açıklamış bulunuyor bana. Babamın sol tarafına felç inmiş, ciddi bir bellek kaybı ve konuşma bozukluğu var, kendi kendine yemek yiyemiyor ve sürekli altına kaçırıyor. Yüzünün sol yanı bir ağaç kabuğu gibi büzülmüş, ama gözleri eskisi kadar açık görüşlülük ve gri mavi tonlarıyla bakıyor ve kır saçları da her zaman temiz ve iyi taranmış. Söylediklerimin ne kadarını anladığını bilemiyorum. İyi söyleyebildiği bir cümle var, ama genelde çok az konuşuyor. Sesli harfler, zorlanmalı ve çarpık ağzından güçlükle çıkıyor; gözleri bu sakat konuşamama durumundan utanç duyduğunu yansıtıyor. Çoğunlukla, sessizliği yeğliyor.

Pazartesi, çarşamba, cuma ve pazarları, yedi günün dört günü evlilik hakkını ileri sürerek, onu ziyaret ediyor annem. Ona üzümle önceki günün gazetesini getiriyor ve babamın ağzının sol köşesinden salya aktığında, yatağının yanındaki komodinin üzerinde duran paketten bir kâğıt mendil çıkararak damlayan salyayı siliyor. Masanın üzerinde Elsie'den gelmiş bir not varsa onu alıp yırtıyor ve o yırtarken babam, farkında değilmiş gibi davranıyor. Annem onunla, birlikte geçirdikleri geçmiş zamanlardan, çocuklarından ve ortak anılarından konuşuyor. Annem ayrılırken, gözleriyle onu izliyor ve kulak kabartacak olan herkese, çok açık bir şekilde, "Karım, biliyorsunuz. Çok mutlu yıllar geçirdik," diyor.

Salı, perşembe ve cumartesileri babamı ziyarete Elsie geliyor. Ona çiçekle evde yapılmış şekerlemeler getiriyor ve babamın salyası aktığında cebinden, üzerinde kırmızı dikişle işlenmiş E harfi bulunan kenarları dantelli mendilini çıkarıyor. Babamın yüzünü belirgin bir sevecenlikle siliyor. Sağ elinin üçüncü parmağına, Jim Royce için sol eline hâlâ taktığına benzer bir yüzük takmayı alışkanlık edinmiş. Babamla gelecekten, nasıl daha iyi olacağından ve birlikte geçirecekleri hayattan konuşuyor. Ayrılırken, gözleriyle onu izliyor ve kulak kabartacak olan herkese, çok açık bir şekilde, "Karım, biliyorsunuz. Çok mutlu yıllar geçirdik," diyor.

Sessizlik

Geçen her yılla birlikte, en azından bir duygu daha güçleniyor –turnaları görme özlemi. Yılın bu vaktinde tepenin üzerinde duruyor ve gökyüzünü seyrediyorum. Bugün gelmediler. Sadece yaban kazları vardı. Turnalar var olmasa, kazlar güzel olurdu.

Bir gazetede çalışan genç bir adam zamanı geçirmeme yardımcı oldu. Homeros'tan konuştuk, cazdan konuştuk. Müziğimin *The Jazz Singer*'da kullanılmış olduğundan haberi yoktu. Bazen, gençlerin cahillikleri beni heyecanlandırıyor. Bu cahillik bir çeşit sessizlik.

İki saat sonra, kurnazca, yeni besteleri sordu. Gülümsedim. Sekizinci Senfoni'yi sordu. Müziği bir kelebeğin kanatlarına benzet-

tim. Eleştirmenlerin benim "tükendiğimden" yakındıklarını söyledi. Gülümsedim. Bazılarının –elbette kendisinin değil– beni, devletten emekli aylığı alırken görevlerimi yerine getirmemekle suçladıklarını söyledi. Yeni senfonimin tam olarak ne zaman biteceğini sordu. Daha fazla gülümsemedim. "Senfonimi bitirmekten beni alıkoyan sizsiniz," diye yanıt verdim ve ona kapıyı göstermeleri için zili çaldım.

Genç bir besteciyken bir seferinde iki klarnet ve iki fagot için bir parça notaya aldığımı söylemek istiyordum ona. Bu, kendi payıma, bayağı bir iyimserlik eylemini simgeliyordu, çünkü o sıralar ülkede sadece iki fagotçu vardı ve onlardan biri veremliydi.

Gençler yukarıya doğru tırmanıştalar. Benim doğal düşmanlarım! Onlara karşı bir baba figürü olmak istiyorsunuz ve onlar hiç umursamıyorlar. Belki de haklı olarak.

Doğal olarak sanatçı yanlış anlaşılıyor. Bu, normal ve bir süre sonra bildik bir şey oluyor. Ben sadece şunu yineliyor ve ısrar ediyorum: Beni doğru şekilde yanlış anlayın.

Paris'teki K.'dan bir mektup. Tempo işaretlemeleri konusunda kaygılı. Benim onayımı alması gerekiyor. Allegro için işaretler koyan bir metronomu olmalı. İkinci muvmanda K harfindeki *doppio piu lento*'nun* sadece üç ölçü için mi geçerli olduğunu bilmek istiyor. Maestro K., sizin düşündüklerinize karşı çıkma arzusunda değilim, diye yanıt veriyorum. Nihayet insan –kendimden aşırı emin gözüküyorsam bağışlayın– gerçeği birden fazla şekilde dile getirebilir.

Beethoven konusunda N. ile konuşmamı hatırlıyorum. Zamanın tekerlekleri bir dönüş daha yaptıklarında Mozart'ın senfonilerinin

* (İt.) "İki kat daha yavaş" (ç.n.)

hâlâ ayakta kalacakları, oysa Beethoven'ınkilerin bir kenara atılacakları görüşündeydi N. Aramızdaki farklılıkları en iyi gösteren örnek bu. Busoni'ye ve Stenhammar'a hissettiğim duyguları N.'ye hissetmiyorum.

Bay Stravinski'nin benim zanaatçılığımın iyi olmadığını düşündüğü söyleniyor. Ben bunu bütün ömrüm boyunca aldığım en büyük iltifat sayıyorum! Bay Stravinski, Bach ile en son moda akımlar arasında salıncak gibi gidip gelen şu bestecilerden bir tanesi. Ne var ki müzikte teknik, okulda karatahtalar ve şövalelerle öğrenilmez. O bakımdan Bay İ.S. sınıfın en tepesindedir. Ama benim senfonilerim onun ölü doğmuş yapmacıklıklarıyla karşılaştırıldığında...

Benim Üçüncü Senfoni'mden nefret ettiğini dile getirmeye çalışan bir Fransız eleştirmen, Gounod'dan alıntı yapmış. "Sadece Tanrı do majör tonda beste yapar." Aynen öyle.

Mahler'le ben bir keresinde besteleme meselesini tartıştık. Ona göre senfoni dünya gibi olmalı ve her şeyi içermeli. Ben yanıt olarak, senfoninin özünün bir biçim olduğunu, motifler arasındaki iç bağlantıyı yaratan şeyin üslubun keskinliği ve derinde yatan mantık olduğunu söyledim.

Müzik edebiyat olduğunda, kötü edebiyattır. Sözcüklerin bittiği yerde başlar müzik. Müzik sona erdiğinde ne olur? Sessizlik. Bütün diğer sanatlar müziğin durumuna özlem duyarlar. Müzik neye özlem duyar? Sessizliğe. O halde, başarmışım demek. Eskiden müziğimle olduğum kadar şimdi uzun sessizliklerimle ünlüyüm.

Elbette hâlâ birtakım önemsiz şeyler besteleyebilirim. Kuzen S.'nin, pedal basma tekniği sandığı kadar güvenli olmayan yeni eşi için bir doğum günü entermezzosu. Devletin çağrısına, bir düzine köyün ricalarına, ben hâlâ varım diyerek yanıt verebilirim. Ama bu

iddiacılık olurdu. Benim yolculuğum hemen hemen bitti. Müziğimden nefret eden düşmanlarım bile bunun bir mantığı olduğunu kabul ediyorlar. Müziğin mantığı sonunda sessizliğe götürür.

A.'da bende eksik olan karakter gücü var. Sebepsiz yere bir generalin kızı değil o. Başkaları beni, bir eşi ve beş kızı olan, egemen ve mağrur bir ünlü olarak görüyorlar. A.'nın kendini hayatımın sunağında kurban ettiğini söylüyorlar. Ne var ki, ben hayatımı sanatımın sunağında kurban ettim. Çok iyi bir besteciyim, ama bir insan olarak –hımm, bu başka bir mesele. Ancak ben onu sevdim ve bir mutluluğu paylaştık. Onunla karşılaştığımda benim için A. şövalyesini el bebek gül bebek şımartan Josephsson'un denizkızıydı. Ne var ki, bazı şeyler zorlaşıyor. Kötü ruhlar kendilerini gösteriyor. Akıl hastanesindeki kız kardeşim. Alkol. Nevroz. Melankoli.

Neşelen! Ölüm köşe başında.

Otto Anderson aile ağacımı o kadar eksiksiz olarak çıkardı ki bu beni hasta ediyor.

Beş kızımın da evde şarkı söylemeleri ve müzik çalmaları hep yasaklandığı için, bazıları beni bir despot olarak görüyor. Yetersiz bir kemandan gelen neşeli bir gıygıy yok, soluğu kesilen kaygılı bir flüt yok. Ne –büyük bestecinin kendi evinde hiç müzik yok ha! Ama A. anlıyor. O, müziğin sessizlikten gelmesi gerektiğini anlıyor. Ondan gelmeli ve ona dönmeli.

A.'nın kendisi de sessizlikle iş görüyor. Tanrı biliyor ya, kınanmam için çok sebep var. Kiliselerde övülen türden bir koca olduğumu hiç iddia etmedim. Gothenburg'dan sonra bana bir mektup yazdı ve ben bu mektubu, ölüm sertliği vücuduma yerleşene kadar üzerimde taşıyacağım. Ama normal günlerde beni hiç kınamıyor. Ve herkes-

ten farklı olarak, Sekizinci Senfoni'min ne zaman hazır olacağını da hiç sormuyor. O sadece etrafımda hareket ediyor. Geceleyin beste yapıyorum. Hayır, geceleri bir şişe viskiyle masamda oturup çalışmaya uğraşıyorum. Sonra, başım nota kâğıtlarının üzerinde ve elim boş havayı kavramış olarak, uyanıyorum. Ben uyurken A. boş şişeyi kaldırmış. Bundan söz etmiyoruz.

Bir zamanlar bıraktığım alkol şimdi en sadık arkadaşım. Ve en anlayışlı!

Yemek yemek ve ölümlülük hakkında düşüncelere dalmak üzere tek başıma dışarı çıkıyorum. Ya da bu konuyu başkalarıyla tartışmak üzere Kämp'e, Societetshuset'e, König'e gidiyorum. *Man lebt nur einmal** denilen garip iş. Kämp'de limon masasına katılıyorum. Burada ölümden söz etmeye izin var -aslında söz etmek zorunlu. Arkadaşlığı fazlasıyla özendiren bir yer. A. onaylamıyor.

Çinliler arasında, ölümün simgesi limon. Anna Maria Lengren'in bir şiiri – "Elinde bir limonla gömülü." Tamı tamına. A. bunu hastalıklı bir duygu olduğu gerekçesiyle yasaklamaya uğraşırdı. Ama bir ceset değilse eğer, kimin hastalıklı duygular hissetmesine izin vardır?**

Bugün turnaları işittim ama onları görmedim. Bulutlar çok alçaktı. Ama o tepenin üstünde dururken, bana doğru yukarıdan, yazın güneye doğru gittiklerinde yaptıkları gibi avazları çıktığı kadar çığlıklar attıklarını işittim. Görülmeksizin, daha da güzel, daha da gizemliydiler. Bana bir kez daha ses denilen şeyi öğrettiler. Onların müziği, benim müziğim, müzik. Olan bu. Bir tepenin üzerinde duruyor ve bulutların ötesinden yüreğe işleyen sesler işitiyorsun. Müzik –hatta benim müziğim– görülmeden, hep güneye doğru gidiyor.

* (Al.) "İnsan sadece bir kez yaşar." (ç.n.)
** Bir sözcük oyunu. İngilizcedeki "morbid" (hastalıklı) sözcüğü, "moribund" (ölmek üzere olan) sözcüğüyle çağrışım yapıyor. (ç.n.)

Bugünlerde, dostlar beni terk ettiklerinde, bunun başarımdan mı yoksa başarısızlığımdan mı olduğunu artık söyleyemiyorum. Yaşlılık böyle bir şey.

Belki de zor bir adamım, ama o kadar da zor değil. Bütün hayatım boyunca, ortadan kaybolduğumda, beni nerede bulacaklarını biliyorlardı –istiridye ve şampanya servisi yapan en iyi restoranda.

Amerika Birleşik Devletleri'ni görmeye gittiğimde, bütün hayatım boyunca kendi kendime hiç tıraş olmadığıma şaşırdılar. Sanki bir çeşit aristokratmışım gibi tepki gösterdiler. Ama aristokrat değilim, hatta olduğumu bile ileri sürmüyorum. Ben sadece kendi kendine tıraş olarak vaktini asla yitirmemeyi seçen birisiyim. Bunu benim için başkaları yapsın.

Hayır, doğru değil bu. Ben zor bir adamım, babam ve büyükbabam gibi. Sanatçı olmam durumumu daha da kötüleştirdi. En sadık ve en anlayışlı hayat arkadaşım da durumumu kötüleştirdi. *Sine alc.** notunu ekleyebildiğim çok az gün vardır. İnsanın eli titrediğinde müzik yazmak zordur. Orkestra yönetmek de zordur. A.'nın benimle hayatı birçok bakımdan bir çile olmuştur. Bunu kabul ediyorum.

Gothenburg. Konserden önce ortadan kayboldum. Beni her zamanki yerimde bulamıyorlardı. A.'nın sinirleri bozulmuştu. En iyi şeyin olması için dua ederek yine de konser salonuna gitti. Onu şaşırtarak, belirlenen vakitte sahneye girişimi gerçekleştirdim, reverans yaptım ve değneğimi kaldırdım. Sanki bir provaymış gibi, uvertürde birkaç ölçü dağıldığımı söyledi bana. Dinleyiciler çok şaşırmışlardı, orkestranın şaşkınlığı daha da büyüktü. Derken yeni bir tempo verdim ve başlangıca döndüm. Bundan sonra olup bitenlerin bir kaos olduğu konusunda beni temin etti A. Seyirciler coşkuluydu, basında çıkan müzik eleştirileri saygılıydı. Ama ben A.'ya inanıyorum. Konserden sonra, salonun dışında dostlar arasında ayakta dururken, cebimden bir viski şişesi çıkardım ve onu merdivenlere vurup parçaladım. Bunları hiç hatırlamıyorum.

Eve döndüğümüzde ve ben sessiz sakin sabah kahvemi içerken,

* (Lat.) "Alkolsüz." (ç.n.)

bana bir mektup verdi A. Otuz yıllık evlilikten sonra, bana kendi evimde mektup yazıyordu. Sözleri o gün bugün kulağımda çınlıyor. Bana, problemleri karşısında alkole sığınan; içki içmenin yeni başyapıtlar yaratmada kendisine yardım edeceğini hayal eden ama vahim bir şekilde yanılan, işe yaramazın biri olduğumu söylüyordu. Öyle ya da böyle, beni sarhoş durumda orkestra yönetirken seyretmenin yol açtığı onursuzluğa kendini bir daha asla teslim etmeyecekti.

Sözlü ya da yazılı yanıt olarak hiçbir şey söylemedim. Eylemle karşılık vermeye çalıştım. Mektubuna sadık kaldı ve ne Stokholm'e, ne Kopenhag'a ne da Malmö'ye giderken bana eşlik etti. Bütün bu zaman boyunca mektubunu yanımda taşıyorum. Zarfın üzerine en büyük kızımızın adını yazdım, böylelikle ölümümden sonra, neler denildiğini öğrenecek.

Yaşlılık bir besteci için ne kadar korkunç! Hiçbir şey eskiden olduğu gibi gitmiyor ve özeleştiri akla sığmaz boyutlar alıyor. Başkaları sadece ünü, alkışları, resmi akşam yemeklerini, devletin bağladığı emekli aylığını, birlik bütünlük içindeki bir aileyi ve dünyanın dört bucağındaki destekçilerinizi görüyor. Ayakkabılarımla gömleklerimin benim için Berlin'de yapıldığına dikkat ediyorlar. Sekseninci doğum günümde yüzüm bir pulun üstüne konuldu. *Homo diurnalis** başarının bu süslerine saygı duyuyor. Ama ben *homo diurnalis*'i insan hayatının en alçak formu olarak görüyorum.

Dostum Toivo Kuula'nın soğuk toprağa dinlenmeye indirildiği günü hatırlıyorum. Jäger askerleri tarafından başından vurulmuş ve birkaç hafta sonra ölmüştü. Cenaze töreninde, sanatçının yazgısının bitmez tükenmez sefilliği üzerinde uzun uzadıya düşündüm. Bu kadar çalışma, yetenek ve cesaret ve sonra her şey bitiyor. Yanlış anlaşılmak, sonra da unutulmak, sanatçının kaderi bu. Dostum Lagerborg, Freud'un görüşlerinin ateşli bir savunucusu; Freud'a göre sa-

* (Lat.) "Gündüz insanı" (ç.n.)

natçı sanatı nevrozdan kaçmanın bir aracı olarak kullanıyor. Yaratıcılık, sanatçının hayatı tam olarak yaşayamamasına bir telafi oluşturuyor. Doğrusu, Wagner'in görüşünün sadece geliştirilmiş bir hali bu. Wagner, eğer hayattan tam olarak zevk alsaydık sanata hiç ihtiyacımız olmazdı görüşünü savunuyordu. Bana göre, görüşlerinin tersi doğru. Elbette sanatçının birçok nevrotik yanı olduğunu inkâr etmiyorum. Bunu herkes arasında özellikle ben nasıl inkâr edebilirdim? Ben kesinlikle nevrotiğim ve çoğu kez de mutsuzum, ama bu büyük ölçüde bir neden olmaktan çok sanatçı olmanın bir sonucu. Hedeflerimizi bu kadar yükseğe koyup da çoğu kez bu kadar alçağa düştüğümüzde, nasıl olur da nevroz oluşmaz? Bizler, sadece biletleri zımbalamaya ve durak adlarını doğru olarak söylemeye çalışan tramvay kondüktörleri değiliz. Zaten benim Wagner'e cevabım basit: Nasıl olur da tam olarak yaşanmış bir hayat, en soylu hazlarından biri olan sanatı takdir etme hazzını içine dahil edemiyor olabilir?

Freud'un teorileri, senfoni bestecisinin çatışmasının –bu çatışma bütün zamanlar için geçerli olacak nota hareketlerinin yasalarını öngörmek ve sonra da bunları ifade etmektir– evet bu çatışmanın, insanın bir kral için ya da ülkesi için ölmekten, bir ölçüde daha büyük bir başarı olduğu ihtimalini kapsamıyor. Patates ekmek, biletleri zımbalamak ya da benzer biçimde diğer yararlı şeyler birçok başka kişi tarafından yapılabilirken, birçok insan da bunu yapabilir.

Wagner! Onun tanrılarıyla kahramanları benim elli yıl boyunca tüylerimi ürperttiler.

Almanya'da, beni birtakım yeni müzikler dinlemeye götürdüler. Dedim ki: "Sizler bütün renklerden kokteyller imal ediyorsunuz. Ve ben buraya saf soğuk suyla geliyorum." Benim müziğim erimiş buzdur. Onun hareketlerinde donmuş başlangıçlar yakalayabilirsiniz, ses örgülerinde ilk sessizliğini yakalayabilirsiniz.

Yapıtlarıma en büyük ilgiyi hangi yabancı ülkenin gösterdiği soruldu bana. İngiltere, diye cevap verdim. Şovenizmin bulunmadığı ülke. Bir ziyaretimde, göçmen bürosu görevlisi beni tanıdı. Bay Vaughan Williams'la tanıştım; müzikten başka tek ortak dilimiz olan Fransızca konuştuk. Bir konserden sonra konuşma yaptım. Burada çok sayıda dostum var umarım, doğal olarak düşmanlarım da, dedim. Bournemouth'da bir müzik öğrencisi bana saygılarını sundu ve gayet açık bir şekilde, Dördüncü Senfoni'mi dinlemek için Londra'ya gelecek parasının olmadığını söyledi. Elimi cebime attım ve "Sana *ein Pfund Sterling* vereceğim," dedim.

Benim orkestrasyonum Beethoven'ınkinden daha iyi ve temalarım da öyle. Ama o bir şarap ülkesinde doğdu, bense kesilmiş sütün borusunun öttüğü bir ülkede. Deha demeyeyim ama, benimki gibi bir yetenek, kesilmiş sütten yapılan kaymakla beslenemez.

Savaş sırasında mimar Nordman bana keman kutusu şeklinde bir paket gönderdi. Gerçekten de bir keman kutusuydu, ama içinde tütsülenmiş bir kuzu bacağı vardı. Minnet borcu olarak *Fridolin'in Çılgınlığı*'nı besteledim ve onu Nordman'a gönderdim. Onun mükemmel bir *capella* şarkıcısı olduğunu biliyordum. Ona *le délicieux violon** için teşekkür ettim. Daha sonra, birisi bana bir kutu bufa balığı gönderdi. Bir koral parçayla karşılık verdim. Her şeyin tersine döndüğü konusunda kendi kendime düşündüm. Sanatçıların patronları varken, müzik üretirlerdi ve bunu yaptıları sürece de, beslenirlerdi. Şimdi bana yiyecekler gönderiliyor ve ben, müzik üreterek karşılık veriyorum. Daha gelişigüzel bir sistem.

Diktonius, Dördüncü Senfoni'mi bir "kabuk ekmek senfonisi" olarak nitelendirdi, bu ifadeyle yoksulların una ince öğütülmüş ağaç kabuğu kattıkları eski günlere gönderme yapıyordu. Sonuç olarak üretilen ekmek somunları en iyi kaliteden değildi ama, insanlar genelde aç kalmaktan kurtulmuş oluyorlardı. Kalisch, Dör-

* (Fr.) "Lezzetli keman" (ç.n.)

düncü Senfoni'nin hayatın genel olarak asık yüzlü ve hoş olmayan bir görünümünü yansıttığını söyledi.

Gençken, eleştiriler beni incitirdi. Şimdi, melankolik bir ruh hali çökmüşse, yapıtlarım hakkında yazılmış hoş olmayan yazıları yeniden okuyor ve son derece neşeleniyorum. "Şunu hiç unutmayın, dünyada bir eleştirmen adına dikilmiş bir heykelin bulunduğu hiçbir şehir yok," diyorum meslektaşlarıma.

Dördüncü Senfoni'nin yavaş muvmanı cenaze törenimde çalınacak. Ve bu notaları yazan elimle kavradığım bir limonla gömülmeyi arzu ediyorum.

Hayır, A. canlı elimden viski şişesini aldığı gibi ölü elimden limonu alırdı. Ama "kabuk ekmek senfonisi" konusunda verdiğim talimata karşı çıkamayacak.

Neşelen! Ölüm köşe başında.

Sekizinci Senfoni'm bütün sordukları o. Maestro, ne zaman bitecek? Onu ne zaman yayımlayabiliriz? Belki de sadece açılış muvmanını? Yönetmesi için onu K.'ya mı önereceksiniz? Niçin bu kadar uzun zaman aldı? Niçin kaz bizim için artık altın yumurtalar yumurtlamıyor?

Beyefendiler, yeni bir senfoni olabilir ya da olmayabilir. O benim on, yirmi, neredeyse otuz yılımı aldı. Belki de otuzdan daha fazlasını alacak. Belki de otuz yılın sonunda bile hiçbir şey olmayacak. Belki de sonu ateşe atılmak olacak. Yanmak, sonra sessizlik. Neticede, her şey böyle bitiyor. Ama beni doğru şekilde yanlış anlayın, beyefendiler. Sessizliği ben seçmiyorum. Sessizlik beni seçiyor.

A.'nın isim günü. Mantar toplamaya gitmemi arzu ediyor. Tepesi bal peteği şeklinde kahverengi mantarlar korularda olgunlaşıyor. Şey, pek bildiğim bir konu değil. Ancak, çalışma, yetenek ve cesaret yoluyla tek bir kahverengi mantar buldum. Onu kopardım, burnuma

götürüp kokladım ve saygılı bir tavırla A.'nın küçük sepetine koydum. Sonra kol yenlerimden çam pürçeklerini silkeledim ve görevimi yaptıktan sonra, eve gittim. Daha sonra, düet yaptık. *Sine alc.*

Elyazmalarının büyük *auto da fe*'si* Onları bir çamaşır sepetinin içinde topladım ve A.'nın yanında yemek odasındaki açık şömine ateşinde yaktım. Bir süre sonra o artık dayanamadı ve odadan ayrıldı. Bu hayırlı işi sürdürdüm. Sonunda daha sakin ve ruhsal olarak daha hafiftim. Mutluluk dolu bir gündü.

Hiçbir şey eskisi kadar çabuk gitmiyor... Doğru. Ama hayatın son muvmanının bir *rondo allegro*** olmasını neden bekleyelim ki? Hayatı en iyi şekilde hangi tempoyla işaretlemeliyiz? *Maestoso**** mu? Pek az kişi bu kadar talihlidir. *Largo* –yine biraz fazla ağırbaşlı. *Largamente e appassionto* mu?***** Son bir muvman öyle başlayabilir –benim Birinci Senfoni'm öyle başlıyordu. Ama hayatta, şefin orkestrayı gayretle daha büyük bir hıza ve gürültüye sürüklemesi *allegro molto*'ya****** götürmüyor. Hayır, son muvmanında hayat podyumdaki bir ayyaş, kendi müziğini tanımayan yaşlı bir adam, provayı konserden ayıramayan bir aptal. Onu *tempo buffo******* olarak mı işaretlemeli? Hayır, buldum. Onu sadece *sostenuto******** olarak işaretlemeli ve kararı şefe bırakmalı. Ne de olsa kişi, gerçeği birden fazla şekilde dile getirebilir.

Bugün her zamanki sabah yürüyüşüne çıktım. Kuzeye bakan tepede durdum. "Gençliğimin kuşları!" diye bağırdım gökyüzüne,

---

* (Por.) "Ateşte yakılma" (ç.n.)
** (İt.) "Neşeli rondo ritminde, hızlı" (ç.n.)
*** (İt.) "İhtişamlı bir şekilde" (ç.n.)
**** (İt.) "Ağır ve tutkulu" (ç.n.)
***** (İt.) "Çok hızlı" (ç.n.)
****** (İt.) "Soytarı temposunda" (ç.n.)
******* (İt.) "Ezginin ritmini sürekli koruyarak" (ç.n.)

"Gençliğimin kuşları!" Bekledim. Bulutlar günü ağırlaştırmıştı, ama ilk kez turnalar bulutların altında uçuyordu. Yaklaşırlarken, biri sürüden ayrıldı ve doğrudan bana doğru uçtu. Kuş etrafımda çığlık çığlık bağırarak yavaş bir daire çizerken, alkışlarmış gibi kollarımı havaya kaldırdım, derken uzun güney yolculuğunda sürüye yeniden katılmak üzere başını güneye doğru çevirdi. Gözlerim buğulanana kadar onu izledim, kulaklarım artık hiçbir şey duymaz olana kadar onu dinledim ve etrafı yeniden sessizlik kapladı.

Yavaş yavaş eve geri yürüdüm. Kapı eşiğinde durup bir limon istedim.

Julian Barnes, ikinci öykü derlemesi *Limon Masası*'nda, *Manş Ötesi*'nde ele aldığı yaşlanma ve ölüm temalarını, insanoğlunun ölümlülük karşısındaki tavrını bir kez daha teşrih masasına yatırıyor. Tümü de yaşlanma ve ölüm saplantısını derinlemesine yaşayan kahramanları, çok farklı konumlar, coğrafyalar ve tarihler içinde bir bir sahneye çıkıyorlar.

Barnes'ın karakterleri henüz yaşama, sevme, yalan söyleme, birilerini kandırma yeteneklerini bütünüyle yitirmiş değiller, ancak hayatlarının sonunda artık sahip olamadıkları şeyleri kavradıklarından burukluk içindeler.

Hayatını farklı vakitlerdeki saç kestirme yaşantılarına göre ölçen bir anlatıcı; yaşamını "vazgeçiş" üzerine temellendirmenin zorunluluğunu kabullenmiş ünlü bir Rus yazar; bir yaşlılar yurdunda kalan ve elinizdeki kitabın yazarına "Sevgili Dr Barnes" hitabıyla uçuk mektuplar yazan bir kadın; kafasını konserlerde çıkarılan gürültülere fena halde takmış bir müziksever; Alzheimer hastası kocasına son derece ayrıntılı yemek tarifleri okuyup duran ve hakaretlere maruz kalan bir kadın; anne babasının çökmekte olan evliliklerine tanıklık edip evlilik kavramını sorgulayan orta yaşlı bir İngiliz; hayatta ayakta kalışını başkalarının ölümlerine borçlu olduğunu kavramış olan İsveçli bir kereste tüccarı; bir kafede buluşup geçmişi anmayı alışkanlık haline getirmiş, ama birbirlerini asla anlayamayan iki yaşlı kadın; karısının eline tutuşturduğu alışveriş listesiyle Londra'ya her gelişinde bir hayat kadınını sürekli olarak görmekten geri kalmayan emekli bir asker ve son olarak da, günün birinde "limon masasına" oturmanın zorunluluğunu görüp en büyük müzik olan sessizliği seçmiş olan Finli ünlü bir besteci.

Zira limon, Çinlilere göre ölümün simgesidir. Limon Masası da bir restoranda, oturulduğunda ölümden konuşmanın zorunlu hale geldiği bir masa...

"Julian Barnes *Limon Masası*'nda yaşlılığın getirdiği buruklukla ilgili bir dizi öykü sunuyor. Üstelik öyle iç bayıcı bir duygusallığa düşmeksizin... Moral bozucu bir konu, diye düşünebilirsiniz; ancak kasvetli olması beklenen bu öyküler, Barnes'ın soğukkanlı kavrayışıyla billurlaştıklarından, coşkulu ve canlandırıcı."
Daily Telegraph

AYRINTI•EDEBİYAT
ISBN 975-539-490-7
9 789755 394909